

INFORMACJA

o pracy Rzecznika Praw Obywatelskich

październik – grudzień 2022 r.

Spis treści

Część 1.....	4
I. Informacje o wpływie i załatwianiu wniosków.....	4
Tabela 1. Wpływ spraw do Rzecznika Praw Obywatelskich.....	4
Tabela 2. Wystąpienia generalne w IV kwartale 2022 r.	4
Tabela 3. Sprawy rozpatrzone w IV kwartale 2022 r.	6
Wykres 1. Sposób rozpatrzenia spraw w IV kwartale 2022 r.....	6
Tabela 4. Zakończenie postępowania w sprawach podjętych w IV kwartale 2022 r.....	7
Wykres 2. Zakończenie postępowania w sprawach podjętych do prowadzenia	8
Tabela 5. Przedmiot nowych spraw (wniosków) w IV kwartale 2022 r.....	8
Wykres 3. Wiodące problematyki spraw nowych	9
Tabela 6. Przedmiot wniosków dot. skarg nadzwyczajnych skierowanych do Rzecznika Praw Obywatelskich (według właściwości zespołów merytorycznych)..	9
Wykres 4. Wiodące problematyki nowych wniosków dot. skarg nadzwyczajnych.....	10
Tabela 7. Sprawy rozpatrzone w Biurach Pełnomocników Terenowych.....	10
Wykres 5. Rozpatrzenie spraw w Biurach Pełnomocników Terenowych RPO .	11
Tabela 8. Przedmiot nowych spraw w Biurach Pełnomocników Terenowych .	11
Wykres 6. Problematyki wiodące w Biurach Pełnomocników Terenowych	12
Tabela 9. Spotkania i wizytacje Rzecznika Praw Obywatelskich, Zastępczyni RPO, Zastępców RPO oraz pracowników Biura RPO w IV kwartale 2022 r.	12
Tabela 10. Wizytacje Krajowego Mechanizmu Prewencji w IV kwartale 2022 r.	16
Tabela 11. Sympozja, seminaria i konferencje, w których uczestniczyli w IV kwartale 2022 r. Rzecznik Praw Obywatelskich, Zastępczyni RPO, Zastępcy RPO oraz pracownicy Biura RPO.	17
Tabela 12. Współpraca międzynarodowa Rzecznika Praw Obywatelskich w IV kwartale 2022 r.....	20
II. Wystąpienia o charakterze generalnym.....	24
III. Kasacje oraz skargi kasacyjne do Sądu Najwyższego, przystąpienia do postępowań przed sądami powszechnymi	104

IV. Pytania prawne do Sądu Najwyższego. Wnioski do Naczelnego Sądu Administracyjnego	142
V. Skargi do Wojewódzkich Sądów Administracyjnych, skargi kasacyjne do Naczelnego Sądu Administracyjnego oraz przystąpienia do postępowań przed sądami administracyjnymi i organami administracji	145
VI. Wnioski do Trybunału Konstytucyjnego. Zgłoszenia udziału w postępowaniach w sprawie skarg konstytucyjnych	167
VII. Wystąpienia legislacyjne	180
VIII. Opinie i stanowiska	183
IX. Udział Rzecznika w postępowaniach przed sądami międzynarodowymi ..	186
X. Reakcje na wcześniejsze wystąpienia Rzecznika	187
Część 2	199
Wybór spraw indywidualnych	199

Część 1

I. Informacje o wpływie i załatwianiu wniosków

Dane informacyjno-statystyczne za IV kwartał 2022 r.

Tabela 1. Wpływ spraw do Rzecznika Praw Obywatelskich

Wpływ do Biura RPO	IV kwartał 2022 r.
Wpływ ogółem	17 355
Sprawy nowe	5 802
Odpowiedzi w sprawach podjętych przez RPO	3 730

W IV kwartale 2022 roku w Biurze RPO przyjęto 493 interesantów oraz przeprowadzono 7 168 rozmów telefonicznych, udzielając wyjaśnień i porad.

Tabela 2. Wystąpienia generalne w IV kwartale 2022 r.

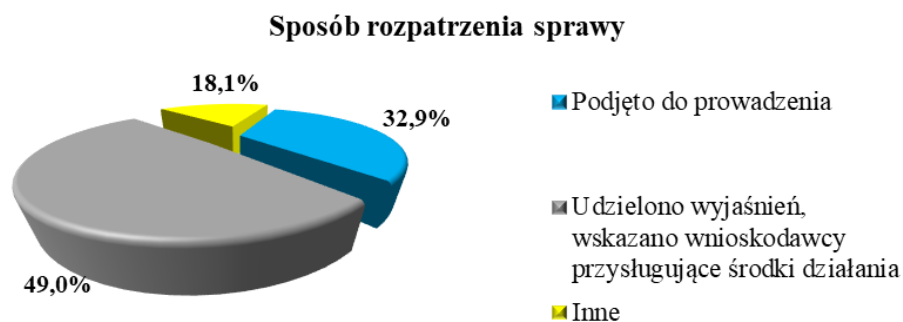
Rzecznik Praw Obywatelskich skierował:	IV kwartał 2022 r.	2022 r.
wystąpień problemowych	61	254
- w tym o podjęcie inicjatywy prawodawczej	29	101
wniosków do Trybunału Konstytucyjnego o stwierdzenie niezgodności przepisów z przepisami wyższego rzędu	0	3
zawiadomień do Trybunału Konstytucyjnego o przystąpieniu do postępowania ze skargi konstytucyjnej	4	13
zawiadomień do Trybunału Konstytucyjnego o przystąpieniu do postępowania w sprawie pytań prawnych	1	7
zawiadomień do Trybunału Konstytucyjnego o przystąpieniu do postępowania w sprawie wniosków	0	1
pytanie prawne do Sądu Najwyższego	0	1
zawiadomień do Sądu Najwyższego o przystąpieniu do postępowania w sprawie pytania prawnego	0	2

skarg nadzwyczajnych do Sądu Najwyższego	8	26
kasacji w sprawach karnych	13	84
skarg kasacyjnych do Sądu Najwyższego w sprawach cywilnych	0	3
skarg kasacyjnych do Sądu Najwyższego w sprawach pracy	0	1
skarg kasacyjnych do Naczelnego Sądu Administracyjnego	3	16
wnioski do NSA o wykładnię przepisów	1	2
skarg do Wojewódzkich Sądów Administracyjnych	7	23
przystąpień do postępowania sądowego	6	33
przystąpień do postępowania administracyjnego	0	2
żądań wszczęcia postępowania cywilnego	2	7
żądań wszczęcia postępowania administracyjnego	1	7
udział w postępowaniach przed sądami międzynarodowymi	0	8
Razem	107	493

Tabela 3. Sprawy rozpatrzone w IV kwartale 2022 r.

Efekty	Sposób rozpatrzenia sprawy	Liczba	Udział procentowy
Podjęto do prowadzenia	Razem	2 209	32,9
	podjęto do prowadzenia	1 876	27,9
	w ramach wystąpienia o charakterze generalnym	333	5,0
Udzielono wyjaśnień, wskazano wnioskodawcy przysługujące środki działania	Razem	3 290	49,0
	udzielono wyjaśnień, wskazano wnioskodawcy przysługujące środki działania	3 290	49,0
Inne	Razem	1 215	18,1
	przekazano wnioski wg. właściwości	184	2,7
	zwrócono się do wnioskodawcy o uzupełnienie wniosku	584	8,7
	nie podjęto ¹	447	6,7
Razem		6 714	100

Wykres 1. Sposób rozpatrzenia spraw w IV kwartale 2022 r.

¹ Przekazane Rzecznikowi do wiadomości wystąpienia kierowane do innych organów i pisma niezrozumiałej treści.

Tabela 4. Zakończenie postępowania w sprawach podjętych w IV kwartale 2022 r.

Efekty	Sposób zakończenia postępowania	Liczba	Udział procentowy
Uzyskano rozwiązanie oczekiwane przez wnioskodawcę i Rzecznika Praw Obywatelskich	Razem	465	22,9
	Zasadność zarzutów wnioskodawcy	315	15,5
	Uwzględnienie wystąpienia generalnego RPO	150	7,4
Odstąpiono od dalszego prowadzenia sprawy	Razem	284	13,9
	Toczące się postępowanie w sprawie (niewyczerpany tryb)	145	7,1
	Rezygnacja RPO z dalszego prowadzenia sprawy (obiektywne przyczyny)	139	6,8
Nie uzyskano rozwiązania oczekiwanego przez wnioskodawcę	Razem	1 288	63,2
	Niepotwierdzenie się zarzutów wnioskodawcy	1106	54,3
	Nieuwzględnienie wystąpienia generalnego RPO	166	8,1
	Wyczerpanie przez RPO możliwości działania	16	0,8
Razem		2 037	100

Wykres 2. Zakończenie postępowania w sprawach podjętych do prowadzenia

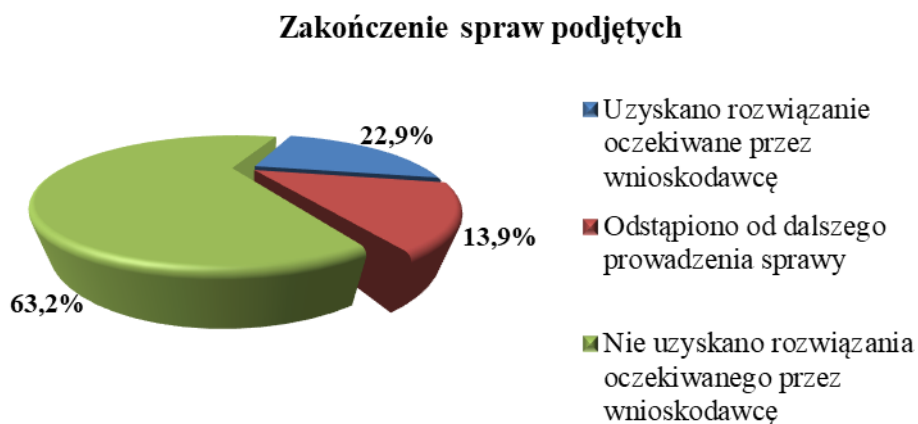

Tabela 5. Przedmiot nowych spraw (wniosków) w IV kwartale 2022 r.

Problematyka spraw nowych	Liczba	Udział procentowy
prawo konstytucyjne, międzynarodowe i europejskie	374	6,4
prawo karne	1114	19,2
prawo karne wykonawcze	1123	19,4
prawo pracy i zabezpieczenie społeczne	562	9,7
prawo cywilne	1137	19,6
prawo administracyjne i gospodarcze	860	14,8
równe traktowanie	433	7,5
Krajowy Mechanizm Prewencji	22	0,4
ochrona praw żołnierzy i funkcjonariuszy	73	1,2
inne	104	1,8
Razem	5802	100

Wykres 3. Wiodące problematyki spraw nowych

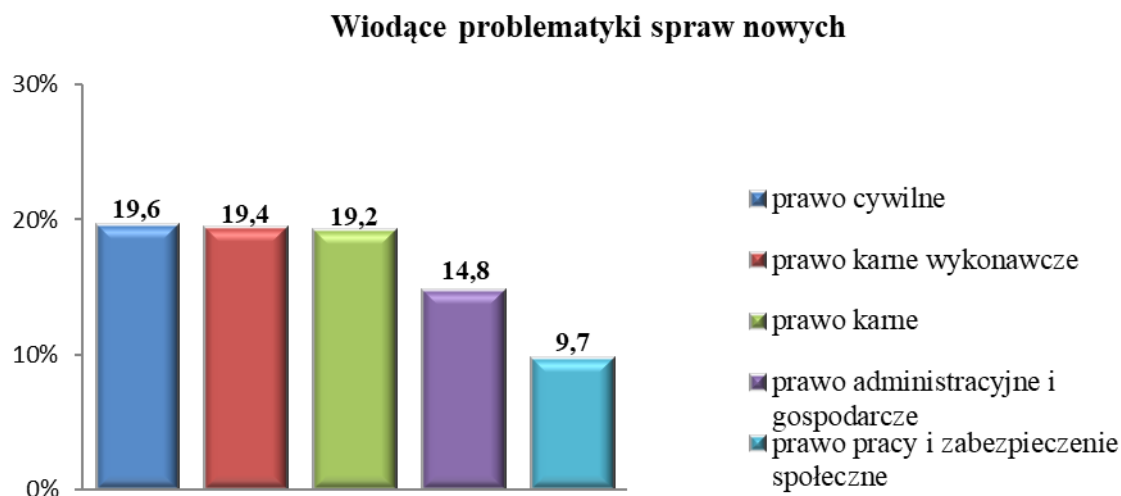

Tabela 6. Przedmiot wniosków dot. skarg nadzwyczajnych skierowanych do Rzecznika Praw Obywatelskich (według właściwości zespołów merytorycznych).

Problematyka	IV kwartał 2022 r.
prawo karne	375
prawo cywilne	206
prawo administracyjne i gospodarcze	79
prawo pracy i zabezpieczenie społeczne	51
prawo konstytucyjne, międzynarodowe i europejskie	5
ochrona praw żołnierzy i funkcjonariuszy	3
inne	1
Razem	720

Wykres 4. Wiodące problematyki nowych wniosków dot. skarg nadzwyczajnych

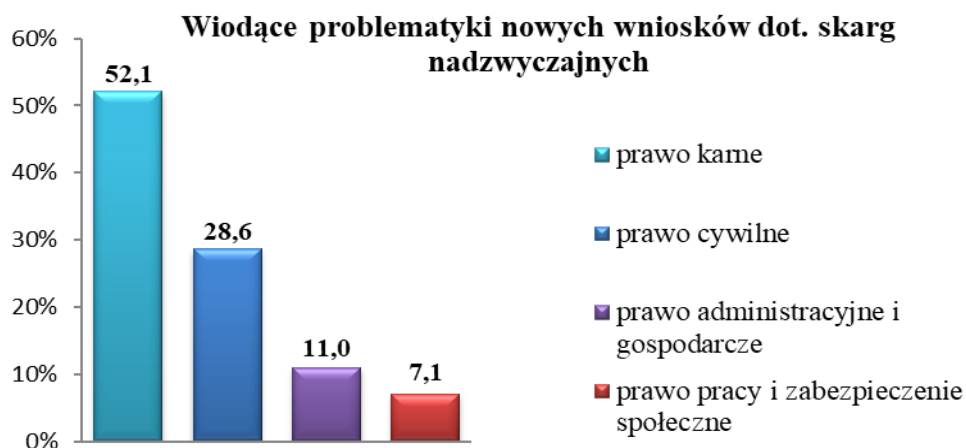

Tabela 7. Sprawy rozpatrzone w Biurach Pełnomocników Terenowych

Sposób rozpatrzenia	Liczba	Udział procentowy
podjęto do prowadzenia	388	38,0
udzielono wyjaśnień, wskazano wnioskodawcy przysługujące mu środki działania	501	49,2
przekazano wniosek wg właściwości	6	0,6
zwrócono się o uzupełnienie wniosku	80	7,8
nie podjęto*	45	4,4

* Przekazane Rzecznikowi do wiadomości wystąpienia kierowane do innych organów i pisma niezrozumiałej treści.

Wykres 5. Rozpatrzenie spraw w Biurach Pełnomocników Terenowych RPO

Rozpatrzenie spraw w Biurach Pełnomocników Terenowych

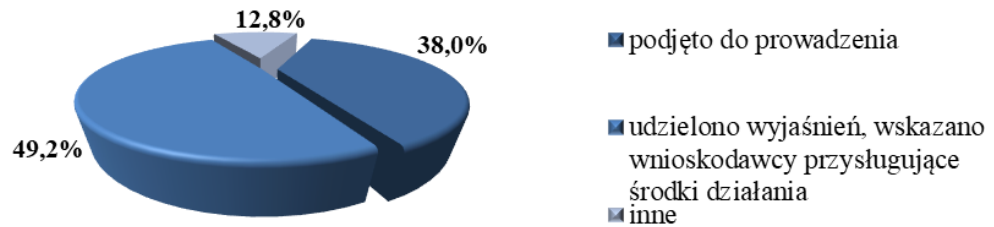

Tabela 8. Przedmiot nowych spraw w Biurach Pełnomocników Terenowych

Problematyka	Liczba	Udział procentowy
prawo karne wykonawcze	414	41,4
prawo cywilne	261	26,1
prawo karne	105	10,5
prawo administracyjne i gospodarcze	68	6,8
prawo pracy i zabezpieczenie społeczne	63	6,3
równe traktowanie	62	6,2
prawo konstytucyjne, międzynarodowe i europejskie	18	1,8

Wykres 6. Problematyki wiodące w Biurach Pełnomocników Terenowych

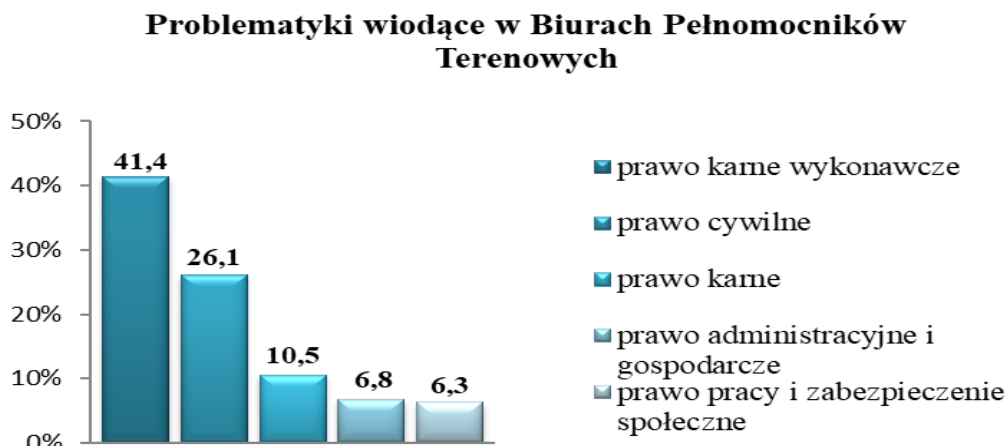

Tabela 9. Spotkania i wizytacje Rzecznika Praw Obywatelskich, Zastępczyni RPO, Zastępców RPO oraz pracowników Biura RPO w IV kwartale 2022 r.

1.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka z Ministrem Kultury i Dziedzictwa Narodowego Piotrem Glińskim dot. prasy wydawanej przez jednostki samorządu terytorialnego w kontekście pluralizmu mediów. Warszawa.	04.10.2022 r.
2.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka i Zastępcy RPO Stanisława Trociuka z członkami stowarzyszenia „Pokrzywdzeni przez Wymiar (nie)Sprawiedliwości” dot. spraw będących przedmiotem skarg stowarzyszenia i jego członków. Warszawa.	05.10.2022 r.
3.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Wałbrzychu przez pracownika Biura Pełnomocnika Terenowego we Wrocławiu.	06.10.2022 r.
4.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Koszalinie przez pracownika Biura Pełnomocnika Terenowego w Gdańsku.	06.10.2022 r.
5.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Lublinie przez pracownika Biura RPO w Warszawie.	06.10.2022 r.
6.	Udział Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej w szkoleniu dla przedstawicieli Biura RPO w Centrum Szkolenia Policji w Legionowie.	06.10.2022 r.

7.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Krakowie przez pracownika Biura Pełnomocnika Terenowego w Katowicach.	06.10.2022 r.
8.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka z przedstawicielami Fundacji Warsaw Enterprise Institute, think-tanku działającego przy Związku Przedsiębiorców i Pracodawców dot. stosowania tymczasowego aresztowania w Polsce w kontekście raportu opublikowanego przez fundację „Bez wyroku, bez procesu, bez aktu oskarżenia”. Biuro RPO. Warszawa.	07.10.2022 r.
9.	Uroczystość wręczenia pracownikom Biura RPO nagrody „ALEKlasa we wspieraniu osób w spektrum autyzmu” za ogromne zaangażowanie, szacunek i nieustającą pracę na rzecz i dla dobra osób w spektrum autyzmu. Warszawa.	08.10.2022 r.
10.	Spotkanie nt. „Drogowskazy dorosłości. Kompleksowe wsparcie dorosłych osób z autyzmem i ich otoczenia społecznego” zorganizowane przez RPO i Inicjatywę „Nasz Rzecznik”. Chełm.	11.10.2022 r.
11.	Komenda Powiatowa Policji w Polkowicach – badanie stanu przestrzegania praw funkcjonariuszy.	11-13.10.2022 r.
12.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka z uczniami i finalistami turnieju debat oksfordzkich „Akademia Praw Człowieka: Nigdy więcej wojny” zorganizowane przez Stowarzyszenie Edukacyjne Mickiewicz działające przy Zespole Szkół Ogólnokształcących im. Adama Mickiewicza w Kluczborku. Kluczbork.	12.10.2022 r.
13.	Zbadanie na miejscu w jednostce penitencjarnej praktyki stosowania nowych przepisów k.k.w. na tle skarg wpływających do Biura RPO. Radom.	19-21.10.2022 r.
14.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Bydgoszczy przez pracownika Biura Pełnomocnika Terenowego w Gdańsku.	20.10.2022 r.
15.	Warsztaty - Akademia Kobiety w Centrum. Poddębice.	21.10.2021 r.
16.	Zbadanie na miejscu w jednostce penitencjarnej praktyki stosowania nowych przepisów k.k.w. na tle skarg wpływających do Biura RPO. Iława.	26-28.10.2022 r.
17.	Spotkanie z samorzecznikami w spectrum autyzmu. Kutno.	27.10.2022.r.

18.	Udział w Regionalnej Akademii Liderok Kobiet w Centrum. Przemyśl.	27-28.10.2022 r.
19.	Udział Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej w uroczystościach przy grobie Anny Jakubowskiej ps. „Paulinka”, żołnierki Batalionu „Zośka”. Warszawa.	01.11.2022 r.
20.	Otwarcie przez Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka Punktu Przyjęć Interesantów w Szczecinie. Szczecin.	03.11.2022 r.
21.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Koszalinie przez pracownika Biura Pełnomocnika Terenowego w Gdańsku.	03.11.2022 r.
22.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Wałbrzychu przez pracownika Biura Pełnomocnika Terenowego we Wrocławiu.	03.11.2022 r.
23.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Krakowie przez pracownika Biura Pełnomocnika Terenowego w Katowicach.	03.11.2022 r.
24.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Szczecinie przez pracownika Biura RPO w Warszawie.	03.11.2022 r.
25.	Spotkanie z samorzecznikami w spektrum autyzmu. Kowal.	09.11.2022 r.
26.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka z Prezydentem RP Andrzejem Dudą dot. m.in. działań Rzecznika w sprawie Ukraińców przebywających w Polsce w związku z wojną oraz praw osób z niepełnosprawnościami. Warszawa.	15.11.2022 r.
27.	Zbadanie na miejscu w jednostce penitencjarnej praktyki stosowania nowych przepisów k.k.w. na tle skarg wpływających do Biura RPO. Łowicz.	16-18.11.2022 r.
28.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Bydgoszczy przez pracownika Biuro Pełnomocnika Terenowego w Gdańsku.	17.11.2022 r.
29.	12. Brygada Zmechanizowana w Szczecinie – badanie stanu przestrzegania praw żołnierzy.	18.11.2022 r.
30.	Spotkanie Zastępcy Rzecznika Valeriego Vacheva w ramach Regionalnej Akademii Liderok Kobiet w Centrum w Lidzbarku Warmińskim. Lidzbark Warmiński.	20.11.2022 r.
31.	Spotkanie z samorzecznikami w spektrum autyzmu. Poznań.	30.11.2022 r.
32.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Szczecinie przez pracownika Biura RPO w Warszawie.	30.11.2022 r.

33.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Koszalinie przez pracownika Biuro Pełnomocnika Terenowego w Gdańsku.	01.12.2022 r.
34.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Lublinie przez pracownika Biura RPO w Warszawie.	01.12.2022 r.
35.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Wałbrzychu przez pracownika Biuro Pełnomocnika Terenowego we Wrocławiu.	01.12.2022 r.
36.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Krakowie przez pracownika Biura Pełnomocnika Terenowego w Katowicach.	01.12.2022 r.
37.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka z przedstawicielkami i przedstawicielami Zespołu Praw Kobiet oraz Zespołu Praw Opiekunek/Opiekunów Inicjatywy „Nasz Rzecznik”. Biuro RPO. Warszawa.	02.12.2022 r.
38.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka z Ministrem Edukacji i Nauki Przemysławem Czarnkiem dot. sytuacji osób z niepełnosprawnościami na uczelniach wyższych. Biuro RPO. Warszawa.	06.12.2022 r.
39.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka z Anną Szmidt – Pełnomocnik Rządu ds. Równego Traktowania, Sekretarz Stanu w Ministerstwie Rodziny i Polityki Społecznej dot. prac BRPO na rzecz walki z dyskryminacją oraz współpracy obu urzędów w tym zakresie. Biuro RPO. Warszawa.	08.12.2022 r.
40.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka z przedstawicielami Spółki Centralny Port Komunikacyjny dot. problemu zapewnienia należytej ochrony praw obywatelskich osób, których planowana inwestycja bezpośrednio dotyka. Biuro RPO. Warszawa.	09.12.2022 r.
41.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka i Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej z byłymi więźniami obozu koncentracyjnego Mauthausen-Gusen i ich rodzinami oraz powiernikami Betlejemskiego Światła Pokoju. Biuro RPO. Warszawa.	13.12.2022 r.
42.	Oddział Prewencji Policji Komendy Stołecznej Policji w Piasecznie – badanie stanu przestrzegania funkcjonariuszy.	14.12.2022 r.
43.	Przyjęcia interesantów w Punkcie Przyjęć Interesantów w Bydgoszczy przez pracownika Biuro PT w Gdańsku.	15.12.2022 r.

Tabela 10. Wizytacje Krajowego Mechanizmu Prewencji w IV kwartale 2022 r.

1.	Dom Pomocy Społecznej w Łętowni, Filia w Jordanowie – badanie prewencyjne.	03-05.10.2022 r.
2.	Areszt Śledczy w Bydgoszczy – badanie prewencyjne.	10-12.10.2022 r.
3.	Pomieszczenie dla Osób Zatrzymanych Komendy Miejskiej Policji w Toruniu – badanie prewencyjne.	13.10.2022 r.
4.	Zakład Karny w Barczewie – badanie prewencyjne.	17-20.10.2022 r.
5.	Pomieszczenie dla Osób Zatrzymanych lub Doprowadzonych w Celu Wytrzeźwienia Komendy Wojewódzkiej Policji w Radomiu – badanie prewencyjne.	24.10.2022 r.
6.	Okręgowy Ośrodek Wychowawczy w Gackach – badanie prewencyjne.	25-26.10.2022 r.
7.	Placówka Całodobowej Opieki – Domu Seniora w Kaleniu Zalesiu Górnym – badanie prewencyjne.	03.11.2022 r.
8.	Pomieszczenie dla Osób Zatrzymanych Komendy Powiatowej Policji w Krotoszynie – badanie prewencyjne.	07.11.2022 r.
9.	Dom Pomocy Społecznej w Zdunach – badanie prewencyjne.	08-10.11.2022 r.
10.	Pomieszczenie dla Osób Zatrzymanych lub Doprowadzonych w Celu Wytrzeźwienia Komendy Wojewódzkiej Policji w Krakowie – badanie prewencyjne.	14.11.2022 r.
11.	Dom Opieki Senior w Krakowie – badanie prewencyjne.	15-16.11.2022 r.
12.	Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy w Lwówku Śląskim – badanie prewencyjne.	21-23.11.2022 r.
13.	Okręgowy Ośrodek Wychowawczy w Jerzmanicach Zdroju – badanie prewencyjne.	24-25.11.2022 r.
14.	Zakład Poprawczy w Nowem nad Wisłą – badanie prewencyjne.	28-30.11.2022 r.
15.	Udział Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej w wizytacji PdOZ Placówki SG w Medyce oraz w Strzeżonym Ośrodku dla Cudzoziemców i Areszcie dla Cudzoziemców w Przemyśle – badanie prewencyjne.	30.11-02.12.2022 r.
16.	Placówka Całodobowej Opieki – Radosny Dom Seniora w Łodzi – badanie prewencyjne.	12-13.12.2022 r.
17.	Placówka Całodobowej Opieki – Dom Seniora „Akacja” w Łodzi – badanie prewencyjne.	14-15.12.2022 r.

Tabela 11. Sympozja, seminaria i konferencje, w których uczestniczyli w IV kwartale 2022 r. Rzecznik Praw Obywatelskich, Zastępczyni RPO, Zastępcy RPO oraz pracownicy Biura RPO.

1.	Udział Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej w Forum Partnerstwa i Integracji, zorganizowanym przez Koalicję Organizacji Mniejszościowych i Migranckich w Domu Ukraińskim w Przemyślu. Przemyśl.	03.10.2022 r.
2.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka w inauguracji rozpoczęcia roku akademickiego 2022/2023 Uniwersytetu Warszawskiego. Warszawa.	03.10.2022 r.
3.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka w konferencji nt. „Wyzwania Interwencji Kryzysowej we Współczesnym Świecie” zorganizowanej przez Zespół Ośrodków Wsparcia w Piastowie. Piastów.	04-06.10.2022 r.
4.	Konferencja samorzeczników w spectrum autyzmu „Wyślij moje słowo w świat. Moc samorzecznictwa” zorganizowana przez Fundację „Pro Aperte”. Kutno.	06.10.2022 r.
5.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka i Zastępcy RPO Valeriego Vacheva w Regionalnej Akademii Liderok Kobiet w Centrum w Sierpcu.	08.10.2022 r.
6.	Debata w ramach Samorządowego Forum Kapitału i Finansów zorganizowana przez Municipium SA, wydawcę Pisma Samorządu Terytorialnego WSPÓLNOTA. Katowice.	12.10.2022 r.
7.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka w „Akademii Praw Człowieka. Nigdy więcej wojny” w Zespole Szkół Ogólnokształcących w Kluczborku. Kluczbork.	12.10.2022 r.
8.	Udział Dyrektora Generalnego BRPO Macieja Berka w Jubileuszu Prof. Mirosława Steca oraz w XVI Seminarium Naukowym Katedry Prawa Samorządu Terytorialnego Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Kraków.	12-13.10.2022 r.
9.	Konferencja z okazji 20-lecia działalności Centrum Badań Prawnych i Ekonomicznych Komunikacji Elektronicznej, zorganizowana przez Wydział Prawa Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego. Wrocław.	13-15.10.2022 r.
10.	Udział Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej w konferencji nt. „Wojna w Europie – jaka będzie Unia Europejska?”, podczas której otrzymała nagrodę im. biskupa Tadeusza Pieronka „In Veritate”. Kraków.	21.10.2022 r.
11.	Udział Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej w konferencji	21-22.10.2022 r.

	nt. „Rola chrześcijan w procesie integracji europejskiej” zorganizowanej przez Fundację im. biskupa Tadeusza Pieronka. Kraków.	
12.	Seminarium zorganizowane przez Badaczki i Badaczy na Granicy, tj. sieć naukowców i naukowczyń zajmujących się badaniami nad kryzysem humanitarnym trwającym wzdłuż granicy polsko-białoruskiej. Narewka.	22-23.10.2022 r.
13.	Udział Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej w seminarium podsumowującym projekt „Migrants have the right to have Rights” zorganizowanym przez Instytut na rzecz Państwa Prawa. Warszawa.	25.10.2022 r.
14.	Udział Zastępcy RPO Stanisława Trociuka w konferencji z okazji 10-lecia ratyfikacji Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych tworzącej podstawy równych szans i niezależnego życia osób z niepełnosprawnościami, zorganizowanej przez Minister Rodziny i Polityki Społecznej i Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych. Warszawa.	25.10.2022 r.
15.	Udział Zastępcy RPO Stanisława Trociuka w konferencji nt. „Niejawna inwigilacja elektroniczna i telekomunikacyjna a ochrona praw człowieka - praktyka sądowa, wyzwania i szanse na lepszą ochronę prawną”, zorganizowanej przez Krajową Izbę Radców Prawnych pod patronatem honorowym Rzecznika Praw Obywatelskich. Warszawa.	07.11.2022 r.
16.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka w obchodach Narodowego Święta Niepodległości oraz udział w Uroczystej Odprawie Wart dla uczczenia 104. rocznicy odzyskania niepodległości przez Polskę w 1918 r. Warszawa.	11.11.2022 r.
17.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka w VIII Kongresie Osób z Niepełnosprawnościami, zorganizowanym przez Polskie Forum Osób z Niepełnosprawnościami. Warszawa.	15.11.2022 r.
18.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka, Zastępcy RPO Stanisława Trociuka i Dyrektora Generalnego BRPO Macieja Berka w posiedzeniu Komisji Praw Człowieka, Praworzędności i Petycji rozpatrującej Informację o działalności Rzecznika Praw Obywatelskich oraz o stanie przestrzegania wolności i praw człowieka i obywatela w roku 2021. Warszawa.	15.11.2022 r.

19.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka w gali wręczenia Nagrody RPO im. doktora Macieja Lisa dr. Krzysztofowi Kurowskiemu, Przewodniczącemu Polskiego Forum Osób z Niepełnosprawnościami. Wrocław.	16.11.2022 r.
20.	Wykład Zastępcy RPO Valeriego Vacheva podczas Regionalnej Akademii Liderok Kobiet w Centrum. Lidzbark.	18.11.2022 r.
21.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka w Międzynarodowym Kongresie Ekonomii Wartości Open Eyes Economy Summit 2022, zorganizowanym przez Fundację Gospodarki i Administracji Publicznej. Kraków.	22-23.11.2022 r.
22.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka w konferencji nt. „Nowe perspektywy. Instytucje rzecznicze, społeczeństwo obywatelskie i prawa człowieka wobec współczesnych wyzwań” zorganizowanej przez Helsińską Fundację Praw Człowieka. Warszawa.	23.11.2022 r.
23.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka w uroczystościach pogrzebowych prof. Adama Zielińskiego - jednego z najwybitniejszych polskich prawników, RPO w latach 1996-2000. Warszawa.	25.11.2022 r.
24.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka w uroczystej gali 12. edycji Konkursu „Pracodawca Godny Zaufania” i wręczenie nagrody Dziennikarskiej przyznawanej dla publicystów i dziennikarzy najbardziej zaangażowanych w promocję pozytywnych rozwiązań polityki pracowniczej. Warszawa.	28.11.2022 r.
25.	Prezentacja przez Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka Informacji rocznej RPO za 2021 r. w Senacie RP. Warszawa.	29.11.2022 r.
26.	Konferencja nt. „Od stereotypów do nienawiści. Hejt w perspektywie interdyscyplinarnej” zorganizowana przez Wydział Administracji i Bezpieczeństwa Narodowego Akademii im. Jakuba z Paradyża, Wydział Humanistyczny Politechniki Koszalińskiej, Wojewódzką i Miejską Bibliotekę Publiczną im. Zbigniewa Herberta oraz Okręgową Radę Adwokacką w Zielonej Górze. Gorzów Wielkopolski.	04-06.12.2022 r.
27.	Konferencja nt. „Pełno(s)prawny Student” zorganizowana przez Fundację Instytut Rozwoju Regionalnego. Kraków.	06.12.2022 r.
28.	Konferencja naukowa z okazji XL rocznicy Samorządu Radców Prawnych zorganizowana przez Okręgową Izbę Radców Prawnych w Poznaniu pod honorowym	07.12.2022 r.

	patronatem Prezesa Krajowej Rady Radców Prawnych, Rektora Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Marszałek Województwa Wielkopolskiego oraz Prezydenta Miasta Poznań. Poznań.	
29.	Symposium z okazji Międzynarodowego Dnia Praw Człowieka, zorganizowane przez Akademię Handlową Nauk Stosowanych w Radomiu. Radom.	10.12.2022 r.
30.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka w panelu dyskusyjnym nt. dostępności sądów w Polsce dla osób ze szczególnymi potrzebami. Biuro RPO. Warszawa.	14.12.2022 r.

Tabela 12. Współpraca międzynarodowa Rzecznika Praw Obywatelskich w IV kwartale 2022 r.

1.	XIV Międzynarodowa Konferencja Instytucji Ombudsmanów ds. Sił Zbrojnych (14ICOAF) nt. „Praw i obowiązków personelu sił zbrojnych w czasie pokoju i wojny: między polityką a praktyką”. Oslo, Norwegia.	02-04.10.2022 r.
2.	Doroczne Zgromadzenie Generalne instytucji członkowskich Europejskiej Sieci Organów ds. Równości EQUINET. Bruksela, Belgia.	04-05.10.2022 r.
3.	Seminarium nt. „Prawa Unii Europejskiej dot. równości płci” zorganizowane w ramach programu Komisji Europejskiej „Rights Equality and Citizenship Programme 2014-2020” we współpracy z Paryską Izbą Adwokacką. Paryż, Francja.	04-06.10.2022 r.
4.	Europejska Konferencja Krajowych Mechanizmów Prewencji nt. „Monitoring the Rights of specific Groups of people deprived of their liberty” zorganizowana przez Radę Europy w ramach wspólnego projektu UE i Rady Europy. Strasburg, Francja.	04-07.10.2022 r.
5.	Konferencja nt. „Wprowadzenia do europejskiego prawa rodzinnego („Introduction to European Family Law”)", zorganizowana przez Międzynarodową Akademię Prawników Rodzinnych (IAFL). Ibiza, Hiszpania.	12-15.10.2022 r.
6.	Seminarium nt. „Stosowanie unijnego prawa antydyskryminacyjnego” (Applying EU Anti-Discrimination Law), zorganizowane przez Akademię Prawa Europejskiego (ERA). Bukareszt, Rumunia.	16-18.10.2022 r.
7.	Spotkanie grupy roboczej Europejskiej Sieci Organów ds. Równości EQUINET. Bruksela, Belgia.	19-20.10.2022 r.

8.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka i Zastępcy RPO Valeriego Vacheva w szczycie Ombudsmanów państw Grupy Wyszehradzkiej. Kromieryż, Czechy.	20-21.10.2022 r.
9.	Udział Zastępcy RPO Valeriego Vacheva w konferencji dla przedstawicieli wysokiego szczebla z instytucji stowarzyszonych w Europejskiej Sieci Krajowych Instytucji Praw Człowieka ENNHRI nt. „Revisiting our approach to joint work on the rule of law” oraz spotkaniach towarzyszących dot. projektu Agencji Praw Podstawowych UE (FRA) nt. Karty Społecznej UE i posiedzeniu Zarządu ENNHRI. Sofia, Bułgaria.	23-26.10.2022 r.
10.	Spotkanie z delegacją Europejskiej Komisji Przeciwko Rasizmowi i Nietolerancji (ECRI) w Radzie Europy. Biuro RPO. Warszawa.	25.10.2022 r.
11.	Spotkanie grupy roboczej Europejskiej Sieci Organów ds. Równości EQUINET (Working Group on Equality Law) i warsztat nt. wykorzystywania danych statystycznych i badań w postępowaniach sądowych dot. dyskryminacji. Bruksela, Belgia.	25-28.10.2022 r.
12.	Spotkanie Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej z delegacją Europejskiej Komisji Przeciwko Rasizmowi i Nietolerancji (ECRI) w Radzie Europy. Biuro RPO. Warszawa.	28.10.2022 r.
13.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka z dziekanem Wydziału Prawa Uniwersytetu w Zurichu prof. Thomasem Gächterem wraz z towarzyszącą delegacją. Biuro RPO. Warszawa.	04.11.2022 r.
14.	Spotkanie z 25-osobową grupą studentów z Indonezji którzy studiują w Polsce w ramach programu polsko – indonezyjskiej współpracy, realizowanego przez Wydział Prawa i Administracji UW (Indonesian International Student Mobility Awards 2022). Biuro RPO. Warszawa.	04.11.2022 r.
15.	Konferencja naukowa zorganizowana przez American Society of International Law (ASIL). Miami, USA.	07-14.11.2022 r.
16.	Konferencja zorganizowana przez Ombudsmana Turcji w ramach projektu Pomoc techniczna w zakresie wzmocnienia roli Ombudsmana w ochronie i promowaniu praw człowieka finansowanego przez Unię Europejską. Sztambuł, Turcja.	08-11.11.2022 r.

17.	Spotkanie z przedstawicielką organizacji pozarządowej Asylum Information Database (AIDA) w sprawie dostępu do procedur udzielania azylu, ochrony tymczasowej, warunków osób ubiegających się o azyl i ochrony praw uchodźców. Biuro RPO. Warszawa.	10.11.2022 r.
18.	Spotkanie z sędzią Sądu Administracyjnego w Bremie Frauke Kruse. Biuro RPO. Warszawa.	16.11.2022 r.
19.	Spotkanie ekspertów nt. wdrażania wytycznych Agencji Praw Podstawowych Unii Europejskiej (FRA) dot. ustanowienia niezależnych i skutecznych krajowych mechanizmów monitorowania granic. Wiedeń, Austria.	16-17.11.2022 r.
20.	Spotkanie grupy roboczej ds. starzenia się i praw osób starszych utworzonej przez Globalny Alians Krajowych Instytucji Praw Człowieka (GANHRI) oraz konferencja zorganizowana przez Koreańską Narodową Komisję Praw Człowieka (NHRCK) w sprawie opracowania Konwencji o prawach osób starszych. Seul, Korea Południowa.	20-24.11.2022 r.
21.	Spotkanie z sędzią Rady Stanu Włoch w Rzymie Marco Lipari. Biuro RPO. Warszawa.	21.11.2022 r.
22.	Zgromadzenie Generalne Europejskiej Sieci Krajowych Instytucji Praw Człowieka (ENNHRI). Bruksela, Belgia.	22-24.11.2022 r.
23.	Udział Zastępcy RPO Valeriego Vacheva w międzynarodowej konferencji naukowej nt. „Prawa człowieka w nauczaniu papieża Jana Pawła II” zorganizowanej przez Instytut Ekonomii i Finansów SGGW we współpracy z partnerami z polskich i włoskich uniwersytetów. Rzym, Włochy.	30.11.2022 r.
24.	Udział Zastępcy RPO Valeriego Vacheva w międzynarodowej konferencji z okazji jubileuszu 30-lecia instytucji Rzecznika Praw Obywatelskich Cypru. Nikozja.	01-04.12.2022 r.
25.	Udział Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej w konferencji nt. „Odpowiedzi humanitarnej na wojnę w Ukrainie” zorganizowanej przez Fundację Polskie Forum Migracyjne, Konsorcjum Migracyjne oraz organizację International Crisis Group. Bruksela, Belgia.	04-05.12.2022 r.
26.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka z Prezydentem Międzynarodowego Instytutu Ombudsmana (International Ombudsman Institute) Chrisem Fieldem - Ombudsmanem Zachodniej Australii. Biuro RPO. Warszawa.	07.12.2022 r.

27.	Konferencja Polsko-Niemieckiej Grupy Ekspertckiej Solidarność Międzypokoleniowa. Berlin, Niemcy.	08-09.12.2022 r.
28.	Spotkanie grupy roboczej ds. standardów dla organów równościowych zorganizowane przez Europejską Sieć Organów ds. Równości (EQUINET). Bruksela, Belgia.	14-15.12.2022 r.
29.	Spotkanie z przedstawicielką duńskiej fundacji „Stichting Vluchteling” Sofie Croonenberg. Biuro RPO. Warszawa.	21.12.2022 r.

II. Wystąpienia o charakterze generalnym

W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich skierował wystąpienia o charakterze generalnym do:

Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (WZF.7040.11.2022 z 3 października 2022 r.) - w sprawie potrzeby znowelizowania ustawy o ochotniczych strażach pożarnych.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwróciła się do inspektor do spraw obronności, obrony cywilnej i zarządzania kryzysowego Urzędu Miasta Milanówka w sprawie braku przepisów przejściowych w ustawie o ochotniczych strażach pożarnych (dalej: ustawa o OSP), dotyczących umożliwienia wypłaty ekwiwalentu pieniężnego za pierwszą połowę bieżącego roku dla strażaków ratowników Ochotniczych Straży Pożarnych.

W jednostce OSP Milanówek w okresie od 1 stycznia 2022 r. do 18 marca 2022, w związku z występującymi burzami, strażacy ochotnicy interweniowali ponad 200 razy. W tym czasie przeprowadzili taką liczbę akcji, jaką zwykle wykonują przez cały rok. Niestety, brak przepisów przejściowych uniemożliwia wypłatę należnego ekwiwalentu za uczestnictwo w tych działaniach i akcjach ratowniczych. Dokonane w tym zakresie ustalenia w Biurze Rzecznika potwierdzają, że przedstawiona kwestia ma zasięg ogólnokrajowy.

RPO zwrócił uwagę, iż ustawa o ochotniczych strażach pożarnych nie zawiera przepisów przejściowych, które utrzymywałyby w mocy uchwały w sprawie wysokości ekwiwalentu dla strażaków OSP podejmowane na podstawie poprzednio obowiązującego art. 28 ustawy o ochronie przeciwpożarowej. Jednocześnie przepis ten został uchylony na podstawie art. 38 pkt 12 ustawy o OSP z dniem 1 stycznia 2022 r., czyli z dniem wejścia w życie ustawy (art. 57 ustawy o OSP). Wobec tego, poprzednio obowiązujące uchwały w sprawie wysokości ekwiwalentu dla strażaków OSP utraciły swoją moc obowiązującą z dniem 1 stycznia 2022 r.

W praktyce gmin i organów orzekających zaczęły się kształtować odmienne praktyki w zakresie rozwiązania problemu braku przepisów przejściowych oraz wygaśnięcia mocy obowiązującej dotychczasowych uchwał w tym zakresie. Część gmin przyjmuje uchwały z mocą wsteczną obowiązującą od 1 stycznia 2022 r., aby zachować ciągłość stanu prawnego. Z kolei niektóre gminy opierając się na stanowisku MSWiA i KG PSP nie przyjmują uchwał z mocą wsteczną, a uchwalają jedynie uchwały, które mają obowiązywać na przyszłość. Część gmin wstrzymuje się z wypłatą ekwiwalentu za IV kwartał 2021 r., płaci ekwiwalent na bieżąco na podstawie nowej uchwały i jednocześnie nie płaci za okres od 1 stycznia 2022 r. do dnia wejścia w życie nowej uchwały oczekując na nowelizację przepisów ustawy o

OSP. Chaos interpretacyjny, oraz opisane powyżej sposoby zaradzenia występującym wątpliwościom dowodzi, że ustawa o ochotniczych strażach pożarnych nie została w zakresie wypłaty ekwiwalentów prawidłowo dopracowana.

W związku z powyższym, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o ustosunkowanie się do przedstawionych zagadnień, jak też rozważenie możliwości podjęcia inicjatywy ustawodawczej w celu naprawy powstałej sytuacji.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji w piśmie z 22 grudnia 2022 r. wyjaśnił, że ekwiwalent pieniężny przysługujący strażakowi ratownikowi ochotniczej straży pożarnej (OSP) za udział w działaniach ratowniczych, akcjach ratowniczych, szkoleniu lub ćwiczeniach od dnia 1 stycznia 2022 r. powinien być wypłacany na podstawie uchwały rady gminy, podjętej w oparciu o art. 15 ust. 2 ustawy o ochotniczych strażach pożarnych. Z kolei art. 48 ustawy doprecyzowuje, że uchwały, o których mowa w art. 15 ust. 2, podejmuje się po raz pierwszy w terminie do dnia 30 czerwca 2022 r. Odnosząc się do kwestii braku przepisów przejściowych w związku z koniecznością przyjęcia nowej uchwały rady gminy, stanowiącej podstawę do wypłaty ww. świadczenia, w opinii Komendy Głównej Państwowej Straży Pożarnej (PSP), uchwała rady gminy podjęta zgodnie z art. 48 ustawy, może obowiązywać z mocą od dnia 1 stycznia 2022 r. W związku z tym, prawo do ekwiwalentu pieniężnego przysługiwałoby nieprzerwanie. W sensie materialnym kompetencja rady gminy nie uległa zmianie. Co więcej, nie uległy także zmianie wytyczne dotyczące treści uchwały, określające w tożsamy sposób limit wysokości ekwiwalentu pieniężnego.

Minister Rodziny i Polityki Społecznej (III.7041.9.2022 z 5 października 2022 r.) – w sprawie konieczności uregulowania norm dotyczących minimalnego czasu wypoczynku osób zatrudnionych na podstawie umów cywilnoprawnych.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpłynął wniosek Związku Zawodowego Filmowców (ZZF) o podjęcie działań w zakresie uregulowania norm dotyczących minimalnego czasu wypoczynku osób zatrudnionych na podstawie umów cywilnoprawnych. W ocenie ZZF obecny brak regulacji w tym zakresie zdaje się być zaniechaniem ustawodawczym w świetle art. 66 ust. 2 Konstytucji.

W skierowanym do Rzecznika wniosku ZZF wskazuje na brak działań prawodawcy w zakresie wprowadzenia minimalnych okresów odpoczynku (zwłaszcza dobowego) dla osób świadczących pracę na podstawie umów cywilnoprawnych, pomimo obserwowanej od lat powolnej ekspansji ustawowych norm prawa pracy na zatrudnienie niepracownicze.

Od momentu wejścia w życie Kodeksu pracy – w zasadzie w niezmiennym brzmieniu – obowiązuje art. 303 § 2 k.p., w myśl którego „Rada Ministrów może określić, w drodze rozporządzenia, zakres stosowania przepisów prawa pracy do osób stale wykonujących pracę na innej podstawie niż stosunek pracy lub umowa o pracę nakładczą, ze zmianami wynikającymi z odmiennych warunków wykonywania tej pracy”. Tymczasem rozporządzenia określającego systemowo „zakres stosowania przepisów prawa pracy do osób stale wykonujących pracę na innej podstawie niż stosunek pracy lub umowa o pracę nakładczą, ze zmianami wynikającymi z odmiennych warunków wykonywania tej pracy” Rada Ministrów nigdy nie wydała. ZZF wystąpił do Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej z prośbą o rozważenie włączenia do prac legislacyjnych problemu zapewnienia minimalnych okresów odpoczynku dla osób zatrudnionych w ramach niepracowniczych podstaw zatrudnienia - zwłaszcza odpoczynku dobowego. W odpowiedzi resort poinformował, że nie są obecnie planowane prace mające na celu wprowadzenie do przepisów Kodeksu pracy obligatoryjnego, minimalnego nieprzerwanego odpoczynku dobowego dla osób świadczących pracę na podstawie umów cywilnoprawnych. W świetle powyższego, zdaniem ZZF, mamy do czynienia z niewykonaniem przez ustawodawcę obowiązków wynikających z art. 66 ust. 2 Konstytucji.

W przekonaniu RPO ocena zgodności regulacji ustawowej z art. 66 ust. 2 Konstytucji powinna skoncentrować się na okolicznościach, wskazujących na potrzebę interwencji państwa w zatrudnienie cywilnoprawne. Rzecznik przychyliła się zatem do stanowiska, że naruszeniem istoty konstytucyjnego prawa do odpoczynku w przypadku zatrudnienia na podstawie umowy cywilnoprawnej jest brak ochrony prawnej takiej jednostki, która nie ma realnej możliwości kształtowania treści zobowiązania do pracy, a jednocześnie dla której zatrudnienie cywilnoprawne stanowi jedyne dostępne źródło utrzymania. Okoliczności takie występują na przykład przy produkcji audiowizualnej.

Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o przedstawienie stanowiska w kwestii możliwości podjęcia stosownych działań legislacyjnych.

Przewodniczącego Komisji Ustawodawczej Sejmu RP oraz Przewodniczącego Komisji Ustawodawczej Senatu RP (VII.602.3.2021 z 5 października 2022 r.) - w sprawie potrzeby podjęcia inicjatywy ustawodawczej w celu zmiany przepisu Kodeksu wyborczego.

Rzecznik Praw Obywatelskich już w grudniu 2021 r. zgłaszała wątpliwości co do prawidłowości stosowania art. 474 § 2 w związku z art. 372 ustawy - Kodeks wyborczy – w zakresie, w jakim pozwala na przekładanie terminu wyborów zarządzanych przez Prezesa Rady Ministrów bez wyznaczania

nowych terminów na dokonanie czynności wyborczych, które już upłynęły zgodnie z pierwotnie ustalonym kalendarzem wyborczym.

W ocenie RPO praktyka ta może znacząco ograniczać zasadę powszechności i wolności wyborów, a w konsekwencji uniemożliwić odtworzenie wiarygodnego obrazu opinii wyborczej i osłabić legitymację nowo wybranych organów, skoro nie wszyscy uprawnieni wyborcy mają możliwość wyrażenia swojego zdania w akcie wyborczym. Zdaniem Rzecznika jedynie materialne rozumienie przepisów określających terminy na dokonanie czynności wyborczych, oznaczające konieczność każdorazowego dostosowania kalendarza wyborczego w jego integralnym kształcie do rzeczywistej daty planowanych wyborów, jest prawidłowe z punktu widzenia konstytucyjnych praw wyborców oraz zasad legalizmu i prawidłowej legislacji. Brak odpowiedniego dostosowania kalendarza wyborczego do zarządzanego terminu wyborów narusza ogólną zasadę, zgodnie z którą ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane tylko w ustawie, bez możliwości derogowania ich na poziomie rozporządzenia, oraz jedynie jeśli nie naruszają one istoty tych wolności i praw (art. 31 ust. 3 Konstytucji).

W tym kontekście należy dodać, że przeniesienie dat wyborów, bez zmiany kalendarza wyborczego, ogranicza prawa osób, które w międzyczasie nabyły odpowiednie ustawowe uprawnienie do głosowania w formie alternatywnej, choćby poprzez ukończenie 60. roku życia czy nabycie zaświadczenia o niepełnosprawności. Takie osoby pozbawiane są bowiem praktycznej możliwości oddania głosu. Stąd należy podkreślić, że ich czynne prawo wyborcze jest nieproporcjonalnie ograniczone, nie wynika bowiem z niedochowania terminu do dokonania właściwych czynności wyborczych, ale z faktu zbyt odległego w czasie wyznaczenia terminu na ich dokonanie. Prawa wyborcze wskazanych wyżej osób, nawet jeśli grupa ta nie jest liczna, uznać należy w związku z tym za ograniczone w sposób naruszający ich istotę, osoby te nie mają one bowiem możliwości oddania głosu ani korespondencyjnie ani poprzez pełnomocnika, co stoi w sprzeczności z klauzulą limitacyjną z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

Nie sposób zgodzić się przy tym z argumentem opartym na założeniu, że istnieje istotna różnica pomiędzy zmianą daty wyborów a zarządzeniem wyborów na nowo. Z perspektywy wyborców forma, w jakiej dokonuje się zmiany terminu wyborów nie ma znaczenia i wywiera takie same skutki faktyczne w płaszczyźnie przysługujących im konstytucyjnie praw, dookreślonych przepisami ustawy. Jednocześnie należy także zauważyć, że wykładnia taka nie odpowiada logice przepisów Kodeksu wyborczego, która oparta jest na mechanizmie określania terminów kalendarza wyborczego w sposób wtórny, tj. w oparciu o wyznaczoną pierwotnie datę zarządzanych wyborów. Zgodnie z tą logiką, zmiana daty wyborów powinna pociągnąć za

sobą, przynajmniej w takim zakresie, w jakim jest to możliwe, zmianę całości kalendarza wyborczego, dla którego, zgodnie z treścią Kodeksu wyborczego, punktem odniesienia jest data wyborów.

Biorąc pod uwagę powyższe, Rzecznik zwrócił się do Sejmu i Senatu RP z prośbą o rozważenie podjęcia inicjatywy ustawodawczej i zmiany treści art. 474 § 2 Kodeksu wyborczego.

Minister Klimatu i Środowiska (V.7215.13.2022 z 10 października 2022 r.) – w sprawie drastycznego wzrostu cen ogrzewania.

Do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich napływają nieustannie sygnały zaniepokojonych obywateli, obawiających się drastycznego wzrostu kosztów ogrzewania w nadchodzącym sezonie grzewczym. Obawy te pozostają w zasadzie niezależne od stosowanego źródła ogrzewania. Powtarzającym się elementem kierowanych skarg są zastrzeżenia względem sposobu wdrażania państwowych programów, mających na celu ograniczenie kosztów ogrzewania.

Najczęstszym problemem zgłaszanym przez obywateli jest pomijanie pewnych grup w programach pomocowych. Występował on już podczas wdrażania tzw. tarcz antyinflacyjnych i podwyższonego dodatku osłonowego. Ponownie ujawnił się wraz z wdrażaniem uregulowań przewidujących specjalne świadczenie finansowe dla osób ogrzewających swoje domy za pomocą węgla, w związku z którymi zwróciły się do Rzecznika osoby stosujące inne paliwa. Pierwotnie obowiązujące zasady przyznawania dodatku węglowego, które stały się źródłem „zmultiplikowania” gospodarstw domowych, umożliwiającym uzyskanie faktycznie wielokrotności dodatku węglowego były szczególnie istotnym powodem adresowanych do mnie zarzutów o nierówne traktowanie przez władze publiczne osób dotkniętych drastycznym wzrostem kosztów ogrzewania.

Wprowadzenie w odniesieniu do gospodarstw domowych zamieszkujących pod jednym adresem, a korzystających z odrębnych źródeł ogrzewania zasady „kto pierwszy ten lepszy” w uzyskaniu dodatku również rodzi zasadnicze wątpliwości w kontekście konstytucyjnej zasady równości. Możliwość uzyskania omawianego świadczenia uzależniona jest bowiem de facto od tego, czy danemu budynkowi/lokalowi nadany został odrębny numer porządkowy. Rozwiązanie takie nie jest zrozumiałe, biorąc pod uwagę powiązanie możliwości przyznawania dodatku węglowego ze zgłoszeniami do Centralnej Ewidencji Emisyjności Budynków, w których była możliwość zgłaszania wielu źródeł ogrzewania znajdujących się „pod jednym adresem”.

Przyjęty przez Radę Ministrów projekt kolejnej ustawy, który miał objąć użytkowników pozostałych paliw, także stał się przedmiotem skarg użytkowników kotłów na gaz ziemny dostarczany z sieci przesyłowych,

nieobjętych przewidzianymi ustawą dodatkami. Po raz kolejny pojawiły się zarzuty o wybiórczym stosowaniu mechanizmów pomocowych.

Kolejne zastrzeżenia sygnalizowane Rzecznikowi są w związku z – niedawno skierowanymi do Sejmu RP – uregulowaniami, mającymi na celu wsparcie obywateli w związku ze wzrostem cen energii elektrycznej. Jakkolwiek proponowane regulacje w tym względzie są przez obywateli (ogrzewających mieszkania energią elektryczną, a także korzystających z energochłonnych pomp ciepła) oczekiwane, to ich proponowany kształt budzi także zastrzeżenia w kierowanych do mnie skargach. Zastrzeżenia te dotyczą w szczególności wprowadzonych limitów poboru energii, których dotyczyć ma zamrożenie cen energii.

Nie powinno także ująć uwagę, że mnogość mechanizmów pomocowych wprowadzanych kolejnymi ustawami powodować może trudności dla osób, do których są one adresowane, w uzyskaniu wsparcia. Skorzystanie z jednego z mechanizmów z zasady wyklucza możliwość skorzystania z innych. Wybór optymalnego dla danego adresata publicznej pomocy mechanizmu wymaga jednak sięgnięcia do wszystkich aktów prawnych, które je regulują. Nieuchronne przy tym wydają się zastrzeżenia osób, które skorzystały z konkretnego środka, przed pojawieniem się bardziej korzystnych rozwiązań zawartych w kolejnych przyjętych przez Radę Ministrów projektach.

Rzecznik przedłożył Minister powyższe wnioski, licząc na przeprowadzenie przeglądu mechanizmów pomocowych pod kątem grup obywateli potencjalnie wykluczonych z możliwości skorzystania z nich.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Klimatu i Środowiska w piśmie z 7 listopada 2022 r. zapewniła, że Rząd RP na bieżąco monitoruje skutki wzrostu cen nośników energii oraz możliwości wprowadzenia nowych skutecznych mechanizmów wsparcia. W celu ochrony polskich odbiorców przed negatywnymi skutkami kryzysu energetycznego podejmowane są wszystkie możliwe i zgodne z prawem wspólnotowym działania osłonowe. Dotychczas przyjęte przez Rząd RP kompleksowe rozwiązania kierowane są do szerokiego grona odbiorców w Polsce, w tym przede wszystkim do gospodarstw domowych, jednostek użyteczności publicznej, a także, poprzez rozwiązania fiskalne, do polskich przedsiębiorców, Podsekretarz stanu zauważył jednocześnie, iż zarzut, jakoby obywatele nie potrafili zorientować się w przygotowanej dla nich pomocy i gubili się w uchwalonych rozwiązaniach prawnych, nie może stać na przeszkodzie ustalenia rozwiązań dopasowanych do różnych odbiorców, wykorzystujących różne rodzaje paliw i nośników energii do ogrzewania mieszkań, budynków i lokali. Warto wskazać też na przyjętą przez Radę Ministrów w lutym 2021 r. „Politykę energetyczną Polski do 2040 r.”, która wyznacza kierunki rozwoju sektora energetycznego – nastawione na jego głęboką, ale również bezpieczną transformację, co pozwoli na uniknięcie

drastycznego ograniczania dotychczasowych źródeł energii, jak również gwałtownego wzrostu cen energii. Co istotne, z uwagi na dynamikę zdarzeń o charakterze międzynarodowym sytuacja na rynku energii jest bardzo zmienna, dlatego realizowana jest permanentna ewaluacja uruchomionych systemów wsparcia i ich dostosowywanie do aktualnych warunków.

Pełnomocnik Rządu ds. Równego Traktowania (XI.505.8.2022 z 10 października 2022 r.) – w sprawie uchwał przeciwko „ideologii LGBT”, przyjętych przez niektóre jednostki samorządu terytorialnego.

Rzecznik Praw Obywatelskich wyjaśnił, że wszystkie zaskarżone przez RPO uchwały przeciw „ideologii LGBT” zostały uznane przez wojewódzkie sądy administracyjne za podjęte bez podstawy prawnej i nieważne z powodu rażącego naruszenia prawa przez organy je podejmujące.

Sądy administracyjne, rozpatrując te sprawy merytorycznie nie miały wątpliwości, że sformułowane w zaskarżonych uchwałach przeciwko „ideologii” LGBT dyrektywy działania należy ocenić jako władcze i zobowiązujące. W wyrokach wojewódzkich sądów administracyjnych podkreślono, że nikt, ze względu na swoją orientację seksualną i tożsamość płciową, nie może być dyskryminowany przez władze publiczne, a podejmując tego rodzaju uchwały jednostki samorządu terytorialnego nawoływały do nieprzestrzegania prawa powszechnie obowiązującego.

W ocenie Rzecznika, podzielonej przez sądy administracyjne, tzw. uchwały anty-LGBT ingerują w godność i życie prywatne obywateli, którzy identyfikują się jako osoby LGBT. Niezależnie od tego, jakie były intencje organów przyjmujących takie uchwały, społecznym ich skutkiem jest naruszenie godności, czci, dobrego imienia oraz – ściśle związanego z tymi dobrami osobistymi – życia prywatnego określonej grupy mieszkańców jednostki samorządowej, w której przyjęte zostały uchwały.

Ze względu na powyższe Rzecznik zwrócił się do Pełnomocnik z prośbą o analizę wyroków sądów administracyjnych zapadłych w sprawach uchwał o przeciwdziałaniu „ideologii” LGBT, a w szczególności ich uzasadnień oraz ich odpowiednie wykorzystania w toku współpracy z organami samorządu terytorialnego.

Minister Finansów (V.511.56.2021 z 10 października 2022 r.) – w sprawie praktyki przekazywania nadpłaty podatku małżonków na zadłużenie jednego z nich.

Pogarszająca się w ostatnim czasie sytuacja finansowa obywateli przekłada się na wzrost liczby skarg kierowanych do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich. Jedynym z wielu obecnie sygnalizowanych problemów jest kwestia dopuszczalności prowadzenia egzekucji z wierzytelności będącej nadpłatą podatku dochodowego od osób fizycznych (dalej: „PIT”), która

wynika ze wspólnego rozliczenia się małżonków, w sytuacji gdy dochodzona należność dotyczy tylko jednego ze współmałżonków.

Zdaniem obywateli okoliczność, iż małżonkowie mogą być jednym podatnikiem nie jest wystarczająca dla uznania, że ich wspólna wierzytelność publicznoprawna może być źródłem zaspokojenia zobowiązań na przykład cywilnoprawnych tylko jednego małżonka (zaciągniętych jeszcze przed zawarciem związku małżeńskiego). Taki stan jest krzywdzący, narusza bowiem dobro rodziny, ograniczając automatycznie dostęp do środków pieniężnych, szczególnie w dobie rekordowej inflacji¹ oraz ogólnego kryzysu gospodarczego.

Ponadto obywatele wskazują, że w przypadku otrzymania zawiadomienia o zajęciu wierzytelności stanowiącej nadpłatę wynikającą ze wspólnego zeznania podatkowego, organy automatycznie realizują takie zajęcia. Przyjmują, że jako dłużnik zajętej wierzytelności nie mogą kwestionować czynności bez narażania się na odpowiedzialność za szkodę. Wówczas małżonek dłużnika zmuszony jest do uruchamiania stosownych środków obrony. Nie zawsze jednak udaje się w odpowiednim czasie zakwestionować zasadność zajęcia. Problem dotyczy zarówno zajęć dokonywanych w ramach egzekucji cywilnej, jak i administracyjnej.

Skarżący twierdzą, że organy przekraczają zakres przepisu art. 92 § 3 Ordynacji podatkowej, doszukując się podstaw odpowiedzialności jednego małżonka za zobowiązania drugiego małżonka. W praktyce więc obywatele czują się zaskakiwani możliwością zajęcia wierzytelności z tytułu nadpłaty podatku przypadającej obojgu małżonkom, w sytuacji w której dłużnikiem jest tylko jeden z nich. Podnoszą, że państwo nie powinno zastawiać pułapek na podatników, którzy mają prawo oczekiwać, że organy nie będą w sposób rozszerzający traktować instytucji solidarnej wierzytelności z tytułu nadpłaty podatku.

Wobec powyższego, Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o wyczerpujące ustosunkowanie się do zasygnalizowanego problemu.

Zastępczyni Szefa KAS w piśmie z 28 października 2022 r. poinformowała, że w obecnym stanie prawnym kwestia dotycząca dopuszczalności prowadzenia egzekucji z wierzytelności z tytułu nadpłaty podatku dochodowego od osób fizycznych, która wynika ze wspólnego rozliczenia się małżonków, w sytuacji gdy dochodzona należność dotyczy tylko jednego ze współmałżonków nie powinna już rodzić żadnych wątpliwości. Zgodnie z dodaną ustawą z dnia 8 czerwca 2022 r. przepisem istnienie solidarnej wierzytelności o zwrot nadpłaty podatku wynikającej z art. 92 § 3 Ordynacji podatkowej powoduje, że w przypadku zajęcia wierzytelności jednego z małżonków zajęciem zostanie objęta również wierzytelność wspólna małżonków. Należy pamiętać, że zajęcie nadpłaty podatków następuje na poczet wymagalnych zaległości, których podatnik

(zobowiązany) nie uregulował dobrowolnie. Zgodnie z Konstytucją każdy jest obowiązany do ponoszenia ciężarów i świadczeń publicznych, w tym podatków, określonych w ustawie. Z perspektywy organu egzekucyjnego zajęcie nadpłaty jest niejednokrotnie jedyną możliwością wyegzekwowania zaległości.

Ministra Zdrowia (IX.517.36.2020 z 11 października 2022 r.) - w sprawie stosowania środków przymusu bezpośredniego wobec osób umieszczonych w zamkniętych zakładach psychiatrycznych.

W zainteresowaniu Rzecznika Praw Obywatelskich pozostaje kwestia stosowania nieuregulowanych w przepisach prawa, niestandardowych form opieki wobec pensjonariuszy domów pomocy społecznej, placówek całodobowej opieki oraz zakładów opieki zdrowotnej. Metody te formalnie nie są przymusem bezpośrednim i jako takie nie zostały uregulowane w ustawie o ochronie zdrowia psychicznego (dalej ustawa). Faktycznie ograniczają jednak wolność osób poddanych ich działaniu.

Analogiczną sprawą dotyczy stosowania praktyk, jak wskazane wyżej, wobec osób umieszczonych, na podstawie orzeczenia sądu o zastosowaniu środka zabezpieczającego, w zamkniętych zakładach psychiatrycznych. Podjęte w Biurze RPO działania doprowadziły bowiem do ustalenia, że w pięciu oddziałach psychiatrii sądowej o wzmocnionym zabezpieczeniu, w celu zapobieżenia ucieczce pacjenta, stosowane są środki, których nie przewiduje ustawa. Mianowicie, podczas przemieszczania się pacjentów tych oddziałów, w celu udzielenia im świadczeń medycznych poza oddziałem detencyjnym, lecz w ramach kompleksu szpitalnego, stosuje się m.in.: kaftan bezpieczeństwa, pas okołobiodrowy, pasy ochronne zakładane na ręce pacjentów oraz pas z zamkiem magnetycznym, przy pomocy którego ręce pacjenta salowi przypinają do swoich nadgarstków. Środków tych nie można identyfikować jako przymus bezpośredni, bowiem nie zachodzą okoliczności i nie są spełnione kryteria, które dają prawo do działań, o jakich mowa w art. 18 ustawy o ochronie zdrowia psychicznego.

Ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być natomiast ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób. Ograniczenia te nie mogą naruszać istoty wolności i praw.

Rzecznik podkreślił, że stosowanie przedstawionych powyżej, nieuregulowanych w przepisach prawa środków, prowadzi do naruszenia wolności oraz nietykalności cielesnej pacjenta. Aby działania te nie przerodziły się w przemoc, istnieje konieczność stosowania ścisłych norm prawnych regulujących przedmiotowe kwestie, na poziomie ustawy.

Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o poinformowanie o zajęтым stanowisku w przedstawionej sprawie.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia w piśmie z 14 listopada 2022 r. wskazał, iż zgodnie z art. 46 ustawy o ochronie zdrowia psychicznego kontrolę legalności przyjęcia i przebywania w szpitalu osób z zaburzeniami psychicznymi, przestrzegania ich praw oraz kontroli warunków, w jakich one tam przebywają sprawuje sąd. Kontrola ta obejmuje również badanie prawidłowości prowadzenia dokumentacji medycznej dotyczącej zastosowania przymusu bezpośredniego lub rejestru przypadków zastosowania przymusu bezpośredniego, z uwzględnieniem danych utrwalonych za pomocą urządzeń monitorujących. Ponadto zasadność zastosowania przymusu bezpośredniego każdorazowo powinna być oceniana zgodnie z art. 18 ust. 10 ustawy. Przedstawiając powyższe wydaje się, że obowiązujące regulacje w stopniu odpowiednim przyczyniają się do wyeliminowania ewentualnych nadużyć związanych ze stosowaniem przymusu bezpośredniego wobec osób z zaburzeniami psychicznymi.

Ministra Obrony Narodowej (WZF.7060.111.2022 z 12 października 2022 r.) - w sprawie wprowadzenia do użytku służbowego „Ceremoniału Wojskowego Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej”.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich z wnioskiem o ochronę praw i wolności byłych żołnierzy zawodowych zwrócił się Klub Generałów i Admirałów Rzeczypospolitej Polskiej.

Wątpliwości Wnioskodawców koncentrują się wokół treści § 1 pkt 3 decyzji MON z dnia 30 lipca 2021 r. zmieniającej decyzję w sprawie wprowadzenia do użytku służbowego „Ceremoniału Wojskowego Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej”. W ich ocenie poprzez zmianę trybu wydawania decyzji w sprawie przydzielania asysty honorowej do udziału w ceremoniach pogrzebowych zmarłych żołnierzy Wojska Polskiego doszło do naruszenia prawa rodzin (osób bliskich) do kultu pamięci o osobie zmarłej. W opinii Zainteresowanych przekazanie kompetencji do rozstrzygania w przedmiotowej sprawie do organu centralnego, a także przedłużające się konsultacje mające na celu zasięgnięcie opinii określonych podmiotów mogą spowodować dodatkowe cierpienie związane ze stratą bliskiej osoby oraz wzrost kosztów związanych z przechowywaniem zwłok, szczególnie, że decyzja odmawiająca udziału wojskowej asysty honorowej nie zawiera uzasadnienia takiego rozstrzygnięcia.

Rzecznik wskazał, że odmowa udziału wojskowej asysty honorowej adresowana jest do rodzin zmarłych żołnierzy zawodowych, którym przysługuje prawo podmiotowe w postaci kultu pamięci po zmarłym żołnierzu. Co do zasady, nie pozostają oni w relacji podległości z Ministrem Obrony Narodowej, co wyklucza uregulowanie ich praw w formie aktu

prawa wewnętrznego. Inaczej mówiąc zasady wydawania decyzji przez Ministra Obrony Narodowej albo dowódcy garnizonu w sprawie udziału wojskowej asysty honorowej w ceremonii pogrzebowej żołnierza stanowią materię prawa powszechnie obowiązującego. Stąd też regulowanie tej materii przepisami prawa wewnętrznego koliduje z treścią art. 93 ust. 2 w zw. z art. 87 Konstytucji.

Z punktu widzenia zasady równości (art. 32 ust. 1 Konstytucji) zwraca ponadto uwagę odmienne potraktowanie w stosunku do pozostałych zmarłych żołnierzy zawodowych korpusu oficerskiego generałów i admirałów. Użycie w stosunku do tej kategorii zmarłych żołnierzy zwrotu „biorąc pod uwagę charakter zasług” włącza generałów (admirałów) w zakres stosowania przepisu, który pierwotnie skierowany został do najwyższych władz państwowych oraz innych osób szczególnie zasłużonych dla państwa, a zatem osób – co do zasady – znajdujących się poza strukturami resortu obrony narodowej. W rezultacie istnieje ryzyko, że postawa zmarłych generałów (admirałów) będzie poddana analogicznej ocenie jak postawa osób cywilnych, w ogóle niezwiązanych z Siłami Zbrojnymi RP. Może to w konsekwencji doprowadzić do sytuacji, że osoby bliskie zmarłego generała (admirała) znajdą się w sytuacji odmiennej od osób bliskich pozostałych żołnierzy zawodowych, do których nie ma zastosowania kryterium charakteru zasług zmarłego.

Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o rozważenie przedstawionych argumentów oraz przedstawienie stanowiska w sprawie.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Obrony Narodowej w piśmie z 15 grudnia 2022 r. wskazał, iż Ceremoniał Wojskowy przede wszystkim opisuje zasady udziału przedstawicieli Sił Zbrojnych RP w przedsięwzięciach, których organizatorem jest MON oraz instytucje i jednostki podległe lub nadzorowane przez MON, jak również w uroczystościach, których wojsko jest współorganizatorem ceremonii wspólnie z innymi podmiotami rządowymi lub samorządowymi. Stanowi więc on formę instrukcji wewnętrznej skierowanej do przedstawicieli żołnierzy i pracowników, którzy pozostają w relacji podległości z Ministrem Obrony Narodowej. Sekretarz Stanu zwrócił ponadto uwagę, że kwestie dotyczące udziału wojskowej asysty honorowej w uroczystościach pogrzebowych zostały ujęte już w pierwotnym tekście Ceremoniału Wojskowego w 2014 r i nie były one kwestionowane. Ceremoniał Wojskowy, co ważne, określa tryb i okoliczności udziału w nich wojskowej asysty honorowej. W ocenie MON nie narusza to prawa rodziny, osób bliskich lub organizatorów pogrzebu do kultu pamięci o osobie zmarłej, prawa do pochowania zwłok osoby zmarłej, wyboru miejsca pochówku, urządzenia pogrzebu itd. Kwestie ujęte w Ceremoniale odnoszą się tylko do wojskowej oprawy ceremonii pogrzebowej i skierowania do udziału w niej przedstawicieli Sił Zbrojnych RP.

Ministra Zdrowia (VII.5002.4.2022 z 12 października 2022 r.) - w sprawie wykonywania eksperymentów leczniczych z wykorzystaniem komórek macierzystych, które oferowane są odpłatnie pacjentom.

Rzecznik Praw Obywatelskich w przeszłości zwracał już uwagę na kwestię zgodności z kryteriami ustawowymi niektórych eksperymentów prowadzonych na ludziach z wykorzystaniem komórek macierzystych, w szczególności jako budzących wątpliwości, co do zgodności z aktualnym stanem wiedzy i zasadami etyki lekarskiej, a także podnosił problem pobierania opłat od pacjentów za udział w takich eksperymentach.

Aktualnie do Rzecznika dotarły informacje medialne o jednej z klinik, w której prowadzony był eksperyment medyczny z wykorzystaniem komórek macierzystych, a w wyniku którego część pacjentów miała doznać uszczerbku na zdrowiu. Sprawa ta stała się kolejnym przyczynkiem do dyskusji nad bezpieczeństwem tego rodzaju badań, sposobem ich reklamowania i oferowania pacjentom oraz etycznością pobierania opłat z tytułu udziału w eksperymencie.

W marcu 2022 r. głos w sprawie komercyjnego oferowania zabiegów z wykorzystaniem komórek określanych jako macierzyste, w tym przeprowadzanych w ramach medycznych eksperymentów leczniczych, zabrał Zespół ekspertów do spraw terapii komórkowych i komórek macierzystych Naczelnej Rady Lekarskiej. Zespół zwracał w szczególności uwagę na skutki uboczne stosowania niepotwierdzonych rzetelnymi badaniami przedklinicznymi i klinicznymi zabiegów, określanych często jako „terapię z wykorzystaniem komórek macierzystych”. Zespół podkreślił także, że udział pacjentów w tego rodzaju terapiach, które prezentowane są im jako panaceum na wiele chorób, naraża pacjentów także na konieczność poniesienia olbrzymich kosztów. Zdaniem ekspertów prowadzenie tego rodzaju terapii może także podważać zaufanie społeczne do medycyny i nauki, w tym do innowacyjnych metod leczniczych. W ocenie Zespołu odpowiedzią na zdiagnozowany problem może być wdrożenie proponowanych rekomendacji. Część z nich wymaga podjęcia działań legislacyjnych, zaś dla realizacji innych wystarczające jest sumienne egzekwowanie obowiązujących już przepisów

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o przedstawienie stanowiska w sprawie.

Ministra Obrony Narodowej (VII.501.142.2022 z 14 października 2022 r.) - w sprawie wycieku danych osobowych żołnierzy Wojsk Obrony Terytorialnej.

Rzecznik Praw Obywatelskich podjął z urzędu opisaną w mediach sprawę wycieku danych osobowych żołnierzy WOT. Z informacji prasowych wynika,

że doszło do nieuprawnionego udostępnienia informacji z rozkazu dziennego w związku z wykonywaniem przez żołnierzy WOT obowiązków służbowych podczas jednej z operacji. Informacje te dotyczyły znacznej grupy osób – 58 żołnierzy, a ich zakres obejmował m.in. stopień wojskowy, imiona i nazwiska żołnierzy, imię ojca oraz PESEL.

W ocenie Rzecznika sygnały te budzą niepokój w kontekście zapewnienia skutecznej ochrony prawa do ochrony danych osobowych, w tym zapewnienia bezpieczeństwa danych i ich poufności, a także z punktu widzenia przestrzegania prawa do prywatności – gwarantowanych odpowiednio w art. 51 i 47 Konstytucji.

RPO zwrócił uwagę, że przetwarzanie danych osobowych żołnierzy, gromadzonych w ramach ewidencji wojskowej, o której mowa w art. 70 ustawy o obronie Ojczyzny należy zaliczyć do sfery bezpieczeństwa narodowego, a zatem nie ma zasadniczo zastosowania w tym obszarze rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE. Nie oznacza to jednak pozbawienia niezbędnych środków ochrony praw i wolności osoby, której dane dotyczą, gwarantowanych przez Konstytucję.

Należy też zauważyć, że zasady udostępnienia danych osobowych gromadzonych w ewidencji wojskowej, okres ich przechowywania, a także warunki przetwarzania danych osobowych przez organy wojskowe określa ustawa o obronie Ojczyzny. Artykuł 10 ust. 2 tej ustawy wskazuje np. na konieczność posiadania zabezpieczeń technicznych i organizacyjnych zapewniających poufność, integralność, dostępność i autentyczność zgromadzonych danych, w przypadku o którym mowa w tym przepisie, tj. udostępniania danych w drodze teletransmisji przez podmioty wskazane w art. 10 ust. 1 ustawy.

W kontekście niniejszej sprawy wątpliwości Rzecznika budzi więc przetwarzanie danych osobowych przez organy wojskowe w sposób zapewniający bezpieczeństwo tych danych, tj. zgodnie z zasadami integralności i poufności.

Rzecznik zwrócił się zatem do Ministra z prośbą o udzielenie informacji w jakich okolicznościach doszło do udostępnienia danych osobowych żołnierzy, jakie zostały podjęte działania w związku z nieuprawnionym udostępnieniem danych osobowych, czy sprawa została zgłoszona do UODO oraz czy zostało zapewnione bezpieczeństwo żołnierzom i ich rodzinom.

**Ministra Edukacji i Nauki (VII.7037.125.2022 z 17 października 2022 r.)
- w sprawie projektu badawczego MŁODZIEŻ 4.0.**

Do Rzecznika Praw Obywatelskich docierają sygnały o protestach związanych z projektem badawczym realizowanym w Akademii Nauk Stosowanych Towarzystwa Wiedzy Powszechnej w Szczecinie o nazwie MŁODZIEŻ 4.0, rekomendowanym przez Ministerstwo Edukacji i Nauki.

Jak wynika z dokumentów zamieszczonych na stronie internetowej projektu, to Ministerstwo Edukacji i Nauki zleciło ww. uczelni realizację w latach 2021-2023 badań naukowych mających na celu zdiagnozowanie aktualnych tendencji w zachowaniach i wyborach aksjonormatywnych młodych Polaków, tj. osób w wieku 13-25 lat. Zasadniczym elementem projektu ma być przeprowadzenie ankiety na reprezentatywnej próbie młodzieży w liczbie 25 tysięcy na terenie całego kraju.

Pytania zawarte w ankietach, w szczególności te przeznaczone dla uczniów w wieku 13-14 lat, wywołały znaczące kontrowersje i zastrzeżenia dyrektorów szkół oraz rodziców uczniów. Wiele z pytań dotyczy bowiem kwestii światopoglądowych, takich jak stosunek do religii i kościoła katolickiego, dopuszczalność aborcji i eutanazji, finansowanie in vitro przez państwo, prawne uregulowanie kwestii bioetycznych, poglądy polityczne i poparcie dla działających partii politycznych. W ocenie zainteresowanych pytania te i poruszane w nich problemy nie są dostosowane do poziomu dojrzałości dzieci, a także do poziomu wiedzy, jaką miały one możliwość zdobyć w szkole na zajęciach obowiązkowych.

Chociaż ankiety są anonimowe, konieczność przekazania informacji na temat określonych zachowań, np. częstotliwości upijania się alkoholem, zażywania narkotyków, oglądania pornografii lub dokonywania samookaleczeń, może być postrzegana jako ingerencja w prywatność uczniów i uczennic. Istnieje również obawa, czy szkoły są w stanie zapewnić warunki gwarantujące poszanowanie prywatności oraz uniemożliwiające ujawnienie danych osobowych, w tym danych wrażliwych uczestników ankiety.

Wątpliwości Rzecznika wywołują też zawarte w ankiecie pytania dotyczące osób nieheteronormatywnych - są niezrozumiałe w odniesieniu do celu badania, zostały sformułowane w sposób mogący wprost naruszać godność osób LGBT lub mieć wobec nich krzywdzący charakter.

Z uwagi na powyższe, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o przedstawienie stanowiska w odniesieniu do omówionych kwestii.

Minister Edukacji i Nauki w piśmie z 16 listopada 2022 r. wyjaśnił, że inicjatywa dotycząca realizacji Zadania, tj. projektu badawczego MŁODZIEŻ 4.0., leżała po stronie konkretnych uczelni. Uczelnia nie konsultowała treści pytań zamieszczonych w przedmiotowej ankiecie. Pełną odpowiedzialność za prowadzone badania naukowe bierze zatem na siebie podmiot realizujący. Wspomniane w treści zapytania ankiety stanowią wyłącznie część przedmiotu Zadania i są autorskimi treściami uczelni, w które

Ministerstwo Edukacji i Nauki nie ingerowało. Kuratoria oświaty zostały poproszone wyłącznie o wsparcie uczelni w zakresie dotarcia do zakładanej próby badawczej. Wszelkie działania wykraczające poza ten zakres były inicjatywą własną poszczególnych Kuratoriów oświaty. Minister zaznaczył jednocześnie, że do resortu edukacji nie wpłynęły skargi związane z przeprowadzeniem ankiet w konkretnych szkołach, w tym skargi dotyczące sposobu pozyskiwania zgody rodziców na przeprowadzenie ankiet wśród uczniów w kontekście art. 48 Konstytucji, czy też skargi związane z ochroną prywatności i ochroną danych osobowych.

Komendanta Głównego Straży Granicznej (XI.540.45.2022 z 17 października 2022 r.) - w sprawie braku wsparcia psychologicznego dla cudzoziemców przebywających w strzeżonych ośrodkach.

Do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich docierają niepokojące sygnały dotyczące braku adekwatnego wsparcia psychologicznego dla osób przebywających w strzeżonych ośrodkach dla cudzoziemców (dalej: „SOC” lub „ośrodek”).

Osoby przebywające w SOC bez wątplenia narażone są na oddziaływanie silnych bodźców emocjonalnych. Mierzą się niejednokrotnie z traumatycznymi przeżyciami, których doświadczyli zanim jeszcze znaleźli się na terytorium RP. Nierzadko są ofiarami przemocy psychicznej i fizycznej, w tym tortur. Na trudne doświadczenia nakłada się stres związany z przebywaniem w warunkach detencji czy związany z pobytem w kraju, którego języka i kultury cudzoziemcy nie rozumieją. Wszystko to sprawia, że dostęp do odpowiedniej pomocy nie tylko medycznej, ale również psychologicznej ma kluczowe znaczenie dla stanu psychofizycznego osób poddanych detencji w SOC.

Opublikowany w czerwcu 2022 r. raport z wizytacji Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur pt. „Sytuacja cudzoziemców w ośrodkach strzeżonych w dobie kryzysu na granicy Polski i Białorusi” zdiagnozował podstawowe problemy dotyczące zapewnienia stosownej opieki psychologicznej cudzoziemcom przebywającym w SOC.

Przede wszystkim liczba psychologów okazała się niewystarczająca w stosunku do liczby osób, które mają korzystać z ich wsparcia. Istotne jest również, aby SOC umożliwiał dostęp do więcej niż jednego psychologa, dając tym samym cudzoziemcom możliwość wyboru i zwiększając szansę na uzyskanie wsparcia od osoby, którą obdarzą zaufaniem. Brak zaufania przekreśla bowiem skuteczność pomocy psychologicznej. W ocenie Rzecznika cudzoziemcom przebywającym w SOC należy zatem umożliwić kontakt z psychologami zewnętrznymi w stosunku do instytucji, w jurysdykcji której się znajdują.

RPO przyznał, że zapewnienie adekwatnej opieki psychologicznej osobom przebywającym w SOC jest bez wątpienia zadaniem skomplikowanym i wymaga zaangażowania odpowiednich nakładów finansowych oraz organizacyjnych. Jednym ze środków mogących poprawić obecną sytuację może być przyjęcie pomocy zewnętrznej, przede wszystkim ze strony organizacji pozarządowych posiadających niezbędne doświadczenie i warunki do efektywnego wsparcia Straży Granicznej w omawianym zakresie. Tymczasem do Biura Rzecznika docierają sygnały, że komendanci SG zarządzający ośrodkami z reguły odrzucają oferowaną przez organizacje pozarządowe pomoc.

Wobec powyższego, Rzecznik zwrócił się do Komendanta z prośbą o poinformowanie o podjętych decyzjach i działaniach w przedmiotowej sprawie.

Komendant Główny Straży Granicznej w piśmie z 15 listopada 2022 r. wskazał, iż Straż Graniczna już w 2015 r. wdrożyła do swoich procedur tryb postępowania pozwalający na wczesną identyfikację osób należących do grupy szczególnego traktowania, stały monitoring tych osób oraz zapewnienie im – w zależności od występujących w tym zakresie potrzeb – odpowiedniej opieki medycznej i psychologicznej. Zatem, we wszystkich obiektach detencji administracyjnej stworzone zostały odpowiednie warunki optymalizujące pobyt cudzoziemca poprzez stały nadzór i wsparcie w postaci specjalistów (opiekun socjalny, psycholog wewnętrzny) powołanych do wczesnej identyfikacji osób o szczególnych potrzebach. Komendant Główny SG zauważył, że wdrożony i funkcjonujący katalog rozwiązań ułatwiających identyfikację i właściwą dalszą opiekę dla tej grupy cudzoziemców obejmuje również dodatkowe wsparcie w postaci konsultacji psychologicznych gwarantowanych przez psychologów zewnętrznych, niezwiązanych bezpośrednio ze Strażą Graniczną. W przypadku osób należących do grup szczególnie wrażliwych wsparcie psychologiczne udzielane jest z uwzględnieniem specyfiki ich sytuacji w sposób priorytetowy. Dodatkowo, gwarantowana jest - w zależności od zidentyfikowanych w tym zakresie potrzeb - również pomoc psychiatryczna i możliwość korzystania z terapii leczenia uzależnień.

Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (XI.543.282.2022 z 17 października 2022 r.) - w sprawie waloryzacji wysokości świadczenia pieniężnego dla cudzoziemców ubiegających się o udzielenie ochrony.

Rzecznik Praw Obywatelskich przypomniał, że aktualna wysokość świadczenia pieniężnego przysługującego cudzoziemcom ubiegającym się o udzielenie ochrony międzynarodowej na pokrycie we własnym zakresie kosztów pobytu na terytorium Polski określana jest w rozporządzeniu Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 19 lutego 2016 r. w

sprawie wysokości pomocy cudzoziemców ubiegających się udzielenie ochrony międzynarodowej. Rozporządzenie to ustala ww. kwoty na takim samym poziomie jak rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 8 sierpnia 2005 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie wysokości pomocy dla cudzoziemców ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy. Kwota przyznawana uchodźcom, obowiązująca zasadniczo od 2005 r., wynosi aktualnie 25 zł na dzień.

Rzecznik wskazał, że przez ten okres koszty życia w Polsce wyraźnie się podwyższyły. Doświadczenie życia codziennego wskazuje, że 750 złotych miesięcznie (25 złotych dziennie) dla osoby samotnie zamieszkującej, czy 1500 złotych miesięcznie (12,5 złotych dziennie) dla rodziny czteroosobowej to kwoty, które nie pozwalają na samodzielną egzystencję w godnych warunkach. Przypuszczenia te potwierdzają dane z raportu Głównego Urzędu Statystycznego, z którego wynika, że dla gospodarstwa jednoosobowego granica ubóstwa relatywnego w 2020 r. wyniosła 799 złotych miesięcznie na osobę, a granica ubóstwa skrajnego 640 złotych miesięcznie na osobę. Dla rodziny czteroosobowej granica ubóstwa skrajnego wyniosła zaś 1727 złotych miesięcznie.

RPO zwrócił także uwagę, że wnioskujący o udzielenie ochrony międzynarodowej nie mają możliwości pracy zarobkowej. Dopiero, gdy postępowanie o udzielenie ochrony międzynarodowej nie zostanie, bez winy wnioskodawcy, zakończone w terminie 6 miesięcy od dnia złożenia wniosku na podstawie art. 35 ust. 1 ustawy o udzielaniu ochrony mogą się oni starać o zaświadczenie uprawniające do wykonywania pracy na terytorium RP.

Waloryzacja świadczenia pieniężnego bezsprzecznie byłaby pomocą dla osób ubiegających się o udzielenie ochrony międzynarodowej, których pobyt w ośrodku dla cudzoziemców jest z różnych względów niewskazany, dając im możliwość przygotowania się do samodzielnego życia już po uzyskaniu ochrony międzynarodowej, w tym szybszej integracji z polskim społeczeństwem.

Z powyższych względów, Rzecznik zwrócił się do Ministra z apelem o zainicjowanie stosownych działań w sferze legislacyjnej.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji w piśmie z 17 listopada 2022 r. poinformował, że w Dzienniku Ustaw z dnia 10 października 2022 r. ogłoszono rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 6 października 2022 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie wysokości pomocy dla cudzoziemców ubiegających się o udzielenie ochrony międzynarodowej. Podwyższa ono z 9 do 11 zł wysokość stawki dziennej wyżywienia zbiorowego w ośrodku dla cudzoziemców ubiegających się o udzielenie

ochrony międzynarodowej na terytorium RP oraz związaną z tą stawką wysokość ekwiwalentu pieniężnego w zamian za wyżywienie w ośrodku.

Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych (III.7060.1037.2015 z 19 października 2022 r.) - w sprawie reformy systemu orzecznictwa.

Z udostępnionych Rzecznikowi Praw Obywatelskich informacji wynika, iż reforma systemu orzecznictwa, z uwagi na stopień jej skomplikowania oraz skutki finansowe dla budżetu Państwa, została podzielona na trzy etapy. W pierwszym etapie reformy, którego wejście w życie zaplanowano na dzień 1 stycznia 2024 r., zakłada się ustalanie w postępowaniu orzeczniczym, oprócz jednego z trzech stopni niepełnosprawności, tj. lekkiego, umiarkowanego i znacznego, trzech stopni trudności w samodzielny funkcjonowaniu w oparciu o schemat postępowania diagnostycznego odrębny dla osób w wieku do ukończenia 18. roku życia oraz dla osób w wieku powyżej 18. roku życia.

Rzecznik zauważył, że od dnia 1 października 2019 r. obowiązują przepisy ustawy o świadczeniu uzupełniającym dla osób niezdolnych do samodzielnej egzystencji, która określa warunki nabywania prawa do świadczenia uzupełniającego, tryb jego przyznawania oraz zasady wypłacania. Celem świadczenia uzupełniającego jest dodatkowe wsparcie dochodowe osób niezdolnych do samodzielnej egzystencji.

W artykule 2 powołanej ustawy określono krąg osób uprawnionych do tego świadczenia. Przysługuje ono osobom, które ukończyły 18. rok życia i których niezdolność do samodzielnej egzystencji została stwierdzona orzeczeniem o całkowitej niezdolności do pracy i niezdolności do samodzielnej egzystencji albo orzeczeniem o niezdolności do samodzielnej egzystencji, albo orzeczeniem o całkowitej niezdolności do pracy w gospodarstwie rolnym i niezdolności do samodzielnej egzystencji, albo orzeczeniem o całkowitej niezdolności do służby i niezdolności do samodzielnej egzystencji. Wydaje się zatem, że wprowadzenie stopni trudności w samodzielny funkcjonowaniu, zwłaszcza dla osób powyżej 18. roku życia, będzie skutkowało powielaniem się orzeczeń wydawanych przez powiatowe i wojewódzkie zespoły do spraw orzekania o niepełnosprawności oraz lekarzy orzeczników i komisje lekarskie Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w zakresie konieczności wsparcia.

Wątpliwości dotyczą także wpływu orzeczenia lekarza orzecznika ZUS o niezdolności do samodzielnej egzystencji na określenie stopnia trudności w samodzielny funkcjonowaniu, jak to ma miejsce przy orzekaniu o stopniach niepełnosprawności.

Mając powyższe na uwadze, Rzecznik zwrócił się do Pełnomocnika z prośbą o przekazanie stanowiska w przedstawionych kwestiach.

Pełnomocnik Rządu Do Spraw Osób Niepełnosprawnych w piśmie z 23 listopada 2022 r. wskazał, że wsparcie finansowe osób niezdolnych do samodzielnej egzystencji mających niskie dochody, pomimo że kierunkowo uzasadnione, nie rozwiązuje w sposób systemowy sytuacji osób z niepełnosprawnością. Temu właśnie celowi służyć ma wprowadzenie zmian w systemie orzekania o niepełnosprawności. W zależności od ustalonego stopnia trudności w samodzielnym funkcjonowaniu osoba z niepełnosprawnością stanie się beneficjentem różnorodnych form wsparcia oraz ulg i uprawnień, które uwzględniać będą jej potrzeby w sposób zindywidualizowany. Odnosząc się do podniesionych w piśmie RPO wątpliwości dotyczących „wpływu orzeczenia lekarza orzecznika ZUS o niezdolności do samodzielnej egzystencji na określenie stopnia niepełnosprawności”, Pełnomocnik poinformował, że wątpliwości te nie znajdują uzasadnienia, gdyż aktualnie nie jest rozważana zmiana treści art. 5 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych. Stopień trudności w samodzielnym funkcjonowaniu będzie ustalany w orzeczeniu o stopniu niepełnosprawności (jako element tego orzeczenia), a treść przywołanego przepisu stanowi o traktowaniu na równi orzeczenia lekarza orzecznika Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z orzeczeniem o stopniu niepełnosprawności.

Minister Klimatu i Środowiska (V.7203.30.2020 z 19 października 2022 r.) - w sprawie problemu zanieczyszczenia środowiska światłem.

Niepokój Rzecznika Praw Obywatelskich wzbudza narastający problem zanieczyszczenia środowiska światłem (tzw. zanieczyszczenia świetlnego). Problem ten był już sygnalizowany w przeszłości ministrom odpowiedzialnym za infrastrukturę oraz transport i gospodarkę morską. Z korespondencji zwrotnej wynikało, iż fakt zanieczyszczenia świetlnego jest przez ministrów dostrzegany, a narzędzia do jego ograniczenia zostaną przewidziane w stosownych aktach prawnych. Niestety, pomimo podjęcia przez władze publiczne pewnych działań legislacyjnych ukierunkowanych na poprawę stanu rzeczy w przedmiotowym obszarze – problem nadmiernej emisji sztucznego światła pozostaje aktualny, a co więcej, zdaje się pogłębiać.

O wadze tego problemu świadczą wyniki badań naukowych, przedstawianych w opracowaniach specjalistycznych i artykułach branżowych. Wynika z nich, iż światło pochodzące z zewnętrznego oświetlenia elektrycznego ma negatywny wpływ na życie i zdrowie ludzi (m.in. przyczynia się do bezsenności, sprzyja wystąpieniu zmian nowotworowych). Szczególnie niepokojące są przypadki, gdy emisja światła prowadzona jest w ramach działalności gospodarczej (np. łuna świetlna z upraw szklarniowych, oświetlenie magazynów, oświetlenie reklamowe), a jej negatywne skutki ponoszą okoliczni mieszkańcy. Nie można pominąć także

niekorzystnego wpływu zanieczyszczenia świetlnego na samą przyrodę – faunę, florę, krajobraz i klimat, a co się z tym wiąże, także na turystykę. Co również istotne – łuna świetlna utrudnia prowadzenie obserwacji nieba.

W tym kontekście Rzecznik przypomniał, iż zgodnie z Konstytucją zarówno ochrona środowiska z poszanowaniem zasady zrównoważonego rozwoju, jak i zapobieganie negatywnym dla zdrowia skutkom jego degradacji, pozostają obowiązkami władz publicznych.

Tymczasem rodzime regulacje prawne dotyczące zagadnień związanych ze wskazanym problemem są szczątkowe i nie pozwalają skutecznie chronić przed zanieczyszczeniem świetlnym. Realizacji zasady proporcjonalności w emisji świetlnej nie uwzględniają także przepisy dotyczące oświetlenia zawarte w niedawno wydanym rozporządzeniu Ministra Infrastruktury z dnia 24 czerwca 2022 r. w sprawie przepisów techniczno-budowlanych dotyczących dróg publicznych. Brak jest odrębnej regulacji ustawowej poświęconej wskazanemu problemowi. W rezultacie nie zostają w tym zakresie spełnione konstytucyjne wymagania zrównoważonego rozwoju, a w tym – ochrony zdrowia i środowiska.

Potrzeba przeciwdziałania zbędnej, niekoniecznej emisji światła pochodzącego z zewnętrznego oświetlenia elektrycznego nabiera znaczenia zwłaszcza obecnie, gdy pożądana jest oszczędność energii elektrycznej wobec wzrostu jej cen i potencjalnych trudności w jej zapewnieniu, jak też wobec wyzwań klimatycznych.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się z prośbą o udzielenie informacji, czy wskazany problem jest dostrzegany przez resort środowiska, a jeśli tak – jakie są lub będą prowadzone działania w celu przeciwdziałaniu mu.

Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (WZF.7043.102.2022 z 19 października 2022 r.) - w sprawie problemu zwalniania ze służby w związku z nabyciem obywatelstwa innego państwa.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpłynął wniosek o podjęcie działań zmierzających do zmiany ustawy o Policji, a konkretnie art. 41 ust. 1 pkt 5 w zakresie, w jakim „nabycie obywatelstwa innego państwa” przez funkcjonariusza Policji w czynnej służbie jest obligatoryjną przesłanką do zwolnienia.

Analiza treści przepisów ustawy o Policji prowadzi w powyższym kontekście do wniosku, że o ile do służby w Policji może zostać przyjęty obywatel polski posiadający równocześnie obywatelstwo innego państwa (ustawa nie przewiduje bowiem wyłączności posiadania obywatelstwa polskiego), to już nabycie obywatelstwa innego państwa w trakcie pełnienia służby powoduje obligatoryjne rozwiązanie stosunku służbowego. Takie uregulowanie dostępu do służby w Policji nasuwa istotne wątpliwości.

Okazuje się bowiem, że w ten sposób ustawodawca zróżnicował sytuację prawną funkcjonariuszy posiadających oprócz obywatelstwa polskiego obywatelstwo innego państwa. Pierwszą, uprzywilejowaną grupę stanowią ci funkcjonariusze, którzy posiadali obywatelstwo innego państwa przed przyjęciem do służby. Mogą oni w dalszym ciągu pełnić służbę, skoro nie nabyli obywatelstwa innego państwa w trakcie pełnienia służby. Drugą grupę stanowią zaś ci funkcjonariusze Policji, którzy nabyli obywatelstwo innego państwa w trakcie pełnienia służby, ci funkcjonariusze podlegają obligatoryjnemu zwolnieniu ze służby.

RPO przypomniał, iż z punktu widzenia zgodności z art. 60 Konstytucji, który gwarantuje obywatelom polskim korzystającym z pełni praw publicznych prawo dostępu do służby publicznej na jednakowych zasadach. Art. 60 Konstytucji nie wyłącza z zakresu tego prawa podmiotowego tych obywateli polskich, którzy posiadają obywatelstwo innego państwa. Stąd też również kryteria dostępu tej grupy obywateli polskich do służby publicznej nie mogą być arbitralne, muszą oni być traktowani jednakowy sposób w ramach tej grupy. Warunku tego nie spełnia opisany stan prawny, skoro w jego świetle nastąpiło różnicowanie sytuacji prawnej obywateli polskich posiadających równocześnie obywatelstwo innego państwa w zależności od momentu nabycia owego obywatelstwa innego państwa.

Uwzględniając powyższe, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o udzielenie wyjaśnień w tym zakresie.

Ministra Zdrowia (VII.7033.105.2022 z 19 października 2022 r.) - w sprawie braku możliwości kontynuowania studiów na kierunkach medycznych przez studentów uczelni ukraińskich, będących obywatelami Polski.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają skargi dotyczące braku możliwości kontynuowania studiów na kierunkach medycznych przez niektórych studentów będących obywatelami Polski, którzy dotychczas kształcili się na ukraińskich uczelniach.

Rzecznik stale monitoruje kwestię zapewnienia możliwości kontynuowania studiów w Polsce przy uwzględnieniu konieczności rozwiązania szeregu praktycznych trudności związanych m.in. z brakiem dokumentów potwierdzających uzyskanie określonych efektów uczenia, różnicami w wysokości czesnego czy różnicami programowymi wymagającymi nadrobienia.

Należy docenić wysiłki Ministerstwa Zdrowia oraz polskich uczelni medycznych wychodzące naprzeciw dostrzeżonym problemom w tej wyjątkowo trudnej sytuacji. Niemniej jednak, z napływających do Biura RPO pism wynika, że nie wszyscy studenci zostali przyjęci na polskie uczelnie, czego przyczyną miały być m.in. znaczne różnice programowe. Skarżący

podnoszą, że uczelnie nie zaoferowały im możliwości uzupełniania tych różnic czy nawet przyjęcia ich na niższy rok studiów z uwagi na owe różnice. Z przekazywanych Rzecznikowi skarg wynika, że studenci ci będą kontynuować studia w Ukrainie w formie zdalnej, przy czym niewykluczone, że część zajęć będzie realizowana w formie stacjonarnej w Ukrainie. W tym stanie polscy studenci są wciąż żywotnie zainteresowani możliwością kontynuacji studiów w Polsce i oczekują pomocy.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o przedstawienie stanowiska w sprawie.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia w piśmie z 17 listopada 2022 r. wyjaśnił, iż do wyłącznej kompetencji władz uczelni należy kwestia wyrażenia ewentualnej zgody na przeniesienie danego studenta. Uczelnia publiczna, w ramach posiadanej autonomii, m.in. w regulaminie studiów oraz innych regulacjach wewnętrznych dotyczących funkcjonowania uczelni, określa jakie warunki należy spełnić aby uzyskać zgodę na przeniesienie. Ponadto, uczelnia, w której student ubiega się o przyjęcie na studia, przeprowadza weryfikację osiągniętych efektów uczenia się zgodnie z ustalonymi przez siebie zasadami. W przypadku stwierdzenia różnic w programie studiów lub efektach uczenia się uczelnia może zobowiązać studenta do złożenia określonych egzaminów lub odbycia praktyk zawodowych. Obecnie, w resorcie zdrowia nie są planowane zmiany w prawie w zakresie działań systemowych w celu umożliwienia polskim studentom kontynuowania kształcenia.

**Ministra Sprawiedliwości (WZF.7043.11.2021 z 20 października 2022 r.)
- w sprawie wykorzystywania monitoringu w jednostkach
penitencjarnych w celu kontrolowania pracowników i funkcjonariuszy
Służby Więziennej.**

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwrócił się Przewodniczący Zarządu Głównego Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego Funkcjonariuszy i Pracowników Więziennictwa z prośbą o interwencję w sprawie wykorzystywania monitoringu w zakładach karnych i aresztach śledczych w celu kontrolowania pracowników i funkcjonariuszy Służby Więziennej.

Niniejszą kwestię RPO poruszył w wystąpieniu skierowanym do Dyrektora Generalnego Służby Więziennej wskazując na wątpliwości w zakresie podstawy prawnej stosowania monitoringu w zakładach karnych – tj. art. 73a ustawy - Kodeks karny wykonawczy.

Z uzyskanej od Dyrektora Generalnego SW odpowiedzi wynika, że podejmowane działania zmierzają do niwelowania potencjalnych zagrożeń związanych z rozprzestrzenianiem się koronawirusa SARS-CoV-2. Ponadto, stosowanie na terenie jednostek penitencjarnych środków technicznych

umożliwiających rejestrację obrazu, ma na celu zapewnienie bezpieczeństwa osobistego osób osadzonych, humanitarnego wykonywania kary pozbawienia wolności oraz tymczasowego aresztowania, podniesienie poziomu bezpieczeństwa i porządku całej jednostki penitencjarnej (w tym funkcjonariuszy i pracowników Służby Więziennej), ale również (co jest niezwykle istotne), może stanowić materiał dowodowy potwierdzający właściwe wykonywanie obowiązków służbowych przez funkcjonariuszy i pracowników Służby Więziennej w sytuacji wystąpienia na terenie zakładu karnego lub aresztu śledczego zdarzeń nadzwyczajnych.

Ponieważ uzyskana od Dyrektora Generalnego Służby Więziennej odpowiedź była dla Rzecznika niewystarczająca i nadal budziła zastrzeżenia, zwrócił się on do Prezesa Urzędu Ochrony Danych Osobowych o zbadanie przedstawionego zagadnienia. Z otrzymanej odpowiedzi wynika, że Prezes UODO podziela zgłaszane przez RPO wątpliwości wskazując jednocześnie, iż ustawa o Służbie Więziennej nie reguluje kwestii związanych z wykorzystywaniem w zakładach karnych monitoringu wobec osób zatrudnionych. Do funkcjonariuszy Służby Więziennej zastosowania nie będą miały także przepisy Kodeksu pracy.

Jeżeli względy bezpieczeństwa i porządku jednostki penitencjarnej rzeczywiście przemawiają za rejestracją obrazu na stanowisku monitorowego, to należy to uregulować w ustawie z zachowaniem rygorów konstytucyjnych. Podjęta przez Dyrektora Generalnego Służby Więziennej próba wywiedzenia takiego uprawnienia z treści przepisów k.k.w. jest nieuprawniona, gdyż adresatami norm prawnych wynikających z tychże przepisów są skazani (normy ogólne o charakterze indywidualnym) oraz administracja zakładu karnego (normy kompetencyjne). Innymi słowy, nie stanowią one podstawy prawnej dla monitorowania funkcjonariuszy Służby Więziennej pełniących służbę na stanowisku monitorowego.

Podobnie nieuprawnione jest wyprowadzenie takiej normy prawnej z zadań Służby Więziennej (art. 2 ust. 2 ustawy o Służbie Więziennej). Sposób realizacji ustawowych zadań określony bowiem został szczegółowo w pragmatyce służbowej. Ustawodawca nie wypowiedział się jednak w kontekście ingerencji w prawo do prywatności funkcjonariuszy, co oznacza, że monitoring skierowany w stronę funkcjonariuszy Służby Więziennej nie znajduje podstaw w obowiązujących przepisach prawa.

W związku z powyższym, w przypadku uznania konieczności stosowania monitoringu wobec funkcjonariuszy, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o dokonanie niezbędnych zmian w ustawie o Służbie Więziennej.

Prezesa Rady Ministrów (V.7220.243.2022 z 24 października 2022 r.) - w sprawie problemów systemowych związanych z instytucją abonamentu rtv.

W zainteresowaniu Rzecznika Praw Obywatelskich pozostają od lat nierozwiązane problemy systemowe dotyczące instytucji abonamentu radiowo-telewizyjnego. Niepokój może wzbudzać niesłabnący, wręcz masowy napływ skarg do Biura RPO w sprawach dotyczących uiszczania opłat abonamentowych. Zgłaszane przez obywateli problemy mają charakter wielopłaszczyznowy, począwszy od kwestii systemowych, znajdujących się we właściwości Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego (dalej: „MKiDN”), po liczne skargi na nieprawidłowości, zarówno w funkcjonowaniu Poczty Polskiej S.A. (dalej: „Poczta Polska”) nadzorowanej przez Ministra Infrastruktury, jak i Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji (dalej: „KRRiT”).

Zasadniczy problem polega na tym, że stosunkowo niewielka liczba rzeczywistych użytkowników odbiorników radiofonicznych i telewizyjnych uiszcza opłaty abonamentowe. Taki stan, funkcjonujący już od dłuższego czasu, postrzegany jest przez osoby respektujące obowiązujący porządek prawny, jako niesprawiedliwy i naruszający konstytucyjną zasadę powszechności ponoszenia ciężarów publicznych.

W tym kontekście problematyczne jest również powiązanie obowiązku uiszczania opłaty abonamentowej z domniemaniem używania odbiornika przez osoby, które posiadają odbiornik radiofoniczny lub telewizyjny w stanie umożliwiającym natychmiastowy odbiór programu. Tymczasem współcześnie odbiór programu lub słuchanie radia możliwe jest nie tylko za pomocą odbiorników radiofonicznych i telewizyjnych, lecz również za pomocą telefonów, tabletów czy komputerów. Obecna ustawa o opłatach abonamentowych nie obejmuje więc używania urządzeń powstałych w wyniku ekspansji nowych technologii. Stąd też trudno uznać, że ustawowy obowiązek uiszczania opłat abonamentowych dotyczy „każdego” w rozumieniu art. 84 Konstytucji.

Niezależnie od powyższego, na tle skarg wpływających do Biura Rzecznika w sprawach dotyczących opłat abonamentowych można zaobserwować szereg nieprawidłowości związanych z procedurą egzekwowania tego rodzaju należności. Jedną z nich jest utrzymująca się tendencja do automatycznego i masowego kierowania przez Poczta Polską spraw obywateli do egzekucji zaległego abonamentu. Z problemem tym borykają się w szczególności osoby starsze, schorowane, z niepełnosprawnościami, znajdujące się w trudnej sytuacji ekonomicznej, które niejednokrotnie nie wiedzą, w jaki sposób i gdzie mogą szukać pomocy prawnej. e Zdarzały się sytuacje, gdy żądania zapłaty kierowane przez Poczta Polską obejmowały okresy, kiedy opłata była już nienależna. Miały również miejsce przypadki wysyłania upomnień na niewłaściwy adres lub pomyłkowo do osób o tożsamym imieniu i nazwisku.

Wiele problemów, z jakimi na co dzień stykają się obywatele dotyczy również postępowań toczących się przed KRRiT o umorzenie lub rozłożenie na raty zaległości w płatności opłat abonamentowych. Z analizy skarg obywatelskich wynika, że wnioski obywateli o umorzenie zaległości w opłatach abonamentowych rozpoznawane są przez KRRiT z opóźnieniem. Pewną praktyką stało się także kierowanie przez KRRiT wezwań o uzupełnienie braków formalnych nawet po upływie kilku lat od daty złożenia wniosku. W związku z powyższym, można stwierdzić, że obywatele niejednokrotnie pozbawiani są realnej możliwości rozpoznania ich wniosków o umorzenie zaległości w opłatach abonamentowych.

W ocenie Rzecznika wszystkie powyżej przedstawione obszary problemowe związane z instytucją abonamentu przemawiają za koniecznością podjęcia przez ustawodawcę działań, które doprowadziłyby do kompleksowych zmian w sferze obowiązującego stanu prawnego. Pomimo wielokrotnych zapowiedzi reformy systemu opłat abonamentowych, prezentowania na przestrzeni ostatnich lat różnych koncepcji prawnych w tym temacie, problem do dziś pozostaje aktualny. Niestety nie ma też wyraźnych perspektyw na jego rychłe rozwiązanie. Ponadto dostrzeżone nieprawidłowości w funkcjonowaniu Poczty Polskiej oraz KRRiT również wymagają pilnych systemowych działań naprawczych.

Rzecznik zwrócił się zatem do Premiera z prośbą o kompleksowe ustosunkowanie się do zasygnalizowanych kwestii.

Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego w piśmie z 27 grudnia 2022 r. podkreślił, że w opinii MKiDN konieczne jest stabilne finansowanie działań misyjnych nadawcy publicznego. Konieczność zapewniania finansowania publicznego adekwatnego do zadań misyjnych powierzanych nadawcom publicznym podkreślana jest zarówno w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego, ale także w dokumentach przyjmowanych przez organizacje międzynarodowe (w szczególności Radę Europy) oraz w dokumentach unijnych. Opłaty abonamentowe w założeniu mają zapewnić możliwość realizacji zadań misyjnych przez jednostki publicznej radiofonii i telewizji. Dostrzegane są różnego rodzaju mankamenty obecnego systemu finansowania mediów publicznych. Kwestia poprawy obowiązujących w tym zakresie mechanizmów prawnych wymaga szczegółowej i spokojnej debaty publicznej, której efektem mogłaby być zmiana regulacji prawnej dotyczącej sposobu finansowania działalności misyjnej mediów publicznych.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Aktywów Państwowych w piśmie z 28 grudnia 2022 r. przypomniał, że zakres obowiązków, dotyczących rejestracji odbiorników radiofonicznych i telewizyjnych, dokonywania zmian formalno-prawnych oraz uiszczania opłat abonamentowych wynika wprost z przepisów ustawy abonamentowej oraz z wydanego na podstawie art. 6 ust. 4 tej ustawy rozporządzenia Ministra Administracji i Cyfryzacji z dnia 17

grudnia 2013 r. w sprawie warunków i trybu rejestracji odbiorników radiofonicznych i telewizyjnych, które definiuje proces rejestracji odbiorników, zmiany danych oraz wyrejestrowania odbiorników przez abonentów. Podkreślić należy, że obowiązek uiszczania opłat abonamentowych nie jest związany z rejestracją odbiorników w określonym miejscu, lecz z rejestracją odbiorników przez konkretnego abonenta. Zatem zmiana miejsca zamieszkania nie przesądza o nieistnieniu obowiązku. Odnosząc się do kwestii terminu przechowywania dokumentu potwierdzającego wyrejestrowanie odbiorników Sekretarz Stanu wskazał, że dane w rejestrze danych o abonentach stanowią główną bazę wiedzy dla Poczty Polskiej S.A. dotyczącą rejestracji lub wyrejestrowania odbiorników RTV. Abonent może wykazać błąd w rejestrze, jeżeli poprze dowodami swoje oświadczenie (np. co do wyrejestrowania odbiornika), zatem przechowywanie tych dowodów leży w jego interesie. Upływ czasu nie zmienia faktu, że oświadczenie co do wyrejestrowania powinno być udokumentowane. Natomiast w przypadku braku opłat Poczta Polska S.A. ma obowiązek prowadzenia działań mających na celu uregulowanie zaległości, w tym przekazania zobowiązania do egzekucji przez właściwy organ egzekucyjny. Działania takie są kierowane wobec wszystkich dłużników, bez względu na wiek, status oraz sytuację materialną. Realizacja zadań kontrolnych przez operatora wyznaczonego oraz działań mających na celu egzekucję zaległości powoduje wnoszenie skarg i reklamacji. Należy jednak podkreślić, że operator realizując obowiązek ustawowy nie ma dowolności w różnym traktowaniu osób będących użytkownikami odbiorników radiofonicznych oraz telewizyjnych, ani uprawnień do umorzenia lub rozłożenia zobowiązania na raty, które zgodnie z art. 10 ustawy abonamentowej, przysługują wyłącznie Krajowej Radzie Radiofonii i Telewizji.

Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi (VII.7005.1.2022 z 24 października 2022 r.) - w sprawie potrzeby doprecyzowania definicji aktywnego rolnika.

Rzecznik Praw Obywatelskich z zainteresowaniem zapoznał się ze stanowiskiem Krajowej Rady Izb Rolniczych wyrażonym podczas październikowej konferencji pn. „Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027”, która została zorganizowana, w partnerstwie z Instytutem Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN.

W ocenie samorządu rolniczego, przyjęta w polskim Planie Strategicznym dla Wspólnej Polityki Rolnej (WPR) na lata 2023-2027 definicja aktywnego rolnika nie wyklucza ze wsparcia osób nieprowadzących de facto działalności rolniczej. Krajowa Rada Izb Rolniczych wskazała w szczególności, że „(...) w związku z powyższym należy w krajowych aktach wykonawczych w

taki sposób doprecyzować definicję aktywnego rolnika oraz wymogi stawiane beneficjentom, by ograniczyć skalę wypłat płatności bezpośrednich dla osób, które nie prowadzą działalności rolniczej. Dopłaty, zgodnie z prawodawstwem UE powinny trafiać do aktywnych rolników, prowadzących działalność rolniczą”.

Z dostępnych Rzecznikowi informacji wynika, że w projekcie Planu Strategicznego WPR przesłanym do Komisji Europejskiej zapisano następującą definicję: rolnicy, którzy za poprzedni rok otrzymali płatności bezpośrednie w kwocie nieprzekraczającej 5 tys. euro będą automatycznie uznawani za aktywnych zawodowo. Natomiast w przypadku, gdy kwota płatności za poprzedni rok przekracza 5 tys. euro, rolnik będzie uznawany za aktywnego, jeżeli nie prowadzi żadnej z działalności wymienionej na negatywnej liście, takiej jak: administrowanie portami lotniczymi, administrowanie wodociągami, administrowanie trwałymi terenami sportowymi i rekreacyjnymi, świadczeniem usług przewozu kolejowego, świadczeniem usług w zakresie obrotu nieruchomościami.

Zaproponowany projekt uwzględnia wyjątki, w których rolnik może ubiegać się o dopłaty po przekroczeniu 5 tys. euro, pomimo prowadzenia wyżej wymienionych działalności. Wystarczy, że udokumentuje, że jego przychód z działalności rolniczej stanowi co najmniej 1/3 całego przychodu w gospodarstwie, lub roczna kwota płatności bezpośrednich wynosi co najmniej 5% całości przychodów z działalności pozarolniczej, lub główną działalność gospodarczą lub przedmiot działalności stanowi wykonywanie działalności rolniczej.

Podnoszone publicznie wątpliwości dotyczące tego, że taki kierunek rozwiązań chroni interesy osób posiadających grunty, które działalności rolniczej nie prowadzą. W kontekście konstytucyjnie określonych wartości (m.in. art. 23 Konstytucji w zw. z art. 21 i 22 Konstytucji) sytuacja ta wywołuje wątpliwości.

Mając powyższe na względzie, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o zajęcie stanowiska w odniesieniu do kwestii ukształtowania definicji aktywnego rolnika w odniesieniu do Wspólnej Polityki Rolnej (WPR) na lata 2023-2027.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi w piśmie z 17 listopada 2022 r. wskazał, iż w opinii resortu definicja rolnika aktywnego zawodowo zawarta w „Planie Strategicznym dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027” (PS WPR) realizuje cele wskazane przez unijnego ustawodawcę, a całość przepisów dotyczących płatności bezpośrednich została zaprojektowana w taki sposób, aby wsparcie nie przysługiwało podmiotom niebędącym rolnikami.

Przewodniczącej Komisji Polityki Społecznej i Rodziny Sejmu RP (VII.600.32.2021 z 28 października 2022 r.) - w sprawie projektu nowelizacji ustawy o działaczach opozycji antykomunistycznej oraz osobach represjonowanych z powodów politycznych.

Rzecznik Praw Obywatelskich wyraził poparcie dla poselskiego projektu ustawy o zmianie ustawy o działaczach opozycji antykomunistycznej oraz osobach represjonowanych z powodów politycznych, który dotyczy umożliwienia przyznania statusu osoby represjonowanej osobom, które jako małoletnie były represjonowane i wobec których nie zapadły wyroki, a jedynie wydano postanowienia. Zdaniem RPO cel ten jest słuszny z punktu widzenia poszanowania standardów ochrony praw człowieka i budowania poczucia sprawiedliwości społecznej.

W ocenie Rzecznika państwo powinno doceniać szczególnie wyjątkową postawę, jaką była działalność opozycyjna osób niepełnoletnich. Środki wychowawcze nakładane za czyn objęty odpowiedzialnością karną na osoby nieletnie, miały być odpowiednio dolegliwe względem sankcji karnych wobec pełnoletnich. Dlatego zasadne wydaje się rozszerzenie ustawowych przesłanek nadawania statusu osoby represjonowanej, tak aby objęły one również osoby, które uległy represjom ze strony państwa komunistycznego jako nieletnie.

Z punktu widzenia zasady równości (art. 32 ust. 1 Konstytucji) osoby te charakteryzują się tą samą cechą relewantną co osoby, na które nałożono sankcje karne za działalność na rzecz odzyskania przez Polskę niepodległości i suwerenności lub respektowania politycznych praw człowieka w Polsce, bo spotkały je represje ze strony państwa z uwagi na podejmowane przez nie działania.

Rzecznik zwrócił także uwagę, że przyjęcie przewidzianych w projekcie rozwiązań prawnych, nie będzie wiązało się z istotnymi zobowiązaniami organizacyjnymi i finansowymi ze strony państwa, a z perspektywy osób, które zostaną nimi objęte, będzie miało duże znaczenie.

Minister Rodziny i Polityki Społecznej (III.7060.535.2022 z 31 października 2022 r.) - w sprawie nieobjęcia pomocą państwa opiekunów uprawnionych do świadczeń emerytalno-rentowych.

Rzecznik Praw Obywatelskich wielokrotnie wskazywał na konieczność wyeliminowania ograniczeń w uzyskaniu prawa do świadczenia pielęgnacyjnego przez osoby faktycznie sprawujące opiekę nad niepełnosprawnym członkiem bliskiej rodziny, legitymującym się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności. W kierowanych do RPO pismach wciąż podnoszony jest problem nieobjęcia pomocą państwa opiekunów uprawnionych do świadczeń emerytalno-rentowych.

Rzecznik przypomniał, iż w dniu 26 czerwca 2019 r. Trybunał Konstytucyjny wydał wyrok (sygn. akt SK 2/17), na mocy którego art. 17 ust. 5 pkt 1 lit. a ustawy o świadczeniach rodzinnych (dalej jako: u.o.ś.r.) w zakresie, w jakim stanowi, że świadczenie pielęgnacyjne nie przysługuje, jeżeli osoba sprawująca opiekę ma ustalone prawo do renty z tytułu częściowej niezdolności do pracy, uznany został za niezgodny z art. 71 ust. 1 zdanie drugie w związku z art. 32 ust. 1 Konstytucji.

W praktyce jednak, na gruncie obowiązującego prawa opiekunowie dysponujący prawem do emerytury/renty o symbolu innym niż EWK pozostają poza systemem wsparcia państwa z racji sprawowania przez nich faktycznej opieki nad bliskimi z niepełnosprawnością w stopniu znacznym. Sytuacji takiej, w ocenie Rzecznika, nie da się pogodzić z zasadą sprawiedliwości. Realizacja wynikającego z art. 71 ust. 1 zdanie drugie Konstytucji obowiązku wsparcia osób i rodzin w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwienia im życia w warunkach odpowiadających godności człowieka, wymaga stworzenia efektywnego mechanizmu wsparcia finansowego tej grupy opiekunów.

Wymaga podkreślenia, iż celem Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych jest ochrona i zapewnienie pełnego i równego korzystania z praw człowieka i podstawowych wolności przez osoby z niepełnosprawnościami na równi ze wszystkimi innymi obywatelami. Z treści art. 28 ust. 1 i ust. 2 lit. c Konwencji wynika, że Państwa Strony uznają prawo osób z niepełnosprawnością do odpowiednich warunków życia ich samych i ich rodzin, włączając w to odpowiednie wyżywienie, odzież i mieszkanie oraz prawo do stałego polepszania warunków życia, i podejmą odpowiednie kroki w celu zagwarantowania i popierania realizacji tych praw bez dyskryminacji ze względu na niepełnosprawność (ust. 1). Państwa Strony uznają prawo osób z niepełnosprawnością do ochrony socjalnej i do korzystania z tego prawa bez dyskryminacji ze względu na niepełnosprawność oraz podejmą odpowiednie kroki w celu zagwarantowania i popierania realizacji tego prawa, włączając środki w celu zapewniania osobom niepełnosprawnym i ich rodzinom, żyjącym w ubóstwie, dostępu do pomocy państwa w pokrywaniu wydatków związanych z niepełnosprawnością, w tym wydatków odpowiednie szkolenia, poradnictwo, pomoc finansową i tymczasową opiekę dającą wytchnienie stałym opiekunom (ust. 2 lit. c). Z uwagi na fakt, iż osoba z niepełnosprawnością jest pośrednim beneficjentem świadczenia pielęgnacyjnego, kwestia uprawnienia do świadczenia pozostaje w ścisłym związku z realizacją przywołanych założeń Konwencji.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o przedstawienie stanowiska w sprawie podjęcia stosownych działań prawodawczych w przedstawionym zakresie.

Minister Rodziny i Polityki Społecznej w piśmie z 16 listopada 2022 r. wyjaśniła, że postulowane przez środowiska osób niepełnosprawnych zmiany dotyczące zwiększenia wsparcia materialnego osób niepełnosprawnych i ich opiekunów, m.in. w zakresie wprowadzenia zmian w warunkach przyznawania świadczeń opiekuńczych oraz zwiększenia ich wysokości są kwestią niezwykle istotną, niemniej wymagają one rozwiązań systemowych. Realizacja systemowego wsparcia dla opiekunów niesamodzielnych osób niepełnosprawnych wymaga zmian w systemie orzecznictwa o niepełnosprawności, w oparciu o który możliwe będzie wyodrębnienie spośród osób niepełnosprawnych - osób faktycznie niesamodzielnych, których funkcjonowanie bezwzględnie wymaga pomocy opiekuna uprawnionego do odpowiednich świadczeń opiekuńczych. W związku z powyższym, ewentualne wprowadzenie zmian zgłaszanych przez środowiska osób niepełnosprawnych w warunkach przyznawania świadczeń opiekuńczych będzie możliwe do zrealizowania po wcześniejszym uregulowaniu kwestii podstawowej dla kształtu systemu świadczeń opiekuńczych, tj. zreformowaniu systemu orzecznictwa o niepełnosprawności.

Minister Rodziny i Polityki Społecznej (BPK.7040.2.2022 z 31 października 2022 r.) - w sprawie uprawnień pracowniczych wolontariuszy i strażaków służących w Ochotniczej Straży Pożarnej.

Rzecznik Praw Obywatelskich powziął wątpliwość, czy na gruncie przepisów rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 15 maja 1996 r. w sprawie sposobu usprawiedliwiania nieobecności w pracy oraz udzielania pracownikom zwolnień od pracy respektowana jest zasada równości wobec pracowników podejmujących poza stosunkiem pracy aktywność w ramach cywilnych grup ratowniczo-poszukiwawczych.

W obowiązującym stanie prawnym nie została bowiem uregulowana kwestia uprawnień pracowniczych wolontariuszy działających w ramach cywilnych grup poszukiwawczo-ratowniczych. Zdaniem Rzecznika uzasadnione wydaje się, aby wskazana grupa pracowników również miała możliwość uzyskania prawa do zwolnienia od pracy na czas udziału w akcji ratowniczej lub poszukiwawczej, do której zostali wezwani przez uprawnione do tego służby, a także na czas niezbędnego wypoczynku po akcji oraz w celu wzięcia udziału w szkoleniach i egzaminach z udziałem psów przeprowadzanych na podstawie przepisów rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 28 grudnia 2021 r. w sprawie psów używanych w akcjach ratowniczych, wymaganych do uzyskania statusu psa ratowniczego oraz podejmowania współpracy z właściwymi służbami publicznymi. Konieczne jest również uregulowanie trybu, w jakim

następowałyby usprawiedliwienie nieobecności wolontariusza w pracy (np. na podstawie zaświadczenia dowódcy akcji poszukiwawczej).

Kolejny dostrzeżony przez RPO problem dotyczy stosowania § 11 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia w sprawie sposobu usprawiedliwiania nieobecności w pracy oraz udzielania pracownikom zwolnień od pracy w związku z art. 12 ustawy o ochotniczych strażach pożarnych (dalej: „ustawy o OSP”). Regulacja ta odnosi się wyłącznie do strażaków-ratowników OSP, natomiast powstają wątpliwości dotyczące zakresu uprawnień pracowniczych przysługujących pozostałym strażakom - członkom OSP. Zakładając, że celem ustawodawcy było całościowe uregulowanie w ustawie kwestii zwolnień od pracy w związku z działaniami podejmowanymi w ramach służby w OSP, stosować należałoby art. 12 ustawy o OSP z pominięciem § 11 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia. W takim przypadku zwolnienie od świadczenia pracy przysługiwałoby wyłącznie strażakowi-ratownikowi OSP.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o przedstawienie stanowiska w sprawie poruszonych zagadnień.

Minister Rodziny i Polityki Społecznej w piśmie z 22 listopada 2022 r. wyjaśniła, iż regulacja dotycząca zwolnień od pracy zawarta w art. 12 ustawy o OSP jest w istotnym zakresie odmienna od regulacji zawartej w § 11 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej. W takim przypadku należy odwołać się do wynikającej z Konstytucji zasady hierarchicznej budowy systemu źródeł prawa, określającej relacje nadrzędności i podrzędności pomiędzy poszczególnymi źródłami prawa. Z zasady tej wynika, że źródła prawa niższego rzędu powinny pozostawać w zgodności i spójności ze źródłami prawa wyższego rzędu oraz służyć realizacji i konkretyzacji postanowień takich aktów. W omawianym przypadku mamy do czynienia z obowiązywaniem jednocześnie „starych” i „nowych” rozwiązań prawnych, które w znacznym zakresie są ze sobą niezgodne i niespójne. Odwołać się zatem należy do reguły kolizyjnej, iż norma wyższa uchyla normę niższą oraz że norma nowsza uchyla normę starszą. Rozporządzenie jest aktem wykonawczym do ustawy, wydawanym na podstawie szczegółowego upoważnienia ustawowego, a w stosunku do ustawy jest aktem normatywnym niższego rzędu. Przez wzgląd na powyższe, w obecnym stanie prawnym do ustalania uprawnień do zwolnień od pracy przysługujących członkom OSP należy stosować tylko art. 12 ustawy o OSP.

Minister Finansów (V.511.936.2022 z 2 listopada 2022 r.) - w sprawie konieczności rozwiązania problemu opodatkowania wypłaty obywatelom zaległych świadczeń.

Ze skarg napływających do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich wynika, że w praktyce istnieje problem opodatkowania podatkiem dochodowym od osób fizycznych wypłaty zaległych świadczeń należnych podatnikom.

Skarżący wskazują, że w sytuacji gdy wypłata taka następuje w ramach jednorazowego wyrównania, niejednokrotnie dochodzi do przekroczenia drugiego progu podatkowego i w konsekwencji do zastosowania wyższej 32% stawki podatku. Obywatele podkreślają także, że po wejściu w życie Polskiego Ładu, okazuje się, że zsumowana wypłata świadczeń należnych za wcześniejsze lata (kiedy nie obowiązywała jeszcze reforma podatkowa) prowadzi do konieczności rozliczenia podatku na nowych zasadach (a więc bez możliwości odliczenia składki zdrowotnej).

Problem polega na tym, że jednorazowa wypłata świadczeń za kilka lat wstecz wpływa, po pierwsze na zawyżenie rocznych dochodów podatnika (niejednokrotnie dochodzi do przekroczenia drugiego progu podatkowego), a po drugie oznacza konieczność opodatkowania takich świadczeń na nowych zasadach wynikających z Polskiego Ładu (brak możliwości odliczenia składki zdrowotnej). Taki stan dla obywateli jawi się jako niesprawiedliwy. Gdyby bowiem nie doszło pierwotnie do obniżenia świadczenia, kwoty emerytur wypłacane byłyby regularnie i rozliczane na bieżąco na podstawie wówczas obowiązujących przepisów podatkowych. Skarżący podkreślają, że nie doszłoby także do przekroczenia drugiego progu podatkowego oraz do utraty wartości nabywczego pieniądza z powodu inflacji. Podobna argumentacja pojawia się w sprawach, w których obywatelom wstrzymano wypłaty z tytułu należnych im świadczeń z ubezpieczeń społecznych.

W ocenie RPO, jako organu stojącego na straży konstytucyjnych praw i wolności obywatelskich, państwo nie powinno czerpać dodatkowych korzyści podatkowych, w sytuacji zwrotu należnych obywatelowi świadczeń, które nie zostały mu wypłacone terminowo. Realne obniżenie wysokości otrzymanych przez podatnika środków na skutek konieczności zastosowania wyższej stawki podatku jest trudne do zaakceptowania z perspektywy konieczności urzeczywistnienia zasady sprawiedliwości podatkowej. Takim działaniem ustawodawca akceptuje bowiem przerzucenie ciężaru poniesienia negatywnych konsekwencji podatkowych na poszkodowanego już z innego tytułu obywatela.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o ocenę zasygnalizowanego problemu i zajęcie szczegółowego stanowiska w przedstawionej sprawie, w tym także o rozważenie podjęcia stosownych prac legislacyjnych.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Finansów w piśmie z 24 listopada 2022 r. poinformował, że nie znajduje uzasadnienia do zmiany zasad opodatkowania świadczeń, o których mowa w wystąpieniu RPO. Realizacja tej prośby komplikowałaby nadmiernie system rozliczeń podatku PIT. Ponadto skorygowana (wyższa) wysokość przychodów za lata poprzednie mogłoby skutkować utratą przez podatnika prawa do wcześniej zastosowanych ulg podatkowych. Chodzi o ulgi, w których obowiązuje tzw.

„kryterium dochodowe” podatnika lub jego dziecka. Przykładem takiej preferencji jest ulga na dzieci, ulga rehabilitacyjna, czy opodatkowanie dochodów osoby samotnie wychowującej pełnoletnie, uczące się dzieci, do 25. roku życia. W przypadku przekroczenia kryterium dochodowego podatnik musiałby „zwrócić ulgę”. Wdrożenie takiego rozwiązania mogłoby zatem wywołać odmienny od zamierzonego skutek. Jednocześnie Sekretarz Stanu przypomniał, że zagadnienie opodatkowania zaległych świadczeń było wnikliwie analizowane także w latach ubiegłych. Miało to miejsce między innymi podczas prac parlamentarnych nad projektami ustaw realizujących wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 13 listopada 2012 r., sygn. akt K 2/12 i w konsekwencji którego nastąpiła wypłata świadczeń emerytalnych, do których prawo uległo zawieszeniu w okresie od 1 października 2011 r. do 21 listopada 2012 r. Po rozpatrzeniu argumentów za i przeciw takiemu rozwiązaniu nie zdecydowano się jednak na zmianę zasad opodatkowania. Pozostawiono te, które obowiązują od 1992 r.

Ministra Sprawiedliwości (V.7108.126.2022 z 7 listopada 2022 r.) - w sprawie działalności tzw. kancelarii odszkodowawczych.

W związku z napływem skarg na działalność tzw. kancelarii odszkodowawczych, Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił uwagę na niezwykle istotny społecznie i wciąż nierozwiązany problem systemowy dotyczący rynku usług świadczonych przez podmioty, które w imieniu poszkodowanych obywateli dochodzą roszczeń o odszkodowanie.

Od dawna jakość usług świadczonych przez tego rodzaju podmioty jest przedmiotem krytyki jako szkodliwych dla ich klientów. Dostrzeżono takie problemy jak: pobieranie przez te kancelarie zbyt wygórowanego wynagrodzenia, kwestię ważności umowy zawartej przez poszkodowanego z kancelarią w sytuacji, gdy jego stan uniemożliwiał mu świadome podjęcie takiej decyzji, a także ryzyko nieotrzymania środków przez klienta kancelarii odszkodowawczej bądź otrzymania ich z opóźnieniem, w sytuacji gdy wypłacone odszkodowanie trafi najpierw na konto firmy odszkodowawczej.

RPO podkreślił, że klienci przedmiotowych firm stanowią grupę osób wymagającą szczególnej troski i ochrony, bowiem są nimi niejednokrotnie osoby poszkodowane w wypadkach, często ponoszące ich zdrowotne konsekwencje w postaci uszczerbku na zdrowiu, niepełnosprawności, a które w związku z tym niezwłocznie potrzebują środków finansowych na leczenie, rehabilitację, zakup leków czy odpowiedniego sprzętu rehabilitacyjnego, ortopedycznego. Tym samym, brak kompleksowej regulacji prawnej dotyczącej działalności kancelarii odszkodowawczych w praktyce pozbawia odpowiedniej ochrony prawnej osoby korzystające z ich usług, tym bardziej, że interes ekonomiczny firm odszkodowawczych nie

zawsze jest tożsamy z interesem ich klientów, a może być nawet z nim sprzeczny.

Pomimo podjęcia pewnych działań legislacyjnych w zakresie uregulowania rynku usług świadczonych przez podmioty dochodzące roszczeń o zapłatę z tytułu odszkodowania i zaawansowanego etapu tych prac, rozwiązania prawne w proponowanym kształcie nie zostały wprowadzone w życie. Tym samym, problem pozostaje wciąż aktualny i nierozwiązany.

W szczególnie trudnej sytuacji mogą znaleźć się klienci tych firm odszkodowawczych, wobec których prowadzone jest postępowanie restrukturyzacyjne czy upadłościowe. Obywatele zwracający się do Rzecznika wyrażają obawę, że konsekwencją takiej sytuacji może być brak wypłat kwot uzyskanych na rzecz klientów tych firm, co tym samym może ich pozbawić środków na rehabilitację, leczenie, pomimo wypłacenia odszkodowania przez ubezpieczyciela (na konto firmy odszkodowawczej), co dodatkowo czyni pilną kwestię uregulowania omawianej materii.

Wobec powyższego Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o informację, czy resort sprawiedliwości prowadzi prace nad projektem ustawy regulującym niniejszą problematykę, jeśli tak, to na jakim etapie są przedmiotowe prace i jaki zakres obejmują.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 18 listopada 2022 r. poinformował, że resort sprawiedliwości opracowuje projekt ustawy, który ma na celu uregulowanie usług świadczonych przez tzw. kancelarie odszkodowawcze. W dniu 17 października 2022 r. Ministerstwo Sprawiedliwości skierowało projekt do Zespołu do spraw Programowania Prac Rządu w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów w celu uzyskania wpisu w Wykazie Prac Legislacyjnych Rady Ministrów. Niezwłocznie po uzyskaniu tego wpisu Ministerstwo Sprawiedliwości skieruje projekt do uzgodnień, opiniowania i konsultacji publicznych. Przedmiotowy projekt wprowadza m.in. rozwiązania mające zapobiegać przetrzymywaniu przez kancelarie odszkodowawcze pieniędzy należnych klientom. Projekt zawiera także rozwiązania ograniczające prowizyjne (procentowe) wynagrodzenie kancelarii odszkodowawczych, które obecnie bywa narzucane konsumentom, w wysokości niewspółmiernie wysokiej do nakładu pracy kancelarii.

Ministra Zdrowia i Prezesa Narodowego Funduszu Zdrowia (V.7010.162.2022 z 7 listopada 2022 r.) - w sprawie utrudnionego dostępu do leczenia pacjentów chorych onkologicznie oraz kolejek do hospicjów.

Niepokój Rzecznika Praw Obywatelskich wzbudziły ostatnie doniesienia medialne na temat utrudnionego dostępu do leczenia pacjentów chorych

onkologicznie oraz kolejek do hospicjów, jak również ich niewystarczającego finansowania.

Z docierających do RPO informacji wynika, że dotychczasowy system organizacji i finansowania udzielanych świadczeń nie tylko nie zapewnia oczekiwanych możliwości wczesnego wykrywania nowotworów, ale i późniejszego odpowiedniego leczenia. Szczególnie trudna wydaje się być sytuacja w ośrodkach radioterapii, gdzie nigdy dotąd nie było tylu pacjentów wymagających leczenia paliatywnego. Jednocześnie pacjenci w tych ośrodkach przechodzą naświetlania w celu uśmierzenia bólu, a na wyleczenie z nowotworu nie mają już szans.

Zaistniała sytuacja według specjalistów jest związana z ograniczonym leczeniem podczas ogłoszenia w marcu 2020 r. epidemii COVID-19, gdy wszystkie szpitale ograniczyły przyjęcia, a niektóre w ogóle zostały zamknięte. Wówczas drastycznie spadła liczba porad, diagnoz i hospitalizacji. Z tych powodów przez kilka lat będą odnotowywane nadmiarowe zgony, w tym chorych na raka. Obecnie tendencja ta uwidoczniła się w hospicjach. Niepokoi również fakt, że część pacjentów czekających na przyjęcie do hospicjum, nie dożywa tego momentu. Na taki stan rzeczy wpływa duża liczba pacjentów potrzebujących opieki hospicyjnej oraz niewystarczające dofinansowanie. Powyższa sytuacja jest nie do przyjęcia z punktu widzenia konstytucyjnego prawa do ochrony zdrowia oraz praw osoby korzystającej z ubezpieczenia zdrowotnego.

Rzecznik zauważył, że już w 2019 r. kontrola przeprowadzona przez Najwyższą Izbę Kontroli wykazała wiele zaniedbań i sprzeczności w przedmiotowym zakresie ze strony resortu zdrowia i NFZ oraz brak dostępności dla obywateli do opieki hospicyjnej. Wskazywano na ograniczenia w kwalifikacji do hospicjów tylko dla pacjentów cierpiących na choroby nowotworowe, podczas gdy chorujących na schorzenia kwalifikujące się do opieki hospicyjnej jest zdecydowanie więcej.

Na potrzebę zmiany kwalifikacji, jak również standardów w opiece paliatywnej zwrócił także uwagę Konsultant Krajowy w dziedzinie opieki paliatywnej w kierowanym do RPO piśmie. W szczególności podkreślił, że obowiązujące w Polsce uregulowania prawne, w tym Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 29 października 2013 r. w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu opieki paliatywnej i hospicyjnej, ograniczają części chorych dostęp do opieki paliatywnej, co dotyczy zwłaszcza pacjentów z rozpoznaniem przewlekłych chorób nienowotworowych.

Rzecznik stoi zatem na stanowisku, że finansowanie opieki paliatywnej wymaga pilnych zmian. Istnieje poważne zagrożenie, że jeżeli nie zostanie zwiększona odpowiednio wycena punktu oraz nie będą wprowadzone „przyjazne zasady” realizacji opieki paliatywnej i hospicyjnej, które pozwolą

na objęcie wszystkich chorych wymagających tej opieki, to w 2023 r. pozarządowych hospicjów może już nie być.

Wobec powyższego, Rzecznik zwrócił się do Ministra oraz Prezesa NFZ z prośbą o zajęcie stanowiska w podnoszonej sprawie.

Prezes Narodowego Funduszu Zdrowia w piśmie z 30 listopada 2022 r. zapewnił, iż Fundusz dąży do rozwoju opieki paliatywnej i hospicyjnej w Polsce sukcesywnie zwiększając środki finansowe w planie finansowym przeznaczone na zakup przedmiotowych świadczeń. NFZ na bieżąco monitoruje i analizuje dane dotyczące dostępności do świadczeń zdrowotnych, w tym świadczeń onkologicznych w zakresie radioterapii. Na podstawie przepisów ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, świadczenia onkologiczne z zakresu leczenia szpitalnego lub ambulatoryjnej opieki specjalistycznej w części dotyczącej diagnostyki onkologicznej lub leczenia onkologicznego udzielane na podstawie karty diagnostyki i leczenia onkologicznego (DILO) są nielimitowane. Prezes wyjaśnił ponadto, iż w ramach świadczenia hospicjum stacjonarnego, oddziału medycyny paliatywnej i hospicjum domowego, czas objęcia świadczeniem nie jest ściśle określony i zależy głównie od stanu zdrowia oraz długości życia pacjenta, w związku z czym nie da się przewidzieć terminu daty pierwszego wolnego terminu objęcia opieką. Odnosząc się do kryteriów kwalifikacji do opieki paliatywnej i hospicyjnej, poinformował natomiast, że zostały one określone w rozporządzeniu Ministra Zdrowia w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu opieki paliatywnej i hospicyjnej. Kryteria kwalifikacji do świadczeń, zostały określone tak, aby zagwarantować jak najszybszy dostęp do opieki pacjentom chorującym głównie na choroby nowotworowe, gdzie okres przeżycia jest średnio najkrótszy. Rozszerzenie kryteriów spowodowałoby zwiększenie liczby świadczeniobiorców, wydłużenie czasu pobytu w hospicjum a w konsekwencji zwiększyło liczbę oczekujących.

Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego (VII.564.28.2022 z 7 listopada 2022 r.) - w sprawie konieczności uregulowania działalności związanej z wydawaniem prasy lokalnej przez jednostki samorządu terytorialnego.

Rzecznik Praw Obywatelskich wskazał, jak istotne dla diskutowanego problemu jest określenie statusu jednostek samorządu terytorialnego jako podmiotów korzystających z wolności działania środków społecznego przekazu (art. 14 Konstytucji), powiązanej ściśle z konstytucyjnym prawem wyrażania poglądów oraz pozyskiwania i rozpowszechniania informacji chronionym na podstawie art. 54 Konstytucji. Choć jednostki samorządu terytorialnego wskazane zostały przez ustrojodawcę w rozdziale I Konstytucji obok innych form samorządu, to sprawują one przede

wszystkim władzę publiczną, a więc są podmiotami, wobec których sformułowany jest ogólny obowiązek poszanowania konstytucyjnych praw lub wolności.

Status prawny jednostek samorządu terytorialnego jako podmiotu praw konstytucyjnych jest przedmiotem regulacji szczególnej zawartej w art. 165 Konstytucji. Przepis ten wskazuje, że jednostki samorządu terytorialnego mają osobowość prawną, oraz że przysługują im prawo własności i inne prawa majątkowe. Na podstawie tego przepisu oraz funkcji samorządu terytorialnego w strukturze władz publicznych w orzecznictwie oraz w nauce prawa zdefiniowano status jednostek samorządu terytorialnego jako osób prawnych prawa publicznego. W związku z takim statusem uznać należy, że jednostki samorządu terytorialnego nie są podmiotami konstytucyjnych praw i wolności człowieka i obywatela. W szczególności zaś jednostki samorządu terytorialnego nie są beneficjentami wolności prasy i innych środków społecznego przekazu (art. 14 Konstytucji).

O ile więc należy przyznać, że z jednej strony Konstytucja nie wprowadziła zakazu wydawania prasy przez jednostki samorządu terytorialnego, pozostawiając decyzję w tym przedmiocie ustawodawcy zwykłemu, to jednocześnie z drugiej strony – z perspektywy ochrony konstytucyjnych praw i wolności – jeśli ustawodawca zdecydował się na dopuszczenie wydawania czy finansowania prasy lokalnej przez jednostki samorządu terytorialnego, konieczne jest szczegółowe uregulowanie ustawowe tego rodzaju działalności, podobnie jak ma to miejsce w przypadku mediów publicznych na poziomie ogólnopolskim.

W tym zakresie szczególne znaczenie miałyby gwarancje politycznej neutralności takich tytułów prasowych. Mogłyby one polegać w szczególności na wyraźnym zakazie kontroli redakcyjnej i treściowej przez organy jednostek samorządu terytorialnego oraz wprowadzeniu środków proceduralnych pozwalających na egzekwowanie tych zakazów. Ponadto adresat prasy lokalnej powinien mieć pełną informację co do tego, czy i w jakim zakresie dany tytuł jest finansowany ze środków bezpośrednio lub pośrednio pochodzących od jednostki samorządu terytorialnego.

Wobec powyższego, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o ponowne rozważenie rekomendacji podjęcia prac nad uregulowaniem prowadzonej przez jednostki samorządu terytorialnego działalności na rynku lokalnych tytułów prasowych.

Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi (VII.7202.11.2022 z 8 listopada 2022 r.) – w sprawie problemów związanych z funkcjonowaniem rządowej aplikacji suszowej.

Na podstawie doniesień medialnych i wniosków obywateli Rzecznik Praw Obywatelskich powziął informację o istotnych problemach związanych z

funkcjonowaniem rządowej aplikacji suszowej uruchomionej w związku z rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 3 czerwca 2020 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie szczegółowego zakresu i sposobów realizacji niektórych zadań Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa.

Z powodu ogromnej ilości składanych wniosków, aplikacja suszowa w ostatnich tygodniach zawieszała się, co uniemożliwiało skuteczne skorzystanie z niej przez potencjalnych beneficjentów pomocy. Rolnicy skarżą się na niemożność zalogowania się w aplikacji, bądź też brak możliwości pobrania wygenerowanej kalkulacji koniecznej dla złożenia wniosku o przyznanie pomocy.

Zainteresowani podnoszą również, że aplikacja w sposób nieadekwatny dokonuje szacunku strat spowodowanych suszą. Opisana wyżej sytuacja budzi poważne wątpliwości z punktu widzenia wywodzonej z art. 2 Konstytucji zasady zaufania obywateli do państwa i stanowionego przez nie prawa. Po stronie poszkodowanych suszą rolników istnieje bowiem obecnie stan dużej niepewności dotyczącej możliwości otrzymania państwowej pomocy.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o zajęcie stanowiska w niniejszej sprawie i wskazanie, jakie konkretne działania zostały przez Ministerstwo podjęte w celu zapewnienia prawidłowego funkcjonowania rządowej aplikacji rządowej.

Ministra Sprawiedliwości (IV.502.5.2014 z 9 listopada 2022 r.) – w sprawie regulacji dotyczących badań w opiniodawczych zespołach sądowych specjalistów.

W zainteresowaniu Rzecznika Praw Obywatelskich pozostaje kwestia regulacji badań, wykonywanych przez opiniodawcze zespoły sądowych specjalistów (OZSS), a przede wszystkim problem braku dostępności stron i uczestników postępowań sądowych do materiałów pochodzących z badania, stanowiących podstawę wydania opinii, oraz zakazu rejestracji przebiegu badania.

Standardy metodologii opiniowania przez OZSS pozostają uregulowane w załączniku do zarządzenia Ministra Sprawiedliwości z 1 lutego 2016 r. w sprawie ustalenia standardów metodologii opiniowania w opiniodawczych zespołach sądowych specjalistów. Problem ten stał się podstawą petycji, skierowanej w 2018 r. przez obywateli do senackiej Komisji Praw Człowieka, Praworządności i Petycji.

Zainteresowani zwracają się także do Biura RPO, podnosząc, iż przewidziane obecnie w zarządzeniu Ministra Sprawiedliwości z 2016 r. uregulowanie może wywoływać wątpliwości co do tego, czy treść opinii faktycznie odpowiada przebiegowi badania oraz zgadza się z materiałami z niego pochodzącymi. Skutkiem braku wglądu do materiałów pochodzących

z badania oraz zakazu rejestracji osoby badane mają ograniczone szanse na skuteczne ustosunkowanie się do treści opinii oraz na weryfikację tego, czy specjaliści OZSS stosują właściwe i aktualne metody, narzędzia i techniki badawcze.

Niektóre z problemów dotyczących działalności i opinii OZSS są tożsame z problemami, poruszonymi przez kolejnych Rzeczników Praw Obywatelskich od lat, a dotyczącymi braku kompleksowej ustawy o biegłych sądowych. Inne są związane z brakiem skutecznego wdrożenia i wejścia w życie ustawy o zawodzie psychologa i samorządzie zawodowym psychologów.

Z uwagi na powyższe, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o udzielenie informacji o obecnie prowadzonych pracach, mających na celu zmianę regulacji dotyczących badań w opiniodawczych zespołach sądowych specjalistów, jak również o stanie prowadzonych obecnie prac legislacyjnych, mających na celu skuteczną regulację zawodu psychologa oraz funkcji biegłych sądowych.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 20 grudnia 2022 r. poinformowała, że w Departamencie Spraw Rodzinnych i Nieletnich trwają prace analityczne nad zmianami legislacyjnymi, organizacyjnymi, proceduralnymi i metodologicznymi, mającymi na celu usprawnienie działalności opiniodawczych zespołów sądowych specjalistów. Niewątpliwie w toku prowadzonych prac przedmiotem szczególnej uwagi będą m.in. kwestie udostępniania materiałów z badań oraz rejestrowania przebiegu czynności badawczych. Podsekretarz Stanu wskazała także, że zgodnie z § 11 Wewnętrznego Regulaminu Departamentu Prawa Gospodarczego w Ministerstwie Sprawiedliwości z dnia 5 października 2022 r., organizacja i przebieg procesu legislacyjnego w sprawach dotyczących biegłych sądowych należy do kompetencji Wydziału Prawa Zawodów Prawniczych. Aktualnie w ww. Departamencie nie są prowadzone prace nad rządowym projektem ustawy dotyczącej biegłych sądowych. Z kolei prace legislacyjne związane z regulacjami dotyczącymi ustawy o zawodzie psychologa pozostają w kompetencji Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.

Ministra Sprawiedliwości (VII.510.20.2015 z 9 listopada 2022 r.) - w sprawie braku kompleksowej ustawy o biegłych sądowych.

Na przestrzeni ostatnich kilku lat Rzecznik Praw Obywatelskich wielokrotnie kierował do Ministra Sprawiedliwości postulat dotyczący pilnej potrzeby uchwalenia przez prawodawcę kompleksowej ustawy o biegłych sądowych. Postulat ten związany jest z dążeniem Rzecznika do zapewnienia obywatelom właściwej gwarancji prawa do sądu wynikającej ze standardu wyrażonego w art. 45 ust. 1 Konstytucji.

Rzecznik powoływał się przy tym m. in. na wyniki kontroli Najwyższej Izby Kontroli - „Funkcjonowanie biegłych w wymiarze sprawiedliwości”, raport pt. „Biegli sądowi w Polsce” wydany przez Helsińską Fundacja Praw Człowieka oraz raport pt. „Ocena kompetencji biegłych sądowych. Oczekiwania i rekomendacje” projektu badawczego Forensic Watch. We wskazanych publikacjach również wyrażono opinię co do konieczności wprowadzenia do porządku prawnego w najbliższym możliwym terminie kompleksowej ustawy o biegłych sądowych.

Z odpowiedzi udzielonej przez resort sprawiedliwości wynika, że dostrzegając problemy związane z funkcjonowaniem biegłych sądowych podjęto w latach ubiegłych decyzję o rozpoczęciu prac nad projektem ustawy o biegłych sądowych. Zdiagnozowano jednak niedoskonałości opracowanego projektu i podjęto prace zmierzające przede wszystkim do wzmocnienia mechanizmów weryfikacji kwalifikacji biegłych, uregulowania statusu instytucji specjalistycznych oraz stworzenia podstaw prawnych dla funkcjonowania centralnego rejestru biegłych. Dodano, że powyższe prace są w toku. Jednocześnie wskazano, że minister wydał zarządzenie w sprawie utworzenia Instytutu Ekspertyz Medycznych w Łodzi, powołano do życia Instytut Ekspertyz Ekonomicznych i Finansowych w Łodzi oraz że prowadzone są prace nad zamieszczeniem list biegłych sądowych ze wszystkich sądów okręgowych w jednym systemie teleinformatycznym stworzonym w ramach projektu pn. „Wymiana danych pomiędzy sądami powszechnymi a samorządami zawodowymi”, tj. w Rejestrze Osób Biorących Udział w Postępowaniu Sądowym („ROBUS”). Podkreślić jednak należy, że nadal nie przygotowano kompleksowego projektu ustawy o biegłych sądowych.

Mając na względzie powyższe, Rzecznik ponownie zwrócił się do Ministra z prośbą o poinformowanie o aktualnym stanie prac nad ustawą o biegłych sądowych wraz z apelem o ich przyspieszenie.

Ministra Edukacji i Nauki (VII.7033.113.2022 z 9 listopada 2022 r.) – w sprawie konieczności wydłużenia ustawowego terminu na prowadzenie studiów doktoranckich rozpoczętych przed rokiem akademickim 2019/2020.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają skargi dotyczące umarzania prowadzonych w I instancji postępowań habilitacyjnych i postępowań o nadanie tytułu profesora niezakończonych do dnia 31 grudnia 2022 r. oraz zamykania przewodów doktorskich niezakończonych do dnia 31 grudnia 2023 r., które to postępowania i przewody zostały wszczęte i niezakończone przed dniem wejścia w życie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Takie rozwiązanie przewidziane jest w art. 179 ust. 4 ustawy - Przepisy wprowadzające ustawę - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce.

Niestety, do Biura RPO wciąż wpływają wnioski i prośby dotyczące przedmiotowego uregulowania. Wnioskodawcy wskazują, że w związku z pandemią możliwość prowadzenia badań naukowych była bardzo ograniczona i wpłynęła na znaczne wydłużenie pracy naukowej. W szczególności trudnej sytuacji są doktoranci, którzy zaczęli studia doktoranckie i wszczęli przewody doktorskie w roku akademickim 2018/2019, a w przypadku których znaczny czas studiów przypadł na czas pandemii. Doktoranci ci, z uwagi na art. 179 ust. 4 przepisów wprowadzających, będą mogli skorzystać z przedłużenia studiów jedynie o rok (dodatkowo ewentualnie o kolejne trzy miesiące – od października do grudnia 2023 r.), zaś ich koledzy, którzy rozpoczęli studia doktoranckie wcześniej zazwyczaj mogli korzystać z takiego przedłużenia wielokrotnie.

Skarżący wskazują także na przewlekłość postępowań awansowych, w tym tych toczących się w I instancji, związaną także nierzadko z błędami proceduralnymi popełnianymi przez właściwe organy. W tej sytuacji wydłużenie postępowania czy przewodu następuje z przyczyn niezależnych do kandydata do stopnia czy tytułu, a niestety to właśnie kandydat ma ponosić negatywne konsekwencje tego stanu rzeczy. Ponadto kandydaci za niezrozumiałe uznają niepowiązanie obowiązku zamykania przewodów i umarzania postępowań z ich etapem. W szczególności za nieuzasadniony przyjmują obowiązek zamykania przewodów i umorzenia postępowań na ich końcowym etapie, tj. np. po publicznej obronie rozprawy doktorskiej, a przed nadaniem stopnia.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o rozważenie podjęcia zmian prawnych wychodzących naprzeciw zgłaszanym wnioskom, przedstawienie stanowiska w sprawie, a także wskazanie, czy podobne skargi wpływają także do Ministerstwa Edukacji i Nauki.

Minister Edukacji i Nauki w piśmie z 13 grudnia 2022 r. wskazał, iż termin finalizacji postępowań w zakresie awansu naukowego wszczynanych do dnia 30 kwietnia 2019 r. na podstawie przepisów poprzedzających ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce został wydłużony: w przypadku postępowań habilitacyjnych i postępowań o nadanie tytułu profesora – jednokrotnie, tj. z dnia 31 grudnia 2021 r. na dzień 31 grudnia 2022 r.; w przypadku przewodów doktorskich – dwukrotnie, tj. pierwotnie z dnia 31 grudnia 2021 r. na dzień 31 grudnia 2022 r. i ostatecznie na dzień 31 grudnia 2023 r. Przychylnono się tym samym dwukrotnie do postulatu środowiska doktorantów podnoszących kwestię panującej pandemii i związanych z nią trudności w prowadzeniu badań naukowych, odbywaniu kwerend bibliotecznych itp. Mając na uwadze ostateczny możliwy termin wszczęcia postępowań habilitacyjnych i postępowań o nadanie tytułu profesora (tj. 30 kwietnia 2019 r.) i ostateczny termin finalizacji tychże postępowań (tj. 31 grudnia 2022 r.), należy stwierdzić, że mogły być one

prowadzone przez co najmniej trzy lata i osiem miesięcy. W przypadku przewodów doktorskich okres ten wynosi co najmniej cztery lata i osiem miesięcy (30 kwietnia 2019 r. – 31 grudnia 2023 r.). Dopuszczalny czas procedowania przedmiotowych postępowań awansowych jest zatem znacząco dłuższy niż wynika to z terminów przewidzianych dla wykonania poszczególnych czynności w tychże postępowaniach, wskazanych w ustawie o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki oraz w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 19 stycznia 2018 r. w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzania czynności w przewodzie doktorskim, w postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora. Wobec powyższego, nie jest przewidziane kolejne przesunięcie czy też zniesienie terminów ostatecznego zakończenia przewodów doktorskich, postępowań habilitacyjnych i postępowań o nadanie tytułu profesora.

Minister Rodziny i Polityki Społecznej (III.7060.214.2022 z 9 listopada 2022 r.) - w sprawie zasad umarzania należności z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne.

W ramach realizowanej współpracy Rzecznik Małych i Średnich Przedsiębiorców przedstawił Rzecznikowi Praw Obywatelskich problem warunków umarzania należności z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne, uregulowanych w szczególności w art. 28 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych (dalej jako u.s.u.s.).

Zgodnie z treścią art. 28 ust. 1 i 2 u.s.u.s. należności z tytułu składek, pod którym to pojęciem należy rozumieć składki, odsetki za zwłokę, koszty egzekucyjne, koszty upomnienia i dodatkową opłatę (art. 24 ust. 2 u.s.u.s.), mogą być umarzane w całości lub w części przez ZUS tylko w przypadku ich całkowitej nieściągalności, która zachodzi w sytuacjach wyliczonych w ust. 3 pkt 1 – 6 tego przepisu.

Przesłanki umorzenia należności w oparciu o przepis art. 28 ust. 3a u.s.u.s. określone zostały w § 3 rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki społecznej z dnia 31 lipca 2003 r. w sprawie szczegółowych zasad umarzania należności z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne (dalej jako rozporządzenie), wydanego na podstawie art. 28 ust. 3b u.s.u.s. Zgodnie z § 3 rozporządzenia ZUS może zatem umorzyć należności z tytułu składek, jeżeli zobowiązany wykaże, że ze względu na stan majątkowy i sytuację rodzinną nie jest w stanie opłacić tych należności, ponieważ pociągnęłoby to zbyt ciężkie skutki dla zobowiązanego i jego rodziny, w szczególności w przypadku: 1) gdy opłacenie należności z tytułu składek pozbawiłoby zobowiązanego i jego rodzinę możliwości zaspokojenia niezbędnych potrzeb życiowych; 2) poniesienia strat materialnych w wyniku

klęski żywiołowej lub innego nadzwyczajnego zdarzenia powodujących, że opłacenie należności z tytułu składek mogłoby pozbawić zobowiązanego możliwości dalszego prowadzenia działalności; 3) przewlekłej choroby zobowiązanego lub konieczności sprawowania opieki nad przewlekle chorym członkiem rodziny, pozbawiającej zobowiązanego możliwości uzyskiwania dochodu umożliwiającego opłacenie należności.

W ocenie RPO wydane na podstawie art. 28 ust. 3 b u.s.u.s. rozporządzenie nie spełnia konstytucyjnego warunku jego wydania na podstawie upoważnienia ustawowego zawierającego wytyczne dotyczące treści aktu wykonawczego. Ustawodawca w treści wskazanych upoważnienia ustawowego nie zawarł bowiem wskazówek dotyczących materii przekazanej do uregulowania w rozporządzeniu posługując się ogólnym i nieprecyzyjnym sformułowaniem wskazującym na to, że wydając rozporządzenie Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego, przy określaniu szczegółowych zasady umarzania, powinien uwzględnić przesłanki uzasadniające umorzenie, biorąc pod uwagę ważny interes osoby zobowiązanej do opłacenia należności z tytułu składek oraz stan finansów ubezpieczeń społecznych.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o przedstawienie stanowiska w sprawie.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Rodziny i Polityki Społecznej w piśmie z 6 grudnia 2022 r. wskazał, iż art. 28 ust. 3b ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych zawiera wytyczne, które wyznaczają Ministrowi właściwemu do spraw zabezpieczenia społecznego kierunek regulacji zawartych w rozporządzeniu. Rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 31 lipca 2003 r., stanowiące wykonanie ww. upoważnienia ustawowego, zawiera szczegółowe przepisy dotyczące zasad umarzania przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych należności z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne ubezpieczonych będących równocześnie płatnikami tych składek. W związku z powyższym resort polityki społecznej nie podziela poglądu o braku prawidłowych wytycznych w delegacji ustawowej zawartej w art. 28 ust. 3b ustawy systemowej. W opinii Ministerstwa przepis ten odpowiada standardom przewidzianym w art. 92 ust. 1 Konstytucji oraz w Zasadach techniki prawodawczej, stanowiących załącznik do rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 2002 r. Jednocześnie Sekretarz Stanu poinformował, że obecnie prowadzone są analizy w zakresie zmiany przepisów dotyczących umarzania należności z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne. Przy przygotowaniu projektu aktu prawnego regulującego warunki umarzania należności ubezpieczonych będących równocześnie płatnikami składek na te ubezpieczenia, Ministerstwo weźmie pod uwagę treść wystąpienia Rzecznika w tym zakresie.

Prezesa Rady Ministrów (VII.716.26.2020 z 9 listopada 2022 r.) – w sprawie ochrony wolności i pluralizmu mediów.

W opinii Rzecznika Praw Obywatelskich konieczne jest podjęcie działań legislacyjnych w celu zapewnienia w postępowaniach antymonopolowych odpowiedniego poziomu ochrony wolności środków społecznego przekazu oraz wolności wyrażania swoich poglądów oraz pozyskiwania i rozpowszechniania informacji chronionych na mocy art. 14 i 54 Konstytucji.

Uwagi zawarte w niniejszym wystąpieniu oparte są w głównej mierze na ustaleniach poczynionych w trakcie postępowania wyjaśniającego, prowadzonego w Biurze RPO od 2020 roku, w sprawie koncentracji spółki PKN Orlen S.A., należącej do Skarbu Państwa i spółki Polska Press Sp. z o.o., posiadającej duże udziały na rynku lokalnych tytułów prasowych prasy drukowanej i internetowej. Rzecznik uznał, że obowiązujące przepisy prawa nie pozwalają na kontrolę koncentracji z punktu widzenia przytoczonych wyżej wartości konstytucyjnych, a jedynie na ocenę koncentracji pod kątem zachowania warunków konkurencji na podstawie kryteriów i parametrów o charakterze ekonomicznym. W dniu 5 marca 2021 r. Rzecznik wniósł do Sądu Okręgowego odwołanie od decyzji, w której Prezes UOKiK wyraził zgodę na przejęcie Polska Press przez PKN Orlen. Wyrokiem z dnia 7 czerwca 2022 r. Sąd oddalił odwołanie Rzecznika, wskazując, że na gruncie prawa o ochronie konsumentów nie można brać pod uwagę kryteriów pozaekonomicznych i – chociaż pluralizm mediów jest wartością konstytucyjną – sąd nie ma możliwości jej uwzględnienia przy ocenie prawidłowości decyzji Prezesa UOKiK i samej koncentracji.

RPO stoi jednak na stanowisku, iż istotnym problemem wynikającym z kształtu obowiązujących przepisów prawa ochrony konkurencji jest brak możliwości uwzględnienia kwestii pluralizmu środków społecznego przekazu przy kontroli koncentracji na rynku mediów. Brak ustawowej podstawy prawnej do uwzględnienia kwestii ochrony wolności i pluralizmu mediów - jednego z podstawowych warunków funkcjonowania demokratycznego porządku społecznego i głównych zasad ustroju RP wskazanej w art. 14 Konstytucji - należy uznać za istotną lukę w porządku prawnym. Usunięcie tej luki nie jest przy tym możliwe w drodze bezpośredniego stosowania Konstytucji przez sąd czy Prezesa UOKiK. Niezbędna jest więc nowelizacja prawa, co potwierdza zarówno ww. orzeczenie Sądu w sprawie Polska Press, jak też działania podejmowane na poziomie Unii Europejskiej.

Rzecznik podkreślił także, że brak możliwości uwzględnienia pluralizmu mediów jest źródłem szczególnego ryzyka. Koncentracja struktury własnościowej na rynku mediów może bowiem negatywnie wpływać na realizację podstawowych standardów demokratycznego państwa prawa,

zwłaszcza w obecnej sytuacji, w której kwestie wolności i pluralizmu mediów nie mogą być uwzględnione w żadnym zakresie.

RPO wskazał zatem, iż do polskiego porządku prawnego należy wprowadzić odpowiednie przepisy, które stanowiłyby dla organów stosujących prawo ochrony konkurencji wyraźną i niekwestionowaną podstawę prawną oraz obowiązek uwzględnienia w ramach oceny dokonywanej na potrzeby postępowania w sprawie kontroli koncentracji w sektorze mediów kryteriów związanych z koniecznością ochrony wolności i pluralizmu środków społecznego przekazu.

Zdaniem Rzecznika należy też uregulować kwestę ochrony danych osobowych w sytuacjach, gdy w transakcji bierze udział podmiot zależny od Skarbu Państwa. W takich przypadkach organy władzy państwowej mogą bowiem pozyskiwać duże bazy danych o obywatelach z pominięciem praw publicznych i konstytucyjnych procedur ograniczania prawa do prywatności.

Konieczna jest również zmiana sposobu definiowania rynku właściwego w przypadku koncentracji na rynku mediów. Obecne standardy wykładni tego pojęcia kładą nacisk na jak najwęższe zdefiniowanie rynku właściwego. W przypadku kontroli koncentracji na rynku mediów wykładnia ta prowadzi do nadmiernego zawężenia dokonywanej oceny, która pomija względną substytucyjność pomiędzy różnymi rodzajami środków społecznego przekazu (m.in. prasy drukowanej i internetowej).

Z uwagi na powyższe Rzecznik zwrócił się do Premiera z prośbą o poinformowanie o zajętych w tej sprawie stanowiskach.

Ministra Zdrowia (V.7010.175.2022 z 14 listopada 2022 r.) - w sprawie konieczności zaadresowania potrzeb żywieniowych pacjentów onkologicznych w ramach prac nad projektem ustawy o Krajowej Sieci Onkologicznej.

Rzecznik Praw Obywatelskich wskazał na konieczność zaadresowania potrzeb żywieniowych pacjentów onkologicznych w ramach prac nad projektem ustawy o Krajowej Sieci Onkologicznej (dalej: „Projekt ustawy”), który przewiduje przeorganizowanie systemu leczenia onkologicznego, zwiększenie jakości oraz skuteczności diagnostyki i terapii pacjentów onkologicznych.

Problem ten został zasygnalizowany Rzecznikowi przez liczne towarzystwa i stowarzyszenia żywienia medycznego, które przyjęły wspólne Stanowisko w sprawie konieczności zaadresowania potrzeb żywieniowych pacjentów onkologicznych w ramach prac nad projektem ustawy o Krajowej Sieci Onkologicznej.

Podmioty te zaapelowały w nim o rozszerzenie Projektu ustawy o przepisy mające na celu uregulowanie problemu leczenia żywieniowego

pacjentów onkologicznych, w szczególności poprzez: doprecyzowanie zasad przeprowadzania przesiewowej oceny stanu odżywienia oraz pogłębionej oceny żywieniowej, w tym wskazanie, że ocena stanu odżywienia powinna być dokonana po raz pierwszy na etapie diagnostyki pogłębionej; nałożenie bezpośredniego obowiązku odnotowywania wyników ww. badań w dokumentacji medycznej; zobowiązanie podmiotów wykonujących działalność leczniczą do zapewnienia pacjentom leczenia żywieniowego adekwatnego do potwierdzonego stanu klinicznego.

W powyższym Stanowisku przedstawiony został syntetyczny opis proponowanych zmian oraz wskazane zostało szczegółowe uzasadnienie dotyczące konieczności wprowadzenia do uregulowań określonych modyfikacji. Ponadto załącznikiem do Stanowiska jest propozycja poprawki, której uwzględnienie pomoże zapewnić odpowiednią, kompleksową terapię dla pacjentów onkologicznych.

Rzecznik przedstawił Ministrowi powyższe uwagi z prośbą o ich uwzględnienie w toku procesu legislacyjnego.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia w piśmie z 17 listopada 2022 r. poinformował, iż zagadnienie żywienia pacjentów jest ważnym elementem opieki onkologicznej i nie tylko. Dlatego też nie wykluczono jej w projekcie ustawy o Krajowej Sieci Onkologicznej, bowiem wskazując w definicji opieki onkologicznej, że są to świadczenia realizowane w zakresie, o którym mowa w art. 15 ust. 2 pkt 2 i 3 ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, projektodawca wskazał na wszystkie świadczenia gwarantowane dedykowane pacjentom onkologicznym realizowane w ambulatoryjnej opiece specjalistycznej jak i leczeniu szpitalnym, w tym na świadczenia żywieniowe oraz na przesiewową ocenę stanu odżywienia, dla której zasady realizacji zostały określone w § 6 rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 22 listopada 2013 r. w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu leczenia szpitalnego.

Marszałka Senatu RP (VII.7037.73.2021 z 14 listopada 2022 r.) - w sprawie ustawy o zmianie ustawy – Prawo oświatowe oraz niektórych innych ustaw.

Powyzsza ustawa przewiduje m.in. rozszerzenie kompetencji kuratorów oświaty oraz specjalistycznych jednostek nadzoru, co było już przedmiotem interwencji Rzecznika Praw Obywatelskich w trakcie procedowania projektu nowelizacji ustawy Prawo oświatowe oraz niektórych innych ustaw w 2021 r. Rzecznik zwracał wówczas uwagę na ryzyko ograniczenia samorządności i naruszenia zasady decentralizacji władzy publicznej, wynikającej z art. 15 i art. 166 Konstytucji, a także zasady pomocniczości zawartej w preambule Konstytucji. Przedstawił także uwagi dotyczące wpływu proponowanych zmian na realizację prawa do nauki (art. 70 Konstytucji) oraz prawa

rodziców do wychowania dzieci zgodnie z własnymi przekonaniemami (art. 48 Konstytucji).

Rzecznik przyznał, iż ustawa przyjęta w dniu 4 listopada 2022 r. zawiera rozwiązania, które mogą być korzystne dla systemu oświaty (m.in. postulowane wcześniej przez RPO określenie warunków likwidacji szkoły w art. 89 ustawy - Prawo oświatowe). Jednocześnie ustawodawca ponownie wprowadza zmiany, które zostały negatywnie ocenione i które mogą również budzić wątpliwości z punktu widzenia ochrony praw i wolności.

Znowelizowane przepisy przewidują m.in. długotrwały proces akceptacji współpracy edukacyjnej szkoły ze stowarzyszeniem (organizacją). Ponadto, jeśli w trakcie tego procesu rodzice lub uczniowie pełnoletni wyrażą zainteresowanie zajęciami o wskazanej tematyce, kurator oświaty będzie miał prawo zakazać realizacji danej działalności edukacyjnej stowarzyszenia lub organizacji w szkole. Chociaż na radę rodziców – społeczny organ szkoły – nakłada się dodatkowe obowiązki (konsultacje z rodzicami, informowanie ich o wynikach monitorowania działalności organizacji, która już uzyskała zgodę na prowadzenie zajęć), nowe przepisy w rzeczywistości ograniczają jej dotychczasowe uprawnienia. W przypadku braku zgody kuratora oświaty, opinia rady szkoły i rady rodziców nie będzie miała znaczenia. Ustawa nie rozstrzyga zaś, czy i jakie środki zaskarżenia przysługują w przypadku wydania negatywnej opinii przez kuratora oświaty, chociaż treść tej opinii dotyczy bezpośrednio realizacji konstytucyjnych praw rodziców (art. 48 ust. 1 i art. 53 ust. 3 Konstytucji). Niepewność co do efektu działań, w połączeniu z nakładem pracy i długością procedur, może zniechęcać także szkoły do podejmowania inicjatywy w zakresie organizowania zajęć pozalekcyjnych.

Ponadto, zmiana art. 85t ustawy Prawo oświatowe budzi zastrzeżenia z punktu widzenia poszanowania zasady przyzwoitej legislacji obejmującej wymóg stanowienia przepisów w sposób jasny i zrozumiały. Użycie wyrażen nieostrych, takich jak „sprawy niecierpiące zwłoki związane z zagrożeniem bezpieczeństwa uczniów”, może ułatwiać organom nadzoru podejmowanie arbitralnych decyzji o poważnych konsekwencjach dla jednostek oraz całych szkół.

Do Biura RPO wpłynęły także liczne wnioski obywateli zaniepokojonych zmianami zasad prowadzenia edukacji domowej (art. 37 ustawy Prawo oświatowe). Chociaż autorzy projektu wycofali najbardziej kontrowersyjne propozycje, w dalszym ciągu zgłaszane są obawy, że nowe przepisy utrudnią obywatelom korzystanie z tej formy nauki. Zmiany dotyczą terminu składania wniosku o wydanie przez dyrektora zezwolenia na spełnianie obowiązku szkolnego albo obowiązku nauki poza szkołą (od 1 lipca do 21 września), ograniczenia wyboru szkoły do terenu województwa, w którym zamieszkuje dziecko, lub województwa sąsiadującego z tym województwem, przeprowadzania egzaminów klasyfikacyjnych w szkole (zamiast w sposób

zdalny). Rodzice i opiekunowie, a także sami uczniowie i uczennice podkreślają korzyści edukacji domowej, takie jak poprawa zdrowia psychicznego oraz większe możliwości osobistego rozwoju. Zwracają uwagę na należną rodzicom wolność wyboru dla swoich dzieci szkół innych niż publiczne, a także prawo obywateli i instytucji zakładania różnych szkół (art. 70 ust. 3 Konstytucji).

Z uwagi na powyższe, Rzecznik zwrócił się do Marszałka z prośbą o wzięcie pod uwagę przez Wysoką Izbę przedstawionych uwag w toku prowadzonych prac legislacyjnych.

Sekretarza Stanu w Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi (VII.7202.14.2022 z 17 listopada 2022 r.) - w sprawie zasad przyznawania pomocy suszowej.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpłynął wniosek obywatela dotyczący zmian zasad przyznawania pomocy suszowej wprowadzonych rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 14 listopada 2022 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie szczegółowego zakresu i sposobów realizacji niektórych zadań Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa.

Zgodnie ze znowelizowanym rozporządzeniem, warunkiem otrzymania pomocy jest wykazanie sprzedaży produktów rolnych z gospodarstwa rolnego od dnia 1 stycznia 2021 r. do dnia 30 września 2022 r. w wysokości co najmniej 5000 złotych brutto. Z danych zamieszczonych w portalu Rządowego Centrum Legislacji wynika, że wskazane wyżej rozporządzenie nie zostało poddane konsultacjom publicznym. Z uwagi na liczne wątpliwości podnoszone w ostatnim czasie przez rolników w związku z funkcjonowaniem aplikacji suszowej zasadne, zdaniem Rzecznika, byłoby uzyskanie w tej sprawie stanowiska Krajowej Rady Izb Rolniczych.

Wnioskodawca podnosi, że wprowadzanie dodatkowego kryterium przyznawania pomocy w postaci wykazania sprzedaży produktów rolnych z gospodarstwa rolnego od dnia 1 stycznia 2021 r. do dnia 30 września 2022 r. w wysokości co najmniej 5000 zł brutto uniemożliwia w praktyce uzyskanie pomocy przez małe gospodarstwa rolne, które dokonują sprzedaży jedynie nadwyżek uzyskanych plonów rolnych. W wyniku kłęski suszy, gospodarstwa te nie uzyskały nadwyżek, a zebrane plony zmuszone były przeznaczyć na własne potrzeby. Z uzasadnienia projektu rozporządzenia wynika natomiast, że „wprowadzenie projektowanych przepisów nie będzie miało wpływu na działalność mikroprzedsiębiorców oraz małych i średnich przedsiębiorców prowadzących działalność”.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o zajęcie stanowiska w sprawie i wskazanie, czy pomocą suszową zostaną objęte również małe gospodarstwa rolne utrzymujące się ze sprzedaży nadwyżek uzyskanych plonów.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi w piśmie z 16 grudnia 2022 r. wskazał, że celem pomocy, udzielanej zgodnie z przepisami § 13zs rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 27 stycznia 2015 r. w sprawie szczegółowego zakresu i sposobów realizacji niektórych zadań Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, jest umożliwienie rodzinom, którym zagraża utrata płynności finansowej w związku z wystąpieniem w gospodarstwie rolnym w rozumieniu przepisów o podatku rolnym szkód spowodowanych wystąpieniem w 2022 r. niekorzystnych zjawisk atmosferycznych, przezwyciężenie trudnej sytuacji materialnej oraz wsparcie ich w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwienie im życia w odpowiednich warunkach. Pomoc ta skierowana jest więc do rodzin, które utrzymują się z prowadzonej działalności rolniczej. W odpowiedzi wskazano, że po uruchomieniu naboru wniosków o przedmiotową pomoc do Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi zaczęły napływać sygnały, że o pomoc ubiegają się również właściciele gospodarstw rolnych, którzy nie prowadzą w nich żadnej działalności rolniczej. Minister zaznaczył, że uwzględniając powyższe oraz trwający nabór wniosków o pomoc, w trybie pilnym wprowadzono przepisy, zgodnie z którymi pomoc przysługuje rodzinie, która wykaże sprzedaż produktów rolnych z własnego gospodarstwa rolnego od dnia 1 stycznia 2021 r. do dnia 30 września 2022 r. w wysokości co najmniej 5.000 zł brutto. Dodatkowo wprowadzono także zmiany umożliwiające udokumentowanie sprzedaży produktów rolnych nie tylko fakturami, ale również innymi dokumentami np. oświadczeniem.

Ministra Zdrowia (V.7013.88.2022 z 18 listopada 2022 r.) – w sprawie doniesień o braku morfiny w aptekach.

Niepokój Rzecznika wzbudziły doniesienia medialne, z których wynika, że w polskich aptekach brakuje najsilniejszych leków przeciwbólowych. Szczególnie trudna sytuacja panuje w hospicjach, gdzie pacjenci z chorobami nowotworowymi, po operacjach i z poważnymi schorzeniami zwyrodnieniowymi albo nie dostają leku wcale, albo są skazani na mniej skuteczne terapie.

Na braki produktów z morfiną przeznaczonych do podawania drogą doustną wskazuje również Konsultant Krajowy w dziedzinie medycyny paliatywnej. Podkreślił on potrzebę podjęcia natychmiastowych działań, ponieważ co najmniej kilkadziesiąt tysięcy pacjentów wymaga leczenia bólu i duszności morfiną. Dodatkowo wskazał, że brak morfiny jest problemem nie tylko medycznym, lecz także społecznym, ponieważ dotyczy wielu pacjentów z bólem przewlekłym i dusznością – zwłaszcza chorych na nowotwory.

RPO podkreślił, że zgodnie z Obwieszczeniem Ministra Zdrowia z dnia 18 października 2022 r. w sprawie wykazu produktów leczniczych, środków

spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego oraz wyrobów medycznych zagrożonych brakiem dostępności na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, na podstawie art. 37a ust. 14 ustawy - Prawo farmaceutyczne został ustalony na dzień 1 listopada 2022 r. wykaz produktów leczniczych, środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego oraz wyrobów medycznych zagrożonych brakiem dostępności na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, stanowiący załącznik do obwieszczenia. Zgodnie z powyższym obwieszczeniem na liście zostało umieszczonych 200 różnych produktów leczniczych zagrożonych brakiem, niemniej nie widnieją na tym wykazie wskazane produkty lecznicze z morfiną.

Jednocześnie Rzecznik wskazał, że w sytuacji, gdy lek jest dopuszczony do obrotu, ale niedostępny na terenie kraju może znaleźć zastosowanie procedura określona w art. 4 ustawy - Prawo farmaceutyczne tzw. importu docelowego, umożliwiająca sprowadzenie leku z zagranicy, jeżeli jego zastosowanie jest niezbędne dla ratowania życia lub zdrowia pacjenta. Tymczasem w przestrzeni publicznej pojawiają się głosy ekspertów, że procedura ta jest długotrwała i zazwyczaj kosztowna. Ponadto, niedopuszczalna jest sytuacja, w której cierpiący pacjenci, objęci opieką paliatywną, zmuszeni są szukać leku uśmierzającego ból w innych państwach.

Wobec powyższego, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o pilne zajęcie stanowiska w podnoszonej sprawie.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia w piśmie z 5 grudnia 2022 r. wskazał, że sytuacja dostępności leków jest na bieżąco monitorowana przez Ministra Zdrowia i nie istnieje ryzyko systemowego braku leków w Polsce. Na rynku nie zaobserwowano zwiększającej się skali problemu z dostępnością leków, a problemy dotyczą wyłącznie jednostkowych leków określonych firm farmaceutycznych. Podsekretarz Stanu podkreślił, że obrót produktami leczniczymi odbywa się w dużej mierze na zasadach gospodarki wolnorynkowej, ograniczonej jedynie w obszarze dopuszczania do obrotu i refundacji. Przyczyny czasowych problemów dostępności leków są różne, jednak zgodnie z przepisami prawa, podmiot odpowiedzialny ma obowiązek zgłosić do Prezesa Urzędu Rejestracji Produktów Leczniczych, Wyrobów Medycznych i Produktów Biobójczych tymczasowe lub stałe wstrzymanie obrotu produktem leczniczym. Ponadto, zgodnie z obowiązującymi przepisami, apteka ogólnodostępna jest zobowiązana do posiadania produktów leczniczych i wyrobów medycznych w ilości i asortymencie niezbędnym do zaspokojenia potrzeb zdrowotnych miejscowej ludności, a jeżeli w aptece brak jest poszukiwanego produktu leczniczego, farmaceuta powinien zapewnić jego nabycie w tej aptece w terminie uzgodnionym z pacjentem. W sytuacji

problemów z nabyciem leku fakt ten należy zgłosić się do inspekcji farmaceutycznej, która sprawuje bezpośredni nadzór nad obrotem produktami leczniczymi. Resort zdrowia podejmuje wszelkie niezbędne działania i interwencje w zakresie posiadanych narzędzi, jednak powstawanie niedoborów rynkowych poszczególnych leków nie zawsze jest możliwe do przewidzenia, a w dużej mierze zależy od czynników losowych.

Przewodniczącego Sejmowej Komisji Administracji i Spraw Wewnętrznych (WZF.7043.133.2021 z 21 listopada 2022 r.) - w sprawie potrzeby zagwarantowania ochrony prawnej przywracanych do służby policjantów.

W trakcie badania w Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich sprawy przywróconego do służby policjanta ujawnił się problem zgłoszenia jego gotowości do podjęcia służby. Przy reaktywowaniu stosunku służbowego zachodzi konieczność potwierdzenia dalszej woli kontynuowania służby (gotowości) przez przywróconego do służby funkcjonariusza. Zainteresowany ma taką możliwość w ciągu 7 dni od uprawomocnienia wyroku. Uchybienie temu terminowi, nawet niezależne od policjanta, skutkuje jego zwolnieniem ze służby w trybie art. 41 ust. 3 ustawy o Policji, tj. jest tożsame ze zwolnieniem na żądanie.

Analiza treści art. 42 ust. 2 ustawy o Policji wskazuje, że termin 7-dniowy ma charakter prekluzyjny, co oznacza, że niedopuszczalne jest dokonanie czynności po upływie tego terminu. Istota problemu sprowadza się więc do treści normy prawnej wynikającej z ww. przepisu, określającej niepodlegający przywróceniu 7-dniowy termin zgłoszenia gotowości do służby. W praktyce mogą pojawić się bowiem obiektywne, niezależne od policjanta okoliczności, które wbrew jego woli doprowadzą do zwolnienia ze służby.

W opinii Rzecznika zasady współzycia i sprawiedliwości społecznej przemawiają za wzmocnieniem ochrony prawnej przywracanych do służby policjantów, a inspiracji w tym zakresie należy szukać w treści art. 48 § 1 Kodeksu pracy. Ani charakter stosunku służbowego, ani nawet interes służby nie powinny przesądzać o odmiennym traktowaniu w tym zakresie funkcjonariuszy Policji. RPO zauważył przy tym, że skuteczne wyrażenie woli w zakresie gotowości nie oznacza jeszcze podjęcia służby. Funkcjonariusz in spe powinien bowiem spełniać warunki określone w art. 25 ust. 1 ustawy o Policji (np. niekaralność, nieposzlakowana opinia, zdolność fizyczna i psychiczna do służby, rękojmia zachowania tajemnicy), a ich niespełnienie powoduje rozwiązanie stosunku służbowego na podstawie art. 41 ust. 2 pkt 5 ustawy o Policji (ze względu na ważny interes służby). Interes służby pozostaje więc zabezpieczony. Niestety przepis art. 42 ust. 2 ustawy o Policji nie zabezpiecza w wystarczającym stopniu interesu jednostki. Zdarza się

bowiem, że policjanci zostają pomówieni o popełnienie czynów zabronionych przez środowisko przestępcze. Postępowania karne w takich sprawach zwykle trwają wiele lat. Pragmatyka służbowa pozwala na zwolnienie funkcjonariusza ze służby, np. ze względu na upływ 12 miesięcy zawieszenia w czynnościach służbowych (art. 41 ust. 2 pkt 9 ustawy o Policji). W przypadku natomiast uniewinnienia i w konsekwencji przywrócenia do służby, na podstawie art. 42 ust. 7 pkt 2 ustawy o Policji, może okazać się, że okoliczności niezależne od policjanta spowodowały uchybienie 7-dniowemu terminowi zgłoszenia gotowości niezwłocznego podjęcia służby. Prekluzyjny charakter tego przepisu uniemożliwia zainteresowanemu funkcjonariuszowi przywrócenie terminu do dokonania tej czynności. Tymczasem w celu rozwiązania tego problemu należałoby w art. 42 ust. 1 ustawy o Policji kropkę zastąpić przecinkiem oraz dodać treść w następującym brzmieniu: „chyba że przekroczenie terminu nastąpiło z przyczyn niezależnych od policjanta.”

W świetle powyższego, Rzecznik zwrócił się do Przewodniczącego z prośbą o rozważenie możliwości podjęcia inicjatywy ustawodawczej, w celu wzmocnienia ochrony prawnej przywracanych do służby policjantów.

Ministra Sprawiedliwości (VII.510.76.2022 z 24 listopada 2022 r.) - w sprawie konieczności uregulowania kwestii wypłat wynagrodzenia dla tłumaczy przysięgłych.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwrócił się Związek Zawodowy Tłumaczy Przysięgłych w Polsce, wskazując na problemy, z jakimi mierzą się tłumacze przysięgli, w szczególności brak ustalenia terminu wypłaty wynagrodzenia za dokonane tłumaczenie oraz brak waloryzacji przyznawanych za tłumaczenie stawek. W ocenie Rzecznika powyższe problemy zasługują na uważną analizę, gdyż praca, jaką wykonują tłumacze przysięgli, ma ogromny wpływ na prawidłowe funkcjonowanie wymiaru sprawiedliwości, w tym sprawność i szybkość postępowań sądowych.

W pierwszej kolejności należy zauważyć, że tłumacz przysięgły wykonuje tłumaczenie na podstawie postanowienia sądu o jego powołaniu do danej sprawy. Po wykonaniu swojej pracy wystawia rachunek/fakturę za wykonane tłumaczenie i od tego momentu zaczynają biec dla tłumacza terminy opłacenia podatków: zaliczki na podatek dochodowy oraz składki zdrowotnej (art. 19a ust. 5 pkt 1 lit. d) ustawy o podatku od towarów i usług). Obowiązujące przepisy nie przewidują jednak terminu, w którym sąd winien - na podstawie wystawionego rachunku - przyznać tłumaczowi przysięgłemu wynagrodzenie. Jak wskazuje Związek Zawodowy Tłumaczy Przysięgłych w Polsce, często występują wielomiesięczne opóźnienia w wydawaniu przez sądy postanowień w przedmiocie przyznania wynagrodzenia.

Dodatkowo, należy wziąć pod uwagę takie czynniki, jak możliwość zaskarżenia takiego postanowienia przez strony, czas przeznaczony na doręczenie postanowienia uczestnikom postępowania i w rezultacie kolejne długotrwałe oczekiwanie na uprawomocnienie się orzeczenia. Dopiero po tych czynnościach następuje przekazanie faktury do księgowości, celem wypłaty wynagrodzenia.

Wszystkie wyżej wskazane proceduralne kwestie są, zdaniem Związku, niesprawiedliwe i godzą w podstawowe prawo człowieka do pracy i godziwego wynagrodzenia. Liczba czynności proceduralnych winna zostać zatem ograniczona, by przyspieszyć wypłatę wynagrodzenia. Związek Zawodowy Tłumaczy Przysięgłych w Polsce zwraca przy tym uwagę, że należy poddać pod rozwałę możliwość wprowadzenia regulacji określających terminy wypłaty wynagrodzenia tłumaczom przysięgłym za zlecenia wykonane na rzecz organów wymiaru sprawiedliwości i administracji publicznej w ramach prowadzonych postępowań.

Kolejną kwestią, budzącą zainteresowanie tłumaczy przysięgłych, jest waloryzacja stawek za sporządzone tłumaczenie wysokości wynagrodzenia za czynności tłumacza przysięgłego. Stawki te zostały co prawda zaktualizowane w roku 2019, jednakże postulat organizacji tłumaczy o zawarciu w rozporządzeniu postanowienia o waloryzacji stawek, np. o inflację roczną, nie został uwzględniony na etapie prac nad stosownym rozporządzeniem.

RPO zwrócił uwagę, że tłumacz przysięgły pełni ważną rolę w postępowaniu sądowym. Od jego wiedzy i umiejętności często zależą dalsze czynności podejmowane przez sąd, co ma niewątpliwie wpływ na realizację konstytucyjnego prawa do sądu w rozsądnym czasie (art. 45 ust. 1 Konstytucji). Trzeba też podkreślić, że długotrwałe oczekiwanie na wypłatę honorarium za wykonane zlecenie godzi w prawo tłumaczy przysięgłych do wynagrodzenia oraz może zniechęcać kandydatów do wykonywania tego zawodu. Dlatego też podniesione przez tłumaczy przysięgłych problemy zasługują na rozwałenie.

W związku z powyższym, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o odniesienie się do powyższych uwag oraz o rozwałenie podjęcia odpowiednich działań legislacyjnych.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 23 grudnia 2022 r. wyjaśnił, że podstawą prawną ustalania należności (w tym wynagrodzenia) tłumacza przez sąd, który zlecił wykonanie tłumaczenia w postępowaniu, do którego stosuje się przepisy ustawy - Kodeks postępowania cywilnego (dalej jako: k.p.c), stanowi art. 89d ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (dalej jako: u.k.s.c). Stosownie do art. 92 ust. 1-2 oraz art. 93 ust. 2 u.k.s.c, wynagrodzenie przyznaje i ustala sąd lub referendarz sądowy, przy uwzględnieniu stopnia trudności i zakresu

tłumaczenia, a także konieczności pokrycia wydatków niezbędnych do wykonania zleconej pracy (art. 90). Przyznaną należność należy wypłacić niezwłocznie, a w przypadku niemożności niezwłocznej wypłaty należność przekazuje się przekazem pocztowym lub przelewem bankowym. Jakkolwiek nie wynika to wprost z treści przywołanego przepisu, ani z ogólnych regulacji dotyczących wykonalności postanowień, to w praktyce sądowej oraz w doktrynie przeważa stanowisko, że nie chodzi tu o wypłatę niezwłocznie po wydaniu postanowienia, tylko niezwłocznie po jego uprawomocnieniu się. W celu poprawy terminowości podejmowanych w przedmiotowym zakresie czynności przez sąd w Ministerstwie Sprawiedliwości prowadzone są analizy przyznawania i wypłaty wynagrodzeń w sądach powszechnych, zaś do prezesów sądów apelacyjnych kierowane są pisma nadzorcze wskazujące na potrzebę wzmożenia działań nadzorczych mających na celu wyeliminowanie nieprawidłowości w zakresie terminowości rozpoznawania wniosków o przyznanie wynagrodzenia oraz kierowania z opóźnieniem rachunków do oddziału finansowego, po wydaniu postanowienia o przyznaniu wynagrodzenia.

Ministra Edukacji i Nauki (VII.7033.115.2022 z 24 listopada 2022 r.) - w sprawie poszanowania praw stron postępowań dyscyplinarnych dotyczących nauczycieli akademickich, studentów oraz doktorantów.

Rzecznik Praw Obywatelskich monitoruje kwestię poszanowania praw stron postępowań dyscyplinarnych w sprawach dotyczących nauczycieli akademickich, studentów oraz doktorantów i w ramach przysługujących mu kompetencji podejmuje stosowne działania. Analiza wpływających do Rzecznika spraw wskazuje, że jednym z problemów dotyczących pokrzywdzonych w wyniku działań nauczyciela akademickiego, studenta czy doktoranta jest nieposiadanie przez nich na gruncie obowiązujących przepisów statusu strony w postępowaniach dyscyplinarnych.

Zgodnie z art. 292 ust. 1 ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (dalej jako: p.s.w.n.), stronami w postępowaniu dyscyplinarnym są obwiniony i rzecznik dyscyplinarny. Przepis ten znajduje odpowiednie zastosowanie także w odniesieniu do postępowań dyscyplinarnych w sprawie studentów oraz doktorantów. Odmiennie przedstawia się kwestia statusu pokrzywdzonego w postępowaniu wyjaśniającym – na tym etapie pokrzywdzonemu przysługuje status strony. Analiza obowiązujących przepisów wskazuje, że ustawodawca w bardzo wąskim zakresie przewidział uprawnienia dla osób pokrzywdzonych na etapie postępowania dyscyplinarnego. W szczególności pokrzywdzony ma możliwość uczestniczenia w rozprawie dyscyplinarnej, przy czym z przepisów nie

wynika wprost obowiązek informowania pokrzywdzonego o terminie rozprawy oraz składania zeznań w charakterze świadka.

Ponadto rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 8 czerwca 2022 r. w sprawie szczegółowego trybu prowadzenia mediacji, postępowania wyjaśniającego i postępowania dyscyplinarnego w sprawach odpowiedzialności dyscyplinarnej nauczycieli akademickich, a także sposobu wykonywania kar dyscyplinarnych i ich zatarcia, przewiduje możliwość złożenia w ramach postępowania dyscyplinarnego w sprawie nauczyciela akademickiego wniosku przez pokrzywdzonego o wyłączenie członków składu orzekającego i protokolanta. Pokrzywdzony, na podstawie powołanego wyżej rozporządzenia, ma także wpływ na zastosowanie instytucji porozumień procesowych. W literaturze prezentowane jest stanowisko wskazujące na możliwość uzyskania przez pokrzywdzonego statusu strony w postępowaniu dyscyplinarnym dzięki odpowiedniemu zastosowaniu przepisów k.p.k. w zakresie, w jakim reguluje on status oskarżyciela posiłkowego. Stanowisko to może jednak budzić wątpliwości z uwagi na uregulowanie w ustawie – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce kwestii stron postępowania dyscyplinarnego i charakter tego postępowania, w którym nie występuje oskarżyciel.

W ocenie RPO interesy pokrzywdzonego winny być chronione nie tylko na etapie postępowania wyjaśniającego, ale także – w równym stopniu – na etapie postępowania dyscyplinarnego. Zmiana legislacyjna w tym zakresie wzmocniłaby status pokrzywdzonego, który, jak wynika z wpływających do Biura Rzecznika skarg, znajduje się na pozycji wyjściowo gorszej niż obwiniony, który to obwiniony nierzadko zajmuje wyższe miejsce w hierarchii zawodowej czy naukowej i ma możliwości negatywnego oddziaływania na pokrzywdzonego. Taka zmiana mogłaby mieć pozytywny wpływ także na skuteczność postępowań dyscyplinarnych. Wprowadzenie postulowanej zamiany wpisałoby się w tendencję do poszerzania uprawnień pokrzywdzonego.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o rozważenie zasadności podjęcia działań legislacyjnych zmierzających do przyznania pokrzywdzonemu statusu strony w postępowaniach dyscyplinarnych w sprawach studentów, doktorantów i nauczycieli akademickich.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Edukacji i Nauki w piśmie z 27 grudnia 2022 r. wskazał, iż po dokonaniu analizy sprawy, w opinii Ministra Edukacji i Nauki, obecne ukształtowanie pozycji pokrzywdzonego w postępowaniu wyjaśniającym i dyscyplinarnym wobec nauczycieli akademickich, studentów i doktorantów uwzględnia cele tych postępowań i zapewnia przestrzeganie wewnętrznych reguł. Tym samym nie jest zasadne inicjowanie prac legislacyjnych nad nowelizacją ustawy PSWN we

wnioskowanym zakresie. Ewentualne zmiany w zakresie omawianych regulacji powinny wynikać przede wszystkim z sygnałów pochodzących ze środowiska akademickiego. Jednakże do tej pory nie były kierowane do Ministerstwa Edukacji i Nauki żadne informacje świadczące o konieczności przyznania pokrzywdzonemu statusu strony w postępowaniu dyscyplinarnym wobec nauczycieli akademickich, studentów i doktorantów.

Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji (V.565.153.2022 z 28 listopada 2022 r.) – w sprawie konieczności zmiany ustawy o dowodach osobistych.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpłynęła skarga obywatela, któremu organ gminy unieważnił z urzędu dowód osobisty w 2018 r., nie powiadamiając go o dokonaniu tej czynności. Na skutek tego, skarżący przez cztery lata posługiwał się nieważnym dokumentem tożsamości, o czym dowiedział się dopiero od funkcjonariusza Straży Granicznej, gdy próbował przekroczyć granicę państwową. W odpowiedzi na skargę obywatela wójt gminy wyjaśnił, że unieważnienie jego dokumentu tożsamości nastąpiło stosownie do postanowień art. 50 ust. 3 pkt 6 ustawy o dowodach osobistych, a przepisy tej ustawy nie nakładają na organ gminy obowiązku poinformowania posiadacza dowodu osobistego o unieważnieniu tego dokumentu. Brak zawiadomienia posiadacza dowodu osobistego o tym, że jego dokument tożsamości został unieważniony, wynika także z tego, że w sprawie unieważnienia dowodu osobistego nie prowadzi się jurysdykcyjnego postępowania administracyjnego kończącego się wydaniem decyzji administracyjnej, którą doręcza się stronie, a unieważnienie następuje w drodze czynności materialno-prawnej.

W ocenie Rzecznika brak w obecnych uregulowaniach prawnych unormowań, z których wynikałby jednoznaczny obowiązek poinformowania posiadacza dowodu osobistego o tym, że dokument ten został unieważniony na skutek stosownych działań organu administracji publicznej, może prowadzić do negatywnych skutków w sferze praw przynależnych obywatelom. Mając na uwadze funkcje, jakie pełni dowód osobisty, czyli to, że potwierdza tożsamość i obywatelstwo polskie oraz służy jako dokument podróży uprawniający do przekraczania granic państw należących do Unii Europejskiej, nieświadomość posiadacza dowodu osobistego, że dowód uległ unieważnieniu, może narazić go na nieprzewidziane, negatywne konsekwencje w sferze życia prywatnego.

Wobec powyższego Rzecznik zwrócił się z prośbą o rozważenie zasadności przygotowania przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji projektu stosownej zmiany ustawy o dowodach osobistych.

Podsekretarz Stanu Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji w piśmie z 30 grudnia 2022 r. przypomniał, że w ustawie o

dowodach osobistych zostały wskazane przypadki, w których następuje wydanie nowego dowodu osobistego oraz przypadki i terminy unieważnienia dowodu osobistego w okresie jego ważności. Jednocześnie poinformował, że na podstawie art. 20h ustawy o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne, minister właściwy do spraw informatyzacji prowadzi rejestr danych kontaktowych (RDK) osób fizycznych. Ma on na celu ułatwienie kontaktu z osobami fizycznymi w związku z usługami i zadaniami publicznymi realizowanymi na rzecz tych osób. Obowiązujące funkcjonalności Systemu Rejestrów Państwowych, który łączy m.in. Rejestr Dowodów Osobistych i RDK, umożliwiają automatyczne przekazywanie osobie, której dane figurują w RDK, informacji dotyczących aktualnego statusu jej dowodu osobistego. Informowanie posiadacza dowodu osobistego o istotnych dla niego kwestiach związanych z dokumentem jest już zatem realizowane i odbywa się bez angażowania urzędnika, z wykorzystaniem danych w RDK. Wobec powyższego, aktualnie w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji nie są prowadzone prace nad nowelizacją ustawy o dowodach osobistych w zakresie nałożenia na podmioty publiczne obowiązku informacyjnego, o którym mowa w wystąpieniu Rzecznika.

Ministra Sprawiedliwości (VII.510.69.2022 z 28 listopada 2022 r.) - w sprawie problemów związanych z rozprawą zdalną w sytuacji, gdy strona postępowania mieszka poza granicami RP.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwrócił się Skarżący, wskazując na problem związany z rozprawą zdalną w sytuacji, gdy strona postępowania mieszka za granicą Rzeczypospolitej Polskiej. Według interpretacji przepisów prawa dokonanej przez Departament Współpracy Międzynarodowej i Praw Człowieka w Ministerstwie Sprawiedliwości, która została przekazana Prezesom Sądów Apelacyjnych, przeprowadzenie rozprawy zdalnej z udziałem osoby przebywającej na terytorium innego państwa wchodzi w zakres suwerenności tego innego państwa i wymaga każdorazowo zgody albo braku sprzeciwu właściwego sądu albo organu w tym państwie, a tym samym również powoduje konieczność przetłumaczenia na język tego państwa wniosku kierowanego do sądu zagranicznego miejsca jej pobytu.

Rzecznik wskazał, że w wyniku pandemii COVID-19 prowadzenie rozpraw w formie zdalnej stało się powszechną praktyką i jest wykorzystywane również przez organy sądowe innych państw. Jakkolwiek kwestia ta nie odczekała się na razie wspólnych regulacji, choćby w ramach Unii Europejskiej, to różne kraje wypracowały swoje metody prowadzenia takich spraw. W przepisach wprowadzonych w Polsce nie przewidziano jednak sytuacji prowadzenia rozpraw w formie zdalnej, gdy strona przebywa na terytorium innego państwa. Polskie przepisy mówią jedynie o sytuacji

przeprowadzenia dowodu znajdującego się za granicą przy pomocy środka porozumiewania się na odległość, co nie jest tożsame z sytuacją, w której strona postępowania przebywa na terytorium innego państwa.

W ocenie RPO, sprawa ta ma istotne znaczenie z perspektywy skutecznego zapewnienia obywatelom prawa do sądu zagwarantowanego na gruncie art. 45 ust. 1 Konstytucji oraz prawa do skutecznej ochrony sądowej w dziedzinach objętych prawem Unii Europejskiej, gwarantowanego przez art. 19 ust. 1 zd. 2 Traktatu o Unii Europejskiej.

Zdaniem Rzecznika zagadnienie to wymaga zatem podjęcia działań, celem ułatwienia stronom przebywającym za granicą efektywnego udziału w rozprawie zdalnej, szczególnie jeśli strony te przebywają w innym państwie członkowskim Unii Europejskiej.

W związku z powyższym, Rzecznik się do zwrócił się do Ministra z prośbą o rozważenie przedstawionych kwestii.

Ministra Rozwoju i Technologii (IV.7212.12.2022 z 28 listopada 2022 r.) - w sprawie ochrony praw mieszkańców popegeerowskich osiedli.

Od dłuższego czasu przedmiotem zainteresowania Rzecznika Praw Obywatelskich pozostaje kwestia skutków prawnych, jakie wywołało funkcjonowanie przepisu art. 4 ustawy o zmianie ustawy o spółdzielniach mieszkaniowych, ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy - Prawo spółdzielcze (dalej: ustawa zmieniająca).

W wystąpieniu z dnia 23 sierpnia 2018 r., RPO zwracał uwagę m.in. na to, że nie można wykluczyć na gruncie przepisów dotyczących likwidacji spółdzielni, że majątek likwidowanej spółdzielni zostanie przekazany innym podmiotom niż byli członkowie. W związku z brakiem reakcji na to wystąpienie, Rzecznik zaskarżył art. 4 ustawy zmieniającej do Trybunału Konstytucyjnego. Wyrokiem z dnia 10 czerwca 2020 r. (sygn. K 3/19) Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że art. ten jest niezgodny z art. 58 ust. 1 w zw. z art. 31 ust. 3 w zw. z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Wobec tego, niekonstytucyjny przepis art. 4 ustawy zmieniającej utracił moc obowiązującą 19 czerwca 2021 r. Niestety, mimo wielokrotnych apeli RPO, do dziś nie zostały uchwalone przepisy, które miałyby na nowo regulować materię zawartą w art. 4 ustawy zmieniającej.

Aktualnie do Rzecznika wpływają skargi od byłych członków spółdzielni postawionych w stan likwidacji właśnie z powodu działania niekonstytucyjnego art. 4 ustawy zmieniającej. Efektem postawienia w stan likwidacji jest m.in. wyzbywanie się majątku spółdzielni (a jest nim z reguły przede wszystkim grunt, na którym zlokalizowana była infrastruktura techniczna służąca do utrzymania budynków mieszkalnych, przede wszystkim lokalne kotłownie). Takie grunty przechodzą w ręce prywatnych podmiotów, co powoduje trudności z zapewnieniem np. dostaw energii

cieplnej do budynków mieszkalnych. RPO podkreślił, że osoby, które utraciły członkostwo w spółdzielni mieszkaniowej postawionej w stan likwidacji mają niewielkie możliwości, aby we własnym zakresie zainicjować jakkolwiek proces kontrolny, o którym mowa w art. 119 i nast. Prawa spółdzielczego. Również sąd rejestrowy nie nadzoruje czynności likwidatora w trakcie likwidacji.

W ocenie Rzecznika przedstawiony problem wydaje się tym bardziej istotny obecnie, kiedy na skutek drastycznych wzrostów cen energii cieplnej, dotychczasowi lokalni dostawcy zaprzestają prowadzenia działalności polegającej na dostarczaniu energii cieplnej do osiedli mieszkań popegeerowskich.

Zdaniem Rzecznika omówiona kwestia wymagana pilnej interwencji ustawodawcy. RPO zwrócił się więc do Ministra z prośbą o przedstawienie stanowiska w opisanym sprawie.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Rozwoju i Technologii w piśmie z 28 grudnia 2022 r. wskazał, iż z informacji napływających do MRiT wynika, iż praktyką jest, w związku z likwidacją spółdzielni popegeerowskich, przekształcanie ich w nową strukturę spółdzielczą. Z uwagi na przedmiot działania spółdzielni wyróżnia się różnego rodzaju spółdzielnie. W przypadkach, w których nie powołuje się nowej formy spółdzielczej do zarządzania majątkiem, którym dotychczas zarządzały spółdzielnie popegeerowskie, może pojawiać się problem zadysponowania tym mieniem. Rozważenia wymaga więc, czy z uwagi na ich specyfikę nie należałoby wprowadzić do ustawy – Prawo spółdzielcze (dalej: u.p.s.), rozwiązań szczególnych wyłączających stosowanie przepisów o likwidacji spółdzielni w przypadku utraty członkostwa przez dotychczasowych członków spółdzielni popegeerowskich. Innym sposobem na zadysponowanie nieruchomością, na której usytuowane są obiekty infrastruktury technicznej, w sposób umożliwiający korzystanie z tej infrastruktury właścicielom lokali w budynkach mieszkalnych, byłoby wprowadzenie takich zmian w przepisach dotyczących likwidacji spółdzielni (popegeerowskich), które umożliwiłyby przekazanie wskazanej nieruchomości na ich rzecz. Jednocześnie Sekretarz Stanu zauważył, iż podstawą prawną działania różnych rodzajów spółdzielni jest w szczególności u.p.s., która znajduje się we właściwości Ministra Sprawiedliwości. To właśnie w Prawie spółdzielczym określone są zasady, na jakich odbywa się likwidacja i przekształcanie spółdzielni, w tym popegeerowskich. W związku z powyższym, to w gestii Ministra Sprawiedliwości leży wypowiedzenie się w kwestii zmiany rozwiązań uregulowanych w tym akcie prawnym.

Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (XI.543.236.2022 z 29 listopada 2022 r.) - w sprawie projektu ustawy o zmianie ustawy o

pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa oraz niektórych innych ustaw.

Rzecznik Praw Obywatelskich z uwagą zapoznał się z projektem ustawy o zmianie ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa oraz niektórych innych ustaw (dalej: „projektowana ustawa”, „ustawa zmieniająca”). Analiza projektowanych przepisów nasunęła jednak szereg zastrzeżeń.

W pierwszym rzędzie wątpliwości te odnoszą się do zmiany dotyczącej art. 4 ust. 2 ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa (dalej: „ustawa o pomocy”), w którego projektowanym brzmieniu przewidziany jest 30-dniowy termin na złożenie wniosku o nadanie numeru PESEL, liczony od dnia przybycia obywatela Ukrainy na terytorium RP. Niezłożenie wniosku w ww. terminie skutkowałoby tym, że pobyt stałby się nielegalny. Powyższe rozwiązanie budzi wątpliwości pod kątem zgodności z art. 2 ust. 1 i 2 ustawy o pomocy. Przepis ten nie uzależnia bowiem legalności pobytu osób spełniających kryteria w nim wymienione od podjęcia przez nie jakichkolwiek dodatkowych działań. Innymi słowy, uznanie pobytu za legalny przysługuje osobom uprawnionym ex lege. Intencja projektodawcy co do skutków prawnych niedochowania 30-dniowego terminu pozostaje niejasna. Dodatkowo należy przy tym poddać pod rozważenie, czy termin 30 dni jest wystarczający, aby uchodźcy wojenni należycie zorientowali się w swoich prawach i obowiązkach na terytorium RP.

Niezależnie od powyższego, w kontekście wyjątkowo trudnej sytuacji materialnej, w której może znaleźć się część osób przybywających do naszego kraju z Ukrainy powstaje pytanie, czy projektowane przepisy pozwolą na odstępstwo od obowiązku partycypacji w sytuacjach szczególnych. Podstawową dla uchodźców wojennych przebywających na terytorium RP kwestią jest pewność, że ich pobyt jest legalny. Rzecznik zauważył, iż projektodawca dostrzegł ryzyko, iż rozpoczęcie składania wniosków o zezwolenie na pobyt przez uchodźców wojennych doprowadzić może do całkowitego paraliżu departamentów urzędów wojewódzkich, które zajmują się sprawami legalizacji pobytu – szczególnie biorąc pod uwagę nierozwiązany jak dotąd problem przewlekłości takich postępowań i aktualny czas ich trwania. Wydaje się, że uchylenie obecnie obowiązujących art. 38 i 39 ustawy o pomocy ma na celu odciążenie administracji państwowej w tym zakresie. Zasadne jednak wydaje się pytanie, jak będą rozpatrywane wnioski pobytowe, które zostaną złożone po ewentualnym wejściu w życie projektowanej nowelizacji.

Ponadto, RPO zwrócił uwagę, że wejście w życie projektowanej zmiany może wyrzucić niekorzystne skutki dla tych obywateli Ukrainy, którzy przybyli na terytorium RP po 24 lutego br., a jednocześnie planują

długoterminowo związać swoją przyszłość z Polską. Status prawno-pobytowy, który uzyskali po przybyciu na terytorium Polski, ma ściśle określone ramy temporalne, zaś zezwolenie na pobyt czasowy może być wydane nawet na trzy lata. W związku z tym odsunięcie perspektywy ubiegania się o takie zezwolenie, gwarantujące legalność pobytu nawet na kilka lat, spowoduje wydłużenie się okresu niepewności, w którym pozostają obecnie obywatele Ukrainy pragnący zostać na dłużej w Polsce.

Ostatnią kwestią, którą Rzecznik podniósł jest projektowane uchylenie przepisów art. 15z-15z3, art. 15z6, art. 15zd, art. 15zza oraz art. 15zzb ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych. Wskazane przepisy przedłużają m.in. termin składania wniosku o udzielenie cudzoziemcowi zezwolenia pobytowego, gdy termin jego złożenia wypada w okresie stanu zagrożenia epidemicznego lub stanu epidemii do upływu 30 dnia następującego po dniu odwołania tego ze stanów, który obowiązywał jako ostatni. Uchylenie powyższych przepisów wydaje się niezasadne w sytuacji, kiedy wciąż obowiązuje stan zagrożenia epidemicznego. Co więcej, nawet jeśli zaproponowana zmiana wejdzie w życie po 30 dniach od ogłoszenia tekstu ustawy, stosunkowo krótki termin może spowodować, że nie wszyscy cudzoziemcy zainteresowani przedłużeniem swojego pobytu w Polsce zdążą złożyć odpowiednie wnioski lub wyjechać z terytorium RP zanim ich pobyt przestanie być zgodny z prawem. Warte rozważenia wydaje się zatem wydłużenie terminu wejścia w życie ww. zmiany i poprzedzenie jej szeroko zakrojoną kampanią informacyjną.

Wobec powyższego, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o przedstawienie stanowiska w sprawie

Ministra Rozwoju i Technologii (XI.815.4.2022 z 29 listopada 2022 r.) – w sprawie pilnej potrzeby implementacji Europejskiego Aktu o Dostępności.

Rzecznik Praw Obywatelskich, jako niezależny organ do spraw popierania, ochrony i monitorowania wdrażania postanowień Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych (dalej jako KPON), zwrócił uwagę na pilną potrzebę implementacji dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/882 z dnia 17 kwietnia 2019 r. w sprawie wymogów dostępności produktów i usług, zwanej także Europejskim Aktem o Dostępności. Rzecznik podkreślił, że państwa członkowskie były zobowiązane do wprowadzenia w życie przepisów ustawodawczych, wykonawczych i administracyjnych niezbędnych do jej transpozycji do dnia 28 czerwca 2022 r.

RPO wskazał, że w obszarze jego szczególnego zainteresowania od lat pozostaje kwestia przestrzegania praw człowieka w czasie trwającej

transformacji cyfrowej, przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu osób z niepełnosprawnościami, a także troska o zapewnienie dostępności tej grupie osób. RPO zwrócił m.in. uwagę na konieczność zapewnienia dostępności w takich obszarach jak: sklepy i platformy internetowe, usługi łączności elektronicznej, usługi towarzyszące transportowi pasażerskiemu, czy usługi bankowe.

Idea dostępności została wyrażona w art. 9 KPO i jest jedną z jej kluczowych zasad. Dostępność jest elementem uniwersalnego projektowania, rozumianego jako tworzenie produktów, środowiska, programów i usług w taki sposób, by były użyteczne dla wszystkich w możliwie największym stopniu, bez potrzeby adaptacji lub specjalistycznego projektowania. Uniwersalne projektowanie jest również jednym z założeń KPO i stanowi warunek wstępny dostępności, która jest niezbędna do tego, aby osoby z niepełnosprawnościami mogły prowadzić niezależne życie.

Przepisy dyrektywy wdrażają wskazane zasady do prawa Unii Europejskiej, a tym samym bezpośrednio zwiększają stopień realizacji zobowiązań jej państw członkowskich wynikających z KPO. Żeby jednak to wdrożenie mogło efektywnie zafunkcjonować w rzeczywistości społecznej, konieczna jest transpozycja tej dyrektywy do polskiego porządku prawnego. Rzecznik przypomniał, że problem ten był sygnalizowany Polsce już w 2018 r. w rekomendacjach wydanych przez Komitet do spraw Praw Osób Niepełnosprawnych badający stan przestrzegania przepisów Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych.

Wobec powyższego Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o poinformowanie o aktualnym stanie prac nad projektem ustawy wdrażającej dyrektywę 2019/882 oraz udzielenie informacji na temat zaangażowania osób z niepełnosprawnościami i ich organizacji w proces tworzenia i opiniowania tego projektu.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Rozwoju i Technologii w piśmie z 2 grudnia 2022 r. poinformowała, że resortem wiodącym dla transpozycji dyrektywy 2019/882 jest Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej. Z informacji posiadanych przez Ministerstwo Rozwoju i Technologii - które jest jedną z instytucji współpracujących - wynika, iż projekt ustawy o zapewnianiu spełniania wymogów dostępności niektórych produktów i usług przez podmioty gospodarcze znajduje się obecnie na etapie prac w Komitecie ds. Europejskich.

Ministra Sprawiedliwości (II.510.1292.2015 z 6 grudnia 2022 r.) – w sprawie praktyki stosowania oraz przedłużania przez sądy tymczasowego aresztowania.

W sferze zainteresowania Rzecznika Praw Obywatelskich od dawna pozostaje praktyka stosowania oraz przedłużania przez sądy najbardziej

dolegliwego środka zapobiegawczego, jakim jest tymczasowe aresztowanie. Według raportu przygotowanego przez Helsińską Fundację Praw Człowieka, a także z badań aktowych przeprowadzonych w Biurze RPO, przewlekłość stosowania tymczasowego aresztowania w Polsce stała się znów problemem systemowym. Wzrasta także długość tymczasowych aresztowań. W Polsce oskarżeni muszą czekać w areszcie śledczym na prawomocny wyrok średnio 9 miesięcy. Tymczasem w większości krajów UE średnia nie przekracza 6 miesięcy.

Wskazując na nieprawidłowości związane z ustawowym unormowaniem kryteriów stosowania oraz przedłużania tymczasowego aresztowania i określenia maksymalnego czasu jego trwania, RPO złożył wnioski do Trybunału Konstytucyjnego o stwierdzenie niezgodności z Konstytucją art. 258 § 2 i art. 263 § 7 Kodeksu postępowania karnego, które zakończyło się wydaniem wyroku z dnia 10 lipca 2019 r. RPO podkreślił jednak, że już w wyroku z 20 listopada 2012 r., sygn. akt SK 3/12 Trybunał Konstytucyjny orzekł, że art. 263 § 7 Kodeksu postępowania karnego (k.p.k.) w zakresie, w jakim nie określa jednoznacznie przesłanek przedłużenia tymczasowego aresztowania po wydaniu przez sąd pierwszej instancji pierwszego wyroku w sprawie, jest niezgodny z art. 41 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 oraz art. 40 w związku z art. 41 ust. 4 Konstytucji. TK w uzasadnieniu wskazał, że orzeczenie nakłada na ustawodawcę obowiązek dokonania zmian, które uwzględnią zarówno złożone przyczyny przedłużającego się postępowania karnego, jak i realną potrzebę zapewnienia ochrony dóbr wskazanych w art. 31 ust. 3 Konstytucji. Pomimo, że od opublikowania wyroku upłynęło 10 lat, treść kwestionowanego przepisu nie uległa żadnej zmianie.

Rzecznik wskazał, że problem ten nabiera szczególnego wyrazu w kontekście uchwalonej przez Sejm w dniu 7 lipca 2022 r. ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw. Przepis art. 263 § 7 k.p.k. nie został znowelizowany i nie określa jednoznacznych przesłanek przedłużenia tymczasowego aresztowania pozwalających przewidzieć maksymalne granice czasowe stosowania tego środka zapobiegawczego po wydaniu pierwszego wyroku przez sąd pierwszej instancji.

Dodatkowo Rzecznik odwołał się do stanowiska Komitetu ONZ Przeciwko Torturom (CAT) z dnia 9 sierpnia 2019 r. w którym wskazano, że Komitet niepokoi zakres stosowania i trwania tymczasowego aresztowania oraz to, że k.p.k. nie przewiduje maksymalnego terminu stosowania tymczasowego aresztowania. Zastrzeżenia CAT budzi fakt, że tymczasowe aresztowanie może być przedłużane bez uzasadnienia, że sądy mają problemy z uzasadnieniem przedłużaniem, a także fakt, że k.p.k. pozwala na 6-miesięczne przedłużenia aresztu po wydaniu pierwszego wyroku przez sąd pierwszej instancji. Niepokój budzi również niska skuteczność zażalenia na zastosowanie oraz przedłużenie tymczasowego aresztowania w Polsce.

RPO zwrócił się więc do Ministra z prośbą o zainicjowanie działań mających na celu wykonanie orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego z dnia 20 listopada 2012 r., a także zastosowanie zaleceń wyrażonych w uwagach końcowych Komitetu ONZ Przeciwko Torturom.

Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (VII.7215.1.2022 z 6 grudnia 2022 r.) – w sprawie organizacji i funkcjonowania obrony cywilnej.

Z dniem 23 kwietnia 2022 r. weszła w życie ustawa o obronie Ojczyzny, w tym jej art. 823 pkt 2, w myśl którego utraciła moc ustawa z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej. Oznacza to, że utraciły moc również wszystkie przepisy tej ustawy regulujące materię obrony cywilnej, a także przepisy rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 25 czerwca 2002 r.

Nowa ustawa o obronie Ojczyzny nie zawiera analogicznych do poprzedniej ustawy unormowań dotyczących obrony cywilnej, co powoduje powstanie luki w systemie prawa w tym obszarze. Przepisy dotyczące obrony cywilnej zawarte są w przygotowanym w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji projekcie ustawy o ochronie ludności oraz o stanie klęski żywiołowej. Rzecznik wskazał jednak, że dokument ten pozostaje w fazie konsultacji, nie stanowiąc na razie aktu prawa powszechnie obowiązującego. Tymczasem zagrożenia związane z trwającą od dnia 24 lutego 2022 r. agresją Federacji Rosyjskiej na Ukrainę sprawiają, że kwestia obowiązywania jednoznacznych regulacji dotyczących organizacji i funkcjonowania obrony cywilnej jest pilna.

Dodatkowo RPO wskazał, że w projekcie ustawy o ochronie ludności oraz o stanie klęski żywiołowej zaproponowano niejasną regulację dotyczącą funkcjonowania schronów, nie wynika z niej bowiem, jaki podmiot odpowiada za udzielanie ludności informacji o tym, gdzie znajduje się najbliższy w okolicy schron.

Ponadto, Rzecznik zwrócił uwagę na proponowany przepis art. 98 ust. 3, zgodnie z którym kosztami budowy i bieżącego utrzymania schronów obciążeni będą właściciele, użytkownicy wieczyści lub zarządcy obiektów, mimo że są to obiekty użyteczności publicznej, a zatem w razie potrzeby mogą z nich skorzystać także inne osoby. W ocenie RPO rozwiązanie, nakładające obowiązki finansowe, związane z utrzymaniem schronów wyłącznie na właścicieli wyodrębnionych lokali oznaczać będzie niedopuszczalne przerzucenie na obywateli ciężarów finansowych, które spoczywać powinny na władzy publicznej.

Wobec wątpliwości, które powstały na gruncie nowych przepisów Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o przedstawienie stanowiska w sprawie.

Minister Rodziny i Polityki Społecznej (IV.002.2.2016 z 9 grudnia 2022 r.) - w sprawie organizacji tzw. ogólnopolskiego liczenia osób bezdomnych.

Przedmiotem zainteresowania Rzecznika Praw Obywatelskich od wielu lat pozostaje problematyka przeciwdziałania bezdomności. Rzecznik wskazał, iż jednym z kluczowych narzędzi umożliwiających rozwiązywanie problemu bezdomności i zapobieganie mu jest rzetelna diagnoza tego zjawiska, w tym wykluczenia mieszkaniowego. Badania takie powinny prowadzić do identyfikacji wszelkich rodzajów bezdomności, określać jej skalę oraz charakter problemów i potrzeb ludzi nią dotkniętych, a także wskazywać bariery, na jakie napotyka się przy wychodzeniu z bezdomności. Taka diagnoza jest niezbędna, aby poprawiać koordynację działań na rzecz osób doświadczających bezdomności, prowadzonych zarówno przez administrację rządową, jak i samorządową oraz organizacje pozarządowe. Badanie ma również ogromne znaczenie dla realizacji dobra wspólnego: ustalenie i podanie do publicznej wiadomości wyników liczenia osób w kryzysie bezdomności stanowi zawsze impuls do ważnej i potrzebnej dyskusji.

RPO podkreślił, że jest zwolennikiem organizowanego przez MRiPS ogólnopolskiego liczenia osób bezdomnych wraz z badaniem socjodemograficznym. Zwyczajowo takie badanie odbywało się co dwa lata, ostatnie jednak miało miejsce w 2019 r. Rzecznik wskazał, że z powodu zmian sytuacji społecznej w Polsce, ponowne ustalenie liczby osób w kryzysie bezdomności jest szczególnie istotne. W ocenie RPO do zmian przyczyniły się m.in. stan epidemii, rosnąca inflacja, podwyżki kosztów utrzymania lokali mieszkalnych, trudności w zapewnieniu dostaw energii cieplnej i prądu oraz ogromny napływ uchodźców wojennych z Ukrainy. Zdaniem Rzecznika oraz ekspertów z Komisji ds. Przeciwdziałania Bezdomności przy RPO, osoby w kryzysie uchodźczym, które nie mają tytułu prawnego do lokalu mieszkalnego na terenie Polski, de facto wypełniają definicję osoby w kryzysie bezdomności określoną w art. 6 pkt 8 ustawy o pomocy społecznej w nawiązaniu do art. 29 ust. 1 ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa. Wobec tego należy podejmować starania zmierzające do określenia skali zjawiska bezdomności i zagrożenia bezdomnością także i w tej grupie osób.

Rzecznik wyraził głębokie przekonanie o potrzebie zaplanowania i przeprowadzenia w przyszłym roku akcji ogólnopolskiego liczenia osób w kryzysie bezdomności, w tym także z uwzględnieniem uchodźców doświadczających w naszym kraju takiej sytuacji, a obecnie - opracowania,

wzorem lat ubiegłych, sprawozdania z realizacji zadań na rzecz osób bezdomnych w województwach za rok 2021.

Z uwagi na powyższe Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o poinformowanie o zajętych w tej sprawie stanowisku i ewentualnie planowanych działaniach.

Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (VII.501.158.2022 z 13 grudnia 2022 r.) - w sprawie ochrony ludności cywilnej.

Rzecznik Praw Obywatelskich na kanwie wniosków od obywateli zaniepokojonych prowadzoną inwentaryzacją piwnic i schronów, w tym m.in. publikacją na stronie internetowej Komendy Głównej Państwowej Straży Pożarnej zawierającą mapę i zdjęcia piwnic i schronów, dokonał analizy tej problematyki.

RPO wskazał, że jednym z wielu zadań państwa w zakresie zapewnienia właściwego poziomu bezpieczeństwa obywateli jest ochrona ludności cywilnej przed zdarzeniami niekorzystnymi oraz niebezpieczeństwem. Do realizacji tych zadań służą przede wszystkim schrony i ukrycia. Jak wynika z prowadzonych analiz z zakresu podstawowych współczesnych zagrożeń do takich zagrożeń zaliczyć można oprócz awarii przemysłowych i terroryzmu także broń masowego rażenia oraz wciąż udoskonalane konwencjonalne środki rażenia. Zgodnie z art. 61 lit. a pkt (iii) Protokołu I do Konwencji Genewskich jednym z zadań humanitarnych jest przygotowanie i organizowanie schronów. Rzecznik zauważył, że w przeciwieństwie do większości krajów UE w Polsce od lat brakuje odpowiednich regulacji w tym zakresie. Na poparcie tego stanowiska RPO przywołał raporty NIK z 2012 i z 2017 r., w których wskazano m.in., że obrona cywilna w Polsce nie jest przygotowana do wykonywania żadnego ze swoich zadań. Zaznaczono w nich także, że brak systemu ochrony ludności będzie skutkowało w przyszłości, w razie wystąpienia zagrożeń, podejmowaniem działań improwizowanych, opartych jedynie na doraźnie podejmowanych decyzjach, co może obniżać ich skuteczność.

Rzecznik zauważył także, że w przestrzeni publicznej pojawiają się informacje dotyczące prac nad budowaniem aplikacji mających za zadanie informować mieszkańców Warszawy o miejscach, w których w razie potrzeby będą mogli znaleźć schronienie. Niezależnie od tego strona rządowa w informacjach przekazywanych do mediów wskazuje na trwające prace nad utworzeniem aplikacji określającej położenie schronów w Polsce. Powstaje zatem pytanie czy aplikacje, o których mowa, będą komplementarne czy niezależne od siebie. Ponadto, nie wszyscy obywatele mają dostęp do urządzeń z aplikacją i potrafią je obsługiwać. W ocenie Rzecznika należy być powściągliwym w tworzeniu przepisów mogących ograniczać prywatność jednostek. Wiadomym jest, że obecna sytuacja

nakłada na władze szczególny obowiązek zapewnienia obywatelom bezpieczeństwa, w tym także informacji o miejscu możliwym do schronienia, jednak nie może być ona uzależniona od uprzedniej instalacji aplikacji.

Jednocześnie, zdaniem RPO, należy zastanowić się nad zasadnością udostępniania na stronie internetowej Komendy Głównej Państwowej Straży Pożarnej bardzo szczegółowych informacji, dotyczących rozmieszczenia schronów w Warszawie z nieograniczonym dostępem do ich lokalizacji i zdjęć. Należy zadać pytanie czy nie naraża to państwa na udostępnienie podmiotom czy instytucjom niepowołanym danych, które wykorzystane być mogą w sposób niezgodny z interesem państwa polskiego, zwłaszcza w obecnej sytuacji geopolitycznej.

Wobec powyższego Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o zbadanie zasadności publikacji na stronie internetowej Komendy Głównej Państwowej Straży Pożarnej mapy schronów w Warszawie, zintensyfikowanie prac legislacyjnych w zakresie ochrony ludności i obrony cywilnej, a także o informacje dotyczące planów tworzenia aplikacji dotyczącej schronów.

Minister Klimatu i Środowiska (IV.7215.902.2022 z 14 grudnia 2022 r.) - w sprawie nowelizacji ustawy o dodatku węglowym.

W centrum zainteresowania Rzecznika Praw Obywatelskich pozostaje problematyka związana z państwowymi programami wsparcia dla osób ogrzewających swoje domy za pomocą węgla. Pomimo podejmowanych przez rząd kolejnych prób nowelizacji ustawy o dodatku węglowym (dalej jako: ustawa) nadal wątpliwości budzi sposób, w jaki uregulowano prawo do dodatku węglowego.

W wyniku nowelizacji wprowadzonej ustawą o szczególnych rozwiązaniach w zakresie niektórych źródeł ciepła w związku z sytuacją na rynku paliw, prawo do dodatku obwarowano dodatkowym warunkiem polegającym na wpisaniu lub zgłoszeniu źródła ogrzewania do centralnej ewidencji emisyjności budynków do dnia 11 sierpnia 2022 r. lub po tej dacie w wyszczególnionych przypadkach. Jednocześnie, zgodnie z przepisami przejściowymi - do postępowań w sprawie wypłaty dodatku węglowego wszczętych i niezakończonych przed dniem wejścia w życie ustawy stosuje się przepisy w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą. W ten sposób obywatele, którzy przed 20 września 2022 r. spełniali wszystkie niezbędne wymagania, a tym samym nabyli prawo do dodatku na podstawie ustawy, a których wnioski nie zostały rozpoznane przed wyjściem w życie ustawy nowelizującej, po jej wejściu w życie utracili to prawo, o ile dokonali ponownego wpisu lub zgłoszenia do centralnej ewidencji emisyjności budynków (CEEB) po 11 sierpnia 2022 r. W ten sposób przepisy nowej

ustawy pogorszyły sytuację obywateli, pozbawiając ich praw już wcześniej nabytych.

Rzecznik podkreślił, że Konstytucja gwarantuje obywatelom publiczne prawo podmiotowe do równego traktowania. Wprowadzone w wyniku nowelizacji zmiany różnicują prawo do świadczenia w oparciu o nieobowiązujące w dacie wniesienia wniosku kryterium w postaci wprowadzenia cezury czasowej. Rzecznik wskazał, że mając na uwadze cel wprowadzonej ustawy – pomoc gospodarstwom zagrożonym kryzysem energetycznym brak jest racjonalnych przesłanek przemawiających za odstąpieniem od zasady niedziałania prawa wstecz.

Powyższe nieprawidłowości nie zostały dostrzeżone przy kolejnej nowelizacji wprowadzonej ustawą o zakupie preferencyjnym paliwa stałego dla gospodarstw domowych. Nowelizacja ta wprowadziła art. 2 ust. 15 g, który w ocenie Rzecznika stwarza problemy interpretacyjne. Nie wiadomo bowiem, czy obejmuje on sytuacje, gdy nastąpiło: zgłoszenie po 11 sierpnia 2022 r. zmiany źródła ogrzewania, bo wnioskodawca zmienił system ogrzewania czy zgłoszenie po 11 sierpnia 2022 r. zmiany albo korekty deklaracji (np. źródło zostało pierwotnie zgłoszone, ale błędnie).

Wobec powyższego Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o poinformowanie o stanowisku w sprawie.

Prezesa Rady Ministrów (V.7016.73.2022 z 14 grudnia 2022 r.) – w sprawie procesu wdrażania reformy psychiatrii dzieci i młodzieży.

Rzecznik Praw Obywatelskich wyraził zadowolenie z powodu podjęcia przez Rząd prac nad wdrażaniem reform dot. psychiatrii dzieci i młodzieży. Jednocześnie poinformował Premiera, że tematyka ta była przedmiotem posiedzenia powołanej przez RPO Komisji Ekspertów ds. Ochrony Zdrowia Psychicznego.

Jednym z głównych problemów, na które Specjaliści zwrócili uwagę, jest wycena świadczeń. Według Ekspertów podstawową wadą reformy psychiatrii dzieci i młodzieży jest przyjęta zasada rozliczania – placówkom płaci się za liczbę wykonanych usług, a nie za objęcie opieką określonej grupy potrzebujących. Wprowadzenie całkowitego finansowania w drodze ryczałtu na populację, na wzór modelu finansowania, który jest realizowany w ramach reformy psychiatrii dorosłych, obligowałoby poradnie do wzięcia odpowiedzialności za dostarczenie podstawowej opieki psychologiczno-psychiatrycznej dla określonej populacji młodzieży, bez ryzyka odsyłania pacjentów.

Kolejny problem dotyczy współpracy pomiędzy poszczególnymi poziomami referencyjnymi. Ich harmonijna współpraca wydaje się niezbędną w kontekście realnych zmian, jakie stwarza reforma psychiatrii dzieci i młodzieży w Polsce. Rzecznik podkreślił, że koordynacja powinna

dotyczyć nie tylko ośrodków środowiskowej opieki psychologiczno-psychoterapeutycznej dla dzieci i młodzieży (I poziom referencyjny) z poradniami zdrowia psychicznego dla dzieci i młodzieży i oddziałem dziennym (II poziom referencyjny), ale również z oddziałami całodobowymi (III poziom referencyjny), tak aby zapewnić płynny przepływ informacji pomiędzy różnymi referencyjnymi poziomami opieki.

Niezwykle istotną kwestią jest brak specjalistów, którzy chcą podejmować pracę w ramach kontraktów z Narodowym Funduszem Zdrowia. Jeżeli nie zostaną opracowane rozwiązania skłaniające lekarzy, terapeutów do podejmowania pracy w opiece finansowanej przez NFZ, to nowo wykształceni specjaliści będą nadal wybierać pracę w sektorze komercyjnym, który ze względu na bariery ekonomiczne nie jest dostępny dla wszystkich pacjentów.

Specjaliści wskazują również na brak systemowych rozwiązań i adekwatnego wsparcia w zakresie profilaktyki w obszarze zdrowia psychicznego młodych ludzi. Dostępność leczenia jest niewątpliwie bardzo ważna, ale równie istotne znaczenie mają działania prewencyjne i edukacyjne prowadzone na co dzień w szkołach, jak również konsekwentne budowanie kultury dbania o dobrostan zdrowotny jako cel sam w sobie. RPO zwrócił uwagę, że nadal w wielu szkołach uczniowie nie mają możliwości skorzystania z kompetentnej pomocy psychologiczno-pedagogicznej. Obecność i rzeczywista dostępność szkolnego psychologa to warunek konieczny, by młodzi ludzie, ale także ich rodzice, a nawet nauczyciele, otrzymali wsparcie.

Kolejne zagadnienie dotyczy potrzeby powiązania reformy leczenia psychiatrycznego dzieci i młodzieży z reformą leczenia psychiatrycznego dorosłych. Kryzys psychiczny dziecka jest na ogół sprawą rodzinną, dlatego tak ważne jest, aby objęcie pomocą terapeutyczną czy nawet psychiatryczną dotyczyło też rodziców dziecka.

Ostatni problem, na który zwrócono uwagę Rzecznika, dotyczy potrzeby powołania podmiotu, który będzie koordynować wdrażaną reformę opieki psychiatrycznej dla dzieci i młodzieży. Do zadań takiego podmiotu należeć będą: prowadzenie systemowego, bieżącego nadzoru nad realizacją reformy, realizacja szkoleń dla różnych grup zawodowych zatrudnionych w poradniach, wsparcie merytoryczno-edukacyjne nowo powstałych podmiotów oraz koordynacja i opracowanie nowego standardu diagnostyczno-terapeutycznego.

Wobec powyższego Rzecznik zwrócił się do Premiera z apelem o zainteresowanie się przedstawionymi problemami i rozważenie możliwości przekazania zasygnalizowanych kwestii do właściwych resortów.

Ministra Edukacji i Nauki (VII.7037.106.2021 z 14 grudnia 2022 r.) – w sprawie braków kadrowych w przedszkolach, szkołach i innych placówkach oświatowych.

W nawiązaniu do treści wystąpienia generalnego z dnia 14 września 2021 r., Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił uwagę na wiele sygnałów, które wskazują, że negatywne zjawiska związane z brakami kadrowymi w placówkach oświatowych utrzymują się i zagrażają realizacji konstytucyjnego prawa do nauki.

Rzecznik przyjrzał się m.in. raportom dotyczącym zatrudnienia nauczycieli oraz licznym informacjom zamieszczonym na stronach internetowych kuratoriów oświaty. RPO zauważył, że coraz częściej pojawiają się ostrzeżenia, że problem będzie narastał z powodu odchodzenia na emeryturę starszych nauczycieli oraz małego zainteresowania pracą w szkole wśród absolwentów kierunków pedagogicznych. Jako przyczyny wskazuje się m.in. niezadowolenie z obecnego kształtu edukacji i kierunku zmian w systemie oświaty, nadmierny stres związany z warunkami pracy, a także nieadekwatne wynagrodzenia. Najczęściej zgłaszane problemy w zakresie organizacji placówek to pozyskanie do współpracy specjalistów, zapewnienie pełnej obsady kadry dydaktycznej oraz nadzór pedagogiczny. W odniesieniu do wyzwań związanych z wewnętrzną sytuacją społeczno-gospodarczą w kraju podawano wpływ inflacji na sytuację finansową placówek, zmienność i niepewność przepisów prawa, spadek prestiżu zawodu nauczyciela, odchodzenie nauczycieli z zawodu. Według dyrektorów skutki pandemii nadal silnie oddziałują na funkcjonowanie szkół, w związku z czym podkreślają oni konieczność zapewnienia uczniom oraz nauczycielom większego bezpieczeństwa psychicznego.

W ocenie RPO obserwacja sytuacji w szkołach prowadzi do wniosku, że nauczyciele i nauczycielki negatywnie oceniają swoje perspektywy zawodowe. Utrwalenie się w społeczeństwie przekonania o złej kondycji szkół publicznych będzie prowadziło do coraz większej popularności edukacji domowej oraz szkół prywatnych, które jednakże są dostępne jedynie dla części osób. Pogłębianie się nierówności edukacyjnych jest sprzeczne z założeniem zawartym w art. 70 ust. 4 Konstytucji RP, zgodnie z którym władze publiczne zapewniają obywatelom powszechny i równy dostęp do wykształcenia.

Rzecznik zwrócił się więc do Ministra z prośbą o udostępnienie wyników analiz dotyczących wskazanych kwestii oraz o poinformowanie o dalszych działaniach resortu edukacji.

Prezesa Rady Ministrów (KMP.570.12.2020 z 15 grudnia 2022 r.) - w sprawie potrzeby zmiany przepisów dotyczących umundurowanych funkcjonariuszy Policji.

Z powodu braku odpowiedzi Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji na wystąpienie generalne z dnia 11 grudnia 2020 r., RPO zwrócił się do Prezesa Rady Ministrów rekomendując zmianę § 28 rozporządzenia z dnia 20 maja 2009 r. w sprawie umundurowania policjantów w celu zapewnienia, że wszyscy umundurowani funkcjonariusze Policji posiadają dobrze widoczne dla osób postronnych, indywidualne znaki identyfikacyjne, umożliwiające ustalenie tożsamości funkcjonariusza przez odpowiednie organy oraz wprowadzenie w przepisach prawnych praktyki odpowiedniego oznaczenia nieumundurowanych funkcjonariuszy, którzy decydują się na ujawnienie faktu, że są policjantami i podjęcie interwencji.

W ocenie Rzecznika, powyższe środki są konieczne dla przejrzystości działań Policji, ułatwiają identyfikację funkcjonariuszy na wypadek wątpliwości dotyczących ich działań, zaś w przypadku nieumundurowanych funkcjonariuszy mają też znaczenie dla ich bezpieczeństwa. Brak należytej identyfikacji tej grupy policjantów podejmujących interwencje, w szczególności w czasie zgromadzeń publicznych, może stanowić dla nich samych zagrożenie. Manifestanci mogą być bowiem przekonani, że zostali zaatakowani przez nielegalne bojówki i próbować zastosować obronę konieczną w celu odparcia bezprawnego zamachu. Taka sytuacja może również doprowadzić do eskalacji napięcia zamiast do jego łagodzenia. Możliwość właściwej identyfikacji policjantów stanowi więc ważny środek zapobiegawczy, sprzyja odpowiedzialności i profesjonalizmowi funkcjonariuszy oraz może znacząco zmniejszyć ryzyko nadmiernego użycia środków przymusu bezpośredniego.

Z powodu dotychczasowego braku zainteresowania organów władzy zasygnalizowaną problematyką, Rzecznik zwrócił się do Premiera z prośbą o osobiste zainteresowanie się poruszoną kwestią, poinformowanie o zajętych stanowisku oraz o podjętych działaniach.

Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Zdrowia (V.7013.61.2022 z 15 grudnia 2022 r.) – w sprawie problematyki dostępu do refundacji leku Zolgensma dla dzieci zmagających się z chorobą SMA.

W ostatnim wystąpieniu Rzecznik Praw Obywatelskich przedstawił wątpliwości dotyczące tego, że w odniesieniu do leczenia produktem Zolgensma dzieci cierpiące na SMA w wieku powyżej 6 miesięcy nie otrzymają szansy na terapię tym lekiem, mimo iż mogą znajdować się w analogicznej sytuacji zdrowotnej do dzieci spełniających to kryterium. W ocenie RPO kluczowe jest to, czy kryterium wieku jest optymalne z punktu widzenia decyzji o refundowaniu tego leku ze środków publicznych oraz to, że kryteria refundacji tak kosztownego leku, jak Zolgensma, powinny być określone ze szczególną troską o to, aby żadna z potrzebujących osób nie czuła się pokrzywdzona, dyskryminowana czy potraktowana

niesprawiedliwie przez państwo. W odpowiedzi na to wystąpienie Ministerstwo nie odniosło się jednak do wszystkich podniesionych przez Rzecznika wątpliwości.

Rzecznik wskazał, że niewystarczająco odniesiono się m.in. do dostępnej na stronie Europejskiej Agencji Leków (EMA) charakterystyki produktu Zolgensma, z której wynika, że nie zostało wprowadzone ograniczenie wiekowe do stosowania tego leku oraz do stwierdzenia, że lek Zolgensma jest uznawany za skuteczny w przypadku dzieci starszych niż 6 miesięcy, a także do kwestii dotyczącej tego, że z refundacji będą wyłączone dzieci, które już były poddane terapii innym lekiem.

RPO podniósł także kwestię tego, jakie szanse na otrzymanie terapii genowej mają dzieci, które obecnie nie kwalifikują się do refundacji. W ocenie RPO fundamentalna może być w tym kontekście możliwość refundacji leczenia terapią genową w ramach ratunkowego dostępu do technologii lekowych (RDTL).

W związku z powyższym Rzecznik zwrócił się z prośbą o ponowne zbadanie sprawy i szczegółowe odniesienie się do wszystkich podniesionych kwestii.

Prezesa Rady Ministrów (XI.813.18.2021 z 16 grudnia 2022 r.) - w sprawie zasad finansowania i realizacji prawa mniejszości niemieckiej do nauczania własnego języka i nauki w tym języku.

W nawiązaniu do dotychczasowej korespondencji Rzecznik Praw Obywatelskich postanowił odnieść się do stanowiska Premiera w sprawie skorzystania z uprawnienia określonego w art. 149 ust. 2 zd. drugie Konstytucji, zgodnie z którym Prezes Rady Ministrów może skierować do Rady Ministrów wnioski o uchylenie rozporządzenia ministra. Z przekazanego do Biura RPO stanowiska wynika bowiem, że w ocenie Premiera w Konstytucji nie zostały wskazane przesłanki, którymi powinien się kierować Prezes Rady Ministrów, korzystając z ww. uprawnienia, a co do zasady, zgodnie z art. 188 pkt 3 Konstytucji, do orzekania w sprawach zgodności przepisów prawa, wydawanych przez centralne organy państwowe, z Konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi i ustawami właściwy jest Trybunał Konstytucyjny. Rzecznik Praw Obywatelskich jest zatem konstytucyjnie uprawniony do tego, aby wystąpić w tym przypadku z wnioskiem bezpośrednio do Trybunału. Co więcej, inicjowanie procedury uregulowanej w art. 149 ust. 2 zd. 2 Konstytucji w przedstawionym stanie faktycznym i prawnym jest, zdaniem Premiera, działaniem przedwczesnym, a ponadto, na co wskazuje wykładnia językowa regulacji art. 149 ust. 2 zd. 2 Konstytucji, kompetencja Prezesa Rady Ministrów w zakresie derogowania aktów wykonawczych ministrów ma charakter fakultatywny.

Jednocześnie w swoim piśmie Premier nie odniósł się do merytorycznej argumentacji RPO, dotyczącej dyskryminacyjnego charakteru zmian wprowadzonych na mocy dwóch rozporządzeń Ministra Edukacji i Nauki, tj. rozporządzenia z dnia 4 lutego 2022 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie warunków i sposobu wykonywania przez przedszkola, szkoły i placówki publiczne zadań umożliwiających podtrzymywanie poczucia tożsamości narodowej, etnicznej i językowej uczniów należących do mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym oraz rozporządzenia z dnia 10 lutego 2022 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie sposobu podziału części oświatowej subwencji ogólnej dla jednostek samorządu terytorialnego w roku 2022. Rzecznik podkreślił, że wdrożenie dwóch ww. rozporządzeń MEiN spowodowało zrozumiałe zaniepokojenie wśród przedstawicieli mniejszości narodowych i etnicznych zasiadających w Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych.

Ponadto, jak wynika ze skarg kierowanych do Biura RPO przez niektóre jednostki samorządu terytorialnego, istnieje prawdopodobieństwo, że poszczególne samorzady, pragnąc utrzymać uprzednio obowiązującą liczbę godzin nauczania języka niemieckiego jako mniejszościowego oraz zachować obecny poziom zatrudnienia nauczycieli języka niemieckiego, pokryją dodatkowe koszty, w związku z czym, de facto, przejmą ciężar odpowiedzialności za utrzymanie standardów nauczania języków mniejszościowych. Dostępność nauki języka mniejszości staje się więc, w opisanych okolicznościach, uzależniona od uwarunkowań w danej jednostce samorządu (sytuacji finansowej czy podejścia decydentów), a w wymiarze indywidualnym – od miejsca zamieszkania osoby zainteresowanej taką nauką. Tego rodzaju sytuacja nie powinna mieć miejsca – władze publiczne mają bowiem pozytywny obowiązek zapewnienia jednolitych warunków do nauki w danym zakresie.

W związku z powyższym, Rzecznik zwrócił się do Premiera z prośbą o ponownie rozważenie zastosowania uprawnienia określonego w art. 149 ust. 2 zd. drugie Konstytucji, a także o przedstawienie stanowiska w przedmiotowym zakresie, oparte również o analizę spornych regulacji i wątpliwości co do ich zgodności z normami prawa krajowego i międzynarodowego.

Ministra Edukacji i Nauki (VII.7033.125.2022 z 19 grudnia 2022 r.) - w sprawie nieterminowości sporządzania recenzji w postępowaniach awansowych.

Rzecznik Praw Obywatelskich stale monitoruje sprawy z zakresu nadawania stopni i tytułów naukowych, starając się na bieżąco podejmować interwencje zarówno w sprawach indywidualnych, jak i w sytuacji, gdy

konieczne jest działanie o charakterze systemowym. Jednym z najczęściej zgłaszanych przez Wnioskodawców problemów jest nieterminowość sporządzania recenzji w postępowaniach awansowych.

Z przekazanych przez Wnioskodawców informacji wynika, że dotychczas brak było skutecznych środków mogących przeciwdziałać przewlekłości w tym zakresie. Co prawda ustawodawca na gruncie uprzednio obowiązującej ustawy przewidział terminy na sporządzenie recenzji, lecz brak było skutecznych sankcji za ich niedochowanie. Z napływających do RPO informacji wynikało zaś, że uczelnie niechętnie korzystały z uprawnień przysługujących im w związku z opóźnieniem w spełnieniu świadczenia wynikającego z umowy zawartej z recenzentem.

W związku z tym Rzecznik wskazał, że za istotne uznaje zamieszczenie w ustawie - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce przepisów przewidujących, że recenzentem w postępowaniu w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego oraz w postępowaniu w sprawie nadania tytułu profesora nie może zostać osoba, która w okresie ostatnich 5 lat dwukrotnie nie dochowała terminu sporządzenia recenzji (art. 221 ust. 7 i art. 229 ust. 2 ustawy).

Do Rzecznika docierają natomiast sygnały, że nie jest jasne, w jaki sposób gromadzone i udostępniane będą informacje dotyczące terminowości przygotowywania opinii przez recenzentów. Brak jednoznacznych rozwiązań w tym zakresie stawia pod znakiem zapytania praktyczne znaczenie powołanych regulacji. Mając na uwadze powyższe, RPO zwrócił się do Ministra z prośbą o przedstawienie stanowiska w tej sprawie.

Minister Rodziny i Polityki Społecznej (III.7047.26.2022 z 21 grudnia 2022 r.) - w sprawie aktywizacji osób z niepełnosprawnościami.

Do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich zwracają się osoby z niepełnosprawnościami, w tym także legitymujące się dokumentami potwierdzającymi wysokie kwalifikacje oraz znajomość języków obcych, skarżąc się na brak możliwości znalezienia odpowiedniego zatrudnienia. Osobom tym, z uwagi na posiadane orzeczenie o stopniu niepełnosprawności, oferowane są stanowiska pracy głównie w ochronie lub firmach sprzątających. W skargach podnoszone jest także niewystarczające zaangażowanie służb zatrudnienia w podejmowanie działań zmierzających do znalezienia miejsc pracy i stanowisk odpowiadających umiejętnościom i aspiracjom tej grupy osób.

Zarzuty te potwierdza raport Najwyższej Izby Kontroli „Aktywizacja zawodowa osób niepełnosprawnych przez powiatowe urzędy pracy” wskazując, iż prowadzona przez powiatowe urzędy pracy aktywizacja zawodowa osób z niepełnosprawnościami nie była skuteczna i nie umożliwiła wejścia na rynek pracy bądź też powrót na ten rynek. Zdaniem

NIK, na niską skuteczność powiatowych urzędów pracy w zakresie aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnościami wpływ miał brak spójnej polityki rynku pracy, a w szczególności brak bieżącego analizowania potrzeb osób pozostających bez pracy oraz rzadko podejmowane aktywne formy przeciwdziałania bezrobociu. Istotną barierą w znalezieniu satysfakcjonującej pracy, co także zostało wskazane w raporcie, są stereotypy i uprzedzenia pracodawców, dotyczące osób z niepełnosprawnościami jako pracowników. Wydaje się, że jednym z rozwiązań, które mogłoby wpłynąć na zwiększenie zatrudnienia osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności jest wsparcie w formie zatrudnienia wspomaganego.

Niewątpliwą barierą w rozwoju tego rodzaju usług w Polsce jest realizowanie jej wyłącznie przez organizacje pozarządowe posiadające status stowarzyszenia rejestrowego, fundacji bądź też związku stowarzyszeń oraz brak stałego źródła finansowania podejmowanych przez nie działań, co przekłada się na ograniczenie liczby osób mogących korzystać ze wsparcia trenera pracy. Tymczasem o skuteczności tej formy wsparcia w aktywizacji osób z niepełnosprawnościami pozytywnie wypowiedzieli się nie tylko eksperci biorący udział w seminarium „Przeszłość-Teraźniejszość-Przyszłość”, ale także beneficjenci tej usługi, dzięki której zdobyli i utrzymują zatrudnienie, co stanowi ważny element niezależnego życia.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o przekazanie stanowiska w przedstawionych kwestiach.

Prezesa Rady Ministrów (VII.604.18.2022 z 21 grudnia 2022 r.) – w sprawie niejednolitej praktyki dotyczącej sposobu załatwienia petycji.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwrócił się jeden z obywateli, sygnalizując, że na stronach internetowych niektórych ministerstw nie są publikowane odpowiedzi na skierowane do poszczególnych ministrów petycje.

Analiza stron internetowych poszczególnych ministerstw przeprowadzona przez RPO rzeczywiście prowadzi do wniosku, że w niektórych przypadkach – a konkretnie: Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Ministerstwa Sprawiedliwości oraz Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji – dyspozycja art. 8 ust. 2 ustawy o petycjach nie jest wypełniana, ponieważ udzielone odpowiedzi na petycje nie są na tych stronach publikowane (publikowane są wyłącznie skany petycji, ale już nie skany odpowiedzi na petycje). Na stronach internetowych trzech wskazanych ministerstw publikowane są – obok skanów petycji – tylko lakoniczne komunikaty o tym, że udzielono na nie odpowiedzi w określonym dniu. Z kolei w przypadku strony internetowej Kancelarii Prezesa Rady

Ministrów zamiast skanu odpowiedzi na petycje publikowane są bardzo krótkie streszczenia tych odpowiedzi.

Wobec powyższego Rzecznik zwrócił się do Premiera z prośbą o wyjaśnienia, w szczególności poprzez udzielenie odpowiedzi na następujące pytania: 1. Dlaczego w centralnej administracji rządowej nie jest stosowana jednolita praktyka w zakresie publikowania na stronach internetowych ministerstw skanów odpowiedzi na petycje (zawiadomień o sposobie załatwienia petycji)? 2. Czy Kancelaria Premiera planuje podjęcie działań zmierzających do ujednoczenia wskazanej praktyki w takim kierunku, aby wszystkie ministerstwa na swoich stronach internetowych publikowały w całości także odpowiedzi na petycje (zawiadomienia o sposobie załatwienia petycji)?

Jednocześnie RPO zwrócił się z wnioskiem o podjęcie przez Radę Ministrów inicjatywy ustawodawczej zmierzającej do nadania ust. 2 w art. 8 ustawy o petycjach następującego brzmienia: „Informacja, o której mowa w ust. 1, jest niezwłocznie aktualizowana o dane dotyczące przebiegu postępowania, w szczególności dotyczące zasięgniętych opinii i przewidywanego terminu załatwienia petycji, oraz o informację zawierającą odwzorowanie cyfrowe (skan) zawiadomienia o sposobie załatwienia petycji, o którym mowa w art. 13 ust. 1”. Nie można bowiem wykluczyć, że źródłem niejednolitej praktyki w zakresie publikowania danych o sposobie załatwienia petycji jest pewna niejednoznaczność art. 8 ust. 2 ustawy o petycjach w aktualnym brzmieniu. Uchwalenie proponowanej powyżej nowej regulacji tego przepisu pozwoliłoby usunąć możliwe na tle aktualnego stanu prawnego wątpliwości.

Minister Rodziny i Polityki Społecznej (III.7060.898.2021 z 27 grudnia 2022 r.) - w sprawie regulacji dotyczącej opłacania składek emerytalno-rentowych przez opiekunów osób z niepełnosprawnościami.

Osoby pobierające świadczenia opiekuńcze zwracają się do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich w sprawie regulacji zawartej w art. 6 ust. 2a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. Zgodnie z powołanym przepisem, za osobę pobierającą świadczenie pielęgnacyjne, specjalny zasiłek opiekuńczy albo zasiłek dla opiekuna, wójt, burmistrz lub prezydent miasta opłaca składkę na ubezpieczenia emerytalne i rentowe od podstawy odpowiadającej wysokości odpowiednio: 1) świadczenia pielęgnacyjnego albo specjalnego zasiłku opiekuńczego przysługujących na podstawie przepisów o świadczeniach rodzinnych, 2) zasiłku dla opiekuna przysługującego na podstawie przepisów o ustaleniu i wypłacie zasiłków dla opiekunów przez okres niezbędny do uzyskania okresu ubezpieczenia (składkowego i nieskładkowego) odpowiednio 20-letniego przez kobiety i 25-letniego przez mężczyznę.

Rzecznik występował do Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej w sprawach indywidualnych wniosków. Z udzielanych odpowiedzi wynika, iż celem rozwiązań zawartych w art. 6 ust. 2a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych jest zapewnienie osobie pobierającej świadczenie opiekuńcze opłacania składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe przez okres odpowiadający minimalnemu okresowi uprawniającemu do najniższej emerytury. W ocenie zwracających się do RPO opiekunów osób z niepełnosprawnościami, takie rozwiązanie jest dla nich krzywdzące, zagrażające ubóstwem i wykluczeniem społecznym osób najtrudniej doświadczonych przez los.

Zdaniem Rzecznika trudno nie zgodzić się z takimi odczuciami. Podkreślenia wymaga przede wszystkim, iż opieka nad chorym członkiem rodziny, którego stan zdrowia wymaga całodobowej opieki, jest niezmiernie wyczerpująca i obciążająca opiekuna, zarówno w wymiarze fizycznym jak i psychicznym. Kluczową kwestią jest wysokość świadczenia emerytalnego, które będzie przysługiwało opiekunowi w przyszłości. W związku z powyższym całkowicie zrozumiałą i zasadną jest postulat osób pobierających świadczenia opiekuńcze, które z poświęceniem całodobowo opiekują się swoimi bliskimi, wydłużenia okresu opłacania składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe przez cały okres sprawowania opieki.

RPO zauważył, iż warunkiem koniecznym do uzyskania świadczeń opiekuńczych jest niepodejmowanie lub rezygnacja z zatrudnienia bądź też innej pracy zarobkowej, a aktualnie obowiązujące przepisy wykluczają możliwość wykonywania jakiegokolwiek pracy przez osoby je pobierające, co wzmaga poczucie pokrzywdzenia opiekunów. Tak więc osoby te, pomimo posiadanych kwalifikacji, nie mogą podjąć zatrudnienia bądź innej działalności, która pozwoliłaby na uzyskanie w przyszłości godnego świadczenia emerytalnego.

W związku z powyższym, Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o przedstawienie stanowiska w sprawie podjęcia stosownych działań prawodawczych w kierunku postulowanym przez opiekunów osób z niepełnosprawnościami.

Prezes Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (VII.801.2.2022 z 27 grudnia 2022 r.) – w sprawie obowiązku składania miesięcznej deklaracji rozliczeniowej wyłącznie elektronicznie.

Na tle jednej ze spraw indywidualnych badanych w Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich ujawnił się problem dotyczący obowiązku składania miesięcznej deklaracji rozliczeniowej wyłącznie elektronicznie.

Kwestia ta wpisuje się w zjawisko obejmujące wykluczenie cyfrowe seniorów, a także obowiązek państwa polegający na zagwarantowaniu efektywnej legislacji zakazującej dyskryminacji ze względu na wiek. Problem

powyższy ma jednak znacznie szerszy wymiar - bowiem, by zapobiegać wykluczeniu cyfrowemu seniorów niezbędna jest edukacja, a tej od lat ciągle brakuje w polskim systemie.

Wnioskodawczyni, która zwróciła się do RPO w tej konkretnej sprawie, wciąż jest osobą aktywną zawodowo, a co za tym idzie składa w ZUS stosowne rozliczenia. Należy zauważyć, że dotychczas obowiązek posiadania profilu PUE ZUS dotyczył wyłącznie płatników rozliczających składki za więcej niż 5 osób. Wprowadzenie tego obowiązku dla wszystkich rozliczających się z ZUS (na mocy ustawy o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz niektórych innych ustaw) sprawia, że z dniem 1 stycznia 2023 roku właściciele małych firm (zatrudniających do 5 pracowników), a także osoby samozatrudnione płacące składki za siebie muszą korzystać z profilu PUE ZUS. Wnioskodawczyni wskazała, że czuje się w ten sposób dyskryminowana, gdyż Jej wiek oraz brak umiejętności cyfrowych wyłącza w Jej przypadku możliwość prawidłowego rozliczenia, bez konieczności ponoszenia dodatkowych kosztów związanych z obsługą przez osobę profesjonalnie zajmującą się takimi rozliczeniami, a w perspektywie wręcz rezygnację z wykonywania pracy.

W ocenie Rzecznika przepisy nakładające wspomniany obowiązek winny być skonstruowane w taki sposób, by w sytuacjach m.in. takich, jak opisana powyżej mógł być dopuszczony dotychczasowy sposób rozliczenia z ZUS. RPO przypomniał, że ONZ, w swoim raporcie dotyczącym ageizmu i dyskryminacji ze względu na wiek, wskazała, że zarówno ageizm, jak i dyskryminacja ze względu na wiek stanowią naruszenie praw człowieka oraz przyczyniają się do innych naruszeń praw człowieka. Szerokie rozpowszechnienie tego zjawiska w skali światowej sprawia, że dyskryminacja, marginalizacja i wykluczenie osób starszych są postrzegane jako norma społeczna i niewątpliwie należy temu przeciwdziałać.

Mając powyższe na uwadze, Rzecznik zwrócił się do Prezes ZUS z prośbą o zajęcie stanowiska w przedmiotowej sprawie, podkreślając, że RPO wspiera inicjatywy dotyczące cyfryzacji i informatyzacji, które dają możliwość łatwiejszego kontaktu obywatela z urzędem, niemniej jednak nie można dopuszczać do sytuacji, w której ktokolwiek w takim procesie czuje się pominięty, wykluczony, a przez to dyskryminowany. Zasadne wydaje się zatem rozważenie podjęcia działań organizacyjnotechnicznych umożliwiających osobom starszym, które chcą rozliczać się z ZUS na dotychczasowych zasadach, realizację swoich uprawnień w tej formie, bądź ewentualnie – w przypadku niezbędności podjęcia uprzedniej inicjatywy legislacyjnej – zasygnalizowanie konieczności jej zainicjowania właściwym organom.

Komendanta Głównego Straży Granicznej (XI.543.201.2022 z 28 grudnia 2022 r.) - w sprawie sytuacji cudzoziemców po zwolnieniu ich z ośrodków strzeżonych.

Funkcjonowanie ośrodków strzeżonych dla cudzoziemców od dawna jest przedmiotem szczególnego zainteresowania Rzecznika Praw Obywatelskich. Równie istotna jest sytuacja osób, które są z tych placówek zwalniane i w określonym czasie muszą dotrzeć do wskazanego przez Straż Graniczną miejsca pobytu.

Zgodnie z art. 89cb ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (dalej: „ustawa o udzielaniu ochrony”), w przypadku, gdy z ośrodka strzeżonego zwalniane są ubiegające się o ochronę międzynarodową osoby z niepełnosprawnością, osoby w podeszłym wieku, osoby samotnie wychowujące dziecko lub kobiety ciężarne, organ Straży Granicznej właściwy ze względu na miejsce pobytu tej osoby, zobowiązany jest zapewnić transport do ośrodka recepcyjnego oraz, w uzasadnionych przypadkach, wyżywienie podczas tego transportu. Obowiązek ten nie istnieje w przypadkach, gdy z ośrodka zwalniane są osoby nienależące do ww. kategorii, niezależnie od tego, w jakiej sytuacji faktycznej się znajdują.

Tymczasem cudzoziemcy opuszczający strzeżone ośrodki zazwyczaj nie znają języka polskiego i często też nie posiadają pieniędzy w polskiej walucie, co powoduje, że podróż do miejsca docelowego obarczona jest dodatkowymi trudnościami. Trzeba przy tym pamiętać, że część ośrodków strzeżonych oddalona jest od prowadzonych przez Urząd ds. Cudzoziemców punktów recepcyjnych o kilkaset kilometrów, a z docierających do Biura RPO sygnałów wynika, że opuszczający ośrodki strzeżone wychodzą z nich niekiedy w późnych godzinach wieczornych lub nocnych co powoduje, że szanse na znalezienie przez cudzoziemców transportu do miejsca wskazanego przez Straż Graniczną są niewielkie.

Z posiadanych przez Rzecznika informacji wynika, że udzielanie takim osobom pomocy zależy de facto od możliwości i woli Komendantów Placówek lub Oddziałów Straży Granicznej, którym podlega strzeżony ośrodek. W niektórych miejscach istnieje praktyka kupowania przez funkcjonariuszy SG osobom opuszczającym ośrodek biletów na przejazd do miejsca docelowego, w innych placówkach bilety finansowane są ze środków pochodzących z funduszy europejskich lub są kupowane dzięki pomocy organizacji pozarządowych. Zdarza się też jednak, że cudzoziemcy pozostawiani są bez jakiegokolwiek pomocy. Pomoc osobom opuszczającym ośrodki zamknięte, niepodlegającym pod wyjątek z art. 89cb ustawy o udzielaniu ochrony, nie jest aktualnie uregulowana przez przepisy prawa powszechnie obowiązującego. Zdaniem RPO konieczne jest wypracowanie mechanizmu, który przeciwdziałałby narażaniu cudzoziemców na

niepotrzebne uciążliwości i niebezpieczeństwa bezpośrednio po wyjściu z ośrodków strzeżonych.

Biorąc powyższe pod uwagę, Rzecznik zwrócił się do Komendanta z prośbą o analizę opisanego problemu i ocenę, czy z perspektywy Straży Granicznej konieczne jest wprowadzenie zmian w tym zakresie, na przykład poprzez odpowiednie zmiany w aktach wewnętrznych dotyczących ośrodków strzeżonych lub na poziomie koordynacji działań funkcjonariuszy poszczególnych placówek i oddziałów SG, którym podlegają strzeżonego ośrodki, czy też poprzez poczynienie odpowiednich zmian na poziomie ustawodawczym.

III. Kasacje oraz skargi kasacyjne do Sądu Najwyższego, przystąpienia do postępowań przed sądami powszechnymi

1. W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł następujące kasacje do Sądu Najwyższego:

II.511.424.2022 z 10 października 2022 r. – kasacja w sprawie rażącego naruszenia prawa karnego procesowego, polegającego na skazaniu oskarżonego pomimo tego, że postępowanie karne co do tego samego czynu zostało wobec skazanego już wcześniej prawomocnie zakończone wyrokiem sądu.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w T. z dnia 2 lutego 2022 r. Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. zaskarżył powyższe orzeczenie w całości na korzyść skazanego S. T.

Na podstawie art. 523 § 1 k.p.k. wyrokowi temu RPO zarzucił rażące, stanowiące bezwzględną przyczynę odwoławczą określoną w art. 439 § 1 pkt 8 k.p.k., naruszenie prawa karnego procesowego, to jest art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k., polegające na skazaniu S. T. za przestępstwo z art. 209 § 1a k.k. w zw. z art. 64 § 1 k.k., popełnione w okresie od 1 kwietnia 2019 r. do 3 listopada 2020 r., pomimo tego, że postępowanie karne co do tego samego czynu, popełnionego w okresie od 1 kwietnia 2019 r. do 3 listopada 2020 r. zostało wobec skazanego już wcześniej prawomocnie zakończone wyrokiem Sądu Rejonowego w T. z dnia 4 maja 2021 r.

Wobec powyższego Rzecznik wniósł o: 1) dopuszczenie dowodu z dokumentów znajdujących się w aktach Sądu Rejonowego w T., na okoliczność prawomocnego skazania S. T. wyrokiem z dnia 4 maja 2021 r. 2) uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Rejonowego w T. z dnia 2 lutego 2022 r. i umorzenie postępowania, wobec S. T., na podstawie art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 29 listopada 2022 r., sygn. akt III KK 524/22).

Kasacja okazała się być zasadna i to w sposób oczywisty, co uzasadniało jej rozpoznanie na posiedzeniu w trybie art. 535 § 5 k.p.k. i uwzględnienie w całości. Nie ulega wątpliwości, że w niniejszej sprawie doszło do rażącego naruszenia przepisów prawa procesowego w postaci wystąpienia bezwzględnej przesłanki odwoławczej, tj. art. 439 § 1 pkt 8 k.p.k. w zw. z art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k., polegającego na skazaniu S. T. za przestępstwo z art. 209 § 1a k.k. w zw. z art. 64 § 1 k.k., popełnione w okresie od 1 kwietnia 2019 r. do 3 listopada 2020 r. pomimo tego, że postępowanie karne co do tego samego czynu, popełnionego dokładnie w tym samym okresie, zostało wobec skazanego już wcześniej prawomocnie zakończone wyrokiem Sądu Rejonowego w T. z dnia 4 maja 2021 r. W rezultacie, Sąd Najwyższy

uwzględniając kasację Rzecznika Praw Obywatelskich wniesioną na korzyść skazanego, na mocy art. 537 § 2 k.p.k. uchylił zaskarżony wyrok Sądu Rejonowego w T. i umorzył postępowanie w tej sprawie.

II.510.988.2021 z 18 października 2022 r. – kasacja w sprawie rażącego naruszenia prawa materialnego, poprzez wymierzenie wobec oskarżonego kar częściowych w zawyżonym wymiarze.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w Ł., z dnia 29 stycznia 2021 r. Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. zaskarżył powyższy wyrok na korzyść skazanego D. J. w części dotyczącej orzeczenia o karach za przypisane przestępstwa, a określonych w punktach 1a i 2a.

Działając na podstawie art. 523 § 1 k.p.k. wyrokowi temu Rzecznik zarzucił rażące naruszenie prawa materialnego, tj. art. 37 b k.k., poprzez wymierzenie wobec oskarżonego kar częściowych w wymiarze po 5 miesięcy pozbawienia wolności, w sytuacji, gdy górna granica ustawowego zagrożenia za przypisane oskarżonemu czyny, spełniające znamiona z art. 280 § 1 k.k. (1 czyn) oraz art. 279 § 1 k.k. (2 czyn), uznane przez Sąd za wypadki mniejszej wagi (art. 283 k.k.), wynosiła mniej niż 10 lat, co obligowało Sąd do wymierzania kar pozbawiania wolności w wymiarze nieprzekraczającym 3 miesięcy.

Wobec powyższego RPO wniósł o uchylenie wyroku Sądu Rejonowego w Ł. w zaskarżonym zakresie i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania.

II.511.447.2017 z 18 października 2022 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść orzeczenia naruszenia prawa materialnego, poprzez jego niewłaściwe zastosowanie, w sytuacji gdy czyn przypisany skazanemu nie wyczerpuje znamion przestępstwa popełnienia.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku Sądu Apelacyjnego we W. z dnia 14 kwietnia 2011 r., zmieniającego wyrok Sądu Okręgowego w O. z dnia 26 lutego 2010 r.

Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. RPO zaskarżył powyższe orzeczenie co do osoby skazanego J. L. i na jego korzyść, w zakresie pkt VI. sentencji, w części, w jakiej – z uwzględnieniem zmian orzeczonych w pkt II.3 wyroku sądu ad quem – utrzymano w mocy pkt 7 sentencji wyroku Sądu Okręgowego w O. z dnia 26 lutego 2010 r. Powołując się na przepis art. 523 § 1 k.p.k., zaskarżonej części wyroku RPO zarzucił rażące i mające istotny wpływ na treść orzeczenia naruszenie prawa materialnego, tj. art. 239 § 1 k.k., poprzez jego niewłaściwe zastosowanie, w sytuacji gdy czyn przypisany skazanemu J. L., nie wyczerpuje znamion przestępstwa popełnienia.

Wobec powyższego Rzecznik wniósł o uchylenie orzeczenia Sądu odwoławczego w zakresie punktu VI sentencji, w części utrzymującej w mocy pkt 7 sentencji wyroku Sądu Okręgowego w O. z dnia 26 lutego 2010 r. i uchylenie rozstrzygnięcia zawartego w pkt 7 sentencji wyroku Sądu Okręgowego w O. z dnia 26 lutego 2010 r. oraz uniewinnienie skazanego J. L. od popełnienia czynu popełnienia przysięgi przypisanego w pkt 7 części dyspozytywnej wyroku sądu a quo.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 14 grudnia 2022 r., sygn. akt I KK 418/22).

Sąd Najwyższy uchylił w zaskarżonej części wyrok Sądu Apelacyjnego we W. z dnia 14 kwietnia 2011 r. oraz zmieniony nim wyrok Sądu Okręgowego w O. z dnia 26 lutego 2010 r. w części dotyczącej skazania J. L. za przestępstwo z art. 239 § 1 k.k. w zw. z art. 12 k.k. (pkt 7 części dyspozytywnej wyroku) i uniewinnił J. L. od popełnienia tego czynu, a kosztami procesu w tym zakresie obciążył Skarb Państwa. SN podzielił stanowisko Rzecznika, że przypisany J. L. czyn nie wyczerpuje wszystkich znamion przestępstwa z art. 239 § 1 k.k. W tej sytuacji zasadny okazał wniosek kasacyjny o uchylenie zaskarżonego wyroku oraz zmienionego nim wyroku sądu a quo w części dotyczącej skazania J. L. za przestępstwo z art. 239 § 1 k.k. w zw. z art. 12 k.k. (pkt 7 części dyspozytywnej wyroku). Rozstrzygnięciem następczym w tym zakresie jest uniewinnienie J. L. od popełnienia rzeczzonego występku.

II.511.216.2016 z 19 października 2022 r. – kasacja w sprawie rażącej obrazu prawa procesowego, polegającej na przeprowadzeniu wadliwej, niepełnej kontroli odwoławczej orzeczenia pierwszoinstancyjnego, skutkującej utrzymaniem w mocy przez sąd ad quem rozstrzygnięcia o wymierzeniu skazanemu kary grzywny.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w G. W. z dnia 3 lipca 2015 r. Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. zaskarżył powyższe orzeczenie na korzyść skazanego K. D. K., w zakresie punktu IV sentencji wyroku, w części utrzymującej w mocy rozstrzygnięcie o wymierzeniu K. D. K. kary grzywny kumulatywnej, zawarte w punkcie XXXV sentencji wyroku Sądu Rejonowego w M. z dnia 22 stycznia 2014 r.

Powołując się na przepis art. 523 § 1 k.p.k., zaskarżonej części wyroku Rzecznik zarzucił rażąca i mającą istotny wpływ na treść skarżonego wyroku obrazę prawa procesowego, tj. art. 433 § 2 k.p.k., polegającą na przeprowadzeniu wadliwej, niepełnej kontroli odwoławczej orzeczenia pierwszoinstancyjnego, skutkującej utrzymaniem w mocy przez sąd ad quem rozstrzygnięcia o wymierzeniu skazanemu K. D. K. kary grzywny orzeczonej w oparciu o art. 33 § 2 k.k., mimo uprzedniego, częściowego

uwzględnienia apelacji obrończej i dokonania w jego następstwie zmiany ustaleń faktycznych, skutkujących wyeliminowaniem przez sąd ad quem ustalenia co do działania tego skazanego w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, co w konsekwencji eliminowało możliwość orzeczenia grzywny w oparciu o wskazaną podstawę prawną.

Wobec powyższego RPO wniósł o uchylenie orzeczenia sądu odwoławczego w zakresie punktu IV sentencji, w części utrzymującej w mocy rozstrzygnięcie o wymierzeniu skazanemu K. D. K. kary grzywny, zawarte w punkcie XXXV sentencji wyroku Sądu Rejonowego w M. z dnia 22 stycznia 2014 r., oraz o uchylenie rozstrzygnięcia o wymierzeniu skazanemu K. D. K. kary grzywny, zawarte w punkcie XXXV sentencji wyroku Sądu Rejonowego w M. z dnia 22 stycznia 2014 r.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 5 grudnia 2022 r., sygn. akt III KK 543/22).

Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok w części utrzymującej w mocy rozstrzygnięcie o wymierzeniu skazanemu kary grzywny, jak również, w tym zakresie (punkt XXXV) wyroku Sądu Rejonowego. SN wskazał, iż przeprowadzona w przedmiotowym postępowaniu kontrola odwoławcza w istocie nie została przeprowadzona w sposób wolny od uchybień, co skutkowało niezasadnym utrzymaniem w mocy orzeczenia Sądu I instancji w części, w jakiej wymierzył on skazanemu K. K. karę grzywny na podstawie art. 33§2 k.k., przy jednoczesnym wyeliminowaniu z opisu przypisanego czynu działania w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, który to element determinował de facto orzeczenie kary grzywny na wspomnianej podstawie prawnej.

II.510.34.2018 z 25 października 2022 r. – kasacja w sprawie rażącego naruszenia prawa materialnego, polegającego na przypisaniu obwinionemu popełnienia czynu, pomimo braku w jego działaniu znamion przestępstwa, co miało istotny wpływ na treść zaskarżonego orzeczenia.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku b. Sądu Wojewódzkiego w L. z dnia 19 października 1982 r. Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. zaskarżył powyższe orzeczenie, w zakresie dotyczącym M. N. w całości, na jego korzyść.

Powołując się na przepis art. 523 § 1 k.p.k. wyrokowi temu Rzecznik zarzucił rażące naruszenie prawa materialnego, to jest art. 275 § 1 k.k. z 1969 r. (dalej; k.k.) i art. 234 § 1 k.k. w zw. z art. 10 § 2 k.k., polegające na przypisaniu M. N. popełnienia czynu opisanego w tych przepisach, pomimo braku w jego działaniu znamion przestępstwa w nich określonego, co miało istotny wpływ na treść zaskarżonego orzeczenia.

Wobec powyższego RPO wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku b. Sądu Wojewódzkiego w L. i uniewinnienie M. N. od popełnienia przypisanego mu czynu.

II.510.317.2022 z 26 października 2022 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść orzeczenia naruszenia prawa karnego procesowego, polegającego na uwzględnieniu wniosku prokuratora o orzeczenie wobec oskarżonego kary ograniczenia wolności zamiast kary pozbawienia wolności.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w T. G. z dnia 4 lutego 2022 r. Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. zaskarżył powyższe orzeczenie w całości na niekorzyść L. G.

Powołując się na art. 523 § 1 k.p.k. wyrokowi temu Rzecznik zarzucił rażące i mające istotny wpływ na treść tego orzeczenia naruszenie prawa karnego procesowego, tj. art. 343 § 6 k.p.k. w zw. z art. 335 § 1 zd. 1 k.p.k., polegające na uwzględnieniu wniosku prokuratora o orzeczenie wobec oskarżonego uzgodnionej z nim kary ograniczenia wolności zamiast kary pozbawienia wolności, bez jednoczesnego orzeczenia środka karnego, środka kompensacyjnego lub przepadku, których orzeczenie w tej sytuacji, zgodnie z treścią art. 37a § 1 k.k., było obligatoryjne.

Wobec powyższego RPO wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi Rejonowemu w T. G. do ponownego rozpoznania.

II.510.963.2022 z 4 listopada 2022 r. – kasacja w sprawie rażącego naruszenia prawa materialnego, polegającego na przypisaniu oskarżonemu popełnienia zarzucanego czynu, mimo braku w jego działaniu znamion przestępstwa, co miało istotny wpływ na treść zaskarżonego orzeczenia.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku b. Sądu Wojewódzkiego w Z. G. z dnia 10 listopada 1960 r., utrzymującego w mocy wyrok b. Sądu Powiatowego w Z. G. z dnia 5 lipca 1960 r. Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. zaskarżył powyższy wyrok Sądu II instancji w całości na korzyść T. M.

W oparciu o treść art. 523 § 1 k.p.k. wyrokowi temu Rzecznik zarzucił rażące naruszenie prawa materialnego, to jest art. 133 § 1 Kodeksu karnego z 1932 roku w związku z art. 4 ustawy z dnia 22 maja 1958 roku o zaostrzeniu odpowiedzialności karnej za chuligaństwo, polegające na przypisaniu T. M. popełnienia zarzucanego czynu, mimo braku w jego działaniu znamion przestępstwa opisanego w tych przepisach, co miało istotny wpływ na treść zaskarżonego orzeczenia.

Wobec powyższego RPO wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku b. Sądu Wojewódzkiego w Z. G. oraz utrzymanego nim w mocy wyroku b. Sądu Powiatowego w Z. G. i uniewinnienie T. M. od popełnienia przypisanego mu czynu.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 7 grudnia 2022 r., sygn. akt I KK 443/22).

Sąd Najwyższy orzekł, iż kasacja jest oczywiście zasadna, co pozwoliło rozpoznać ją w trybie art. 535 § 5 k.p.k. Wobec braku winy, przypisanie komukolwiek jakiegokolwiek przestępstwa, z powodów oczywistych, musi być ocenione jako rażące naruszenie prawa materialnego, które nie tylko mogło, ale także miało istotny wpływ na treść wyroku. Stąd skazanie T. M. przedmiotowym, przywołanym na wstępie wyrokiem b. Sądu Powiatowego w Z. G., utrzymanym w mocy wyrokiem zaskarżonym kasacją Rzecznika Praw Obywatelskich było skazaniem oczywiście niesłusznym w rozumieniu art. 537 § 2 k.p.k. W konsekwencji należało - stosownie do treści tej regulacji - uchylić zaskarżony wyrok i utrzymany nim w mocy wyrok Sądu Powiatowego w Z. G. z dnia 5 lipca 1960 r. oraz uniewinnić T. M. od popełnienia zarzucanego mu czynu.

II.510.694.2022 z 15 listopada 2022 r. – kasacja w sprawie rażącego naruszenia przepisów prawa procesowego, polegającego na przyjęciu, że okoliczności przypisanego ukaranemu czynu i jego wina nie budzą wątpliwości, podczas gdy zarówno wina jak i okoliczności popełnienia czynu zarzucanego obwinionemu budziły wątpliwości.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku nakazowego Sądu Rejonowego w Cz. z dnia 28 października 2020 r. Działając na podstawie art. 110 § 1 k.p.w. zaskarżył powyższe orzeczenie w całości na korzyść ukaranego T. Z.

Powołując się na przepis z art. 111 k.p.w. orzeczeniu temu Rzecznik zarzucił rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie przepisów prawa procesowego, to jest art. 93 § 2 k.p.w., polegające na przyjęciu, że okoliczności przypisanego ukaranemu czynu i jego wina nie budzą wątpliwości, co w konsekwencji doprowadziło do wydania wyroku nakazowego, podczas gdy w świetle dowodów dołączonych do wniosku o ukaranie zarówno wina jak i okoliczności popełnienia czynu zarzucanego obwinionemu budziły poważne wątpliwości, co winno skutkować skierowaniem sprawy do rozpoznania na rozprawie w celu wyjaśnienia wszystkich istotnych dla merytorycznego rozstrzygnięcia kwestii.

Wobec powyższego RPO wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Rejonowego w Cz. i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania.

II.511.924.2021 z 6 grudnia 2022 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa procesowego, poprzez zaniechanie przez Sąd odwoławczy należytego rozważenia i zbyt ogólnikowe ustosunkowanie się w uzasadnieniu wyroku do podniesionych w apelacji zarzutów.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w L. z dnia 28 października 2021 r., utrzymującego w mocy wyrok Sądu Rejonowego w L. z dnia 30 grudnia 2020 r. Na podstawie art. 110 § 1 k.p.w. zaskarżył powyższe orzeczenie w całości na korzyść ukaranego O. N. T.

Powołując się na przepis art. 111 k.p.w. wyrokowi temu Rzecznik zarzucił rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie prawa procesowego, tj. art. 433 § 2 k.p.k. w zw. z art. 109 § 2 k.p.w. i w zw. z art. 107 § 3 k.p.w., poprzez zaniechanie przez Sąd odwoławczy należytego rozważenia i zbyt ogólnikowe ustosunkowanie się w części motywacyjnej uzasadnienia wyroku do podniesionych w apelacji zarzutów, to jest: 1) naruszenia prawa materialnego, tj. art. 22 ust. 1-3 i 5 w zw. z art. 24 ust. 1 pkt 1 i 3, ust. 2, 3 i 5 w zw. z art. 4 i art. 3 ustawy - Prawo o ruchu drogowym (dalej: p.r.d.) oraz art. 86 § 1 k.w., polegającego na błędnej wykładni i zastosowaniu ww. przepisów przy ustalaniu zakresu obowiązków ustawowych obwinionego jako kierowcy skręcającego w lewo i przyjęcia, że był on zobowiązany do upewniania się czy inny uczestnik ruchu nie zakłóci planowanego manewru nawet po rozpoczęciu zmiany kierunku ruchu (zarzut nr 8 apelacji obrońcy); 2) naruszenia prawa procesowego, tj. art. 5 § 2 k.p.k., art. 7 k.p.k., art. 410 k.p.k. w zw. z art. 8 k.p.w., dotyczących oceny dowodów z wyjaśnień obwinionego, zeznań świadków i dowodów nieosobowych oraz poczynionych w sprawie ustaleń faktycznych, które zostały szczegółowo i precyzyjnie opisane w zarzutach zawartych w środku odwoławczym, w punktach 1-5.

Wobec powyższego RPO wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku oraz utrzymanie nim w mocy wyroku Sądu I instancji i umorzenie postępowania na podstawie art. 5 § 1 pkt 4 k.p.w. w zw. z art. 45 § 1 k.w.

II.510.940.2017 z 7 grudnia 2022 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa materialnego, poprzez skazanie oskarżonej za czyn określony w art. 278 § 1 k.k. mimo, że brak było w jej działaniu znamion tego występku.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego orzeczenia b. Sądu Wojewódzkiego w L. z dnia 12 stycznia 1973 r., zmieniającego wyrok b. Sądu Powiatowego w P. z dnia 13 października 1972 r. Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. RPO zaskarżył powyższe orzeczenie na korzyść W. N. (obecnie W.) - w całości.

Powołując się na treść art. 523 § 1 k.p.k. orzeczeniu temu Rzecznik zarzucił rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie prawa materialnego, to jest art. 278 § 1 k.k. z 1969 r., poprzez skazanie oskarżonej W. N.(obecnie W.) za czyn określony w tym przepisie mimo, że brak było w jej działaniu znamion tego występku.

Wobec powyższego RPO wniósł o uchylenie zaskarżonego orzeczenia b. Sądu Wojewódzkiego w L. oraz zmienionego nim wyroku Sądu Powiatowego w P. i uniewinnienie oskarżonej od popełnienia przypisanego jej czynu.

II.510.1015.2022 z 15 grudnia 2022 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenie prawa materialnego, poprzez jego niewłaściwe zastosowanie w sytuacji, gdy czyn przypisany ukaranym nie wyczerpywał znamion tego wykroczenia.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku nakazowego Sądu Rejonowego w T. G., z dnia 12 czerwca 2020 r. Na podstawie art. 110 § 1 k.p.w. zaskarżył powyższe orzeczenie w całości na korzyść ukaranych D. H. i J. H.

Powołując się na przepis art. 111 k.p.w. wyrokowi temu RPO zarzucił rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie prawa materialnego, to jest art. 116 § 1 pkt 1 k.w., poprzez jego niewłaściwe zastosowanie w sytuacji, gdy czyn przypisany ukaranym nie wyczerpywał znamion tego wykroczenia.

Wobec powyższego Rzecznik wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku nakazowego Sądu Rejonowego w T. G. i uniewinnienie J. H. i D. H. od popełnienia przypisanych im wykroczeń.

II.510.818.2022 z 20 grudnia 2022 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia przepisów prawa materialnego, poprzez jego niezastosowanie i orzeczenie wobec oskarżonego środka zabezpieczającego w postaci pobytu w zakładzie psychiatrycznym.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku Sądu Apelacyjnego w G. z dnia 21 grudnia 2020 r. zmieniającego w części wyrok Sądu Okręgowego w T. z dnia 4 marca 2020 r., a w części utrzymującego w mocy tenże wyrok Sądu Okręgowego w T. Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. zaskarżył w części powyższy wyrok Sądu Apelacyjnego w G. – w zakresie punktu I podpunkt 6 - na korzyść R. K.

W oparciu o treść art. 523 § 1 k.p.k. orzeczeniu temu RPO zarzucił rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie przepisów prawa materialnego, tj. art. 93g a contrario k.k. w zw. z art. 93c pkt 4 k.k. i art. 93b § 5 k.k. poprzez jego niezastosowanie i orzeczenie wobec R. K. środka zabezpieczającego w postaci pobytu w zakładzie psychiatrycznym, pomimo że Kodeks karny nie przewiduje takiej możliwości wobec sprawcy określonego w art. 93 pkt 4 k.k.

Wobec powyższego Rzecznik wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego w G. w części orzekającej, wobec R. K., środek zabezpieczający w postaci pobytu w szpitalu psychiatrycznym - punkt 1

podpunkt 6 wyroku i przekazanie sprawy w zaskarżonym zakresie Sądowi Apelacyjnemu w G. do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym.

II.510.1330.2021 z 22 grudnia 2022 r. – kasacja w sprawie rażącego naruszenia prawa materialnego, polegającego na jego błędnym zastosowaniu w sytuacji, gdy działanie przypisane oskarżonemu nie wyczerpało znamion wskazanego występk.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w K. z dnia 8 września 2021 r. Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. zaskarżył powyższy wyrok w części dotyczącej skazanego M. J. - na jego korzyść w całości.

Działając na podstawie art. 523 § 1 k.p.k. wyrokowi temu Rzecznik zarzucił rażące naruszenie prawa materialnego, tj. art. 233 § 1a k.k., polegające na jego błędnym zastosowaniu w sytuacji, gdy działanie przypisane oskarżonemu nie wyczerpało znamion tego występk.

Wobec powyższego RPO wniósł o uchylenie wyroku Sądu Rejonowego w K. w zaskarżonym zakresie i uniewinnienie M. J. od popełnienia zarzucanego mu czynu z art. 233 § 1a k.k.

Sąd Najwyższy wydał następujące orzeczenia w sprawie kasacji Rzecznika Praw Obywatelskich:

II.511.774.2016 z 23 sierpnia 2021 r. - kasacja od prawomocnego postanowienia Sądu Okręgowego, utrzymującego w mocy postanowienie Sądu Rejonowego, którym zarządzono, wobec obwinionego wykonanie kary 2 lat pozbawienia wolności.

Kasacja oddalona (postanowienie z 3 listopada 2022 r., sygn. akt IV KK 450/21).

Sąd Najwyższy orzekł, iż kasacja jest bezzasadna. Sąd Najwyższy nie podziela poglądu, że Sąd Okręgowy w K. utrzymując w mocy postanowienie Sądu Rejonowego w O. dopuścił do uprawomocnienia się orzeczenia, którego wydanie było niedopuszczalne ze względu na konieczność respektowania ochrony skazanego wynikającej z zasady specjalności. Zarządzenie wobec G. B. wykonania kary 2 lat pozbawienia wolności, orzeczonej wyrokiem zaocznym Sądu Rejonowego w O. z dnia 10 stycznia 2011 r., pomimo, że wyrok ten nie stanowił podstawy przekazania skazanego do Polski na podstawie europejskiego nakazu aresztowania, nie stanowiło rażącego naruszenia art. 607e §§ 1 i 2 k.p.k. i nie skutkowało zaistnieniem bezwzględnej podstawy odwoławczej. W razie orzeczenia kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania, jeżeli kara ta nie została objęta orzeczeniem, które stanowiło podstawy

przekazania osoby do Polski na skutek wykonania europejskiego nakazu aresztowania i nie uzyskano w stosunku do tej kary zrzeczenia się przez skazanego ochrony wynikającej z zasady specjalności, w razie zarządzenia wykonania tej kary należy zawiesić postępowanie wykonawcze w celu uzyskania zgody organu sądowego państwa wykonania ENA na jej wykonanie w trybie przewidzianym w art. 607e § 3 pkt 8 k.p.k. w zw. z art. 607e § 4 k.p.k. Odmowa udzielenia zgody na wykonanie kary przez organ sądowy państwa wykonania ENA uniemożliwia jej wykonanie i skutkuje koniecznością umorzenia postępowania wykonawczego.

II.511.529.2021 z 20 września 2021 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa procesowego, tj. przyjęciu, że okoliczności przypisanych ukaranej czynów i jej wina nie budzą wątpliwości, podczas gdy zarówno wina, jak i okoliczności czynów zarzucanych obwinionej budziły istotne wątpliwości.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 19 października 2022 r., sygn. akt III KK 363/21).

Sąd najwyższy orzekł, iż kasacja jest zasadna. SN wskazał, że samo przekroczenie przez obwinioną granicy państwowej i objęcie jej z tego powodu kwarantanną, nie czyni z niej osoby podejrzanej o chorobę, wobec której zastosowanie może mieć przepis art. 116§1 k.w. Zasadnie podniesiono zatem w kasacji, że wobec w znacznej mierze blankietowego charakteru normy zakodowanej w treści przepisu art. 116§1 k.w., dla możliwości przypisania odpowiedzialności na jego podstawie, niezbędne jest precyzyjne sformułowanie opisu czynu, wskazującego na wszystkie elementy poszczególnych znamion ustawowych wykroczenia. Braki we wskazanym zakresie w warunkach tej sprawy, prowadzą do wniosku, że czyny przypisane obwinionej, według sformułowanych w orzeczeniu sądu ich opisów, odnoszących się do ustaleń faktycznych w sprawie, nie wyczerpują znamion ustawowych wykroczenia z art. 116§1 k.w. Mając na uwadze podniesioną argumentację należało uchylić zaskarżony wyrok i uniewinnić obwinioną od popełnienia przypisanego jej wykroczenia.

BPW.511.176.2021 z 14 lutego 2022 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa materialnego, poprzez jego niewłaściwe zastosowanie, albowiem czyn ten nie wyczerpywał znamion tego wykroczenia.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 16 listopada 2022 r., sygn. akt V KK 71/22).

Kasacja Rzecznika Praw Obywatelskich okazała się zasadna w stopniu oczywistym, co uzasadniało jej rozpoznanie i uwzględnienie na posiedzeniu w trybie przewidzianym w przepisie art. 535 § 5 k.p.k. w zw. z art. 112 k.p.w.

Autor kasacji słusznie wskazuje, że Sąd Rejonowy w W. wydając zaskarżony wyrok w sposób rażąco naruszył wskazane w petitum zarzutu przepisy art. 54 k.w. w zw. z § 18 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 10 kwietnia 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii. Stwierdzenie braku korelacji pomiędzy przepisami ustawy o zapobieganiu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi, a art. 54 k.w. prowadzi do wniosku o niemożności uznania § 18 ust. 1 pkt 1 Rozporządzenia w sprawie ograniczeń, nakazów i zakazów w stanie epidemii za przepis dopełniający przepis blankietowy art. 54 k.w., tym samym przesądzając o niedopuszczalności zakwalifikowania czynu zarzuconego i przypisanego obwinionemu jako wykroczenia z art. 54 k.w. w zw. z § 18 ust. 1 pkt 1 Rozporządzenia w sprawie ograniczeń, nakazów i zakazów w stanie epidemii, prowadząc tym finalnie do konkluzji, że zasadnie podnosi RPO, iż zaskarżone orzeczenie dotknięte było rażąco naruszeniem prawa, które miało istotny wpływ na jego treść.

II.510.733.2021 z 18 lutego 2022 r. - kasacja w sprawie rażąco i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa materialnego, poprzez jego niewłaściwe zastosowanie, albowiem czyn ten nie wyczerpywał znamion tego wykroczenia.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 16 listopada 2022 r., sygn. akt IV KK 57/22).

Sąd Najwyższy orzekł, iż kasacja jest zasadna w stopniu oczywistym, stąd podlega rozpoznaniu w trybie art. 535 § 5 k.p.k. Jak trafnie dostrzeżono, przepis art. 54 k.w. („kto wykracza przeciwko wydanym z upoważnienia ustawy przepisom porządkowym o zachowaniu się w miejscach publicznych, podlega karze grzywny do 500 złotych albo karze nagany”), ma charakter blankietowy. Nie określa znamion zabronionego zachowania, lecz odsyła do innych przepisów, które regulują zasady i sposób zachowania się w miejscach publicznych. Zachowanie obwinionych nie wypełniało znamion wykroczenia z art. 54 k.w., a konsekwencją uwzględnienia kasacji było uchylenie wyroku w zaskarżonej części i uniewinnienie w tym zakresie A. Ż., R. Z. oraz I. M. od zarzucanych im wykroczeń.

II.510.573.2019 z 20 kwietnia 2022 r. - kasacja w sprawie rażąco i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa materialnego poprzez umorzenie postępowania wobec oskarżonego.

Kasacja uwzględniona (postanowienie z 11 października 2022 r., sygn. akt IV KK 172/22).

Sąd Najwyższy uznał kasację za zasadną, gdyż zaskarżone postanowienie zapadło z rażąco obrazą art. 36 m.k.k. Jak słusznie dostrzegł Rzecznik Praw Obywatelskich, pomimo, że w toku postępowania o odtworzenie akt nie

zdołano ustalić dokładnego brzmienia postanowienia kończącego postępowanie w sprawie, to jednak nie ulega wątpliwości, że umorzenie na mocy amnestii jest orzeczeniem o winie, a więc dotyczyć może, ze swej istoty, jedynie osób będących sprawcami zarzucanych (przypisanych) czynów. Zebrany materiał dowodowy wskazuje jednoznacznie, iż działanie oskarżonego nie zawierało znamion czynu zabronionego. Pozbawienie, decyzją Urzędu ds. Wyznań z dnia 2 lipca 1950 r., legalności istnienia związku religijnego pod nazwą „Świadkowie Jehowy” nie oznaczało, że przynależność do tego związku oraz praktykowanie w jego ramach kultu religijnego było działalnością zabronioną pod groźbą kary.

II.510.24.2021 z 20 kwietnia 2022 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść orzeczenia naruszenia prawa materialnego polegającego na jego błędnym zastosowaniu w sytuacji, gdy działanie przypisane obwinionemu nie wyczerpywało znamion wykroczenia.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 7 grudnia 2022 r., sygn. akt II KK 202/22).

Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok, a także utrzymany nim w mocy wyrok Sądu Rejonowego w G. i uniewinnił P. K. od zarzucanego mu wykroczenia. Trafnie podniósł Rzecznik Praw Obywatelskich, że zaskarżony wyrok dotknięty jest wskazanym w zarzucie kasacji rażącym naruszeniem prawa materialnego, tj. art. 107 k.w. Skoro opis przypisanego obwinionemu czynu nie zawierał ustalenia, że A. K. działał w celu dokuczenia pokrzywdzonemu przy braku podstaw do jednoznacznego przyjęcia tego znamienia na podstawie poczynionych w następstwie oceny materiału dowodowego rozważań sądu meriti, a następnie przejścia nad tym do porządku przez sąd II instancji, przypisanie obwinionemu zarzucanego wykroczenia stanowiło obrazę prawa materialnego (art. 107 k.w.), które wedle art. 523 § 1 k.p.k. cechował stopień rażący. Niewątpliwy był też jej istotny wpływ na treść zaskarżonego orzeczenia, utrzymującego w mocy wadliwy wyrok, na podstawie którego A. K. został ukarany za zarzucane mu wykroczenie.

II.511.307.2022 z 29 kwietnia 2022 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia przepisu prawa karnego materialnego, polegającego na orzeczeniu wobec oskarżonego kary łącznej ograniczenia wolności w wymiarze dwóch lat i ośmiu miesięcy, w sytuacji gdy przywołany przepis ustawy karnej dopuszcza orzeczenie kary łącznej ograniczenia wolności w wymiarze nieprzekraczającym dwóch lat.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 16 listopada 2022 r., sygn. akt V KK 210/22).

Sąd Najwyższy orzekł, iż kasacja okazała się oczywiście zasadna. Istotnie bowiem wyrok w zaskarżonej części został wydany z rażącym naruszeniem

prawa materialnego - art. 86 § 1 k.k., które to uchybienie miało istotny wpływ na jego treść. Zgodnie bowiem z brzmieniem powyższego przepisu, w brzmieniu obowiązującym w dacie orzekania sądu meriti, sąd ten był uprawniony wymierzyć karę łączną w granicach od najwyższej z kar wymierzonych za poszczególne przestępstwa do ich sumy, nie przekraczając jednak 810 stawek dziennych grzywny, 2 lat ograniczenia wolności albo 20 lat pozbawienia wolności. Wymiar kary łącznej ograniczenia wolności nie mógł zatem przekroczyć określonego ustawowo górnego limitu, tj. dwóch lat. Wymiar kary łącznej w rozmiarze 2 lat i 8 miesięcy kary ograniczenia wolności z oczywistych względów stanowiło rażącą obrazę art. 86 § 1 k.k., mającą istotny wpływ na treść orzeczenia, albowiem skazanemu wymierzono dolegliwość w takim rozmiarze, który - zgodnie z obowiązującym prawem - był niedopuszczalny, jako orzeczony powyżej ustawowego limitu. W tym stanie rzeczy wyrok w zaskarżonej części podlegał uchyleniu, a sprawę przekazano do ponownego rozpoznania.

II.510.533.2021 z 12 maja 2022 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa procesowego, polegającego na tym, że Sąd II instancji rozpoznając apelację prokuratora oraz obrońcy nie wyszedł poza granice zaskarżenia i podniesionych zarzutów.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 16 listopada 2022 r., sygn. akt II KK 242/22).

Sąd Najwyższy orzekł, iż kasacja okazała się zasadna w stopniu oczywistym, stąd podlegała rozpoznaniu w trybie art. 535 § 3 k.p.k. Trafnie bowiem dostrzegł skarżący, że zaniechanie poczynienia stosownych ustaleń w aspekcie tzw. klauzuli antykumulacyjnej skutkowało wadliwością orzeczenia. W konsekwencji wyrok w zaskarżonej części nie mógł się ostać z tego powodu, że został wydany z rażącym i mającym istotny wpływ na jego treść naruszeniem prawa (art. 523 § 1 k.p.k.).

II.510.564.2019 z 24 maja 2022 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa materialnego, poprzez umorzenie na mocy ustawy o amnestii postępowania karnego wobec podejrzanego o popełnienie czynu określonego w tym przepisie, mimo że brak było w jego działaniu znamion tego występku.

Kasacja uwzględniona (postanowienie z 22 listopada 2022 r., sygn. akt III KK 270/22).

Sąd Najwyższy orzekł, iż kasacja jest oczywiście zasadna, co umożliwiło jej rozpoznanie na posiedzeniu bez udziału stron na podstawie art. 535 § 5 k.p.k. Skarżący dostatecznie wykazał, że w świetle uzyskanego - w ramach odtworzenia akt - materiału dowodowego bezspornym jest, iż prowadzone

przeciwko S. D. w latach 60. XX w. postępowanie karne było przejawem represji, z jakimi spotykali się wówczas ze strony ówczesnych władz członkowie Związku „Świadków Jehowy”. Zasadnie wskazał także ugruntowaną już linię orzeczniczą, w której Sąd Najwyższy zajmował stanowisko, że nie jest możliwe odnoszenie pojęcia „związku” w rozumieniu prawa karnego materialnego do wspólnoty o charakterze religijnym, wyznaniowym, tj. zbioru ludzi, których łączy nie więź organizacyjna, ale religijna. W konsekwencji wspólnota wyznaniowa „Świadkowie Jehowy”, jako oparta wyłącznie na więzach religijnych, nie może być w ogóle uznawana za „związek” w rozumieniu prawa karnego. Oczywiście rację ma skarżący, argumentując, że umorzenie postępowania przeciwko podejrzanemu na mocy amnestii było oparte na uznaniu, że S. D. swoim działaniem wyczerpał znamiona czynu z art. 36 m.k.k. Tymczasem czyn zarzucany mu stanowił w istocie realizację konstytucyjnego prawa do wykonywania praktyk religijnych, a tym samym nie wyczerpywał znamion tego przestępstwa.

II.510.1178.2020 z 23 czerwca 2022 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa procesowego, polegającego na niewłaściwym przeprowadzeniu kontroli apelacyjnej.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 16 listopada 2022 r., sygn. akt III KK 328/22).

Sąd Najwyższy orzekł, iż wniesiona na korzyść skazanego J. M. K. kasacja jest oczywiście zasadna, w związku z czym mogła być w całości uwzględniona na posiedzeniu w oparciu o przepis art. 535 § 5 k.p.k. SN podzielił tym samym stanowisko Rzecznika, że w niniejszej sprawie doszło do rażącego naruszenia przepisów wskazanych w zarzucie kasacji, co z uwagi na charakter tych uchybień i ich następstwa - miało istotny wpływ na treść wyroku w zaskarżonej części. W tym stanie rzeczy oczywistym jest, że orzeczenie poddane obecnie kontroli kasacyjnej dotknięte jest uchybieniami procesowymi wskazanymi w petitum zarzutu kasacji, co musiało skutkować uchyleniem jego pkt. I w odniesieniu do skazanego J. M. K. w części utrzymującej w mocy rozstrzygnięcie w zakresie orzeczonej w pkt III części dyspozytywnej wyroku Sądu pierwszej instancji nawiązki oraz samego pkt. III wyroku sądu pierwszej instancji.

II.510.986.2016 z 30 czerwca 2022 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa materialnego, polegającego na uznaniu, że brak uiszczenia przez skazanego wpłaty stanowi uchylanie się od wykonania nałożonego obowiązku, co skutkowało bezpodstawnym zarządzeniem wykonania kary wobec skazanego.

Kasacja uwzględniona (postanowienie z 29 listopada 2022 r., sygn. akt IV KK 287/22).

Kasacja jest oczywiście zasadna, dlatego podlegała uwzględnieniu na posiedzeniu bez udziału stron (art. 535 § 5 k.p.k.). Nie ulega bowiem wątpliwości, że w sprawie, w której Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację doszło do rażącej obrazy wskazanego w petitum kasacji przepisu prawa materialnego, gdyż na jego podstawie, w realiach sprawy, nie można było zarządzić wobec skazanego wykonania warunkowo zawieszanej kary pozbawienia wolności. Stwierdzone w postępowaniu kasacyjnym uchybienie musiało skutkować uchyleniem obu postanowień, wydanych w przedmiocie zarządzenia wykonania kary, a także umorzeniem w tym zakresie postępowania wykonawczego wobec K. C. (art. 15 § 1 k.k.w.). Upłynął już bowiem termin obejmujący okres próby oraz dalsze sześć miesięcy po jej zakończeniu, a jedynie do końca tego terminu było możliwe zarządzenie wykonania kary warunkowo zawieszanej (art. 75 § 4 k.k.).

II.510.571.2019 z 26 lipca 2022 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść postanowienia naruszenia przepisu tzw. ustawy lutowej.

Kasacja uwzględniona (postanowienie z 26 października 2022 r., sygn. akt III KK 375/22).

Sąd Najwyższy orzekł, iż kasację należało uznać za zasadną w stopniu wymaganym przepisem art. 535 § 5 k.p.k. (stosowanym w postępowaniu rehabilitacyjnym odpowiednio, z mocy odesłania z art. 3 ust. 4 ustawy „lutowej”). Objęte kasacją RPO postanowienie zostało, w zaskarżonej części, wydane w następstwie wadliwej - w stopniu rażącym - wykładni przepisu art. 1 ust. 1 ustawy „lutowej”, poprzez przyjęcie, że zakresem przedmiotowym pojęcia „działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego” nie objęto walki z siłami Wojska Polskiego, Urzędu Bezpieczeństwa czy Milicji Obywatelskiej o charakterze zbrojnym oraz konsekwencji takiego sposobu prowadzenia walki. Przedmiotowe uchybienie miało zarazem rażący wpływ na treść tego postanowienia, albowiem doprowadziło do niezasadnej odmowy rehabilitacji osoby represjonowanej w zakresie, o którym mowa w kasacji.

II.510.1092.2021 z 29 sierpnia 2022 r. - kasacja w sprawie naruszenia prawa materialnego, polegającego na zobowiązaniu oskarżonego do naprawienia szkody wyrządzonej przestępstwem poprzez zapłatę na rzecz pokrzywdzonego, w sytuacji, gdy szkoda ta została naprawiona przed wydaniem wyroku.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 12 października 2022 r., sygn. akt III KK 449/22).

Sąd Najwyższy uznał kasację w oczywistym stopniu za zasadną, co uprawniało do jej uwzględnienia na posiedzeniu w trybie art. 535 § 5 k.p.k.

Trafnie Rzecznik Praw Obywatelskich wskazał na rażąco obrażającą art. 72 § 2 k.k., której dopuścił się Sąd Okręgowy w T. Wprawdzie Rzecznik w kasacji nie podniósł wprost zarzutu wadliwej kontroli instancyjnej, ani obraży art. 440 k.p.k., jednak takie odczytanie zarzutu jest uprawnione w świetle uzasadnienia kasacji oraz realiów procesowych sprawy, w której Sąd odwoławczy zajmował się kwestią obowiązku naprawienia szkody w związku z apelacją prokuratora oraz zarzutem rażącej niewspółmierności kary podniesionym przez obrońcę oskarżonego.

II.510.752.2021 z 2 września 2022 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa materialnego, poprzez jego niewłaściwe zastosowanie, w sytuacji gdy czyn przypisany oskarżonemu nie wyczerpywał znamion tego wykroczenia.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 24 października 2022 r., sygn. akt I KK 354/22).

Sąd Najwyższy orzekł, iż kasacja jest oczywiście zasadna, co umożliwiło jej rozpoznanie na posiedzeniu bez udziału stron na podstawie art. 535 § 5 k.p.k. Zachowanie W. S., polegające na niezastosowaniu się do nakazu zakrywania ust i nosa w dniu 25 października 2020 r., nie mogło wypełnić znamion czynu z art. 54 k.w. Uznanie zatem W. S. za winnego przypisanego mu wykroczenia stanowiło rażące naruszenie prawa, mające istotny wpływ na treść zaskarżonego wyroku nakazowego, co w pełni uzasadniało wnioszek sformułowany w kasacji. Z tych też powodów Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok i uniewinnił W. S. od popełnienia przypisanego mu czynu.

II.510.795.2022 z 14 września 2022 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia przepisu prawa materialnego, co skutkowało bezpodstawnym umorzeniem postępowania w sprawie.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 27 października 2022 r., sygn. akt III KK 479/22).

Sąd Najwyższy orzekł, iż kasacja jest w całości oczywiście zasadna. Zarzucane obwinionemu wykroczenie popełnione zostało w dniu 6 czerwca 2020 r., a postępowanie w jego sprawie wszczęto w dniu 7 października 2020 r., tj. przed upływem roku od daty jego popełnienia. Dwuletni okres przedawnienia karalności wykroczenia, o którym mowa w art. 45 § 1 k.w., musi być zatem liczony od daty 6 czerwca 2021 r., tj. okresu roku od popełnienia wykroczenia. Tym samym Sąd Rejonowy wadliwie uznał, że do omawianego przedawnienia doszło już w dniu 6 czerwca 2022 r. i w efekcie umorzył postępowanie w sprawie. Skutkowało to rażąco obrażającą art. 45 § 1 k.w., która miała istotny wpływ na treść zaskarżonego orzeczenia. Wobec

powyższego Sąd Najwyższy uchylił zaskarżone postanowienie i przekazał sprawę Sądowi Rejonowemu w N. T. do ponownego rozpoznania.

II.510.681.2019 z 20 września 2022 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa materialnego, poprzez umorzenie postępowania wobec oskarżonego, pomimo iż jego przynależność do wspólnoty religijnej nie wyczerpywało znamion występku.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 23 listopada 2022 r., sygn. akt I KK 373/22).

Kasacja Rzecznika okazała się oczywiście zasadna, wobec czego podlegała uwzględnieniu na posiedzeniu w trybie opisanym w art. 535 § 5 k.p.k. Jak zasadnie wywiódł RPO, oskarżony P. G. nie popełnił przestępstwa z art. 36 m.k.k. Tym samym powinien on być uniewinniony od zarzucanego mu czynu. Uznaje się, że przynależność do wspólnoty „Świadkowie Jehowy” i prowadzona w jej ramach działalność religijna, nie wyczerpuje żadnego ze znamion przestępstwa określonego w art. 36 m.k.k. Ponadto, na co również zwrócił uwagę Rzecznik Praw Obywatelskich, nie sposób zasadnie twierdzić, jakoby istnienie wspólnoty „Świadków Jehowy”, albo też jej cel lub ustrój, miał pozostać tajemnicą wobec władzy państwowej.

2. Skargi kasacyjne do Sądu Najwyższego:

Sąd Najwyższy wydał następujące orzeczenia w sprawie skarg kasacyjnych Rzecznika Praw Obywatelskich:

3. Skargi nadzwyczajne do Sądu Najwyższego:

IV.511.294.2021 z 4 października 2022 r. – skarga nadzwyczajna od postanowienia Sądu Rejonowego dotyczącego stwierdzenia nabycia spadku.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł skargę nadzwyczajną, zaskarżając postanowienie Sądu Rejonowego w L. z dnia 24 lutego 2009 r. w części, tj. w zakresie punktu 2, dotyczącego stwierdzenia nabycia spadku po H. B., zmarłej w dniu 23 czerwca 1989 r. w L.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 2 u.s.n. zaskarżonemu postanowieniu RPO zarzucił rażące naruszenie prawa procesowego poprzez niewłaściwe zastosowanie art. 669 w zw. z art. 677 Kodeksu postępowania cywilnego („k.p.c.”) (w jego ówczesnym brzmieniu), w następstwie pominięcia – wobec zakwalifikowania wniosku A. F. jako wniosku o stwierdzenie nabycia spadku zarówno po R. B., jak i H. B. - dyspozycji art. 199 § 1 pkt 2 in fine w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. i wydanie rozstrzygnięcia o stwierdzeniu nabycia spadku po zmarłej H. B., pomimo że sprawa w tym przedmiocie została już wcześniej prawomocnie rozstrzygnięta. Oznacza to, że rozpoznający sprawę Sąd

Rejonowy w Ł. nie uwzględnił faktu, że w chwili wniesienia przez A. F. wniosku inicjującego postępowanie spadkowe w obrocie funkcjonowało już prawomocne orzeczenie tego samego Sądu z dnia 12 maja 2004 r., które w punkcie 1) dotyczyło stwierdzenia nabycia spadku po H. B.

Niezależnie od powyższego, stosownie do art. 89 § 1 pkt 1 u.s.n. skarżonemu orzeczeniu Rzecznik zarzucił naruszenie konstytucyjnej zasady zaufania do państwa i bezpieczeństwa prawnego wywodzonych z art. 2 Konstytucji, konstytucyjnego prawa do dziedziczenia, chronionego w art. 21 ust. 1 i art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji oraz konstytucyjnego prawa do sądu, gwarantowanego przez art. 45 ust. 1 Konstytucji, z uwagi na wydanie drugiego postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku po H. B., co wobec funkcjonowania w obrocie dwóch rozstrzygnięć tej samej sprawy nie pozwala na uznanie, iż zainteresowani uzyskali wiążące stanowisko sądu powszechnego orzekającego w sprawie. Obecnie w obrocie funkcjonują dwa postanowienia, oznaczone różnymi sygnaturami i datami wydania, co powoduje stan niepewności prawnej, w ramach którego uczestnicy postępowań nie mogą legitymować się jednoznacznym i niebudzącym wątpliwości potwierdzeniem nabycia uprawnień spadkowych po zmarłej H. B., co skutkuje pozbawieniem ich możliwości skutecznej realizacji uprawnień majątkowych nabytych na podstawie dziedziczenia.

Mając powyższe na uwadze, na podstawie art. 91 § 1 u.s.n., Rzecznik wniósł o uchylenie postanowienia Sądu Rejonowego w Ł. z dnia 24 lutego 2009 r., w części, tj. w zakresie punktu 2) i umorzenie postępowania zainicjowanego wnioskiem A. F. w zakresie, w jakim dotyczyło ono stwierdzenia nabycia spadku po zmarłej H. B.

BPK.7000.8.2022 z 5 października 2022 r. – skarga nadzwyczajna od postanowienia Sądu Rejonowego dotyczącego stwierdzenia nabycia spadku.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł skargę nadzwyczajną, zaskarżając przywołane wyżej orzeczenie Sądu Rejonowego w Ł. w części, tj. co do jego pkt. 2, zawierającego rozstrzygnięcie o stwierdzeniu nabycia spadku po I. K., zmarłej w dniu 1 października 1997 r.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 2 u.s.n. skarżonemu postanowieniu RPO zarzucił rażące naruszenie prawa procesowego poprzez niewłaściwe zastosowanie art. 669 w zw. z art. 677 § 1 ustawy - Kodeks postępowania cywilnego (dalej: k.p.c.) w następstwie pominięcia dyspozycji art. 199 § 1 pkt 2 *in fine* w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. poprzez wydanie rozstrzygnięcia o stwierdzeniu nabycia spadku, mimo iż sprawa o tym samym przedmiocie została już wcześniej prawomocnie rozpoznana tj. wobec nieuwzględnienia przez Sąd Rejonowy w Ł. faktu, iż w obrocie prawnym w chwili zainicjowania postępowania funkcjonowało już prawomocne postanowienie Sądu

Rejonowego w Ł. z dnia 21 grudnia 1998 r., stwierdzające nabycie spadku po tej samej osobie – I. K., zmarłej dnia 1 października 1997 r. w Ł.

Niezależnie od powyższego, stosownie do art. 89 § 1 pkt 1 u.s.n., przedmiotowemu orzeczeniu Rzecznik zarzucił naruszenie konstytucyjnej zasady zaufania do państwa oraz zasady bezpieczeństwa prawnego wywodzonych z art. 2 Konstytucji, konstytucyjnego prawa do dziedziczenia chronionego w art. 21 ust. 1 i 64 ust. 1 i 2 Konstytucji, konstytucyjnego prawa do sądu gwarantowanego przez art. 45 ust. 1 Konstytucji, z uwagi na wydanie drugiego postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku po tej samej osobie – I. K., które odmiennie rozstrzyga kwestię dziedziczenia po zmarłej, co oznacza, że zainteresowani nie uzyskali wiążącego stanowiska sądu i obecnie znajdują się w stanie niepewności prawnej, ponieważ nie mogą legitymować się jednoznacznym potwierdzeniem nabycia uprawnień spadkowych, co w istocie skutkuje zagrożeniem ich praw majątkowych nabytych w wyniku dziedziczenia.

Mając na uwadze powyższe, na podstawie art. 91 § 1 u.s.n., RPO wniósł o uchylenie postanowienia Sądu Rejonowego w Ł. z dnia 15 grudnia 2000 r. wydanego w sprawie zaskarżonej w części, tj. co do jego pkt. 2 i umorzenie w tym zakresie postępowania wszczętego wnioskiem W. Cz. F. o stwierdzenie nabycia spadku.

IV.511.126.2021 z 13 października 2022 r. – skarga nadzwyczajna od prawomocnego wyroku zaocznego Sądu Rejonowego w sprawie o eksmisję.

Rzecznik Praw Obywatelskich, z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, wniósł skargę nadzwyczajną od prawomocnego wyroku zaocznego Sądu Rejonowego dla w K. z dnia 13 lipca 2009 r., wydanego w sprawie z powództwa G. M. K. przeciwko U. O., J. O., K. O., P. O., M. O., A. O., M. K., A. O., W. L., E. O., W. O., N. O. o eksmisję i zaskarżył go w części tj. punkt II sentencji wyroku w zakresie odnoszącym się do pozwanego J. O.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 2 ustawy o SN powyższemu wyrokowi zaocznemu RPO zarzucił naruszenie w sposób rażący prawa tj. art. 15 ust. 4 w zw. z art. 15 ust. 1 ustawy o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy o zmianie Kodeksu cywilnego polegające na tym, że wbrew jednoznacznej dyspozycji tego przepisu, przed wydaniem wyroku zaocznego uwzględniającego powództwo w sprawie o opróżnienie lokalu mieszkalnego, Sąd nie przeprowadził obligatoryjnego postępowania dowodowego celem ustalenia sytuacji osobistej i majątkowej pozwanych, a w konsekwencji ustalił, iż J. O. (osobie z niepełnosprawnością) nie przysługuje uprawnienie do lokalu socjalnego; art. 14 ust. 3 w zw. z art. 14 ust. 4 ustawy o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu

cywilnego polegające na zaniechaniu ustalenia z urzędu, czy po stronie pozwanego zachodzą przesłanki do przyznania lokalu socjalnego, a mimo to orzeczenie, iż J. O. nie przysługuje uprawnienie do otrzymania lokalu socjalnego w sytuacji, gdy pozwany J. O. był w chwili wyrokowania osobą z niepełnosprawnościami i należał do kręgu osób, wobec których Sąd miał obowiązek w wyroku eksmisyjnym przyznać uprawnienie do lokalu socjalnego.

W ocenie Rzecznika istotne naruszenia zasad i praw, określonych w Konstytucji, przemawiają za wydaniem przez Sąd Najwyższy wnioskowanego przez Rzecznika rozstrzygnięcia, mimo upływu okresu pięciu lat od chwili uprawomocnienia się zaskarżonego orzeczenia.

III.7043.148.2022 z 29 listopada 2022 r. – skarga nadzwyczajna od wyroku Sądu Okręgowego utrzymującego w mocy orzeczenie sądowe naruszające konstytucyjne prawo do jawnego rozpatrzenia sprawy przez sąd.

Rzecznik Praw Obywatelskich zaskarżył wyrok Sądu Okręgowego w W. z dnia 18 lutego 2022 r. w całości. Na podstawie art. 89 § 1 pkt 2 u.s.n. zaskarżonemu wyrokowi RPO zarzucił rażące naruszenia prawa przez jego niewłaściwe zastosowanie, tj. art. 378 § 1 w zw. z art. 379 pkt 4 i 5 k. p. c.: - polegające na niezastosowanie przez sąd apelacyjny art. 378 § 1 in fine k. p. c. nakazującego sądowi w granicach zaskarżenia apelacją wzięcie z urzędu pod uwagę nieważności postępowania przed sądem pierwszej instancji, przybierającej postać pozbawienia strony możliwości obrony swych praw (art. 379 pkt 5 k. p. c.); - poprzez niedostrzeżenie przez sąd apelacyjny, że skład sądu orzekającego w pierwszej instancji był niezgodny z przepisami prawa, co stanowiło podstawę nieważności postępowania w rozumieniu art. 379 pkt 4 k. p. c.

Mając powyższe na uwadze, na podstawie art. 91 § 1 u.s.n., Rzecznik wniósł o uwzględnienie niniejszej skargi nadzwyczajnej i uchylenie zaskarżonego wyroku w całości, a także o uchylenie w całości poprzedzającego ten wyrok wyroku Sądu Rejonowego w W. z dnia 2 lutego 2021 r., zniesienie postępowania przed Sądem Rejonowym w W. poczynszy od dnia 21 maja 2020 r., tj. dnia zarządzenia skierowania sprawy na posiedzenie niejawne i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania temu sądowi.

W ocenie Rzecznika wyrok Sądu Okręgowego w sposób rażący narusza prawo przez niewłaściwe jego zastosowanie (art. 89 § 1 pkt 2 ustawy o Sądzie Najwyższym) przybierające w tym przypadku postać negatywną, tj. niezastosowania przez sąd apelacyjny art. 378 § 1 in fine k.p.c. nakazującego sądowi w granicach zaskarżenia apelacją wzięcie z urzędu pod uwagę nieważności postępowania przed sądem pierwszej instancji, co w

konsekwencji doprowadziło utrzymania w mocy orzeczenia sądowego naruszającego konstytucyjne prawo do jawnego rozpatrzenia sprawy przez sąd (art. 45 ust. 1 Konstytucji).

V.7224.101.2019 z 15 grudnia 2022 r. – skarga nadzwyczajna od nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym Sądu Rejonowego.

Rzecznik Praw Obywatelskich, ze względu na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, wniósł skargę nadzwyczajną, zaskarżając w całości prawomocny nakaz zapłaty wydany w postępowaniu upominawczym przez Sąd Rejonowy w B. B. 1 grudnia 2010 r. (dalej: „zaskarżony nakaz zapłaty”).

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 ustawy o SN, sądowi, który wydał zaskarżony nakaz zapłaty, RPO zarzucił: naruszenie zasady ochrony konsumenta ustanowionej w art. 76 Konstytucji w zw. z art. 9 Konstytucji, interpretowanej w świetle orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (dalej: „TSUE”) dotyczącego przepisów Dyrektywy z 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (dalej: „Dyrektywa 93/13”), poprzez wydanie przeciwko pozwanej konsumentce nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym na podstawie weksla, bez zbadania z urzędu umowy pożyczki, której wykonanie ten weksel zabezpieczał, a przez to niezapewnienie konsumentce właściwej ochrony sądowej przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi; naruszenie prawa do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd, ustanowionego w art. 45 ust. 1 Konstytucji w zw. z art. 9 Konstytucji, interpretowanego w świetle orzecznictwa TSUE dotyczącego przepisów Dyrektywy 93/13; naruszenie prawa własności i praw majątkowych oraz zasady ich równej dla wszystkich ochrony prawnej, ustanowionej w art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji, poprzez wydanie nakazu zapłaty, który stał się tytułem wykonawczym stanowiącym podstawę egzekucji prowadzącej do wzbogacenia się powoda kosztem pozwanej konsumentki.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 2 ustawy o SN, sądowi, który wydał zaskarżony nakaz zapłaty, Rzecznik zarzucił: rażące naruszenie prawa procesowego, tj. art. 499 pkt 2 ustawy - Kodeks postępowania cywilnego (dalej: „k.p.c.”) w zw. z art. 498 § 2 k.p.c. w brzmieniu obowiązującym w dacie wydania zaskarżonego nakazu zapłaty, w zw. z art. 7 Dyrektywy 93/13, przez jego niewłaściwe zastosowanie; rażące naruszenie prawa procesowego, tj. art. 202 k.p.c. w brzmieniu obowiązującym w dacie wydania zaskarżonego nakazu zapłaty w zw. z art. 37¹ § 1 k.p.c. w zw. z art. 7 Dyrektywy 93/13, przez jego niewłaściwe zastosowanie; rażące naruszenie prawa materialnego, tj. art. 385¹ § 1 w zw. z art. 385¹ § 3 ustawy - Kodeks cywilny

(dalej: „k.c.”), poprzez jego niezastosowanie, polegające na zaniechaniu zbadania istoty sprawy (treści umowy między przedsiębiorcą i konsumentką), a w konsekwencji niezbadaniu z urzędu abuzywności klauzul zawartych w umowie pożyczki, prowadzące do odmowy przyznania ochrony uprawnionej konsumentce.

IV.511.457.2022 z 15 grudnia 2022 r. – skarga nadzwyczajna od nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym Sądu Rejonowego.

Rzecznik Praw Obywatelskich, z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, wniósł skargę nadzwyczajną od prawomocnego nakazu zapłaty z dnia 16 marca 2010 r., wydanego przez Sąd Rejonowy w K. w sprawie z powództwa Gminy Miejskiej K. – Zarząd Budynków Komunalnych w K. przeciwko pozwanym B. K., B. K., M. K., A. K. oraz małoletnim: D. K., A. K., E. K., J. K., K. K. reprezentowanym przez przedstawicieli ustawowych rodziców: B. K. i B. K. o zapłatę.

RPO zaskarżył go w części zobowiązującej pozwanych: D. K., A. K., K. K., E. K. i J. K. do zapłaty solidarnie z pozostałymi pozwanymi dochodzonej pozwem kwoty oraz w zakresie nałożonego na tych pozwanych obowiązku zwrotu kosztów postępowania.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 u.SN powyższemu nakazowi zapłaty Rzecznik zarzucił: naruszenie zasad oraz wolności i praw człowieka i obywatela określonych w Konstytucji, a to konstytucyjnej zasady zaufania do państwa oraz zasady bezpieczeństwa prawnego, wywodzonych z art. 2 Konstytucji, oraz chronionego w art. 72 ust. 1 Konstytucji dobra dziecka z uwagi na wydanie zaskarżonego nakazu zapłaty wobec D. K., A. K., K. K., E. K. i J. K. jako pozwanych solidarnie, który w sposób nieuzasadniony i niesprawiedliwy nakłada na wymienionych pozwanych obowiązek zapłaty należności z tytułu odszkodowania za zajmowanie bez tytułu prawnego lokalu mieszkalnego, mimo iż w okresie objętym żądaniem pozwu byli oni osobami małoletnimi i nie mogli ponosić odpowiedzialności za tego rodzaju należności wynikające z zamieszkiwania wraz z rodzicami w tym lokalu; naruszenie chronionego w art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji prawa do ochrony własności i praw majątkowych pozwanych: D. K., A. K., K. K., E. K. i J. K., z uwagi na wydanie zaskarżonego nakazu zapłaty, który w sposób nieuzasadniony i niesprawiedliwy nakłada na nich obowiązek solidarnej zapłaty należności z tytułu odszkodowania za zajmowanie bez tytułu prawnego mieszkania, mimo iż w okresie objętym żądaniem pozwu byli osobami małoletnimi, co prowadzi do naruszenia praw majątkowych wymienionych pozwanych.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 2 u.SN powyższemu nakazowi zapłaty RPO zarzucił: rażące naruszenie prawa materialnego, tj. art. 18 ust. 1 ustawy o

ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego (dalej w skrócie: u.o.p.l.) w brzmieniu obowiązującym w dacie wydania nakazu zapłaty poprzez jego błędną wykładnię skutkującą przyjęciem, że pozwani: D. K., A. K., K. K., E. K. i J. K., reprezentowani przez przedstawicieli ustawowych rodziców B. K. i B. K., odpowiadają solidarnie wraz z pozostałymi pozwanymi za zapłatę należności z tytułu odszkodowania za zajmowanie bez tytułu prawnego lokalu mieszkalnego, mimo iż w okresie objętym żądaniem pozwu byli osobami małoletnimi i nie mogli ponosić odpowiedzialności za tego rodzaju należności, a w konsekwencji zasądzenie od tych pozwanych dochodzonych pozwem należności.

Mając powyższe na uwadze, na podstawie art. 91 § 1 u.SN Rzecznik wniósł o uchylenie zaskarżonego nakazu zapłaty Sądu Rejonowego w K. z dnia 16 marca 2010 r. w zaskarżonej części i wydanie orzeczenia co do istoty sprawy poprzez oddalenie powództwa wobec wymienionych pozwanych, lub ewentualnie o uchylenie zaskarżonego nakazu zapłaty w stosunku do wymienionych pozwanych i przekazanie sprawy do ponownego rozpatrzenia Sądowi Rejonowemu w K.

IV.511.481.2021 z 22 grudnia 2022 r. – skarga nadzwyczajna od wyroku zaocznego Sądu Rejonowego w sprawie egzekucyjnej.

Rzecznik Praw Obywatelskich, z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, wniósł skargę nadzwyczajną, zaskarżając wyrok zaoczny wydany przez Sąd Rejonowy w N. D. M. z dnia 4 lutego 2003 r., w części zasądzającej odsetki umowne od kwoty głównej w wysokości 1% za każdy dzień od dnia 6 listopada 2001 r. do dnia zapłaty.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 2 u.s.n. zaskarżonemu orzeczeniu RPO zarzucił: rażące naruszenie prawa materialnego, tj. art. 353¹ w zw. z art. 58 § 2 i § 3 ustawy - Kodeks cywilny (dalej: „k.c.”) poprzez ich niewłaściwe zastosowanie i przyjęcie, że umowa zobowiązująca jedną ze stron do zapłaty odsetek w wysokości 1% w stosunku dziennym jest w całości ważna, podczas gdy zastrzeżenie odsetek w takiej wysokości powoduje przysporzenie nadmiernych i nieusprawiedliwionych zysków dla drugiej strony, rażąco naruszając zasady współzycia społecznego, co prowadzi do częściowej bezwzględnej nieważności umowy; rażące naruszenie prawa procesowego, tj. art. 339 § 2 ustawy - Kodeks postępowania cywilnego (dalej jako „k.p.c.”) poprzez jego niewłaściwe zastosowanie i wydanie wyroku zaocznego uwzględniającego roszczenie pozwu w całości, bez dokonania prawidłowej oceny materialnoprawnej jego zasadności w zakresie odsetek umownych, podczas gdy domniemanie prawdziwości twierdzeń powoda,

przewidziane w art. 339 § 2 k.p.c., dotyczy jedynie podstawy faktycznej wyroku i nie obowiązuje w zakresie prawa materialnego.

Ponadto na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 u.s.n. zaskarżonemu wyrokowi Rzecznik zarzucił naruszenie zasad i praw określonych w Konstytucji, tj. zasady sprawiedliwości społecznej, zasady zaufania do państwa i stanowionego przez nie prawa, bezpieczeństwa prawnego oraz zakazu tworzenia uprawnień pozornych, wywodzonych z art. 2 Konstytucji, z uwagi na zasądzenie rażąco wygórowanych odsetek umownych, przysparzających jednej ze stron umowy nadmiernych i nieusprawiedliwionych zysków, co w istocie doprowadziło do tego, że ustawowy zakaz zawierania umów sprzecznych z zasadami współżycia społecznego stał się dla pozwanej instytucją pozorną i iluzoryczną; praw majątkowych chronionych w art. 64 ust. 1 Konstytucji, gdyż zaskarżone rozstrzygnięcie doprowadziło do powstania długu w nieuzasadnionej wysokości, podlegającej egzekucji przy pomocy środków przymusu sankcjonowanych przez Państwo, dotkliwie ingerującej w prawa majątkowe pozwanej; zasady ochrony konsumenta, zagwarantowanej w art. 76 Konstytucji, z uwagi na zaniechanie zbadania przez sąd, czy przedstawiona do rozstrzygnięcia sprawa ma charakter konsumencki, co doprowadziło do pogłębienia dysproporcji między stronami postępowania oraz wsparcia działań przedsiębiorcy nakierowanych na wykorzystanie słabszej pozycji konsumenta.

Mając powyższe na uwadze, na podstawie art. 115 § 2 w zw. z art. 91 § 1 u.s.n. RPO wniósł o uchylenie ww. wyroku zaocznego wydanego przez Sąd Rejonowy w N. D. M., I Wydział Cywilny, z dnia 4 lutego 2003 r., w zaskarżonej części oraz przekazanie sprawy w tej części do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w N. D. M.

W ocenie Rzecznika istotne naruszenia zasad i praw określonych w Konstytucji przemawiają za wydaniem przez Sąd Najwyższy wnioskowanego rozstrzygnięcia, pomimo iż od dnia uprawomocnienia się zaskarżonego orzeczenia upłynęło pięć lat. Rzecznik zwrócił uwagę, że zasądzone odsetki umowne nadal są egzekwowane przez powoda, a do zapłaty wciąż pozostaje ponad 400 tysięcy złotych, pomimo iż należność główna opiewała na kwotę 6.000,00 zł. Taki stan rzeczy, dotkliwie ingerujący w prawa majątkowe pozwanej, nie może korzystać z dalszej ochrony Państwa.

IV.511.439.2022 z 28 grudnia 2022 r. – skarga nadzwyczajna od nakazu zapłaty Sądu Rejonowego wydanego w postępowaniu upominawczym.

Rzecznik Praw Obywatelskich, z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, wniósł skargę nadzwyczajną od prawomocnego nakazu zapłaty z dnia 27 czerwca 2013 r., wydanego przez Sąd Rejonowy w S. – K. w sprawie z powództwa Gminy S. –

K. przeciwko M. K. – B., W. B. i M. B. o zapłatę i zaskarżył go w części zobowiązującej pozwanego M. B. do zapłaty solidarnie z pozostałymi pozwanymi dochodzonej pozwem kwoty oraz w zakresie nałożonego na M. B. obowiązku zwrotu kosztów postępowania.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 u.SN powyższemu nakazowi zapłaty Rzecznik zarzucił: naruszenie zasad oraz wolności i praw człowieka i obywatela określonych w Konstytucji, a to konstytucyjnej zasady zaufania do państwa oraz zasady bezpieczeństwa prawnego, wywodzonych z art. 2 Konstytucji, oraz chronionego w art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji prawa do ochrony własności i praw majątkowych pozwanego M. B. z uwagi na wydanie zaskarżonego nakazu zapłaty, który w sposób nieuzasadniony nakłada na niego obowiązek solidarnej zapłaty należności z tytułu zamieszkiwania w lokalu w S. – K., mimo niewyjaśnienia poważnych wątpliwości co do zasadności skierowanego wobec niego roszczenia.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 2 u.SN powyższemu nakazowi zapłaty RPO zarzucił: - rażące naruszenie prawa procesowego, tj. art. 499 pkt 2 k.p.c. w brzmieniu obowiązującym w dniu wydania nakazu zapłaty, poprzez jego niezastosowanie w sytuacji, gdy przytoczone przez powoda okoliczności budziły wątpliwości, gdyż nie wynikało z nich, za jaki okres powód dochodzi od pozwanych należności związanych z zamieszkiwaniem w lokalu mieszkalnym w S. – K., a tym samym, czy w okresie objętym żądaniem pozwu pozwany M. B. był osobą pełnoletnią, przez co – w świetle prawa materialnego – okoliczności te nie były wystarczające do wydania nakazu zapłaty w tej sprawie.

Mając powyższe na uwadze, na podstawie art. 91 § 1 u.SN Rzecznik wniósł o uchylenie zaskarżonego nakazu zapłaty Sądu Rejonowego w S. – K. z dnia 27 czerwca 2013 r. w stosunku do tego pozwanego i przekazanie sprawy do ponownego rozpatrzenia w tym zakresie Sądowi Rejonowemu w S. - K.

Sąd Najwyższy wydał następujące orzeczenia w sprawie skarg nadzwyczajnych Rzecznika Praw Obywatelskich:

IV.7000.46.2019 z 8 stycznia 2021 r. - skarga nadzwyczajna od postanowienia Sądu Rejonowego dotyczącego częściowego zniesienia współużytkowania wieczystego nieruchomości.

Skarga nadzwyczajna uwzględniona (postanowienie z 25 października 2022 r., sygn. akt I NSNc 589/21).

Sąd Najwyższy uchylił postanowienie Sądu Rejonowego w O. z 3 lutego 2003 r. w całości. Zdaniem SN skarga nadzwyczajna zasługuje na uwzględnienie, albowiem ww. postanowienie, zaskarżone w całości, nie odpowiada prawu. W niniejszej sprawie wykonanie postanowienia Sądu

Rejonowego w O. z 3 lutego 2003 r., nie jest możliwe, gdyż nie wywołuje ono żadnych skutków przewidzianych w art. 624 k.p.c, w wyniku wadliwej opinii biegłego z zakresu geodezji. Dlatego Sąd Najwyższy podziela stanowisko Rzecznika Praw Obywatelskich, że na skutek rażącej jego wadliwości nie doszło do sądowego zniesienia współużytkowania wieczystego wskazanej w nim nieruchomości przez podział na odrębne przedmioty współużytkowania wieczystego. W tym względzie Sąd Rejonowy w O. naruszył art. 210 zd. 1 k.c. w zw. z art. 211 k.c, poprzez ich błędne zastosowanie i zniweczenie prawa uczestników do zniesienia stanu wspólności przysługujących im praw rzeczowych na drodze sądowej. Powyższe prowadzi też do wniosku, że zasadny jest zarzut naruszenia przepisów postępowania, poprzez błędne oznaczenie w sentencji zaskarżonego postanowienia Sądu Rejonowego w O. z 3 lutego 2003 r. powierzchni działek, mających stanowić przedmiot wyodrębnianych praw użytkowania wieczystego.

IV.512.21.2018 z 5 lutego 2021 r. - skarga nadzwyczajna od postanowienia Sądu Rejonowego, dotyczącego uzupełnienia oraz zatwierdzenia projektu planu podziału sumy uzyskanej w egzekucji z nieruchomości.

Skarga nadzwyczajna oddalona (postanowienie z 26 października 2022 r., sygn. akt I NSNc 772/21).

Sąd Najwyższy stwierdził, że w niniejszej sprawie Rzecznik Praw Obywatelskich nie zdołał wykazać zasadności podniesionych w skardze nadzwyczajnej zarzutów sformułowanych wobec zaskarżonego nią postanowienia Sądu Rejonowego w Cz., odwołujących się do przesłanek szczegółowych wskazanych w art. 89 § 1 pkt 1 i 2 u.SN. Stwierdzenie, że żadna z podstaw szczegółowych nie okazała się zasadna, zwalnia Sąd Najwyższy od obowiązku badania zaistnienia w niniejszej sprawie przesłanki ogólnej, o której mowa w art. 89 § 1 in principio u.SN, tj. konieczności wzruszenia zaskarżonego nią prawomocnego orzeczenia w celu zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej. Aby przesłanka ta uzasadniała uwzględnienie skargi nadzwyczajnej i w konsekwencji uchylenie zaskarżonego orzeczenia, musi wystąpić łącznie z jedną z określonych w powołanym przepisie przesłanek szczegółowych. W niniejszej sprawie uznać należy, że sytuacja taka nie ma miejsca. Jeżeli Sąd Najwyższy stwierdzi brak podstawy do uchylenia zaskarżonego orzeczenia, oddala skargę nadzwyczajną (art. 91 § 1 zd. 2 u.SN).

IV.511.451.2020 z 5 lutego 2021 r. - skarga nadzwyczajna od postanowienia Sądu Rejonowego o stwierdzenie nabycia spadku.

Skarga nadzwyczajna nieuwzględniona (postanowienie z 4 października 2022 r., sygn. akt I NSNc 704/21).

Sąd Najwyższy wskazał, iż pismo wniesione przez Rzecznika Praw Obywatelskich podlegało odrzuceniu z uwagi na błędy konstrukcyjne, których wystąpienie uniemożliwia zakwalifikowanie go jako skargi nadzwyczajnej. Uchybienia te są tak znaczące, że w świetle obowiązujących przepisów prawnych, jak i ugruntowanego orzecnictwa Sąd Najwyższy nie mógł wdrożyć co do niego procedury sanacyjnej. Nie można tracić z pola widzenia i tej okoliczności, że RPO wniósł skargę nadzwyczajną niezgodnie z właściwością, bowiem jej adresatem uczynił Izbę Cywilną Sądu Najwyższego. W kwestii formalnej skargi nadzwyczajnej wywiezionej przez Rzecznika Praw Obywatelskich, Sąd Najwyższy wskazał, że skarga w brzmieniu z dnia jej wnoszenia zasługiwała na odrzucenie także z uwagi na brak korelacji zakresu zaskarżenia i wniosków skargi. Skarżący wskazał, że zaskarża orzeczenie sądu a quo w części, tj. w zakresie, w którym w kręgu spadkobierców nie został uwzględniony J. G., natomiast zawniósł o uchylenie tego orzeczenia w części, w której sąd stwierdził, że spadek po E. G. nabyli zstępni F. G. w udziałach po 1/84 części spadku i przekazanie sprawy w tej części do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w S. Mając na względzie okoliczność, że nie jest możliwe skuteczne zaskarżenie orzeczenia nieistniejącego, to w konsekwencji wniosek skargi nadzwyczajnej w jakimkolwiek brzmieniu nie mógłby zostać uwzględniony przez Sąd Najwyższy.

IV.7000.60.2019 z 8 marca 2021 r. - skarga nadzwyczajna od wyroku Sądu II instancji w sprawie o zapłatę wynagrodzenia z tytułu przeprowadzenia badań archeologicznych.

Skarga nadzwyczajna oddalona (wyrok z 3 listopada 2022 r., sygn. akt I NSNc 783/21).

W ocenie Sądu Najwyższego, nie można uznać za trafny podniesiony w skardze zarzut, zgodnie z którym w sprawie występuje oczywista sprzeczność istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego materiału dowodowego, tj. zarzut przyjęcia przez SO w W., że w świetle całokształtu przeprowadzonych w sprawie dowodów oraz ujawnionych w niej okoliczności, nie można stwierdzić, iż pozwana zawarła z powodem umowę o świadczenie usług, w której jako zlecająca zobowiązała się do zapłaty na rzecz powoda wynagrodzenia za wykonane przez niego badania archeologiczne. Tym bardziej nie sposób uznać, że powoływanie się na brak legitymacji biernej przez pozwaną stało w sprzeczności z zebraniem materiałem dowodowym, co więcej, aby sprzeczność ta była „oczywista”. Okoliczność ta była bowiem podnoszona przez pozwaną w odpowiedzi na pozew oraz podlegała zbadaniu przez Sąd I instancji. Na uwzględnienie nie

zasłużył również zarzut naruszenia konstytucyjnej zasady sprawiedliwości społecznej, zasady zaufania do państwa oraz zasady bezpieczeństwa prawnego, wywodzonych z art. 2 Konstytucji oraz przysługującej powodowi na gruncie art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji konstytucyjnej ochrony praw majątkowych, z uwagi na wydanie prawomocnego rozstrzygnięcia, które stanowi wyraz akceptacji przez Sąd Okręgowy stanu równoznacznego z brakiem możliwości uzyskania przez powoda stosownego wynagrodzenia, mimo należytego wykonania przez niego zleconych mu przez pozwaną w ramach badań archeologicznych prac. SN orzekł, iż Rzecznik Praw Obywatelskich nie zdołał wykazać zasadności podniesionych w skardze nadzwyczajnej zarzutów sformułowanych wobec zaskarżonego nią wyroku Sądu Okręgowego w W., odwołujących się do przesłanek szczegółowych wskazanych w art. 89 § 1 pkt 1, 2 i 3 u.SN.

V.511.95.2020 z 9 marca 2021 r. - skarga nadzwyczajna od nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym.

Skarga nadzwyczajna oddalona (wyrok z 12 października 2022 r., sygn. akt I NSNc 734/21).

Sąd Najwyższy orzekł, iż skarga nie ma uzasadnionych podstaw. Zarzut naruszenia przepisu prawa materialnego art. 58 § 1 k.c. poprzez jego niezastosowanie, wyrażające się w nieprzeprowadzeniu badania, czy umowa kredytu jest ważna, jeżeli dokona się z niej eliminacji klauzul niedozwolonych zgodnie z treścią art. 385[^] §1 k.c., SN uznał za bezzasadny. Wnioski skarżącego w tym zakresie nie są jasne i nie przekonują Sądu Najwyższego. Z tych samych powodów bezzasadny jest zarzut naruszenia art. 385[^] § 1 k.c. Także ten zarzut nie został poprawnie skonstruowany. Istotną okolicznością w sprawie jest też fakt, że ostatecznym orzeczeniem w sprawie, które mogło naruszać prawa pozwanych jest postanowienie Sądu Apelacyjnego w K. odrzucające zażalenie na postanowienie o odrzuceniu spóźnionego sprzeciwu od nakazu zapłaty. Zaskarżone orzeczenie nie jest więc orzeczeniem, które można byłoby uznać za czynnik kauzalny decydujący o ostatecznym naruszeniu praw pozwanych.

V.511.435.2019 z 9 marca 2021 r. - skarga nadzwyczajna od wyroku Sądu Okręgowego w zakresie powództwa o zapłatę.

Skarga nadzwyczajna częściowo uwzględniona (wyrok z 23 listopada 2022 r., sygn. akt I NSNc 707/21).

Sąd Najwyższy orzekł, iż Sąd Okręgowy w W. naruszył w powyższy sposób przepisy prawa unijnego, które nakazują zapewnienie ochrony konsumentom, w zakresie zwrotu nadpłaconych kosztów na wypadek niewypłacalności organizatora lub punktu sprzedaży detalicznej, będących stroną umowy. Bezspornie Polska nie zagwarantowała na gruncie prawa

krajowego odpowiednich uregulowań, które pozwoliłyby na właściwą implementację art. 7 dyrektywy 90/314 i skuteczną ochronę osób będących stronami takich umów. Przyjęcie i zastosowanie niekorzystnej dla nich interpretacji, sprowadzającej się do próby wykazania braku związku przyczynowego, uznać należy za niedopuszczalne i stanowiące rażące naruszenie powyższego przepisu. Odnośnie do powoda M. K. zarzut naruszenia art. 7 dyrektywy 90/314 oraz art. 361 § 1 k.c. okazał się niezasadny. Okoliczność błędnej implementacji i poniesienia szkody nie może mieć bowiem charakteru abstrakcyjnego. Wobec świadomości powoda co do przysługujących mu praw, jak również podjęcia w stosunkowo krótkim czasie w tym celu stosownych kroków, wskazywanie na inny moment rozpoczęcia biegu przedawnienia przysługujących mu roszczeń, jak i przypisywanie odmiennego charakteru wezwaniu do zapłaty, uznać należy za całkowicie chybione.

BPW.511.134.2020 z 25 marca 2021 r. - skarga nadzwyczajna w sprawie postępowania dotyczącym umowy kredytu.

Skarga nadzwyczajna oddalona (wyrok z 12 października 2022 r., sygn. akt I NSNc 629/21).

Sąd Najwyższy orzekł, iż skarga nadzwyczajna nie zasługiwała na uwzględnienie. Niewątpliwie w przedmiotowej sprawie mamy do czynienia z nieważnością postępowania, jednakże zarzut I sposób jego sformułowania jest wadliwy. Skarżący zarzucił sądowi rażące naruszenie prawa procesowego w postaci art. 369 pkt 2 k.p.c, przy czym przepis ten w swojej treści traktuje o właściwości sądu i terminie do wniesienia apelacji, a w przedmiotowej sprawie nie był stosowany, jak również nie posiadał pkt 2 jako jednostki redakcyjnej. Co również istotne, skarżący w uzasadnieniu zarzutu nie wskazuje z jakich przyczyn w jego ocenie naruszenie prawa miało charakter rażący. Jak o niezasadne należało uznać zarzuty naruszenia art. 485 § 1 pkt 1 k.p.c. - poprzez błędną wykładnię i wynikające z niej błędne zastosowanie, tj. wydanie nakazu zapłaty w sytuacji, gdy brak było podstaw prawnych do procedowania w ramach postępowania nakazowego. Nietrafny był także zarzut oczywistej sprzeczności istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego poprzez naruszenie art. 233 § 1 k.p.c, na skutek przyjęcia za udowodnione okoliczności faktycznych wskazanych przez powoda w pozwie. Chybiony był również zarzut naruszenia konstytucyjnej zasady zaufania do państwa i bezpieczeństwa prawnego wywodzonych z art. 2 Konstytucji oraz konstytucyjnego prawa do sprawiedliwego, czyli także rzetelnego rozpatrzenia sprawy przez sąd, wywodzonego z art. 45 ust. 1 Konstytucji, a to w braku należytego jego uzasadnienia.

IV.7000.126.2018 z 25 marca 2021 r. - skarga nadzwyczajna od postanowienia Sądu Rejonowego stwierdzającego nabycie spadku.

Skarga nadzwyczajna uwzględniona (postanowienie z 12 października 2022 r., sygn. akt I NSNc 716/21).

Sąd Najwyższy uchylił postanowienie Sądu Rejonowego w D. G. z dnia 17 lipca 2012 r. w punkcie 1 i stwierdził, że spadek po I. P., na podstawie ustawy nabyli: mąż A. P. w 1 części, ojciec T. D. w 1 części oraz siostrzeniec G. K. w 1 części, przy czym nabycie nastąpiło z dobrodziejstwem inwentarza. SN stwierdził, iż podniesione przez skarżącego zarzuty okazały się zasadne. Konfrontacja stanu faktycznego i stanu prawnego ustalonych w zaskarżonym postanowieniu z przepisami dotyczącymi zasad dziedziczenia ustawowego niezbicie dowodzi, że w niniejszej sprawie Sąd Rejonowy w D. G. naruszył przepisy prawa obowiązujące w dniu wydania zaskarżonego orzeczenia. Nie dającym się zaakceptować skutkiem takiego naruszenia prawa jest pozostawanie w obrocie prawnym wadliwego postanowienia Sądu Rejonowego w D. G. z 17 lipca 2012 r. o stwierdzeniu nabycia spadku, które uniemożliwia należyte uporządkowanie spraw spadkowych po zmarłej I. P.

IV.7000.234.2019 z 30 marca 2021 r. - skarga nadzwyczajna od postanowienia Sądu Rejonowego stwierdzającego nabycie spadku.

Skarga nadzwyczajna oddalona (postanowienie z 13 października 2022 r., sygn. akt I NSNc 585/21).

Sąd Najwyższy orzekł, iż skarga nadzwyczajna nie zasługiwała na uwzględnienie. Nie ma racji skarżący, iż sąd w sprawie z wniosku B. P. z udziałem H. M. i R. M. o stwierdzenie nabycia spadku po E. M. dopuścił się rażącego naruszenia prawa materialnego poprzez nieuprawnione zastosowanie w sprawie art. 931 § 1 zd. 1 k.c, w następstwie pominięcia dyspozycji art. 926 § 1 i 2 k.c. oraz naruszenia konstytucyjnej zasady zaufania do państwa oraz zasady bezpieczeństwa prawnego, jak również prawa do dziedziczenia. Sąd będąc związany wnioskiem oraz należycie wypełniając art. 670 § 1 k.p.c. (sąd spadku bada z urzędu, kto jest spadkobiercą, w szczególności bada, czy spadkodawca pozostawił testament, oraz wzywa do złożenia testamentu osobę, co do której będzie uprawdopodobnione, że testament u niej się znajduje) wydał orzeczenie spadkowe, które odpowiadało ustalonemu stanowi faktycznemu i stanowisku stron. Mając na uwadze powyższe, Sąd Najwyższy, na podstawie art. 91 § 1 in fine u.s.n., wobec stwierdzenia bezzasadności skargi, oddalił ją (pkt 1 postanowienia).

V.511.12.2021 z 31 marca 2021 r. - skarga nadzwyczajna od wyroku Sądu Rejonowego w sprawie bankowego tytułu egzekucyjnego.

Skarga nadzwyczajna uwzględniona (wyrok z 4 października 2022 r., sygn. akt I NSNc 540/21).

Sąd Najwyższy uwzględnił skargę nadzwyczajną RPO. Zarówno zarzut naruszenia zasady demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, jak i zarzut rażącego naruszenia przepisów prawa materialnego poprzez niezastosowanie art. 117 § 2 k.c. został przez Sąd Najwyższy uwzględniony. SN uchylił zatem wyrok Sądu Rejonowego w W. w całości i oddalił powództwo.

V.510.119.2019 z 31 marca 2021 r. - skarga nadzwyczajna od wyroku Sądu Okręgowego z powództwa przeciwko bankowi o zapłatę.

Skarga nadzwyczajna odrzucona (postanowienie z 19 października 2022 r., sygn. akt I NSNc 700/21).

Sąd Najwyższy wskazał, że Rzecznik Praw Obywatelskich przytaczając podstawy (przesłanki) szczególne skargi nadzwyczajnej wskazał konkretne przepisy ustawy o SN. Naruszenie art. 89 § 1 pkt 1 i pkt 2 u.SN polegać miało na rażącym naruszeniu prawa materialnego, tj. konkretnych przepisów Kodeksu cywilnego. W świetle skargi nadzwyczajnej RPO, zarówno sformułowanego zarzutu, jak i jej części motywacyjnej, całkowicie niejasne pozostaje, w jaki sposób zarzucane naruszenie prawa materialnego odnosi się do podstawy skargi, jaką jest art. 89 § 1 pkt 1 u.SN, zgodnie z którą skarga nadzwyczajna może być wniesiona, jeśli orzeczenie narusza zasady lub wolności i prawa człowieka i obywatela określone w Konstytucji. Sformułowane w tej części skargi nadzwyczajnej zarzuty odnoszą się wyłącznie do naruszenia prawa materialnego - przepisów k.c. Podobnie część motywacyjna uzasadnienia nie pozwala na ich powiązanie z zarzutami naruszenia ustawy zasadniczej. Sąd Najwyższy nie jest zatem w stanie zbadać pierwszego z podniesionych zarzutów w granicach przytoczonej podstawy. Drugi z podniesionych przez RPO zarzutów szczególnych sformułowany został w następujący sposób: „[n]a podstawie art. 89 § 1 UoSN zaskarżonemu wyrokowi zarzucam naruszenie art. 2, art. 45 ust. 1 i art. 76 Konstytucji”. Ponownie wskazać należy, że w oparciu o tak skonstruowany zarzut niemożliwe jest jednoznaczne zrekonstruowanie podstawy skargi nadzwyczajnej. Wskazany przez Rzecznika Praw Obywatelskich art. 89 § 1 u.SN zawiera bowiem trzy punkty. Obowiązkiem wnoszącego skargę nadzwyczajną jest precyzyjne wskazanie przepisu albo przepisów prawa, które jego zdaniem zostały naruszone. Brak spełnienia przez Rzecznika obowiązku określonego w art. 398⁴ § 1 pkt 2 k.p.c, dotyczącego wymagań konstrukcyjnych skargi, mającego charakter wady nieusuwalnej, powoduje odrzucenie skargi nadzwyczajnej a limine.

IV.7000.399.2019 z 31 marca 2021 r. - skarga nadzwyczajna od nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym Sądu Rejonowego.

Skarga nadzwyczajna odrzucona (postanowienie z 18 października 2022 r., sygn. akt I NSNc 745/21).

Sąd Najwyższy wskazał, iż w sentencji zaskarżonego nakazu Sąd Rejonowy w P. nie zastrzegł pozwanym prawa do powoływania się w toku postępowania egzekucyjnego na ograniczenie odpowiedzialności. W tym też zakresie, Rzecznik Praw Obywatelskich zaskarżył nakaz zapłaty Sądu Rejonowego w P. Mając na względzie, że nie jest możliwe skuteczne zaskarżenie nieistniejącego orzeczenia, wnioszek skargi nadzwyczajnej, wskazujący na element orzeczenia, który nie istnieje, nie może zostać uwzględniony przez Sąd Najwyższy. RPO wniósł o wydanie orzeczenia reformatoryjnego względnie kasatoryjnego. Jednocześnie skarżący nie określił w jakim zakresie wnosi o uchylenie zaskarżonego nakazu zapłaty, ograniczając się do stwierdzenia: „uchylenie zaskarżonego nakazu zapłaty i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w P.”, a przez to naruszył art. 3894 § 1 pkt 3 k.p.c. Z powyższych względów SN odrzucił skargę nadzwyczajną.

IV.510.54.2020 z 9 lutego 2022 r. - skarga nadzwyczajna od wyroku Sądu Apelacyjnego w sprawie o rozwód.

Skarga nadzwyczajna uwzględniona (wyrok z 23 listopada 2022 r., sygn. akt. I NSNc 263/22).

Sąd Najwyższy uchylił punkt II i III wyroku, zniósł postępowanie w sprawie w pozostałym zakresie i przekazał sprawę Sądowi Apelacyjnemu w Rz. do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania ze skargi nadzwyczajnej. Sąd Najwyższy uznał, że zaskarżony wyrok wydany został w warunkach nieważności postępowania, pozostając w sprzeczności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej. Z tej przyczyny konieczne stało się uchylenie wyroku Sądu Apelacyjnego w Rz. w zaskarżonej części, zniesienie postępowania w zakresie objętym nieważnością i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu w oparciu o art. 386 § 2 k.p.c. w zw. z 398 § 1 k.p.c. w zw. z art. 95 pkt 1 ustawy o Sądzie Najwyższym. Sąd Najwyższy zaznaczył, że wobec jasnej redakcji art. 374 zdanie drugie k.p.c. nie zachodzą najmniejsze wątpliwości, iż Sąd Apelacyjny w Rz. rozpoznając apelację na posiedzeniu niejawnym, mimo zgłoszenia przez pozwaną skutecznego wniosku o rozpoznanie tego środka zaskarżenia na rozprawie, dopuścił się rażącego naruszenia procedury cywilnej, a w konsekwencji także prawa pozwanej do obrony swoich praw. Z tego względu orzeczenie zaskarżone skargą nadzwyczajną nie mogło ostać się w obrocie prawnym.

4. Rzecznik przystąpił do postępowania sądowego:

IV.511.391.2022 z 13 października 2022 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Sądem Rejonowym wraz z wnioskiem o uzupełnienie postanowienia oraz z wnioskiem o przywrócenie terminu.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniu przed Sądem Rejonowym w Ł. Na podstawie art. 351 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. w zw. z art. 20 ust. 1 u.p.n. RPO wniósł o uzupełnienie postanowienia Sądu Rejonowego w Ł. z dnia 27 czerwca 2022 r., poprzez orzeczenie o wyłączeniu zamieszczenia danych nieletniego I. M. w Rejestrze Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym, o jakim mowa w ustawie o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym (dalej u.p.z.p.s.) ze względu na to, że materiał dowodowy zgromadzony w sprawie w sposób oczywisty wskazuje na spełnienie przesłanki z art. 9 ust. 3 in fine u.p.z.p.s., tj. zamieszczenie danych spowodowałoby niewspółmiernie surowe skutki dla nieletniego I. M.

Jednocześnie, na podstawie art. 169 k.p.c. Rzecznik wniósł o przywrócenie terminu do złożenia ww. wniosku o uzupełnienie postanowienia Sądu Rejonowego w Ł. z dnia 27 czerwca 2022 r., wnosząc o dopuszczenie dowodu z kopii pisma przewodniego, przy którym zostały przesłane do Biura Rzecznika akta sądowe, na okoliczność zachowania terminu.

Stanowisko uwzględnione (postanowienie z 20 października 2022 r., sygn. akt V Nkd 164/22).

Sąd Rejonowy w Ł. postanowił: na podstawie art. 169 § 1 k.p.c. przywrócić Rzecznikowi Praw Obywatelskich termin do wniesienia wniosku o uzupełnienie postanowienia z dnia 27 czerwca 2022 r. - kończącego niniejsze postępowanie; 2. na podstawie art. 351 § 1 k.p.c. w zw. z art. 361 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. w zw. z art. 27 ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich uzupełnić postanowienie z dnia 27 czerwca 2022 r., kończące niniejsze postępowanie w ten sposób, że nakazać wyłączenie zamieszczenia danych o nieletnim I. M. S. w Rejestrze Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym; 3. sprostować postanowienie z dnia 27 czerwca 2022 r. kończące niniejsze postępowanie odnośnie błędnie wskazanego nazwiska panińskiego matki nieletniego. Sąd wydał niniejsze postanowienie dzieląc w zupełności argumenty Rzecznika i przyjąwszy je za własne w całości uwzględnił wyrażone w nich wnioski.

V.510.239.2019 z 18 października 2022 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Sądem Apelacyjnym od wyroku Sądu Okręgowego w części oddalającej powództwo powodowych konsumentów o zapłatę.

Rzecznik Praw Obywatelskich w oparciu o art. 386 § 1 ustawy - Kodeks postępowania cywilnego (dalej: k.p.c.) poparł apelację Powodów w całości, poprzez zmianę wyroku Sądu Okręgowego w W. z dnia 3 stycznia 2020 r. i zasądzenie solidarnie od Pozwanego na rzecz Powodów kwoty 182 940,02 zł wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty. Ponadto, w oparciu art. 385 k.p.c. RPO wniósł o oddalenie apelacji Pozwanego w całości.

W ocenie Rzecznika wyrok Sądu Okręgowego w W. z dnia 3 stycznia 2020 r., w części oddalającej powództwo o zapłatę, zapadł z naruszeniem przepisów prawa materialnego, przywołanych w petitum apelacji wniesionej przez Powodów; wyrok Sądu Okręgowego w W. z dnia 3 stycznia 2020 r., w części zaskarżonej przez Pozwanego, jest w pełni prawidłowy, a apelacja wywiedziona przez Pozwanego nie znajduje uzasadnionych podstaw i powinna zostać oddalona.

Zdaniem RPO, wyrok Sądu Okręgowego w części oddalającej powództwo powodowych konsumentów o zapłatę, stanowi naruszenie standardów ochrony praw konsumenta wynikających z prawa unijnego.

V.511.833.2022 z 18 października 2022 r. – skarga o wznowienie postępowania w sprawie z powództwa Spółki o zapłatę.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł skargę o wznowienie postępowania w sprawie z powództwa Spółki przeciwko P. G. o zapłatę 11250,60 zł, zakończonej prawomocnym nakazem zapłaty wydanym w elektronicznym postępowaniu upominawczym z dnia 20 października 2021 r. przez Sąd Rejonowy w L.

Rzecznik wniósł o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym nakazem zapłaty w elektronicznym postępowaniu upominawczym z dnia 20 października 2021 r. wydanym przez Sąd Rejonowy w L.; uchylenie zaskarżonego orzeczenia oraz oddalenie powództwa w całości; na podstawie art. 415 k.p.c. nakazanie zwrotu świadczenia wyegzekwowanego od Pozwanego wraz z odsetkami ustawowymi; na podstawie art. 414 k.p.c. wstrzymanie wykonania kwestionowanego nakazu zapłaty.

Ponadto, RPO wniósł o: dopuszczenie i przeprowadzenie dowodu z: poświadczonej urzędowo kopii dokumentu w postaci wniosku pełnomocnika Pozwanego z dnia 28 lipca 2022 r. o podjęcie interwencji przez Rzecznika Praw Obywatelskich oraz informującego o wydaniu nakazu zapłaty opartego na podrobionym dokumencie – na okoliczność zachowania terminu do wniesienia skargi przez Rzecznika Praw Obywatelskich; dokumentów zawartych na wszystkich kartach akt postępowania karnego Sądu Rejonowego w L.; poświadczonej urzędowo kopii pisma Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym w L. z dnia 2 września 2022 r.

informującego Rzecznika Praw Obywatelskich o toczącym się wobec Pozwanego postępowaniu egzekucyjnym – na okoliczność grożącej Pozwanemu szkody, w tym wynikającej z możliwości powstania kosztów egzekucyjnych, uzasadniającej żądanie wstrzymania wykonalności zaskarżonego orzeczenia.

VII.510.71.2022 z 21 października 2022 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Sądem Apelacyjnym w sprawie o przywrócenie terminu.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniu przed Sądem Apelacyjnym w W. W pierwszej kolejności RPO zwrócił uwagę, że Sąd Apelacyjny w W. doręczył wezwanie o uzupełnienie braków formalnych bezpośrednio na konto powódki w portalu informacyjnym z pominięciem jej pełnomocnika, co było niezgodne z art. 133 § 3 k.p.c., zgodnie z którym nie należy doręczać pism sądowych bezpośrednio stronie, jeśli ma ona ustanowionego pełnomocnika procesowego. W ugruntowanym orzecznictwie od dawna uznaje się, że dyspozycja art. 133 § 3 zdanie pierwsze k.p.c. wiąże nie tylko strony, ale również sam sąd, który powinien doręczać pisma do pełnomocnika. Doręczenie pisma procesowego lub sądowego samej stronie, a nie ustanowionemu przez nią pełnomocnikowi, jest naruszeniem przepisów postępowania.

Następnie Rzecznik zauważył, że przepisy ustawy covidowej ustanawiają jednostronny obowiązek sądu posługiwania się portalem informacyjnym sądów powszechnych przy doręczaniu pism sądowych. Nie istnieje natomiast przepis, który by wyraźnie nakładał na pełnomocników procesowych obowiązek założenia konta w portalu informacyjnym sądów powszechnych.

Istnieje poważna wątpliwość, czy skutki procesowe przewidziane w art. 15zsz9 ust. 3-4 ustawy covidowej dotyczą jedynie pełnomocników posiadających aktywne konto w portalu informacyjnym, czy też wszystkich pełnomocników, niezależnie od tego, czy takie konto posiadają. W ocenie RPO wątpliwości te należy rozstrzygnąć pro libertate, czyli na korzyść prawa dostępu do sądu i uznać, że skutki przewidziane w art. 15zsz9 ust. 3-4 ustawy covidowej dotyczą jedynie pełnomocników posiadających aktywne konto w portalu informacyjnym. Odmienna wykładnia naruszałaby prawa do rzetelnego procesu sądowego oraz zasadę zaufania obywatela do państwa (art. 2 i art. 45 ust. 1 Konstytucji oraz art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności).

IV.511.481.2022 z 15 grudnia 2022 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Sądem Rejonowym wraz z wnioskiem o uzupełnienie postanowienia oraz wnioskiem o przywrócenie terminu.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w przedmiotowym postępowaniu i wniósł o uzupełnienie postanowienia Sądu Rejonowego w O. z 18 października 2022 r., poprzez orzeczenie o wyłączeniu zamieszczenia danych nieletniego O. D. w Rejestrze Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym, o jakim mowa w ustawie o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym (dalej jako: u.p.z.p.s.) ze względu na to, że materiał dowodowy zgromadzony w sprawie w sposób oczywisty wskazuje na spełnienie przesłanki z art. 9 ust. 3 in fine u.p.z.p.s., tj. zamieszczenie danych spowodowałoby niewspółmiernie surowe skutki dla nieletniego O. D.

Jednocześnie, na podstawie art. 169 k.p.c. RPO wniósł o przywrócenie terminu do złożenia ww. wniosku o uzupełnienie postanowienia Sądu Rejonowego w O. z 18 października 2022 r., wnosząc o dopuszczenie dowodu z kopii pisma przewodniego, przy którym zostały przesłane do Biura Rzecznika akta sądowe, na okoliczność zachowania terminu.

W przekonaniu Rzecznika uzupełnienie postanowienia z 18 października 2022 r. jest niezbędne dla ochrony praw obywateli – w tym przypadku nieletniego O. D. Z uwagi na niesporządzenie uzasadnienia, nie można ustalić, jakie okoliczności przemawiały za niezawarciem w sentencji orzeczenia postanowienia o wyłączeniu zamieszczenia danych nieletniego w chwili popełnienia czynu karalnego w Rejestrze. W ocenie RPO jednak, zgromadzony w sprawie materiał dowodowy w sposób jednoznaczny i oczywisty wskazuje na zaistnienie okoliczności, o których mowa w art. 9 ust. 3 in fine u.p.z.p.s. (zamieszczenie danych w Rejestrze spowodowałoby niewspółmiernie surowe skutki dla nieletniego O. D., a niezamieszczenie dodatkowego orzeczenia w sentencji postanowienia mogło wynikać jedynie z przeoczenia).

IV.511.456.2022 z 19 grudnia 2022 r. – skarga o wznowienie postępowania w sprawie zakończonej prawomocnym nakazem zapłaty Sądu Rejonowego.

Rzecznik Praw Obywatelskich, z uwagi na brak zdolności procesowej po stronie małoletnich pozwanych: A. K., D. K., A. K., E. K., J. K. i K. K., którzy nie byli należycie reprezentowani w postępowaniu sądowym, wniósł o: wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym nakazem zapłaty Sądu Rejonowego w K. z dnia 9 listopada 2007 r. w stosunku do pozwanych: A. K., D. K., A. K., E. K., J. K. i K. K., zasądającym od tych pozwanych na rzecz powoda solidarnie z pozostałymi pozwanymi zapłatę dochodzonego roszczenia oraz obciążającym pozwanych kosztami procesu; oddalenie powództwa o zapłatę w stosunku do małoletnich: A. K., D. K., A. K., E. K., J. K. i K. K. (nie reprezentowanych w toku procesu przez przedstawiciela ustawowego).

W ocenie Rzecznika w niniejszej sprawie istnieje potrzeba zmiany prawomocnego nakazu zapłaty w stosunku do pozwanych: A. K., D. K., A. K., E. K., J. K. i K. K., który Sąd Rejonowy w K. wydał pomimo istnienia po stronie wymienionych pozwanych braku zdolności procesowej i braku ich należytej reprezentacji, oraz oddalenia powództwa Gminy Miejskiej K. – Zarządu Budynków Komunalnych w K. wobec pozwanych: A. K., D. K., A. K., E. K., J. K. i K. K. Doprowadzi to do przywrócenia ładu i realizacji ich praw wynikających z Konstytucji, a jednocześnie do zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej.

Sądy wydały następujące orzeczenia:

V.510.123.2020 z 23 kwietnia 2021 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Sądem Apelacyjnym w sprawie o zapłatę.

Stanowisko nieuwzględnione (wyrok z 9 listopada 2022 r., sygn. akt VII AGa 799/20).

Sąd Apelacyjny w W. oddalił apelację. Apelacja powodów nie zasługuje na uwzględnienie, a podniesione w niej zarzuty nie mogą skutkować zmianą lub uchyleniem zaskarżonego orzeczenia. Sąd II instancji podziela i przyjmuje za własne dokonane przez Sąd Okręgowy ustalenia faktyczne oraz w pełni uznaje za prawidłową ocenę prawną tych ustaleń przytoczoną w pisemnych motywach orzeczenia. Zdaniem Sądu nie doszło do przerzucenia na powodów ryzyka walutowego, ryzyko to spoczywało na obu stronach umowy kredytu w tym samym stopniu i brak jest podstaw do twierdzenia, że sporna umowa kredytu czy też działania banku pozostają w sprzeczności z dobrymi obyczajami. Nie doszło do przemilczenia względem powodów ryzyka walutowego, które wiązało się z zawarciem przez nich umowy kredytu indeksowanego kursem franka szwajcarskiego, Z opisanego „Oświadczenia o ryzyku walutowym i ryzyku stopy procentowej do umowy kredytu hipotecznego” wynika nadto, iż powodowie zostali w poinformowani o ryzyku związanym z wybranym przez nich rozwiązaniem kredytowym. Skoro wszystkie zarzuty apelacji okazały się pozbawione podstaw, Sąd Apelacyjny oddalił apelację jako niezasadną na podstawie art. 385 k.p.c.

WZF.7060.77.2022 z 18 maja 2022 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Sądem Apelacyjnym w sprawie odwołania od decyzji Dyrektora Zakładu Emerytalno-Rentowego MSWiA o ponownym ustaleniu emerytury oraz o ponownym ustaleniu renty inwalidzkiej.

Stanowisko uwzględnione (wyrok z 24 listopada 2022 r., sygn. akt III AUa 215/22).

Sąd Apelacyjny w Sz., na skutek apelacji organu rentowego od wyroku Sądu Okręgowego w K. z dnia 23 lutego 2022 r. zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że oddalił odwołania. Ocenic należało, że zaskarżone decyzje były zgodne z obowiązującymi przepisami prawa, co do których Sąd Apelacyjny odmiennie niż Sąd Okręgowy nie odnalazł przesłanek do odmowy ich zastosowania. Jak już wyżej wskazano ratio legis rozwiązań wprowadzonych nowelizacją z 2016 r. jest obniżenie świadczeń jako wynik świadomego i dobrowolnego udziału ubezpieczonej w służbach bezpieczeństwa państwa o strukturze komunistyczno-totalitarnej, które zwalczały najbardziej podstawowe, bo przyrodzone prawa człowieka i wolności obywatelskie. Wobec powyższego, zdaniem Sądu Apelacyjnego, organ rentowy prawidłowo dokonał obniżenia należnej ubezpieczonej emerytury i renty w oparciu o treść art. 15c i 22a ustawy zaopatrzeniowej poprzez „wyzerowanie” okresu wykonywania służby na rzecz totalitarnego państwa. Z tych też względów. Sąd Apelacyjny uznał zarzuty apelacyjne za uzasadnione, a to prowadzi do uznania, że wyrok Sądu Okręgowego jest nieprawidłowy i w związku z tym na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. zmieniono zaskarżony wyrok w ten sposób, że oddalono odwołania.

IV. Pytania prawne do Sądu Najwyższego. Wnioski do Naczelnego Sądu Administracyjnego

1. W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich skierował następujące wnioski do Sądu Najwyższego:

2. Rzecznik zgłosił udział w postępowaniach przed Sądem Najwyższym w sprawie pytań prawnych:

3. Zawiadomienia Rzecznika Praw Obywatelskich do Naczelnego Sądu Administracyjnego o przystąpieniu do postępowania w sprawie pytania prawnego:

V.511.953.2022 z 16 listopada 2022 r. – wniosek do Naczelnego Sądu Administracyjnego w sprawie rozbieżności orzeczniczych odnośnie sposobu dokumentowania otrzymania darowizny gotówkowej przy zwolnieniu podatkowym dla osób najbliższych.

Działając na podstawie art. 264 § 2 ppsa w związku z art. 15 § 1 pkt 2 ppsa, Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł o podjęcie przez Naczelnego Sądu Administracyjnego, uchwały mającej na celu wyjaśnienie przepisów prawnych, których stosowanie wywołało rozbieżności w orzecznictwie sądów administracyjnych, o proponowanej treści: wyrażenie użyte w art. 4a ust. 1 pkt 2 upsid „w przypadku gdy przedmiotem nabycia tytułem darowizny lub polecenia darczyńcy są środki pieniężne (...) - udokumentują ich otrzymanie dowodem przekazania na rachunek płatniczy nabywcy (...)” należy rozumieć w ten sposób, że za dowód wystarczający do skorzystania ze zwolnienia podatkowego dla osób najbliższych uznaje się także dokonanie wpłaty środków pieniężnych, będących przedmiotem czynności prawnej darowizny, przez obdarowanego na własną rzecz w imieniu darczyńcy.

Analiza orzecznictwa sądów administracyjnych w kwestii sposobu dokumentowania darowizn gotówkowych w kontekście prawa do skorzystania ze zwolnienia podatkowego dla osób najbliższych, ujawniła realne rozbieżności, będące podstawą skierowania przez RPO niniejszego wniosku o podjęcie uchwały abstrakcyjnej.

Zdaniem Rzecznika, w judykaturze wykształciły się dwie przeciwstawne linie orzecznicze zakładające, że dla skorzystania ze zwolnienia podatkowego dla osób najbliższych, należy udokumentować otrzymanie środków pieniężnych, będących przedmiotem czynności prawnej darowizny, dokonaniem: przelewu lub wpłaty wyłącznie przez darczyńcę na rachunek obdarowanego; wpłaty także przez obdarowanego na własną rzecz w imieniu darczyńcy.

RPO zauważył, iż „udokumentowanie otrzymania środków pieniężnych”, o którym mowa w art. 4a ust. 1 pkt 2 upsid, powinno przede wszystkim służyć wykazaniu, że w danych okolicznościach sprawy rzeczywiście doszło do wykonania umowy darowizny, a więc doszło do transferu pieniężnego składnika majątku darczyńcy do majątku obdarowanego. Natomiast drugorzędne znaczenie należy przypisać sposobowi dokonania tego transferu w kontekście regulacji zawartej w art. 4a ust. 1 pkt 2 upsid. Zdaniem Rzecznika, nie musi być to wyłącznie transfer bezgotówkowy (z rachunku bankowego darczyńcy na rachunek bankowy obdarowanego). W sytuacji bowiem, gdy nie budzi wątpliwości okoliczność, że umowa darowizna rzeczywiście miała miejsce, należałoby dopuścić możliwość skorzystania ze zwolnienia podatkowego dla osób najbliższych także w przypadkach udokumentowania wpłat własnych darowizn gotówkowych.

W opinii RPO, nie sposób zgodzić się z zawężającą wykładnią przepisu art. 4a ust. 1 pkt 2 upsid prezentowaną przez niektóre sądy administracyjne, a także organy podatkowe. Nałożenie ciężaru podatkowego na obywateli, wyłącznie z uwagi na formę przekazania środków pieniężnych będących przedmiotem umowy darowizny między osobami najbliższymi, w sytuacji gdy zawarta czynność prawna nie budzi wątpliwości, stanowi nieuzasadniony rygor i tym samym może naruszać dopuszczalne granice ograniczenia prawa własności podatników.

Wnioski Rzecznika Praw Obywatelskich rozpoznane przez Sąd Najwyższy i Naczelny Sąd Administracyjny:

III.7064.45.2022 z 6 kwietnia 2022 r. - wniosek do Naczelnego Sądu Administracyjnego w sprawie rozbieżności orzeczniczych dotyczących ustalenia prawa do świadczenia pielęgnacyjnego i zabezpieczenia praw osób z niepełnosprawnością.

Stanowisko nieuwzględnione (uchwała z 14 listopada 2022 r., sygn. akt I OPS 2/22).

Naczelny Sąd Administracyjny w składzie siedmiu sędziów na posiedzeniu jawnym w Izbie Ogólnoadministracyjnej, po rozpoznaniu wniosku RPO, podjął następującą uchwałę: Warunkiem przyznania prawa do świadczenia pielęgnacyjnego, o którym mowa w art. 17 ust. 1 ustawy o świadczeniach rodzinnych osobom wskazanym w art. 17 ust. 1 pkt 4 ustawy o świadczeniach rodzinnych innym niż spokrewnione w pierwszym stopniu z osobą wymagającą opieki jest legitymowanie się przez rodziców osoby wymagającej opieki, osoby spokrewnione w pierwszym stopniu z osobą wymagającą opieki orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności - art. 17 ust. 1a ustawy o świadczeniach rodzinnych; Warunkiem przyznania prawa do świadczenia pielęgnacyjnego, o którym mowa w art. 17 ust. 1

ustawy o świadczeniach rodzinnych z tytułu sprawowania opieki nad osobą pozostającą w związku małżeńskim osobie wskazanej w art. 17 ust. 1 pkt 4 ustawy o świadczeniach rodzinnych innej niż współmałżonek jest legitymowanie się przez współmałżonka osoby wymagającej opieki orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności - art. 17 ust. 5 pkt 2 lit. a ustawy o świadczeniach rodzinnych.

W opinii NSA limitowanie dostępu do świadczenia pielęgnacyjnego w oparciu o kryterium zobiektywizowane nie może zostać uznane za rażące naruszenie zasad równości o sprawiedliwości społecznej. Kryterium to zapewnia dostęp do świadczenia wszystkim osobom będącym w takiej samej sytuacji faktycznej, nie ma ono także charakteru dyskryminującego i nie jest niemożliwe do spełnienia, udzielanie świadczenia nie jest zaś oparte w konsekwencji o uznanie organu.

V. Skargi do Wojewódzkich Sądów Administracyjnych, skargi kasacyjne do Naczelnego Sądu Administracyjnego oraz przystąpienia do postępowań przed sądami administracyjnymi i organami administracji

W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich skierował następujące skargi do Wojewódzkich Sądów Administracyjnych:

BPK.7211.6.2022 z 22 listopada 2022 r. – skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na uchwałę rady miasta w sprawie zasad wynajmowania lokali wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu gminy miejskiej oraz tymczasowych pomieszczeń.

Rzecznik Praw Obywatelskich zaskarżył Uchwałę Rady Miasta z dnia 5 grudnia 2019 r. w sprawie zasad wynajmowania lokali wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu Gminy Miejskiej oraz tymczasowych pomieszczeń w całości. Zaskarżonej uchwale RPO zarzucił naruszenie art. 4 ust. 1 i 2; art. 5 ust. 2; oraz art. 21 ust. 1 pkt 2 i ust. 3 ustawy o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego (dalej: u.o.l.), art. 7 i art. 32 Konstytucji, oraz wniósł o stwierdzenie jej nieważności.

Wadliwość Uchwały Rady Miasta z dnia 5 grudnia 2019 r. w sprawie zasad wynajmowania lokali wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu Gminy Miejskiej oraz tymczasowych pomieszczeń, w tym w szczególności brak wymaganych przepisami u.o.l. - określenia w sposób czytelny wysokości dochodu gospodarstwa domowego uzasadniającej oddanie w najem lub podnajem lokalu na czas nieoznaczony, jak też wysokości dochodu uzasadniającej oddanie lokalu w najem socjalny; oraz określenia kryteriów wyboru osób, którym przysługuje pierwszeństwo zawarcia umowy najmu lokalu na czas nieoznaczony - w ocenie Rzecznika - stanowią istotne naruszenie prawa dyskwalifikujące możliwość jej funkcjonowania w obrocie prawnym w całości. Ocena ta poparta jest ugruntowaną linią orzecniczą.

V.565.167.2022 z 28 listopada 2022 r. – skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na postanowienia regulaminu strefy płatnego parkowania stanowiącego załącznik do uchwały Rady Miejskiej w sprawie ustalenia: strefy płatnego parkowania, stawek opłat za postój pojazdów samochodowych na drogach publicznych w strefie płatnego parkowania, wysokości opłaty dodatkowej oraz sposobu ich pobierania.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł skargę na postanowienia § 3 ust. 2 Regulaminu strefy płatnego parkowania w P., stanowiącego załącznik Nr 2 do uchwały Rady Miejskiej w P. z dnia 16 października 2019 r. w sprawie ustalenia: strefy płatnego parkowania, stawek opłat za postój pojazdów

samochodowych na drogach publicznych w strefie płatnego parkowania, wysokości opłaty dodatkowej oraz sposobu ich pobierania, w części obejmującej słowa „będącej właścicielem lub współwłaścicielem pojazdu samochodowego, którego prawo własności potwierdzone jest wpisem w dowodzie rejestracyjnym pojazdu samochodowego lub dysponującej pojazdem samochodowym na podstawie umowy kredytu bądź leasingu”.

Przepisowi zamieszczonemu w § 3 ust. 2 Regulaminu RPO zarzucił, że został wydany z naruszeniem art. 32 Konstytucji i wniósł o stwierdzenie jego nieważności w zakresie objętym zaskarżeniem.

W ocenie Rzecznika, przyjęte w § 3 ust. 2 Regulaminu kryterium tytułu własności pojazdu samochodowego lub władania pojazdem na podstawie umów leasingu i kredytu, jako wyznacznika decydującego o prawie do wnoszenia opłaty abonamentowej za parkowanie, nie pozostaje w związku z celem, jakiego służy wprowadzenie tej opłaty dla mieszkańców strefy płatnego parkowania, a którym jest zmniejszenie kosztów wynikających z konieczności wnoszenia opłat za parkowanie pojazdów w pobliżu miejsca zamieszkania. Niezależnie zatem od tego, czy podstawą prawną użytkowania pojazdu samochodowego jest prawo własności, umowa leasingu, czy też umowa kredytu, wszyscy zmotoryzowani mieszkańcy strefy płatnego parkowania powinni na takich samych zasadach korzystać z przywileju wnoszenia opłaty abonamentowej za postój pojazdu w strefie płatnego parkowania, w pobliżu miejsca zamieszkania. Nie można więc wskazać logicznych argumentów, dla których zróżnicowano w prawach zmotoryzowanych mieszkańców strefy płatnego parkowania, nie przyznając uprawnienia do uiszczania opłaty abonamentowej za parkowanie tym mieszkańcom strefy, którzy korzystają z pojazdów samochodowych w oparciu o umowę najmu i użyczenia.

V.604.31.2022 z 28 listopada 2022 r. - skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na uchwałę Sejmiku Województwa w sprawie określenia szczegółowych zasad i trybu występowania przez mieszkańców województwa z obywatelską inicjatywą uchwałodawczą.

Rzecznik Praw Obywatelskich zaskarżył uchwałę nr VI/57/19 Sejmiku Województwa M. z dnia 25 lutego 2019 r. w sprawie określenia szczegółowych zasad i trybu występowania przez mieszkańców Województwa M. z obywatelską inicjatywą uchwałodawczą w części, tj. w zakresie § 2 i § 5 ust. 2 Zasad Obywatelskiej Inicjatywy Uchwałodawczej Mieszkańców Województwa M., stanowiących załącznik do tej uchwały.

Paragrafowi 2 Zasad Obywatelskiej Inicjatywy Uchwałodawczej Mieszkańców Województwa M. RPO zarzucił, że narusza: a) art. 89a ust. 1 i 3 ustawy o samorządzie województwa (dalej jako „u.s.w.”) poprzez uregulowanie zakresu prawa inicjatywy uchwałodawczej mieszkańców w

sposób sprzeczny z ustawą; b) a także art. 89a ust. 5 u.s.w. poprzez przekroczenie granic upoważnienia do wydania aktu prawa miejscowego, polegające na uregulowaniu zakresu prawa inicjatywy uchwałodawczej mieszkańców, będącego materią ustawową.

Paragrafowi 5 ust. 2 Zasad Obywatelskiej Inicjatywy Uchwałodawczej Mieszkańców Województwa M. Rzecznik zarzucił, że – w związku z § 4 ust. 5 Zasad, nieprzewidującym terminu na przyjęcie przez Przewodniczącego Sejmiku zawiadomienia o utworzeniu komitetu inicjatywy uchwałodawczej – narusza: a) art. 89a ust. 1 i 3 u.s.w. poprzez wprowadzenie regulacji umożliwiającej bezterminowe odroczenie rozpatrzenia projektu uchwały, będącego przedmiotem inicjatywy mieszkańców; b) a także art. 89a ust. 5 u.s.w. poprzez przekroczenie granic upoważnienia do wydania aktu prawa miejscowego, polegające na wprowadzeniu uregulowania niemieszczącego się w zakresie pojęcia „zasad wnoszenia inicjatywy uchwałodawczej”.

Mając powyższe na względzie: RPO wniósł o stwierdzenie nieważności uchwały nr VI/57/19 Sejmiku Województwa M. z dnia 25 lutego 2019 r. w sprawie określenia szczegółowych zasad i trybu występowania przez mieszkańców Województwa M. z obywatelską inicjatywą uchwałodawczą w części, tj. w zakresie § 2 i § 5 ust. 2 Zasad Obywatelskiej Inicjatywy Uchwałodawczej Mieszkańców Województwa M., stanowiących załącznik do tej uchwały. Jednocześnie, na zasadzie art. 111 § 2 p.p.s.a.: Rzecznik wniósł o połączenie sprawy wywołanej niniejszą skargą do wspólnego rozpoznania i rozstrzygnięcia ze sprawą ze skargi B. K. zawisłą przed Wojewódzkim Sądem Administracyjnym w K.

VII.565.11.2021 z 29 listopada 2022 r. - skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na decyzję Głównego Inspektora Sanitarnego utrzymującą w mocy decyzję Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego odmawiającą stwierdzenia nieważności ostatecznej decyzji Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego wymierzającej administracyjną karę pieniężną za naruszenie zakazu przemieszczania się.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł skargę na decyzję Głównego Inspektora Sanitarnego z dnia 31 października 2022 r. utrzymującą w mocy decyzję Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego w Ł. z dnia 23 czerwca 2021 r. odmawiającą stwierdzenia nieważności ostatecznej decyzji Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w R. z dnia 20 kwietnia 2020 r. wymierzającej Pani M. G. administracyjną karę pieniężną w kwocie 5 000 zł za naruszenie zakazu przemieszczania się.

Zaskarżonej decyzji Rzecznik zarzucił naruszenie: art. 156 § 1 pkt 2 ustawy - Kodeks postępowania administracyjnego (dalej też jako: k.p.a.) w zw. z art. 48a ust. 1 pkt 1 i art. 46 ust. 4 pkt 1 ustawy o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi (dalej jako: ustawa), art. 52 ust. 1 i 3

Konstytucji i art. 189c k.p.a., które miało istotny wpływ na wynik sprawy, polegające w szczególności na: 1. rażącym naruszeniu przepisów prawa materialnego i przyjęciu, że przepisy te stanowią podstawę do wymierzenia administracyjnej kary pieniężnej w sytuacji naruszenia zakazu przemieszczania się, podczas gdy przepisy te upoważniają do wymierzenia takiej kary jedynie w sytuacji naruszenia czasowego ograniczenia określonego sposobu przemieszczania się, co nie znajduje uzasadnienia w treści podstawy materialnoprawnej decyzji PPIS w R., a to zaś oznacza, że organ w rażący sposób naruszył przepisy prawa materialnego; 2. rażącym naruszeniu art. 52 ust. 1 i 3 Konstytucji, poprzez przyjęcie, że w przedmiotowej sprawie znajduje zastosowanie przepis aktu podustawowego, tj. § 5 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 10 kwietnia 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii (dalej jako: rozporządzenie Rady Ministrów) w sytuacji, gdy przedmiotowy przepis rozporządzenia stanowi przykład bezprawia legislacyjnego, ponieważ Rada Ministrów nie posiada żadnych zdolności regulacyjnych, aby wkraczać w sferę wolności poruszania się po terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, ta bowiem zgodnie z Konstytucją (art. 52 ust. 1 i 3 w zw. z art. 31 ust. 3) należy do wyłącznej kompetencji władzy ustawodawczej; 3. rażącym naruszeniu art. 189c k.p.a. poprzez odmowę jego zastosowania, mimo że w dacie wydania decyzji przez PPIS w R. nie obowiązywał już zakaz przemieszczania się.

W związku z powyższym, Rzecznik wniósł o uchylenie zaskarżonej decyzji oraz poprzedzającej ją decyzji WIS w całości i stwierdzenie nieważności ostatecznej Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w R. z dnia 20 kwietnia 2020 r. wymierzającej Pani M. G. administracyjną karę pieniężną w kwocie 5 000 zł za naruszenie zakazu przemieszczania się, stosownie do art. 145 § 1 pkt 1 lit. c i pkt 2 p.p.s.a.

VII.565.9.2021 z 30 listopada 2022 r. – skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na decyzję GIS utrzymującą w mocy decyzję PWIS odmawiającą stwierdzenia nieważności decyzji Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego wymierzającej administracyjną karę pieniężną za naruszenie zakazu przemieszczania się.

Rzecznik Praw Obywatelskich zaskarżył w całości decyzję Głównego Inspektora Sanitarnego (GIS) z dnia 2 listopada 2022 r. utrzymującą w mocy decyzję Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego z dnia 24 czerwca 2021 r. odmawiającą stwierdzenia nieważności ostatecznej decyzji Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w R. z dnia 21 kwietnia 2020 r. wymierzającej Panu M. S. administracyjną karę pieniężną w kwocie 5 000 zł za naruszenie zakazu przemieszczania się.

Zaskarżonej decyzji Rzecznik zarzucił naruszenie: art. 156 § 1 pkt 2 ustawy - Kodeks postępowania administracyjnego (dalej też jako: k.p.a.) w zw. z art. 48a ust. 1 pkt 1 i art. 46 ust. 4 pkt 1 ustawy o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi (dalej jako: ustawa), art. 52 ust. 1 i 3 Konstytucji i art. 189c k.p.a., które miało istotny wpływ na wynik sprawy, polegające w szczególności na: 1. rażącym naruszeniu przepisów prawa materialnego (tj. art. 48a ust. 1 pkt 1 i art. 46 ust. 4 pkt 1 ustawy) i przyjęciu, że przepisy te stanowią podstawę do wymierzenia administracyjnej kary pieniężnej w sytuacji naruszenia zakazu przemieszczania się, podczas gdy przepisy te upoważniają do wymierzenia takiej kary jedynie w sytuacji naruszenia czasowego ograniczenia określonego sposobu przemieszczania się, co nie znajduje uzasadnienia w treści podstawy materialnoprawnej decyzji PPIS w R., a to zaś oznacza, że organ w rażący sposób naruszył przepisy prawa materialnego (art. 156 § 1 pkt 2 k.p.a.); 2. rażącym naruszeniu art. 52 ust. 1 i 3 Konstytucji, poprzez przyjęcie, że w przedmiotowej sprawie znajduje zastosowanie przepis aktu podustawowego, tj. § 5 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 10 kwietnia 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii (dalej jako: rozporządzenie Rady Ministrów) w sytuacji, gdy przedmiotowy przepis rozporządzenia stanowi przykład bezprawia legislacyjnego, ponieważ Rada Ministrów nie posiada żadnych zdolności regulacyjnych, aby wkraczać w sferę wolności poruszania się po terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, ta bowiem zgodnie z Konstytucją należy do wyłącznej kompetencji władzy ustawodawczej; 3. rażącym naruszeniu art. 189c k.p.a. poprzez odmowę jego zastosowania, mimo że w dacie wydania decyzji przez PPIS w R. nie obowiązywał już zakaz przemieszczania się.

W związku z powyższym, RPO wniósł o uchylenie zaskarżonej decyzji oraz poprzedzającej ją decyzji WIS w całości i stwierdzenie nieważności ostatecznej decyzji Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w R. z dnia 21 kwietnia 2020 r. wymierzającej Panu M. S. administracyjną karę pieniężną w kwocie 5 000 zł za naruszenie zakazu przemieszczania się, stosownie do art. 145 § 1 pkt 1 lit. c i pkt 2 p.p.s.a.

VII.712.3.2022 z 14 grudnia 2022 r. – skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na postanowienie Prezesa Urzędu Ochrony Danych Osobowych odmawiające wszczęcia postępowania administracyjnego w sprawie naruszenia przepisów o ochronie danych osobowych.

Rzecznik Praw Obywatelskich zaskarżył w całości postanowienie Prezesa Urzędu Ochrony Danych Osobowych z dnia 16 listopada 2022 r., odmawiające wszczęcia postępowania administracyjnego w sprawie

naruszenia przepisów o ochronie danych osobowych w przypadku przetwarzania danych osobowych dotyczących Pana K. K.

Zaskarżonemu postanowieniu Rzecznik zarzucił 1) naruszenie art. 7 oraz art. 77 § 1 ustawy – Kodeks postępowania administracyjnego (dalej jako: k.p.a.), mające istotny wpływ na wynik sprawy, polegające na pominięciu zastosowania art. 64 § 1 k.p.a. w zw. z art. 188 k.p.a., tj. zaniechanie wezwania Rzecznika Praw Obywatelskich do usunięcia braków w postaci wskazania adresu zamieszkania Pana K. K. w wyznaczonym terminie; 2) art. 61a § 1 k.p.a. w zw. z art. 7 ustawy o ochronie danych osobowych (dalej jako: u.o.d.o.) poprzez ich błędne zastosowanie, mające istotny wpływ na wynik sprawy, w przypadku, gdy organ był zobowiązany wszcząć postępowanie administracyjne na wniosek RPO i podjąć niezbędne czynności mające na celu ustalenie adresu zamieszkania i uzyskania zgody Pana K. K.; 3) art. 77 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (dalej jako: RODO) poprzez jego błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że przepis ten wyklucza możliwość przeprowadzenia postępowania administracyjnego przez Prezesa Urzędu Ochrony Danych Osobowych dotyczącego ochrony danych osobowych na wniosek konstytucyjnego organu ochrony praw i wolności (Rzecznika Praw Obywatelskich) w sprawie podjętej przez Rzecznika z urzędu w celu ochrony praw obywatela; 4) naruszenie art. 14 pkt 6 ustawy o Rzeczniku Praw Obywatelskich w zw. z art. 9 pkt 3 ustawy o RPO oraz w zw. z art. 208 Konstytucji poprzez przyjęcie, że niedopuszczalne jest prowadzenie postępowania administracyjnego przez Prezesa Urzędu Ochrony Danych Osobowych wszczętego na wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich w sprawach podjętych z urzędu z zakresu ochrony praw i wolności jednostki, dotyczących ochrony danych osobowych obywateli, co miało istotny wpływ na wynik sprawy.

Wobec powyższego, RPO wniósł, na podstawie art. 145 § 1 pkt 1 lit. b i c p.p.s.a., o uchylenie zaskarżonego postanowienia w całości.

V.7203.21.2019 z 21 grudnia 2022 r. – skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na decyzję Samorządowego Kolegium Odwoławczego utrzymującą w mocy decyzję Burmistrza o ustaleniu środowiskowych uwarunkowań dla przedsięwzięcia polegającego na budowie kurników wraz z infrastrukturą towarzyszącą.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł skargę na decyzję Samorządowego Kolegium Odwoławczego w B. z 3 października 2022 r. utrzymującą w mocy decyzję Burmistrza K., z dnia 2 sierpnia 2021 r. o ustaleniu środowiskowych uwarunkowań dla przedsięwzięcia polegającego na budowie dwóch

kurników wraz z infrastrukturą towarzyszącą, na działce w obrębie K., gmina K.

Zaskarżonej decyzji RPO zarzucił naruszenie przepisów postępowania mające wpływ na wynik sprawy, a to: Art. 10 w zw. z art. 39 ustawy - Kodeks postępowania administracyjnego³ (dalej „k.p.a.”) poprzez niezawiadomienie stron – w tym Rzecznika Praw Obywatelskich występującego w sprawie na prawach strony – o postępowaniu uzupełniającym, o jakim mowa w art. 136 §1 k.p.a., jego zakończeniu i możliwości zapoznania się ze zgromadzonym materiałem dowodowym, ani też (pierwotnie) o wydaniu decyzji w sprawie; Art. 10 w zw. z art. 81 k.p.a. poprzez uniemożliwienie stronom (w tym Rzecznikowi Praw Obywatelskich) zapoznania się ze zgromadzonym w postępowaniu odwoławczym uzupełniającym materiałem dowodowym i wypowiedzenia się co do niego, w rezultacie czego nie można uznać istotnych okoliczności sprawy za udowodnione; Art. 7, art. 77 §1, art. 80 k.p.a. poprzez brak rzetelnej weryfikacji zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego i całościowej jego oceny, a w szczególności - oceny opinii biegłego z 20 października 2020 r. oraz jego wyjaśnień uzupełniających i przyjęcie tychże jako dowodów w sprawie, pomimo wyraźnego braku wartości dowodowej zarówno opinii jak i wyjaśnień – a co za tym idzie utrzymanie w mocy wadliwej decyzji organu I instancji; Art. 84 § 1 k.p.a. i art. 84 § 2 k.p.a. w zw. z art. 24 § 3 k.p.a. poprzez niepowołanie, w ramach postępowania uzupełniającego nowego biegłego w sprawie dla usunięcia braków postępowania wyjaśniającego w zakresie istotnych okoliczności sprawy, a oparcie się na opinii biegłego, powołanego przez organ I instancji pomimo istnienia i zgłoszenia wątpliwości co do jego bezstronności, stanowiących podstawę do wyłączenia go z postępowania; Art. 153 ustawy – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (dalej: „p.p.s.a.”) poprzez częściowe nieuwzględnienie oceny prawnej i wskazań co do dalszego postępowania wyrażonych w orzeczeniu Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w B. z 28 stycznia 2022 r. w zakresie możliwości przeprowadzenia przez Samorządowe Kolegium Odwoławcze postępowania uzupełniającego, o jakim mowa w art. 136 k.p.a.

Mając powyższe na uwadze, RPO wniósł o uchylenie zaskarżonej decyzji w całości na zasadzie art. 145 § 1 pkt 1 b i c p.p.s.a. z uwagi na naruszenie przepisów postępowania, mające wpływ na wynik sprawy.

Rzecznik Praw Obywatelskich przystąpił do postępowania przed Sądami Administracyjnymi:

III.7064.394.2022 z 15 listopada 2022 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Wojewódzkim Sądem Administracyjnym ze skargi na decyzję Samorządowego Kolegium Odwoławczego o utrzymaniu w mocy

decyzji o odmowie przyznania Skarżącej świadczenia pielęgnacyjnego w związku z koniecznością sprawowania opieki nad matką.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniu ze skargi Pani K. P. – (dalej jako: Skarżąca) na decyzję Samorządowego Kolegium Odwoławczego w N. S. z dnia 17 maja 2022 r. o utrzymaniu w mocy decyzji wydanej z upoważnienia Wójta Gminy Ł. przez Kierownika Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Ł. z dnia 3 marca 2022 r. o odmowie przyznania Skarżącej świadczenia pielęgnacyjnego w związku z koniecznością sprawowania opieki nad matką.

Na podstawie art. 145 § 1 pkt 1 lit. a) i c) p.p.s.a. RPO wniósł o uchylenie w całości zaskarżonej decyzji Samorządowego Kolegium Odwoławczego w N. S. z dnia 17 maja 2022 r. oraz poprzedzającej ją decyzji wydanej z upoważnienia Wójta Gminy Ł. przez Kierownika Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Ł. z dnia 3 marca 2022 r. z uwagi na naruszenie: prawa materialnego mające istotny wpływ na wynik sprawy poprzez błędną wykładnię art. 17 ust. 1 pkt 4 ustawy o świadczeniach rodzinnych (dalej jako: u.o.ś.r.) polegającą na: pominięciu prawnie uzasadnionych celów wskazanej ustawy; przyjęciu, że faktyczne sprawowanie przez Skarżącą opieki nad niepełnosprawną w stopniu znacznym matką nie jest wystarczające do uzyskania prawa do świadczenia pielęgnacyjnego z uwagi na okoliczność, iż matka Skarżącej posiada oprócz Skarżącej jeszcze troje dzieci zobowiązanych w równym stopniu do alimentacji matki, co w konsekwencji doprowadziło organ do błędnej konstatacji, iż fakt posiadania przez Skarżącą rodzeństwa niespełniającego warunków określonych w art. 17 ust. 1a u.o.ś.r. stanowi kryterium negatywne do przyznania Jej prawa do świadczenia pielęgnacyjnego; uznaniu, że sam fakt istnienia po stronie rodzeństwa Skarżącej potencjalnego obowiązku alimentacyjnego wynikającego z pokrewieństwa w pierwszym stopniu z matką uprawnia organ do badania, w trybie art. 17 ust. 1 pkt 4 w zw. z art. 17 ust. 1a u.o.ś.r., sytuacji majątkowej i rodzinnej Pani J. O., Pani L. M. i Pana A. M. w kontekście możliwości sprawowania opieki nad matką, a przez to nieuprawnionym przyjęciu, że w sytuacji, gdy o świadczenie pielęgnacyjne ubiega się jedna z osób spokrewnionych w pierwszym stopniu z osobą wymagającą opieki dopuszczalne jest ustalanie możliwości sprawowania opieki jako realizacji obowiązku alimentacyjnego przez pozostałe osoby spokrewnione w tym samym stopniu, a przez to wkraczanie w kompetencje zastrzeżone dla sądu powszechnego.

Stanowisko nieuwzględnione (wyrok z 9 grudnia 2022 r., sygn. akt III SA/Kr 1048/22).

Wojewódzki Sąd Administracyjny w K. po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 9 grudnia 2022 r. sprawy ze skargi K. P. przy udziale Rzecznika Praw Obywatelskich na decyzję Samorządowego Kolegium

Odwoławczego w N. S. z dnia 17 maja 2022 r., w przedmiocie odmowy przyznania prawa do świadczenia pielęgnacyjnego, oddalił skargę.

III.7064.243.2022 z 6 grudnia 2022 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Wojewódzkim Sądem Administracyjnym ze skargi na decyzję Samorządowego Kolegium Odwoławczego o utrzymaniu w mocy decyzji o odmowie przyznania świadczenia pielęgnacyjnego w związku z koniecznością sprawowania opieki nad córką.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w przedmiotowym postępowaniu. Zaskarżonej decyzji zarzucił m.in. naruszenie prawa materialnego mające istotny wpływ na wynik sprawy poprzez: a) błędną wykładnię art. 17 ust. 1 pkt 1 ustawy o świadczeniach rodzinnych (dalej u.o.ś.r.) polegającą na: pominięciu prawnie uzasadnionych celów wskazanej ustawy oraz norm konstytucyjnych wyrażonych w art. 32 ust. 1 w zw. z art. 2, art. 69, art. 71 ust. 1 Konstytucji oraz art. 27 ust. 1 i 28 ust. 1 i ust. 2 lit. c Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych (dalej KPON), przyjęciu, że faktyczne sprawowanie przez Skarżącą opieki nad małoletnią córką legitymującą się orzeczeniem o niepełnosprawności łącznie ze wskazaniami konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji oraz konieczności stałego współudziału na co dzień opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji i niepodejmowanie z tego powodu przez Skarżącą zatrudnienia bądź innej pracy zarobkowej nie jest wystarczające do uzyskania prawa do świadczenia pielęgnacyjnego z uwagi na okoliczność, iż Skarżąca jest osobą legitymującą się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności uprawnioną do renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy, co w konsekwencji doprowadziło organ do błędnej konstatacji, iż niepodejmowanie przez Skarżącą zatrudnienia nie ma związku z opieką nad małoletnią córką, lecz jest wynikiem wystąpienia obiektywnych okoliczności uniemożliwiających Skarżącej zatrudnienie, bowiem jest niezdolna do jakiegokolwiek pracy, wadliwym uznaniu, iż dysponowanie przez Skarżącą orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności i posiadanie uprawnienia do renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy może stanowić kryterium uniemożliwiające Skarżącej podjęcie jakiegokolwiek zatrudnienia, co z kolei stanowi okoliczność przesądzającą o odmowie przyznania Skarżącej prawa do świadczenia pielęgnacyjnego wobec niespełnienia wynikającego z art. 17 ust. 1 u.o.ś.r. wymogu istnienia związku przyczynowego pomiędzy rezygnacją lub niepodejmowaniem zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej, a podjęciem lub sprawowaniem opieki nad małoletnim dzieckiem z niepełnosprawnością, b) błędną wykładnię art. 17 ust. 5 pkt 1 lit. a u.o.ś.r. polegającą na przyjęciu, że posiadanie przez Skarżącą prawa do renty z tytułu całkowitej

niezdolności do pracy pozbawia ją możliwości uzyskania prawa do świadczenia pielęgnacyjnego, podczas, gdy przy prawidłowym zastosowaniu dyrektyw interpretacyjnych, w tym wykładni prokonstytucyjnej wskazaną normę prawną należy rozumieć w ten sposób, że określone w art. 17 ust. 5 pkt 1 lit. a u.o.ś.r. ograniczenie prawa do świadczenia pielęgnacyjnego osoby mającej prawo do świadczenia rentowego wiąże się nie z samym prawem do renty, lecz z jego realizacją w postaci wypłaty świadczenia, a zawieszenie wypłaty renty powoduje, że likwidacji ulega negatywna przesłanka prawa do świadczenia pielęgnacyjnego, o której mowa w art. 17 ust. 5 pkt 1 lit. a u.o.ś.r. 3.

Wskazując na powyższe, na podstawie art. 145 § 1 pkt 1 lit. a p.p.s.a. Rzecznik wniósł o uchylenie w całości zaskarżonej decyzji Samorządowego Kolegium Odwoławczego w J. G. z dnia 21 lutego 2022 r. oraz poprzedzającą ją decyzji wydanej z upoważnienia Wójta Gminy przez Dyrektora Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w S. z dnia 29 grudnia 2021 r.

Stanowisko nieuwzględnione (wyrok z 13 grudnia 2022 r., sygn. akt IV SA/Wr 256/22).

Wojewódzki Sąd Administracyjny we W. po rozpoznaniu sprawy ze skargi A. T. na decyzję Samorządowego Kolegium Odwoławczego w J. G. z dnia 21 lutego 2022 r. w przedmiocie odmowy przyznania świadczenia pielęgnacyjnego oddalił skargę w całości. W ocenie WSA skarga okazała się niezasadniona. Zaskarżona decyzja, pomimo częściowo błędnego uzasadnienia odpowiada prawu. WSA nie stwierdził naruszenia przez organ przepisu art. 17 ust. 1 u.ś.r. dochodząc do przekonania, że SKO trafnie uznało, że w okolicznościach faktycznych kontrolowanej sprawy nie występuje związek przyczynowy między rezygnacją przez opiekuna z zatrudnienia (nie podejmowania przez niego pracy), a koniecznością sprawowania opieki nad niepełnosprawną córką. Sąd podkreślił, że decyzja o przyznaniu świadczenia pielęgnacyjnego nie ma charakteru uznaniowego, lecz świadczenie to przysługuje tylko po spełnieniu określonych w przepisie przesłanek. Nie było więc możliwe przyznanie skarżącej świadczenia pielęgnacyjnego wbrew przesłankom wynikającym z ustawy. Odnosząc się do powołanych w piśmie Rzecznika zarzutów naruszenia art. 2, art. 69, art. 71 ust. 1 Konstytucji oraz art. 27 ust. 1 i art. 28 ust. 1 i ust. 2 lit. c Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, WSA stwierdził, iż niewątpliwie obowiązkiem państwa jest zapewnienie pomocy osobom niepełnosprawnym, lecz strona powinna zwrócić się o tę pomoc w ramach przyjętych w ustawodawstwie rozwiązań z zakresu pomocy społecznej. Strona nie może natomiast ze względu na swoją szeroko pojętą trudną sytuację życiową domagać się przyznania świadczenia pielęgnacyjnego, jeśli nie spełnia przesłanek normatywnych do przyznania jej dochodzonego prawa.

Sądy administracyjne wydały następujące orzeczenia:

VII.7037.34.2015 z 23 kwietnia 2019 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Naczelnym Sądem Administracyjnym w sprawie skargi kasacyjnej Ministra Finansów od wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego.

Stanowisko uwzględnione (wyrok z 9 listopada 2022 r., sygn. akt I GSK 3267/18).

Naczelnny Sąd Administracyjny uchylił zaskarżony wyrok oraz oddalił skargę kasacyjną. Naczelnny Sąd Administracyjny uznając, że istota sprawy w części uchylonej zaskarżonym wyrokiem jest dostatecznie wyjaśniona, uwzględnił skargę kasacyjną Ministra i rozpoznał skargę Powiatu. Skargę tę oddalił, gdyż okazała się ona niezasadna z uwagi na wadliwość prezentowanej przez ten Powiat wykładni pojęcia wychowanka skierowanego do ośrodka opiekuńczego lub wychowawczego, rzutującej również na wadliwe zastosowanie prawa materialnego przez tenże Powiat. Mając powyższe na uwadze Naczelnny Sąd Administracyjny na podstawie art. 188 p.p.s.a. uchylił zaskarżony wyrok i oddalił skargę Powiatu.

VII.7037.152.2019 z 2 marca 2020 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Naczelnym Sądem Administracyjnym w sprawie ze skargi kasacyjnej od wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w przedmiocie stwierdzenia niedopuszczalności wniosku o ponowne rozpatrzenie sprawy.

Stanowisko nieuwzględnione (wyrok z 13 grudnia 2022 r., sygn. akt III OSK 1274/21).

Naczelnny Sąd Administracyjny orzekł, iż skarga kasacyjna jest niezasadna i jako taka podlega oddaleniu na podstawie art. 184 p.p.s.a. Nie zasługuje na uwzględnienia zarzut naruszenia art. 23a pkt 5 p.s.w. poprzez błędne przyjęcie, iż adresatem decyzji o cofnięciu pozwolenia na utworzenie uczelni jest wyłącznie założyciel, podczas gdy decyzja taka dotyczy ogółu praw i obowiązków uczelni i jest skierowana do uczelni niepublicznej. NSA nie podzielił również zarzutu naruszenia art. 184 Konstytucji poprzez jego niezastosowanie i w efekcie brak sprawowania realnej kontroli nad organem administracji, jakim jest Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego, w sytuacji gdy odmawia się skarżącej prawa do złożenia wniosku o ponowne rozpoznanie sprawy przez organ, gdy to skarżąca jest najbardziej zainteresowanym podmiotem, dla której treść postanowienia organu jest decydująca co do jej dalszego bytu. Niezasadny jest też zarzut naruszenia art. 70 ust. 5 w zw. z art. 2 Konstytucji w zw. z art. 4 p.s.w., który treścią odpowiada art. 9 ust. 1 i 2 ustawy - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce poprzez ich błędną wykładnię i w rezultacie przyjęcie, że uczelnia

niepubliczna nie posiada interesu prawnego w toku postępowania administracyjnego prowadzonego przez Ministra w sprawie cofnięcia zezwolenia założycielowi na utworzenie uczelni niepublicznej, a w dalszej kolejności we wniesieniu skargi do wojewódzkiego sądu administracyjnego, przez co pozbawiono skarżącą możliwości obrony swoich praw i interesów, uniemożliwiając jej udział w postępowaniu nadzorczym nakładającym na uczelnię sankcję.

VII.5600.4159.2020 z 11 czerwca 2021 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Wojewódzkim Sądem Administracyjnym w sprawie skargi na decyzję Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji utrzymującą w mocy wcześniejszą decyzję tego organu o stwierdzeniu nieważności decyzji o wpisie Reformowanego Kościoła Katolickiego do Rejestru kościołów i innych związków wyznaniowych.

Stanowisko uwzględnione (wyrok z 13 października 2022 r., sygn. akt I SA/Wa 422/21).

Wojewódzki Sąd Administracyjny uchylił zaskarżoną decyzję oraz decyzję Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 15 września 2020 r. Jak wynika z akt sprawy, RKK uczynił zadość wszystkim wymogom stawianym przez ustawę, aby wspólnota religijna o nazwie Reformowany Kościół Katolicki w Polsce została wpisana do rejestru. Wniosek skarżącego zawierał wszystkie elementy określone w art. 32 ustawy, w szczególności Informację o podstawowych celach, źródłach i zasadach doktrynalnych, obrzędach religijnych. Sąd uznał, że zaskarżona Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 4 grudnia 2020 r., jak i poprzedzająca ją decyzja z dnia 15 września 2020 r. wydane zostały z naruszeniem art. 156 § 1 pkt 2 k.p.a. w zw. z art. art. 32 ust. 1 pkt 3 w związku z art. 34 ust. 1 ustawy o gwarancjach wolności sumienia i wyznania oraz § 5 ust. 1 pkt 5 i pkt 6 rozporządzenia w sprawie rejestru kościołów i innych związków wyznaniowych. Dlatego też decyzje obu instancji należało wyeliminować z obrotu prawnego. Ponownie rozpoznając sprawę organ weźmie pod uwagę ocenę prawną i wskazówki zawarte w niniejszym wyroku.

V.7018.1056.2020 z 12 października 2021 r. - skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na decyzję Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego, utrzymującą w mocy decyzję Powiatowego Państwowego Inspektora Sanitarnego w przedmiocie wymierzenia administracyjnej kary pieniężnej.

Skarga uwzględniona (wyrok z 8 listopada 2022 r., sygn. akt V SA/Wa 4937/21).

Wojewódzki Sąd Administracyjny w W. stwierdził nieważność zaskarżonej decyzji oraz poprzedzającej ją decyzji Państwowego Powiatowego

Inspektora Sanitarnego w P. z dnia 10 czerwca 2020 r. Przeprowadzona sądowa kontrola legalności zaskarżonej decyzji doprowadziła Sąd do wniosku, że decyzja ta została wydana z rażącym naruszeniem prawa i nie może ostać się w obrocie prawnym. Ustalenie przez sąd, że decyzja administracyjna została wydana na podstawie przepisu rozporządzenia, które jest niezgodne z Konstytucją i ustawowym upoważnieniem do jego wydania, obliguje Sąd do jej wyeliminowania z obrotu prawnego. Zaskarżona decyzja i decyzją ją poprzedzająca zostały wydane w istocie bez podstawy prawnej, którą zgodnie z Konstytucją mogła być wyłącznie ustawa, a nie rozporządzenie Rady Ministrów. To z kolei stanowi przesłankę z art. 156 § 1 pkt 2 k.p.a., nakazującą Sądowi stwierdzenie nieważności obu decyzji, zgodnie z art. 145 § 1 pkt 2 p.p.s.a.

V.511.642.2021 z 20 stycznia 2022 r. - skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na decyzję Dyrektora Izby Administracji Skarbowej utrzymującą w mocy decyzję Naczelnika Pierwszego Urzędu Skarbowego, w oparciu o którą doszło do ustalenia zobowiązania podatkowego w podatku od spadków i darowizn.

Skarga uwzględniona (wyrok z 20 października 2022 r., sygn. akt III SA/Wa 437/22).

Wojewódzki Sąd Administracyjny w W. uchylił zaskarżoną decyzję oraz poprzedzającą ją decyzję Naczelnika Pierwszego Urzędu Skarbowego W. z dnia 19 maja 2021 r. W ocenie WSA organy podatkowe obu instancji błędnie uznały, że w sprawie Skarżącej nie zostały spełnione warunki pozwalające na skorzystanie ze zwolnienia podatkowego. Z tego też względu zaskarżone rozstrzygnięcia naruszają art. 4a ust. 1 pkt 1. i art. 4 ust. 2 u.p.s.d. Z uwagi na stwierdzone naruszenia przepisów prawa materialnego za zbędne Sąd uznał odnoszenie się do podnoszonych zarzutów naruszenia ogólnych zasad postępowania podatkowego. Przy ponownym rozpatrzeniu sprawy organy podatkowe, kierując się przedstawionym stanowiskiem Sądu, powinny prawidłowo zastosować w sprawie art. 4a ust. 2 u.p.s.d. wydając stosowne rozstrzygnięcie o braku podlegania obowiązkowi w podatku od spadków i darowizn. Całokształt przedstawionych okoliczności spowodował, że uznać należało, że do wydania zaskarżonej decyzji doszło z naruszeniem art. 4a ust. 2 u.p.s.d., co uzasadnia uchylenie decyzji organów podatkowych obu instancji na podstawie art. 145 § 1 pkt 1 lit. a ustawy o postępowaniu przed sądami administracyjnymi.

XI.543.249.2021 z 20 czerwca 2022 r. - skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na postanowienie Komendanta Placówki Straży Granicznej o opuszczeniu terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Skarga uwzględniona (wyrok z 27 października 2022 r., sygn. akt II SA/Bk 558/22).

Wojewódzki Sąd Administracyjny w B. uchylił zaskarżone postanowienie. Skarga zasługuje na uwzględnienie, choć nie wszystkie podniesione w niej zarzuty są zasadne. Zdaniem Sądu, zaskarżone postanowienie podlega uchynieniu, gdyż zasadny jest zarzut skargi dotyczący naruszenia art. 7 k.p.a., art. 77 § 1 k.p.a. i art. 80 k.p.a. polegający na niewyjaśnieniu stanu faktycznego, które to naruszenie w rozumieniu art. 145 § 1 pkt 1 lit. c) p.p.s.a., mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy oraz naruszenie przepisów, polegające na nieuwzględnieniu faktu, że O. A. jest osobą małoletnią, które to naruszenie w rozumieniu art. 145 § 1 pkt 1 lit. c) p.p.s.a., miało wpływ na wynik sprawy. Ponadto, trafnie Rzecznik podniósł, że w stanie faktycznym niniejszej sprawy małoletni winien mieć ustanowionego przedstawiciela, który by go reprezentował w tym postępowaniu. Brak ustanowienia kuratora spowodował, że naruszono art. 12 ust.1 i 2 Konwencji o prawach dziecka.

XI.7036.31.2021 z 28 września 2022 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Wojewódzkim Sądem Administracyjnym w sprawie ze skargi dotyczącej obowiązku zapewnienia bezpłatnego transportu i opieki dziecku z niepełnosprawnością.

Stanowisko uwzględnione (wyrok z 6 października 2022 r., sygn. akt III SA/Gd 120/22).

Wojewódzki Sąd Administracyjny w G. stwierdził bezskuteczność zaskarżonej czynności. Sąd wskazał, iż ułatwienie dojazdu do placówek wychowawczych (edukacyjnych) dzieci z niepełnosprawnościami należy postrzegać, a w konsekwencji realizować z poszanowaniem i w zgodzie z konstytucyjną zasadą prawa do nauki oraz gwarancji dostępności do edukacji na zasadach równych szans dla wszystkich uczniów. Z tego też powodu zapewnienie przez gminę transportu dziecku niepełnosprawnemu do przedszkola czy szkoły, o którym jest mowa w art. 32 ust. 6 u.p.o. winno być rozumiane jako zorganizowanie przez gminę takiego przejazdu dziecka niepełnosprawnego, który urzeczywistnia rzeczywistą realizację wskazanych powyżej zasad konstytucyjnych. W ocenie Sądu w omawianej sprawie należyte wypełnienie przez organ ww. obowiązku winno polegać na takim zorganizowaniu transportu i związanej z tym w czasie transportu opieki w odniesieniu do J. L., które uwzględnia indywidualne potrzeby tego dziecka, wynikające z dokumentów związanych z jego niepełnosprawnością.

Skargi kasacyjne Rzecznika Praw Obywatelskich do Naczelnego Sądu Administracyjnego:

VII.612.31.2022 z 21 grudnia 2022 r. – skarga kasacyjna od wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego oddalającego skargę Koła Gospodyń Wiejskich na decyzję Dyrektora Oddziału Regionalnego ARiMR w przedmiocie ustalenia kwoty nienależnie pobranych płatności z tytułu pomocy finansowej.

Rzecznik Praw Obywatelskich zaskarżył w całości wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w L. z dnia 11 października 2022 r. oddalający skargę Koła Gospodyń Wiejskich w T. na decyzję Dyrektora L. Oddziału Regionalnego Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa z dnia 4 maja 2022 r. w przedmiocie ustalenia kwoty nienależnie pobranych płatności z tytułu pomocy finansowej.

Na podstawie art. 174 pkt 1 i 2 p.p.s.a. zaskarżonemu wyrokowi Rzecznik zarzucił naruszenie prawa materialnego, tj.: § 13zi ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 27 stycznia 2015 r. w sprawie szczegółowego zakresu i sposobów realizacji niektórych zadań Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (dalej jako: rozporządzenie RM) poprzez jego błędną wykładnię i przyjęcie, że organizacja wydarzenia mającego na celu wsparcie lokalnej społeczności w zakresie dostępności do szczepień przeciwko COVID-19 w tym samym miejscu i czasie przez dwa koła gospodyń wiejskich nie stanowi realizacji zadania w tym przepisie określonego, polegającego na wsparciu lokalnej społeczności w zakresie dostępności do szczepień, co w konsekwencji doprowadziło do błędnego zastosowania art. 29 ust. 1 ustawy o Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (dalej jako: ustawa o ARiMR) w związku z § 13zi ust. 1 i ust. 22 pkt 1 rozporządzenia RM i wydania przez organ decyzji o obowiązku zwrotu całej kwoty pomocy finansowej jako przyznanej nienależnie.

Na podstawie art. 185 § 1 p.p.s.a. RPO wniósł o uchylenie zaskarżonego niniejszą skargą wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w L. w całości i przekazanie w tym zakresie sprawy do ponownego rozpoznania temu sądowi.

VII.612.30.2022 z 21 grudnia 2022 r. – skarga kasacyjna od wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego oddalającego skargę Koła Gospodyń Wiejskich na decyzję Dyrektora Oddziału Regionalnego ARiMR w przedmiocie ustalenia kwoty nienależnie pobranych płatności z tytułu pomocy finansowej.

Rzecznik Praw Obywatelskich zaskarżył w całości wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w L. z dnia 11 października 2022 r., oddalający skargę Koła Gospodyń Wiejskich w Ł. na decyzję Dyrektora L. Oddziału Regionalnego Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa z dnia 4 maja 2022 r. w przedmiocie ustalenia kwoty nienależnie pobranych płatności z tytułu pomocy finansowej.

Na podstawie art. 174 pkt 1 i 2 p.p.s.a. zaskarżonemu wyrokowi Rzecznik zarzucił naruszenie prawa materialnego, tj.: § 13zi ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 27 stycznia 2015 r. w sprawie szczegółowego zakresu i sposobów realizacji niektórych zadań Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (dalej jako: rozporządzenie RM) poprzez jego błędną wykładnię i przyjęcie, że organizacja wydarzenia mającego na celu wsparcie lokalnej społeczności w zakresie dostępności do szczepień przeciwko COVID-19 w tym samym miejscu i czasie przez dwa koła gospodyń wiejskich nie stanowi realizacji zadania w tym przepisie określonego, polegającego na wsparciu lokalnej społeczności w zakresie dostępności do szczepień, co w konsekwencji doprowadziło do błędnego zastosowania art. 29 ust. 1 ustawy o Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (dalej jako: ustawa o ARiMR) w związku z § 13zi ust. 1 i ust. 22 pkt 1 rozporządzenia RM i wydania przez organ decyzji o obowiązku zwrotu całej kwoty pomocy finansowej jako przyznanej nienależnie.

Na podstawie art. 185 § 1 p.p.s.a. RPO wniósł o uchylenie zaskarżonego niniejszą skargą wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w L. w całości i przekazanie w tym zakresie sprawy do ponownego rozpoznania temu sądowi.

XI.543.249.2021 z 22 grudnia 2022 r. – skarga kasacyjna od wyroku WSA uchylającego postanowienie Komendanta Placówki Straży Granicznej w przedmiocie opuszczenia terytorium Rzeczypospolitej Polskiej przez cudzoziemców.

Zaskarżonemu skargą kasacyjną wyrokowi, na podstawie art. 174 pkt 1 p.p.s.a., Rzecznik Praw Obywatelskich zarzucił naruszenie przepisów prawa materialnego, które miało wpływ na wynik sprawy, tj.: - art. 303b ust. 1-3 w zw. z art. 303 ust. 1 pkt 9a ustawy o cudzoziemcach (dalej: „u.o.c.”), poprzez dokonanie błędnej wykładni ww. przepisów u.o.c. i uznanie, że cudzoziemcy zostali zatrzymani niezwłocznie po przekroczeniu granicy, a zatem, że zaistniała podstawa do wydania wobec nich postanowienia określonego w art. 303b ust. 1-3 u.o.c. zamiast zastosowania procedury z art. 302 ust. 1 pkt 10 - 3 - u.o.c., co w konsekwencji doprowadziło do naruszenia art. 145 § 1 pkt 1 lit. c w zw. z § 3 w zw. z art. 134 § 2 p.p.s.a., z uwagi na to, że Sąd nie umorzył tego postępowania, choć powinien, ponieważ Organ nie miał podstawy prawnej do jego prowadzenia.

Ponadto, na podstawie art. 174 pkt 2 p.p.s.a., RPO zarzucił naruszenie przepisów postępowania, które mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy, tj.: - art. 145 § 1 pkt 1 lit. c p.p.s.a. w zw. z art. 10 § 1 ustawy – Kodeks postępowania administracyjnego (dalej jako: „k.p.a.”), w przypadku małoletniego O. A. również w zw. z art. 12 ust. 1 i 2 Konwencji o prawach dziecka; - art. 145 § 1 pkt 1 lit. c p.p.s.a. w zw. z art. 123 § 2 k.p.a.; - art. 145 §

1 pkt 1 lit. c p.p.s.a. w zw. z art. 124 § 2 k.p.a. w zw. z art. 13 EKPC w zw. z art. 4 Protokołu nr 4.

Jednocześnie, na podstawie art. 174 pkt 2 p.p.s.a., Rzecznik zarzucił naruszenie art. 141 § 4 p.p.s.a. w zw. z art. 153 p.p.s.a. poprzez prawidłowe uchylene ww. postanowienia z jednoczesnym naruszeniem interesu prawnego A. S. i małoletniego O. A. poprzez błędną ocenę prawną wyrażoną przez Sąd w części uzasadnienia wyroku. RPO wniósł zatem: - o uchylene zaskarżonego wyroku w całości i umorzenie postępowania, na podstawie art. 189 p.p.s.a. - o rozpoznanie skargi kasacyjnej na rozprawie, na podstawie art. 176 § 2 p.p.s.a.

Rzecznik nie kwestionuje zasadności uchylene ww. postanowienia WSA. Zarzut RPO co do uchylene postanowienia Komendanta Placówki Straży Granicznej w B. z dnia 29 grudnia 2021 r. w przedmiocie opuszczenia terytorium Rzeczypospolitej Polskiej przez A. S. i małoletniego O. A. został prawidłowo uwzględniony przez WSA w B. i nie jest to kwestionowane przez Rzecznika. Wątpliwości RPO budzi podstawa uchylene postanowienia przez Sąd. W ocenie RPO, Sąd nie powinien uchylać ww. postanowienia tylko na podstawie przesłanek, które wskazał w uzasadnieniu wyroku, ale przede wszystkim dlatego, że w nin. sprawie ww. postanowienie nie powinno zostać wydane z uwagi na to, że co do zasady postanowienie nie może rozstrzygać co do istoty sprawy, jak stało się w tym przypadku. W konsekwencji wobec ww. cudzoziemców w ogóle nie powinno być wydane postanowienie o opuszczenie terytorium RP. Mając to na uwadze WSA w B. powinien nie tylko uchylać ww. postanowienie, ale również umorzyć postępowanie w nin. sprawie.

Naczelny Sąd Administracyjny wydał następujące orzeczenia w sprawie skarg kasacyjnych:

III.7064.172.2019 z 26 lutego 2020 r. - skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego od wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w sprawie o odmowie przyznania prawa do świadczenia pielęgnacyjnego.

Skarga kasacyjna oddalona (wyrok z 2 grudnia 2022 r., sygn. akt I OSK 1034/20).

Naczelny Sąd Administracyjny stwierdził, że skarga kasacyjna nie zasługuje na uwzględnienie. Za niezasadne należało uznać naruszenie przez Sąd I instancji art. 17 ust. 1 pkt 1 u.ś.r. w zw. z art. 18, art. 69 oraz art. 71 ust. 1 Konstytucji. Za niezasadny należało również uznać zarzut naruszenia art. 151 P.p.s.a. w zw. z art. 7, art. 77 i art. 80 k.p.a. W ocenie NSA brak jest podstaw do uznania, że dokonane przez organy orzekające w niniejszej sprawie ustalenia, które zaaprobował Sąd I instancji, nie były prawidłowe.

Mając powyższe na uwadze, Naczelny Sąd Administracyjny uznał, że zaskarżony wyrok odpowiada prawu.

VII.6060.7.2021 z 17 maja 2021 r. - skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego od wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego dotyczącego skargi na bezczynność organu w przedmiocie rozpoznania wniosku o udostępnienie informacji publicznej.

Skarga kasacyjna uwzględniona (wyrok z 14 października 2022 r., sygn. akt III OSK 5213/21).

Naczelny Sąd Administracyjny po rozpoznaniu skargi kasacyjnej Rzecznika od wyroku WSA w W. w sprawie ze skargi J. J. na bezczynność Prezesa Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w [...] w przedmiocie rozpoznania wniosku z dnia [...] sierpnia 2020 r. o udostępnienie informacji publicznej 1. uchylił zaskarżony wyrok, 2. zobowiązał Prezesa Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w [...] do rozpoznania punktu 1 i 2 wniosku J. J. z dnia [...] sierpnia 2020 r. w terminie 14 dni od daty doręczenia prawomocnego wyroku wraz z aktami sprawy, 3. stwierdził, że Prezes Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w [...] dopuścił się bezczynności, 4. stwierdził, że bezczynność Prezesa Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w [...] nie miała miejsca z rażącym naruszeniem prawa, 5. w pozostałym zakresie oddalił skargę, 6. zasądził od Prezesa Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w [...] na rzecz J. J. 100 (sto złotych) tytułem zwrotu kosztów postępowania.

WZF.7043.79.2017 z 15 września 2022 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Naczelnym Sądem Administracyjnym w sprawie ze skargi kasacyjnej od wyroku WSA oddalającego skargę na rozkaz personalny w przedmiocie zwolnienia ze służby.

Skarga kasacyjna oddalona (wyrok z 23 listopada 2022 r., sygn. akt III OSK 4932/21).

Naczelny Sąd Administracyjny orzekł, iż skarga kasacyjna jest niezasadna i jako taka podlega oddaleniu na podstawie art. 184 p.p.s.a. NSA wskazał, iż podnoszona przez skarżącego kasacyjnie wadliwość wyroku Sądu pierwszej instancji w istocie sprowadza się nie do zakwestionowania treści przyjętej za podstawę rozstrzygnięcia normy zrekonstruowanej na podstawie art. 41 ust. 2 pkt 5 ustawy o Policji, lecz do podważenia oceny, że norma ta miała zastosowanie wobec skarżącego w okolicznościach faktycznych, które go dotyczą. Przyjąć zatem należy, że zarzut wadliwej wykładni prawa materialnego miał w istocie zastępować zarzut naruszenia przepisów postępowania regulujących tryb i zakres gromadzenia i oceny materiału dowodowego, w oparciu o który czyniono istotne ustalenia w sprawie. Praktyka taka jest niedopuszczalna. Sąd wskazał także, że organy nie miały

obowiązku zwracania się do skarżącego o wskazanie reprezentującej go organizacji związkowej w celu wydania opinii w przedmiocie zwolnienia go ze służby. Naczelny Sąd Administracyjny nie znalazł również podstaw do uwzględnienia zarzutów naruszenia przepisów postępowania, które mogły mieć istotny wpływ na wynik sprawy - art. 145 § 1 pkt 1 lit. c p.p.s.a. w zw. z art. 7, art. 75 § 1, art. 77 § 1, art. 78 § 1, art. 80 k.p.a.

Postępowanie administracyjne z udziałem Rzecznika Praw Obywatelskich:

V.511.688.2021 z 17 października 2022 r. – sprzeciw od ostatecznych decyzji Prezydenta Miasta ustalających zobowiązanie w podatku od nieruchomości.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł sprzeciw od ostatecznych decyzji Prezydenta Miasta Stołecznego Warszawy (dalej: „Prezydent”) wydanych wobec Pana A. K.: - ustalających zobowiązanie w podatku od nieruchomości za 2006 r. (vide pkt 4) - z dnia 26 lutego 2007 r., - ustalającej zobowiązanie podatkowe w podatku od nieruchomości za 2007 r., z dnia 29 stycznia 2008 r., - ustalającej zobowiązanie podatkowe w podatku od nieruchomości za 2008 r., z dnia 6 lutego 2009 r., - ustalającej zobowiązanie podatkowe w podatku od nieruchomości za 2009 r., z dnia 3 lutego 2010 r., - ustalającej zobowiązanie podatkowe w podatku od nieruchomości za 2010 r., i zażądał wznowienia postępowań zakończonych ww. decyzjami oraz uchylenia ww. decyzji Prezydenta.

Ponadto, Rzecznik zgłosił udział na prawach prokuratora w postępowaniu, które zostanie zainicjowane niniejszym sprzeciwem.

W ocenie RPO decyzje Prezydenta określające Podatnikowi wysokość podatku od nieruchomości za lata 2006-2010, obarczone są kwalifikowanymi wadami prawnymi. Dlatego stwierdzenie, że na Podatniku nie ciążył obowiązek podatkowy powinno skutkować uchyleniem decyzji ostatecznych i umorzeniem postępowań, których decyzje te kończyły. Podjęciu takiego rozstrzygnięcia nie stoją na przeszkodzie określone w Ordynacji podatkowej terminy przedawnienia, jako że w tym przypadku bezprzedmiotowość postępowania skutkująca obowiązkiem jego umorzenia, nie ma żadnego związku z kwestią przedawnienia zobowiązania podatkowego.

Organy administracji wydały następujące decyzje w sprawach z wniosku Rzecznika

VII.565.9.2021 z 15 lutego 2021 r. - sprzeciw od decyzji Państwowego Inspektora Sanitarnego wymierzającej administracyjną karę pieniężną za naruszenie zakazu przemieszczania się.

Stanowisko nieuwzględnione (decyzja z 2 listopada 2022 r., nr EP.711.1.2022).

Główny Inspektor Sanitarny utrzymał w mocy decyzję PWIS w Ł. GIS prowadząc postępowanie administracyjne w sprawie Odwołania uznał, że ww. decyzja - została wydana przez organ administracji w sprawie właściwy rzeczowo, miejscowo i instancyjnie, w oparciu o istniejące i obowiązujące zarówno w dniu stwierdzenia naruszenia prawa, jak i w dniu wydania tej decyzji, przepisy prawa materialnego, do których były obowiązane się stosować organy Państwowej Inspekcji Sanitarnej, a także w oparciu o przepisy kompetencyjne upoważniające PPIS w R. do wydania decyzji wymierzającej Stronie administracyjną karę pieniężną za popełniony delikt; - była kierowana do osoby bez wątplenia będącej stroną; - była decyzją wykonalną. Główny Inspektor Sanitarny nie podzielił ponadto wyrażonego we wniosku poglądu, że wprowadzanie jakichkolwiek ograniczeń w zakresie przemieszczania się w celu zapobiegania szerzeniu się zakażeń i chorób zakaźnych i następnie ich egzekwowanie jest możliwe wyłącznie na podstawie przepisów wprowadzających jeden ze stanów nadzwyczajnych przewidzianych w Konstytucji, a nie na podstawie przepisów regulujących zwalczanie zagrożeń dla zdrowia i bezpieczeństwa publicznego, jakimi są przepisy ustawy o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi.

XI.542.5.2021 z 12 kwietnia 2021 r. - sprzeciw od decyzji Komendanta Straży Granicznej o zobowiązaniu do powrotu cudzoziemca bez określonego terminu dobrowolnego powrotu oraz orzekającej o zakazie ponownego wjazdu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i innych państw obszaru Schengen.

Stanowisko nieuwzględnione (decyzja z 8 listopada 2022 r., DL.WIPO.412.282.2021/MO).

Szef Urzędu Do Spraw Cudzoziemców odmówił stwierdzenia z urzędu nieważności decyzji Komendanta Placówki Straży Granicznej z dnia 14 grudnia 2018 r. orzekającej o zobowiązaniu obywatela Republiki Mołdawii, pana Y. O. do powrotu oraz o zakazie ponownego wjazdu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i innych państw obszaru Schengen na okres 3 lat od dnia wydania decyzji. W ocenie Szefa Urzędu do Spraw Cudzoziemców analiza akt dotyczących sprawy o zobowiązaniu pana Y. O. do powrotu prowadzi do stwierdzenia, iż ostateczna decyzja Komendanta Placówki Straży Granicznej z dnia 14 grudnia 2018 r. nie została wydana bez podstawy prawnej, czy z naruszeniem prawa, kalikowanym jako rażące w

rozumieniu art. 156 § 1 pkt 2 k.p.a. W postępowaniu organu wydającego decyzję nie można dopatrzeć się oczywistej, ewidentnej, a zatem rażącej obrazu przepisów.

VII.565.18.2021 z 15 listopada 2021 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu administracyjnym przed Głównym Inspektorem Sanitarnym z wniosku o stwierdzenie nieważności decyzji Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego.

Stanowisko nieuwzględnione (decyzja z 27 października 2022 r., nr EP.SO.711.7.2022).

Główny Inspektor Sanitarny odmówił stwierdzenia nieważności Decyzji PWIS oraz poprzedzającej ją Decyzji PPIS w W. GIS nie podzielił wyrażonego we wniosku poglądu Strony, że wprowadzanie jakichkolwiek ograniczeń w zakresie sposobu przemieszczania się w celu zapobiegania szerzeniu się zakażeń i chorób zakaźnych i następnie ich egzekwowanie jest możliwe wyłącznie na podstawie przepisów wprowadzających jeden ze stanów nadzwyczajnych przewidzianych w Konstytucji, a nie na podstawie przepisów regulujących zwalczanie zagrożeń dla zdrowia i bezpieczeństwa publicznego, jakimi są przepisy ustawy o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi. Rozwój epidemii oraz jej przeciwdziałanie i zwalczanie uzależnione jest od przestrzegania rygorów sanitarno-higienicznych. Ich nieprzestrzeganie w sposób oczywisty przyczynia się do rozwoju epidemii w Polsce, której negatywne skutki odczuwa każdy obywatel. W interesie społecznym pozostaje zatem podejmowanie przez organy administracji publicznej działań, które mają na celu zobowiązanie osób nieprzestrzegających rygorów sanitarno-higienicznych wynikających z prawa powszechnie obowiązującego do przestrzegania przepisów kształtujących zachowania mające na celu ochronę zdrowia i życia innych ludzi. W ocenie Głównego Inspektora Sanitarnego powody podnoszone we wniosku o stwierdzenie nieważności nie mogą stanowić przesłanki do orzeczenia nieważności Decyzji PWIS w W. oraz PPIS w W.

V.7204.29.2022 z 2 sierpnia 2022 r. - odwołanie od decyzji Prezydenta Miasta w przedmiocie określenia wysokości opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi.

Stanowisko uwzględnione (decyzja z 7 grudnia 2022 r., nr SKO.41/3575/P/2022).

Samorządowe Kolegium Odwoławcze w L. uchyliło w całości decyzję wydaną z upoważnienia Prezydenta Miasta z dnia 20 lipca 2022 r. określającą wobec Pana B. S. obowiązkową opłatę za gospodarowanie odpadami komunalnymi w wysokości 288,00 zł miesięcznie, za okres od

lipca 2021 r. do końca miesiąca poprzedzającego miesiąc, w którym następuje zmiana danych niezbędnych do określenia wysokości tej opłaty. SKO zgodził się ze stanowiskiem RPO, że przy wykładni przepisów ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach oraz uchwały z 29 kwietnia 2021 r. należy także uwzględnić wartości wynikające z art. 71 ust. 1 Konstytucji. Zgodnie z tym przepisem państwo w swojej polityce społecznej i gospodarczej uwzględnia dobro rodziny. Rodziny znajdujące się w trudnej sytuacji materialnej i społecznej, zwłaszcza wielodzietne i niepełne, mają prawo do szczególnej pomocy ze strony władz publicznych. Uwzględniając powyższe wyjaśnienia, w przedstawionej sytuacji faktycznej i prawnej, należy przyjąć, że opłata za gospodarowanie odpadami komunalnymi z nieruchomości należącej do Pana B. S. nie może przekroczyć kwoty 144,00 zł wynikającej z § 2 ust. 6 pkt 2) uchwały z 29 kwietnia 2021 r.

VI. Wnioski do Trybunału Konstytucyjnego. Zgłoszenia udziału w postępowaniach w sprawie skarg konstytucyjnych

1. W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich skierował następujące wnioski do Trybunału Konstytucyjnego:

Trybunał Konstytucyjny wydał następujące orzeczenia w sprawie wniosków Rzecznika Praw Obywatelskich:

VII.561.7.2019 z 2 marca 2022 r. - wniosek do Trybunału Konstytucyjnego o stwierdzenie niezgodności przepisów ustawy o Krajowej Szkole Sądownictwa i Prokuratury z Konstytucją.

Stanowisko uwzględnione (wyrok z 13 grudnia 2022 r., sygn. akt K 3/22)

Po rozpoznaniu wniosku Rzecznika Praw Obywatelskich Trybunał Konstytucyjny orzekł, że art. 24 ust. 1 pkt 1a oraz art. 37b ust. 1 pkt 1 ustawy o Krajowej Szkole Sądownictwa i Prokuratury są niezgodne z art. 60 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej i umorzył postępowanie w pozostałym zakresie.

W kwestionowanych przez RPO przepisach wprowadzono ograniczenie wiekowe dla kandydatów ubiegających się o przyjęcie na aplikację sędziowską i prokuratorską (art. 24 ust. 1 pkt 1a u.k.s.s.p.) oraz aplikację sędziowską uzupełniającą i aplikację prokuratorską uzupełniającą (art. 37b ust. 1 pkt 1 u.k.s.s.p.). Maksymalny wiek dla kandydatów na ww. aplikacje wynosi kolejno 35 i 40 lat.

TK wskazał, że art. 60 Konstytucji stanowi, że „obywatele polscy korzystający z pełni praw publicznych mają prawo dostępu do służby publicznej na jednakowych zasadach”. Trybunał wyjaśnił, że art. 60 Konstytucji, gwarantujący każdemu obywatelowi, korzystającemu z pełni praw publicznych, prawo ubiegania się o przyjęcie do służby publicznej, nie wyraża jednak gwarancji, że każda osoba posiadająca obywatelstwo polskie oraz pełnię praw publicznych zostanie przyjęta do służby publicznej. Ustawodawca uprawniony jest bowiem do sformułowania dodatkowych warunków, uzależniając od ich spełnienia uzyskanie określonych stanowisk w służbie publicznej z uwzględnieniem jej rodzaju oraz istoty. TK podkreślił, że w kontekście niniejszej sprawy szczególne znaczenie nabiera kryterium dostępu „na jednakowych zasadach”, które koresponduje z wyrażoną w art. 32 Konstytucji zasadą równości

TK przypomniał, że orzecznictwo Trybunału pozwala stwierdzić, że zarówno sędziowie, jak i prokuratorzy zaliczają się do osób pełniących służbę publiczną w rozumieniu art. 60 Konstytucji. Oznacza to, że zasady dostępu do tych zawodów są objęte gwarancjami wynikającymi z tego przepisu Konstytucji. Oceniając status aplikanta, nie można pominąć

szczególnej, przewidzianej ustawowo formy, w której następuje przyjęcie na aplikacje oraz systemu nagradzania i karania aplikantów. Nie można też tracić z pola widzenia faktu, że aplikowanie do KSSiP, a następnie jej ukończenie jest co do zasady podstawową drogą do zostania sędzią lub prokuratorem. W związku z powyższym TK uznał, że analizowane regulacje wprowadzają ograniczenie dostępu do służby publicznej określonego w art. 60 Konstytucji.

TK wskazał, iż art. 31 ust. 3 Konstytucji, jako wzorzec kontroli, stanowi, że „ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób. Ograniczenia te nie mogą naruszać istoty wolności i praw”. Analizując powyższe warunki TK wskazał, że ograniczenie wprawdzie zostało wprowadzone ustawą, jednak nie był w stanie ocenić, jakie cele mają realizować kwestionowane przepisy, a więc tym bardziej nie mógł stwierdzić, że przepisy te są niezbędne dla ochrony interesu, z którym są powiązane. TK nie miał więc wątpliwości, że wprowadzone ograniczenia naruszają istotę konstytucyjnie gwarantowanego prawa dostępu do służby publicznej na jednakowych zasadach.

Trybunał stwierdził, że na tle niniejszej sprawy kontrola konstytucyjności z wynikającymi z art. 32 Konstytucji: zasady równości wobec prawa i prawem do równego traktowania przez władze publiczne nie jest konieczna ze względu na dokonaną kontrolę z art. 60 w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

2. Rzecznik Praw Obywatelskich przystąpił do postępowań przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie następujących wniosków:

Trybunał Konstytucyjny wydał następujące orzeczenia w sprawie wniosków, do których przystąpił Rzecznik Praw Obywatelskich:

II.511.326.2021 z 25 maja 2021 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie wniosku Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego odnośnie unormowań umożliwiających odbieranie prawa jazdy za przekroczenie prędkości.

Stanowisko uwzględnione (wyrok z 13 grudnia 2022 r., sygn. akt K 4/21).

Trybunał Konstytucyjny orzekł, że art. 7 ust. 1 pkt 2 ustawy o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, rozumiany w ten sposób, że podstawę wydania decyzji, o której mowa w art. 102 ust. 1 pkt 4 i 5 ustawy o kierujących pojazdami stanowi wyłącznie informacja organu kontroli ruchu drogowego o ujawnieniu popełnienia czynu opisanego w art. 135 ust. 1 pkt 2 ustawy - Prawo o ruchu drogowym jest niezgodny z art. 2

Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Ponadto TK postanowił umorzyć postępowanie w pozostałym zakresie.

Zakwestionowane w niniejszej sprawie przepisy określały procedurę stosowania przez starostów sankcji polegającej na zatrzymaniu prawa jazdy na okres 3 miesięcy osobie kierującej pojazdem, która dopuściła się określonych naruszeń przepisów prawa o ruchu drogowym. Artykuł 102 ust. 1 pkt 4 i 5 ustawy o kierujących, który został poddany kontroli konstytucyjnej, stanowi, że starosta w drodze decyzji administracyjnej zatrzymuje prawo jazdy, jeżeli kierujący przekroczy prędkość o więcej niż 50 km/h na obszarze zabudowanym lub przewoził pasażerów w liczbie wyższej niż liczba dopuszczalna. Podstawą wydania decyzji przez starostę była tylko informacja od organu kontroli ruchu drogowego. Problem konstytucyjny w niniejszej sprawie dotyczył więc tego, czy postępowanie administracyjne przed starostą, w którym kierujący pojazdem nie ma możliwości zakwestionowania informacji od organu kontroli czy przedstawienia dowodów np. na nieprawidłowości podczas pomiaru prędkości, można uznać za postępowanie spełniające warunki art. 2 Konstytucji, czyli sprawiedliwej i rzetelnej procedury. Art. 7 ust. 1 pkt 2 ustawy z 2015 r. - w rozumieniu przyjętym w orzecznictwie sądów administracyjnych - dopuszcza bowiem zastosowanie sankcji prawnej (zatrzymania prawa jazdy) nawet wówczas, gdy faktycznie do naruszenia przepisów prawa o ruchu drogowym w ogóle nie doszło, na podstawie domniemania prawdziwości treści „informacji” sporządzonej przez funkcjonariusza policji lub innej uprawnionej służby.

Trybunał zaznaczył, że postępowanie administracyjne, które ma spełniać standardy sprawiedliwej i rzetelnej procedury, musi zapewniać staranne wyjaśnienie okoliczności istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy, a także gwarantować każdej stronie prawo do wysłuchania. Nałożenie sankcji może nastąpić wyłącznie na podstawie prawdziwych ustaleń faktycznych, zgodnie z zasadą prawdy obiektywnej. Do ustawodawcy należy określenie adekwatnego trybu i środków prawnych umożliwiających wszechstronne i rzetelne wyjaśnienie okoliczności dotyczących podstawy ukarania.

TK wskazał jednocześnie, że nie było w niniejszym postępowaniu potrzeby dodatkowej oceny zgodności omawianej normy z art. 45 ust. 1 i art. 78 Konstytucji, ponieważ zarzuty jej niezgodności z tymi dwoma wzorcami miały charakter pochodny względem podstawowego zarzutu dotyczącego niezgodności ze standardem sprawiedliwej (rzetelnej) procedury na etapie postępowania administracyjnego przed starostą w sprawie o zatrzymanie prawa jazdy.

3. Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniach w sprawie skarg konstytucyjnych:

III.7040.90.2022 z 5 października 2022 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie skargi konstytucyjnej dotyczącej zbadania zgodności przepisów Karty Nauczyciela z Konstytucją.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w przedmiotowym postępowaniu i wniósł o stwierdzenie, że: art. 85t ust. 6 i 10 ustawy – Karta Nauczyciela w zakresie, w jakim „dozwala na rozpatrzenie odwołania, a w dalszej kolejności zażalenia od zawieszenia nauczyciela w czynnościach przez Komisje Dyscyplinarne działające odpowiednio przy właściwym wojewodzie oraz Ministrze Edukacji Narodowej na posiedzeniu niejawnym bez udziału obwinionego lub jego obrońcy” są niezgodne z art. 42 ust. 2 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

W ocenie Rzecznika kwestionowane skargą konstytucyjną przepisy nie zapewniają odpowiedniego poziomu ochrony prawa do obrony w znaczeniu materialnym, nie pozwalają one bowiem nauczycielowi na osobistą obronę poprzez złożenie wyjaśnień bezpośrednio przed stosownym organem, zarówno w trakcie podejmowania decyzji o jego zawieszeniu (art. 85t ust. 1 i 2 Karty Nauczyciela) jak też w trakcie postępowania odwoławczego od tej decyzji (art. 85t ust. 6 i 10 Karty Nauczyciela). Postępowanie odwoławcze w sprawie zawieszenia nauczyciela w pełnieniu obowiązków na każdym jego procesowym etapie toczy się z wyłączeniem jawności, a więc bez możliwości czynnego udziału w tym postępowaniu osoby bezpośrednio zainteresowanej jego wynikiem. Ustawodawca w tym przypadku zredukował prawo do obrony wyłącznie do możliwości kwestionowania na drodze prawnej rozstrzygnięć wydawanych w sprawie zawieszenia nauczyciela w pełnieniu obowiązków, pozbawiając nauczyciela możliwości czynnego w nim udziału, składania wyjaśnień bezpośrednio przez komisją dyscyplinarną czy też uczestniczenia w postępowaniu dowodowym przed tą komisją. W związku z tym przepisy art. 85t ust. 6 i 10 Karty Nauczyciela w zakresie objętym skargą konstytucyjną w sposób bardzo daleko idący ograniczają prawo do obrony nauczyciela w postępowaniu dotyczącym jego zawieszenia, redukując je jedynie do prawa do wniesienia odwołania od decyzji o zawieszeniu, a następnie do możliwości wniesienia zażalenia na postanowienie komisji dyscyplinarnej pierwszej instancji. Rozwiązanie takie nie może zostać uznane za spełniające konstytucyjny warunek zapewnienia prawa „do obrony we wszystkich stadiach postępowania” (art. 42 ust. 2 Konstytucji).

Niewątpliwie przyjęte przez ustawodawcę rozwiązanie polegające na rozpoznawaniu sprawy zawieszenia nauczyciela przez komisje dyscyplinarne obu instancji na posiedzeniach niejawnych służy realizacji założonego celu w postaci jak najszybszego odsunięcia od wykonywania obowiązków nauczyciela, któremu postawiono zarzut uchybienia godności

zawodu lub obowiązkom nauczyciela, o którym mowa w art. 6 Karty Nauczyciela. Jednak - w ocenie RPO - cel ten można osiągnąć bez uszczerbku dla realizacji konstytucyjnego prawa do obrony. Czynny udział nauczyciela w posiedzeniu komisji dyscyplinarnej nie jest bowiem równoznaczny z przedłużeniem postępowania dyscyplinarnego w sprawie zawieszenia. Ustawa określa terminy (art. 85t ust. 6 i 10 Karty Nauczyciela), w których powinny zostać rozpoznane środki zaskarżenia wniesione przez nauczyciela albo nauczyciela pełniącego obowiązki dyrektora szkoły. Nie ma żadnych przeszkód, aby środki te zostały rozpoznane przy czynnym i bezpośrednim udziale obwinionego po to, aby organ podejmujący decyzję istotną z punktu widzenia dalszej realizacji przez jednostkę jej konstytucyjnej wolności wykonywania zawodu miał bezpośredni kontakt z osobą, którą czasowo pozbawia owej wolności i mógł wysłuchać także jej zdania. Dlatego też z punktu widzenia konstytucyjnej zasady proporcjonalności przyjęcie przez ustawodawcę, że sprawa zawieszenia nauczyciela (nauczyciela pełniącego funkcję dyrektora szkoły) w pełnieniu obowiązków następuje w postępowaniu, które na każdym jego etapie jest niejawnie, nie było konieczne dla osiągnięcia założonego celu w postaci szybkiego rozpoznania sprawy zawieszenia.

II.511.632.2022 z 2 listopada 2022 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie skargi konstytucyjnej banku dotyczącej zbadania zgodności z Konstytucją przepisu Kodeksu postępowania karnego.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w przedmiotowym postępowaniu i wniósł o stwierdzenie, że: art. 41 § 1 ustawy - Kodeks postępowania karnego (dalej: k.p.k.) w zw. z art. 459 § 1 i § 2 Kodeksu postępowania karnego jest niezgodny z art. 45 ust. 1 w zw. z art. 78 w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji w zakresie, w jakim nie przewiduje możliwości zaskarżenia w formie zażalenia postanowienia sądu o oddaleniu wniosku o wyłączenie sędziego złożonego w oparciu o art. 41 § 1 k.p.k., wydanego w pierwszej instancji.

Problem braku zaskarżalności postanowienia sądu wydanego w I instancji dotyczącego odmowy wyłączenia sędziego wybrzmiewa w sprawach kierowanych do Biura RPO o kasację. Wskazuje się, że na skutek błędnych decyzji procesowych dotyczących oddalenia wniosku strony w postępowaniu karnym w przedmiocie wyłączenia sędziego, dochodzi do przewlekłości postępowań, gdy uchybienie to zostanie stwierdzone dopiero w toku zwyczajnych lub nadzwyczajnych środków zaskarżenia.

Materia ta była też przedmiotem wystąpienia generalnego do Ministra Sprawiedliwości, w którym Rzecznik przedstawił postulat wprowadzenia zmian legislacyjnych zmierzających do umożliwienia wniesienia zażalenia na

postanowienie w przedmiocie niewyłączenia sędziego (oddalenie wniosku strony o wyłączenie sędziego), niezależnie czy zostało ono wydane w postępowaniu w pierwszej czy drugiej instancji.

Analiza konstytucyjności kwestionowanych unormowań Kodeksu postępowania karnego prowadzić musi do wniosku, że obecny stan rzeczy rodzi poważne wątpliwości konstytucyjne w zakresie wypełnienia zasady sprawiedliwości proceduralnej wynikającej z art. 45 ust. 1 Konstytucji w zw. z art. 78 ust. 1 Konstytucji w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji. Weryfikacja względnych przesłanek wyłączenia sędziego z art. 41 k.p.k. następuje w procedurze jednoinstancyjnej. Strona nie ma możliwości zaskarżenia zażaleniem postanowienia o niewyłączeniu sędziego. Jednocześnie dostrzeżenie uchybienia art. 41 k.p.k. dopiero na późniejszym etapie postępowania często prowadzi do jego wydłużenia znacznie poza „rozsądny czas” w rozumieniu art. 6 ust. 1 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i Podstawowych Wolności (EKPC).

RPO zwrócił ponadto uwagę na gwarancyjną rolę instytucji wyłączenia sędziego w realizacji zasady niezawisłości sędziowskiej, a także na bezpośredni związek między prawidłowością mechanizmów decydujących o wyłączeniu sędziego, a skutecznością poszanowania konstytucyjnego prawa do sądu.

IV.511.437.2022 z 4 listopada 2022 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie skargi konstytucyjnej spółki dotyczącej zbadania zgodności z Konstytucją przepisu Kodeksu postępowania cywilnego.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w przedmiotowym postępowaniu i wniósł o stwierdzenie, że: art. 394² § 1¹ ustawy – Kodeks postępowania cywilnego w zakresie, w jakim uniemożliwia zaskarżenie postanowienia o odmowie zwolnienia od opłaty sądowej od apelacji wydanego przez sąd drugiej instancji, jest niezgodny z art. 78 w związku z art. 176 ust. 1 oraz w związku z art. 45 ust. 1 Konstytucji.

W ocenie Rzecznika niniejsza sprawa dotyczy pominięcia ustawodawczego, które polega na zbyt wąskim określeniu zakresu zastosowania normy prawnej. Na nieracjonalny i zbyt wąski zakres normowania art. 394² § 1¹ kpc wskazuje okoliczność, że przepis ten przewiduje możliwość wniesienia zażalenia od rozstrzygnięcia dotyczącego kwestii prawa pomocy, której tłem również jest brak możliwości pokrycia wydatków związanych z procesem sądowym.

Wada zaskarżonej regulacji została już wcześniej dostrzeżona w pracach RPO, m.in. w wystąpieniu skierowanym do Ministra Sprawiedliwości, w którym Rzecznik sygnalizował potrzebę zmian legislacyjnych, zmierzających m.in. do zaskarżalności postanowienia o odmowie zwolnienia od kosztów

apelacji. Obecnie w Sejmie procedowany jest rządowy projekt zmiany kodeksu postępowania cywilnego, który wychodzi naprzeciw postulatom Rzecznika: w projektowanym art. 394² § 1¹ pkt 1 kpc przewidziano zażalenie na odmowę zwolnienia od kosztów sądowych lub cofnięcie takiego zwolnienia (art. 1 pkt 48 projektowanej ustawy). W uzasadnieniu projektu wskazano, iż celem projektowanych zmian jest wyeliminowanie luki prawnej. Opinia o tym, że obecny kształt art. 394² § 1¹ kpc ma charakter pominięcia ustawodawczego, a instytucja kontroli z art. 380 kpc ma charakter niewystarczający, jest zatem powszechna.

Kolejną niekonsekwencją ustawodawcy jest także to, że zaskarżony przepis stoi w sprzeczności z deklarowanym w projekcie kierunkiem zmian. W ustawie nowelizacyjnej z 4 lipca 2019 r. ustawodawca dążył do rozszerzenia możliwości zwolnienia od kosztów sądowych: w art. 112 u.k.s.c. przewidziano nową przesłankę takiego zwolnienia – jest to ewentualny przyszły uszczerbek dla utrzymania koniecznego siebie i rodziny.

Jednak tą samą ustawą nowelizacyjną ustawodawca pozbawił strony możliwości kwestionowania odmowy zwolnienia od kosztów, jeśli rozstrzyga o tym sąd drugiej instancji. Wszystkie te okoliczności wskazują zatem na to, że ustawodawca – dla zachowania spójności regulacji oraz zapewnienia stronom realizacji prawa do sądu – powinien był wprowadzić zaskarżalność postanowienia sądu drugiej instancji oddalającego wniosek o zwolnienie od opłaty od apelacji.

II.513.3.2022 z 18 listopada 2022 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie skargi konstytucyjnej dotyczącej zbadania zgodności z Konstytucją przepisu ustawy o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w przedmiotowym postępowaniu i wniósł o stwierdzenie, że: art. 8a ust. 1 ustawy o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego, w zakresie, w jakim osobom represjonowanym z powodu działalności na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego w ten sposób, że pod pozorem realizacji powszechnego obowiązku obrony zostały one powołane do pełnienia czynnej służby wojskowej, ogranicza podstawę faktyczną dochodzenia odszkodowania za poniesioną szkodę i zadośćuczynienia za doznaną krzywdę tylko do okresu od dnia 1 listopada 1982 r. do dnia 28 lutego 1983 r., jest niezgodny z art. 64 ust. 2 w związku z art. 32 ust. 1 w związku z art. 2 oraz z art. 41 ust. 5 w związku z art. 77 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

W uzasadnieniu skargi konstytucyjnej w zakresie opisu stanu faktycznego pełnomocnik Skarżącego wskazał, że postępowanie o przyznanie Skarżącemu odszkodowania i zadośćuczynienia za represje polegające na przymusowym powołaniu do odbywania zasadniczej służby wojskowej za działalność opozycyjną w PRL zostało prawomocnie zakończone oddaleniem wniosku Skarżącego. Sądy uznały, iż okres powołania Skarżącego do służby wojskowej nie pokrywa się z okresem wskazanym w treści obowiązującego przepisu art. 8a ust. 1 ustawy o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego - w konsekwencji zatem, wobec braku spełnienia, jak wskazał Sąd, przesłanek ustawowych uzasadniających przyznanie na rzecz wnioskodawcy, jakichkolwiek roszczeń odszkodowawczych w związku z jego powołaniem do wojska, zgłaszane tak roszczenia, podlegały całkowitemu oddaleniu.

Przedmiotowe zagadnienie było już przedmiotem działań generalnych Rzecznika Praw Obywatelskich, tj. wystąpienia generalnego RPO do Marszałka Senatu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 9 kwietnia 2020 r. Rzecznik podkreślał w nim analogiczne zastrzeżenia do obowiązujących przepisów, jak Skarżący, wskazując, że ograniczenie podstawy dochodzenia odszkodowania i zadośćuczynienia tylko do określonego okresu pełnienia przymusowej służby wojskowej nie znajduje uzasadnienia.

Mając na uwadze przesłanki pominięcia ustawowego oraz wzorce kontroli konstytucyjnej z art. 64 ust. 2 Konstytucji w zw. z art. 2 Konstytucji oraz art. 41 ust. 5 w związku z art. 77 ust. 1 Konstytucji przyjąć zatem należy, że po stronie ustawodawcy leży obowiązek takiego ukształtowania art. 8a ust. 1 ustawy lutowej, aby cecha podmiotu w postaci pełnienia czynnej służby wojskowej tylko w okresie od dnia 1 listopada 1982 r. do dnia 28 lutego 1983 r., do której odbycia osoba została powołana za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego, nie różnicowała w prawie do odszkodowania za poniesioną szkodę i zadośćuczynienia za doznaną krzywdę osób, które ustawodawca, zgodnie z art. 3 pkt 2 ustawy o działaczach opozycji antykomunistycznej oraz osobach represjonowanych z powodów politycznych, uznaje za osoby represjonowane z powodów politycznych.

Trybunał Konstytucyjny wydał następujące orzeczenia w sprawie skarg konstytucyjnych, do których przystąpił Rzecznik Praw Obywatelskich:

IV.7000.299.2018 z 18 sierpnia 2018 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie skargi konstytucyjnej w przedmiocie zgodności z Konstytucją przepisów Kodeksu

cywilnego dotyczących nabycia w drodze zasiedzenia przez przedsiębiorcę przesyłowego lub Skarb Państwa służebności gruntowej odpowiadającej treści służebności przesyłu.

Umorzenie postępowania (postanowienie z 8 grudnia 2022 r., sygn. akt SK 18/18).

Trybunał Konstytucyjny orzekł, iż skarga konstytucyjna inicjująca postępowanie w niniejszej sprawie nie spełnia wymogów warunkujących jej merytoryczne rozpoznanie, co pociągnęło za sobą konieczność umorzenia postępowania w całości na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 2 u.o.t.p. TK ze względu na niedopuszczalność wydania wyroku. Przedmiotem skargi może być bowiem jedynie zarzut niezgodności określonej regulacji prawnej z Konstytucją, jeżeli na podstawie tej regulacji podjęto rozstrzygnięcie negatywnie ingerujące w konstytucyjne wolności lub prawa. Trybunał Konstytucyjny uznał, że podstawą normatywną wyroków zapadłych w sprawie skarżących nie była norma odtworzona z zakwestionowanych przez nich przepisów prawnych. Jednocześnie przedstawione przez nich zarzuty w większości nie zostały uzasadnione lub nie zostały uzasadnione w sposób wystarczający. Nie zostały one również, co do zasady, powiązane odpowiednio z przepisami konstytucyjnymi chroniącymi prawa lub wolności jednostki. Ponadto, zarzuty naruszenia zakazu retroakcji oraz zasady zaufania do państwa i stanowionego przez nie prawa (art. 2 Konstytucji), w tym wymogu odpowiedniej *vacatio legis*, nie zostały sformułowane wobec przepisów kodeksu, lecz w stosunku do zmiany linii orzeczniczej, co pozostaje poza kognicją Trybunału. Skarżący błędnie też utożsamili treść zasad proporcjonalności wywodzonych z art. 2 i art. 31 ust. 3 Konstytucji, a także treść zasady proporcjonalności wyrażonej w art. 31 ust. 3 Konstytucji i zasady równości zawartej w jej art. 32.

VII.510.81.2021 z 25 sierpnia 2021 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie skargi konstytucyjnej dotyczącej zbadania zgodności z Konstytucją przepisu Prawa o ustroju sądów powszechnych.

Umorzenie postępowania (postanowienie z 14 grudnia 2022 r., sygn. akt SK 32/21).

Trybunał Konstytucyjny wskazał, że w analizowanej sprawie skarżący ograniczył się do powołania art. 2, art. 10 ust. 2 i art. 144 ust. 3 pkt 17 Konstytucji w petitum skargi konstytucyjnej, natomiast ani razu nie odniósł się do tych wzorców w jej uzasadnieniu. Jedynie w odniesieniu do art. 2 Konstytucji wskazał, że niezgodne z zasadami państwa prawa jest „uzależniani[e] Sędziów od woli władzy wykonawczej w zakresie miejsca gdzie będą oni sprawowali swą funkcję?”. Jest to - z punktu widzenia ciężącego na skarżącym obowiązku uzasadnienia zarzutu niezgodności

kwestionowanego przepisu ze wskazaną konstytucyjną wolnością lub prawem, z powołaniem argumentów lub dowodów na jego poparcie (art. 53 ust. 1 pkt 3 u.o.t.p.TK) - niewystarczające. Poprawne sformułowanie i uzasadnienie zarzutu nie może polegać na wyliczeniu możliwych konfiguracji wzorców konstytucyjnych, a następnie zbiorczym uzasadnieniu ich naruszenia. Z tych względów postępowanie w zakresie kontroli zgodności zakwestionowanego przepisu ze wskazanymi jako wzorce związkowe art. 2, art. 10 ust. 2 i art. 144 ust. 3 pkt 17 Konstytucji zostało umorzone ze względu na niedopuszczalność wydania wyroku (art. 59 ust. 1 pkt 2 u.o.t.p.TK).

Za jedyny dopuszczalny wzorzec kontroli art. 77 § 1 pkt 1 p.u.s.p. Trybunał uznał art. 45 ust. 1 Konstytucji, którego naruszenie, zdaniem skarżącego, polega na przyznaniu Ministrowi Sprawiedliwości kompetencji do delegowania sędziego, za jego zgodą, do czasowego wykonywania czynności orzeczniczych w innym sądzie.

W ocenie Trybunału w niniejszej sprawie, niewątpliwie mamy do czynienia z tożsamością przedmiotową analizowanej skargi konstytucyjnej oraz wniosku Krajowej Rady Sądownictwa rozstrzygniętego wyrokiem o sygn. K 45/07. Tożsama jest bowiem istota problemu konstytucyjnego podniesionego w obu sprawach, a ustalenia TK poczynione na gruncie sprawy o sygn. K 45/07 zachowują aktualność w odniesieniu do zarzutów sformułowanych przez skarżącego. Skarżący w szczególności nie przedstawił żadnych nowych argumentów, które mogłyby świadczyć o niezgodności art. 77 § 1 pkt 1 p.u.s.p. z art. 45 ust. 1 Konstytucji, a których Trybunał nie rozpatrzył w sprawie o sygn. K 45/07. Mając powyższe na uwadze Trybunał postanowił umorzyć postępowanie w zakresie zarzutu niezgodności art. 77 § 1 pkt 1 p.u.s.p. z art. 45 ust. 1 Konstytucji ze względu na zbędność wydania wyroku (art. 59 ust. 1 pkt 3 u.o.t.p.TK).

4. Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniach przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie pytań prawnych:

V.510.183.2022 z 18 października 2022 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie pytania prawnego Sądu Rejonowego odnośnie zbadania zgodności z Konstytucją przepisu Kodeksu postępowania cywilnego.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniu toczącym się przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie pytania prawnego Sądu Rejonowego w W. o signaturze akt P 10/22.

Jednocześnie przedstawił stanowisko, że art. 458³ § 3 ustawy - Kodeks postępowania cywilnego jest niezgodny z art. 45 ust. 1 Konstytucji, art. 45

ust. 1 w związku z art. 32 ust. 1 Konstytucji oraz z art. 6 ust. 1 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności.

Rzecznik przypomniał, że w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego przez prawo do sądu ujęte w art. 45 ust. 1 Konstytucji rozumie się w szczególności: prawo dostępu do sądu (prawo uruchomienia procedury), prawo do odpowiedniego ukształtowania procedury (zgodnie z wymogami sprawiedliwości i jawności, tzw. sprawiedliwość proceduralna) oraz prawo do wyroku sądowego (prawo do uzyskania wiążącego rozstrzygnięcia).

Odnosząc powyższe do realiów niniejszej sprawy, w ocenie RPO należałoby przede wszystkim skupić się na tzw. sprawiedliwości proceduralnej, której istotą jest podmiotowe traktowanie uczestników postępowania, zakaz arbitralnego działania sądu, zapewnienie stronom możliwości korzystania z ich praw i gwarancji procesowych oraz zagwarantowanie im rzetelnego i merytorycznego rozpatrzenia sprawy. W zasadzie sprawiedliwości proceduralnej mieszczą się przede wszystkim: możliwość bycia wysłuchanym przez sąd, konieczność ujawniania przez sąd motywów rozstrzygnięcia, zapewnienie uczestnikowi postępowania przewidywalności jego przebiegu oraz nakaz wszechstronnego zbadania przez sąd okoliczności sprawy, jak również dwuinstancyjność postępowania. Na tle art. 458³ § 3 k.p.c. w szczególności uwidacznia się naruszenie powyższej zasady w odniesieniu do możliwości korzystania z praw i gwarancji procesowych przez pozwanego, jak i brak gwarancji merytorycznego rozpatrzenia sprawy, a to ze względu na wymóg formalny nieistotny i nieuzasadniony innymi ważnymi celami postępowania cywilnego, a więc w sposób nieproporcjonalny ograniczający prawo do sądu. Należy bowiem przyjąć, że gdyby ustawodawca sam nie określił sankcji braku podania informacji pozytywnej lub negatywnej o adresie poczty elektronicznej, tego rodzaju ewentualne uchybienie formalne nie mogłoby, po przeprowadzeniu nieudanej procedury naprawczej, wyrzucić skutki w postaci niemożności nadania pismu prawidłowego biegu. Co więcej, w przypadku postępowania upominawczego brak ten nie skutkowałby odrzuceniem sprzeciwu, na mocy art. 480³ § 3 k.p.c.

Właśnie w tym następstwie Rzecznik upatruje także istnienia dalszego naruszenia prawa do sądu, polegającego na braku wysłuchania strony, której pierwszym pismem procesowym w postępowaniu upominawczym, a zarazem co do zasady jedynym pismem w rygorach postępowania gospodarczego, w którym może przedstawić swoje twierdzenia oraz dowody, jest sprzeciw, który nie zostanie rozpatrzony. Tym samym art. 458³ § 3 k.p.c. godzi nie tylko w prawo do bycia wysłuchanym przez sąd, ale również zamyka drogę do rzetelnego i merytorycznego rozpoznania sprawy.

Ponadto, w ocenie RPO, kontrolowany przepis w sposób nierówny rzutuje na sytuację procesową stron postępowania gospodarczego, w którym dochodzi do wydania nakazu zapłaty.

Zdaniem Rzecznika przedstawione argumenty prowadzą do wniosku o niekonstytucyjności art. 458³ § 3 k.p.c. ze względu na niezgodność z art. 45 ust. 1 Konstytucji, art. 6 ust. 1 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności oraz art. 45 ust. 1 Konstytucji w zw. z art. 32 ust. 1 Konstytucji. Zatem powyższa norma ustawowa powinna zostać wyeliminowana z obrotu prawnego.

Trybunał Konstytucyjny wydał następujące orzeczenia w sprawie pytań prawnych, do których przystąpił Rzecznik Praw Obywatelskich:

VII.610.1.2019 z 20 lutego 2019 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie pytania prawnego Sądu Najwyższego dotyczącego zgodności z Konstytucją przepisów ustawy o partiach politycznych.

Umorzenie postępowania (postanowienie z 15 grudnia 2022 r., sygn. akt P 2/19).

Po rozpoznaniu pytania prawnego Sądu Najwyższego, czy art. 38a ust. 2 pkt 4 w związku z art. 25 ust. 1, art. 38a ust. 1 pkt 3, art. 38d ustawy o partiach politycznych jest zgodny z art. 2 w związku z art. 11 ust. 1 i 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, Trybunał Konstytucyjny postanowił umorzyć postępowanie.

Trybunał stwierdził, że pytanie prawne nie odpowiada wymogom wynikającym z Konstytucji oraz z ustawy o Trybunale Konstytucyjnym, a zatem dotknięte jest poważnymi wadami, które implikują konieczność umorzenia postępowania. Według TK treść postanowienia SN, wyrażającego badane pytanie prawne, jest niekonsekwentna i wewnętrznie sprzeczna. W ocenie Trybunału, SN nie uczynił zadość wymogowi wystarczającego zdefiniowania i uzasadnienia przedstawianego Trybunałowi problemu konstytucyjnego. Trybunał podkreślił także, że nie może być uznana za zasadną optyka oparta na skierowaniu uwagi na treść art. 38a ust. 2 ustawy o partiach politycznych., w oderwaniu od treści art. 38a ust. 1 tej ustawy. Według TK prawidłowa rekonstrukcja normy prawnej, wynikającej z przepisów wskazywanych przez SN, wymaga w szczególności rozpatrywania kwestii proporcjonalności w kontekście treści całego art. 38a powoływanej ustawy, a nie tylko regulacji wynikającej z art. 38a ust. 2 pkt 4. Trybunał wskazał, że takie rozszerzenie perspektywy rekonstrukcyjnej, wynikającej na poziomie normatywnym z analizowanej ustawy powoduje, że argumentacja przedstawiona przez SN dla uzasadnienia naruszenia zasady proporcjonalności musi być uznana za niewystarczającą.

II.511.181.2022 z 30 marca 2022 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie pytania prawnego Sądu Rejonowego dotyczącego zbadania zgodności z Konstytucją przepisów tzw. Tarczy 4.0.

Umorzenie postępowania (postanowienie z 12 października 2022 r., sygn. akt P 4/22).

Trybunał Konstytucyjny ocenił, że w niniejszej sprawie sąd pytający nie spełnił wymogu uzasadnienia zarzutu z powołaniem argumentów lub dowodów na jego poparcie oraz nie wyjaśnił, w jakim zakresie odpowiedź na pytanie może mieć wpływ na rozstrzygnięcie sprawy, w związku z którą pytanie zostało przedstawione. Nie spełnił zatem wymogów formalnych wynikających z art. 52 ust. 2 pkt 4 i 5 u.o.t.p.TK. Powoduje to konieczność umorzenia postępowania z powodu niedopuszczalności wydania wyroku, na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 2 u.o.t.p.TK.

II.510.592.2022 z 15 lipca 2022 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie pytania prawnego Sądu Rejonowego w zakresie zgodności z Konstytucją przepisu Tarczy 4.0.

Umorzenie postępowania (postanowienie z 12 października 2022 r., sygn. akt P 5/22).

Trybunał Konstytucyjny w pierwszej kolejności ocenił, że sposób uzasadnienia zarzutu sformułowanego przez sąd pytający nie czyni zadość wymogom wynikającym z art. 52 ust. 2 pkt 4 u.o.t.p.TK, a zatem czyni niedopuszczalnym merytoryczne rozpoznanie pytania prawnego. Podobnie przedstawia się ocena w odniesieniu do uzasadnienia występowania w sprawie przesłanki funkcjonalnej. Zdaniem Trybunału, pytanie prawne nie spełnia warunku, o którym mowa w art. 52 ust. 2 pkt 5 u.o.t.p.TK. Trybunał zwrócił również uwagę, że przyłączenie się do postępowania w niniejszej sprawie Rzecznika Praw Obywatelskich i zajęcie przez niego stanowiska o niezgodności kwestionowanego przepisu z Konstytucją nie sanuje braków formalnych pytania prawnego. W niniejszej sprawie sąd pytający nie spełnił wymogu uzasadnienia zarzutu z powołaniem argumentów lub dowodów na jego poparcie oraz nie wyjaśnił, w jakim zakresie odpowiedź na pytanie może mieć wpływ na rozstrzygnięcie sprawy, w związku z którą pytanie zostało przedstawione. Nie spełnił zatem wymogów formalnych wynikających z art. 52 ust. 2 pkt 4 i 5 u.o.t.p.TK. Powoduje to konieczność umorzenia postępowania z powodu niedopuszczalności wydania wyroku, na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 2 u.o.t.p.TK.

VII. Wystąpienia legislacyjne

V.511.968.2022 z 4 listopada 2022 r. – wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości w sprawie projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania administracyjnego.

Rzecznik Praw Obywatelskich zauważył, iż wyrażone w uzasadnieniu projektu najnowszej nowelizacji k.p.a. troska o sprawne prowadzenie postępowania, czy efektywne wykorzystanie zasobów administracji publicznej, m.in. poprzez odformalizowanie postępowania, z pewnością zasługują na aprobatę. Podobnie należy oceniać te zmiany, które miały charakter porządkujący, uzupełniający czy doprecyzowujący dotychczasowe przepisy, bądź mające na celu wyeliminowanie zbytniego formalizmu.

Nie wywołuje także większych zastrzeżeń z punktu widzenia ochrony praw obywatelskich wprowadzenie możliwości wykorzystania techniki teleinformatycznej przy prowadzeniu rozprawy lub użycia techniki zapisu dźwięku i obrazu przy sporządzaniu protokołów, a także wprowadzenie możliwości doręczania korespondencji za pomocą skrytki pocztowej oraz przyjęcie zasady, że właściwość miejscowa organu nie ulega zmianie do czasu zakończenia postępowania.

Choć generalna idea usprawnienia i przyspieszenia postępowań administracyjnych zasługuje na pełną aprobatę, to niektóre z projektowanych przepisów budzą zastrzeżenia RPO.

Przede wszystkim poważne wątpliwości wywołuje przepis wprowadzający do postępowania odwoławczego zasady, że organ odwoławczy nie uchyla zaskarżonej decyzji wydanej przez organ podlegający wyłączeniu (z naruszeniem art. 25 k.p.a), jeżeli w wyniku ponownego rozpatrzenia sprawy mogłaby zapaść wyłącznie decyzja odpowiadająca w swej istocie decyzji dotychczasowej. Proponowana zmiana może budzić obawy o zachowanie gwarancji procesowych strony postępowania administracyjnego. W szczególności dotyczy to prawa do skutecznego zaskarżenia decyzji z przyczyny naruszenia przepisu art. 25 k.p.a., czyli braku bezstronności organu, który podlegał wyłączeniu od załatwienia sprawy.

Zastrzeżenia Rzecznika budzi również wprowadzenie w projekcie nowej podstawy fakultatywnego zawieszenia postępowania administracyjnego. Zdaniem RPO wprowadzanie nowej przesłanki zawieszenia postępowania administracyjnego, w kształcie zaproponowanym w projekcie nowelizacji przepisów k.p.a., może być uznane za sprzeczne z zasadą ogólną szybkości postępowania administracyjnego wyrażoną w art. 12 k.p.a. oraz ściśle z nią związaną zasadą ciągłości tego postępowania. Kłóci się to z tym celem nowelizacji, jakim jest sprawniejsze (szybsze) prowadzenie postępowań administracyjnych.

Rzecznik krytycznie ocenił też propozycję wprowadzenia instytucji zawiadomienia o umorzeniu postępowania administracyjnego z mocy prawa. Oznaczałaby ona, że w przypadku takiego umorzenia organy będą mogły jedynie zawiadomić strony o tym fakcie i nie będzie konieczne wydanie formalnej decyzji kończącej postępowanie. Takie rozwiązanie RPO uznał za obniżające poziom ochrony praw jednostki w postępowaniu administracyjnym. Po jego przyjęciu strona zostałaby bowiem pozbawiona możliwości weryfikacji prawidłowości umorzenia postępowania administracyjnego w jej sprawie i zamknięcia drogi do jej merytorycznego rozpatrzenia.

II.519.1146.2022 z 7 grudnia 2022 r. – wystąpienie do komisji senackich w sprawie projektu ustawy o zaniechaniu ścigania za niektóre czyny związane z organizacją wyborów Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej.

W dniu 1 grudnia 2022 r. Sejm uchwalił ustawę o zaniechaniu ścigania za niektóre czyny związane z organizacją wyborów Prezydenta RP, zarządzonych na dzień 10 maja 2020 r. Obecnie ustawa ta jest przedmiotem prac w Senacie.

Rzecznik Praw Obywatelskich wyjaśnił, że uchwalanie tzw. ustaw amnestyjnych czy abolicyjnych mieści się w kompetencjach parlamentu. Amnestia polega na wydaniu ustawy, której treścią jest złagodzenie lub darowanie kary za popełnione przestępstwa. Z reguły w ustawie amnestyjnej zamieszcza się również przepis abolicyjny, zgodnie z którym nie wszczyna się nowych postępowań o czyny objęte amnestią, a wszczęte umarza. Kompetencja parlamentu do dokonania amnestii wiąże się w sposób oczywisty z takimi zasadami konstytucyjnymi jak podział władzy (art. 10 Konstytucji), niezależność i odrębność władzy sądowniczej (art. 173 Konstytucji) oraz wyłączność sądów w sferze sprawowania wymiaru sprawiedliwości (art. 175 ust. 1 Konstytucji).

RPO podkreślił, że warunkiem dopuszczalności amnestii jest z punktu widzenia zasad konstytucyjnych ograniczenie się ustawodawcy do darowania przestępstwa (kary), czemu nie towarzyszy rozstrzygnięcie o zasadności przypisania konkretnym osobom popełnienia przestępstwa. Jeśli zaś pod pozorem ustawy amnestyjnej ustawodawca dokonywałby nadzoru nad prawomocnymi orzeczeniami sądowymi, to wówczas taką ustawę należałoby uznać za akt sprawowania wymiaru sprawiedliwości, a tym samym za naruszenie zasady podziału władzy, zasady niezależności i odrębności władzy sądowniczej oraz zasady, zgodnie z którą wymierzanie sprawiedliwości należy do sądów.

Zdaniem Rzecznika analiza ustawy z dnia 1 grudnia prowadzi do wniosku, że jej rzeczywistym celem, ujawnionym w uzasadnieniu projektu, jest

weryfikacja orzeczeń sądowych i ich podważenie wymierzonych kar. W związku z tym, że ustawa ta wkracza w sposób bezpośredni w sferę wymierzania sprawiedliwości należy ją uznać za naruszającą art. 10, art. 173 i art. 175 ust. 1 Konstytucji (zasady podziału władzy oraz odrębności i niezależności władzy sądowniczej, a także zasada wyłączności sądów w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości).

Rzecznik zaznaczył również, że uchwalenie opiniowanej ustawy może spowodować dodatkowo powstanie istotnej niepewności prawnej po stronie jej potencjalnych beneficjentów.

W ocenie RPO opiniowana ustawa jest niezgodna z wskazanymi powyżej przepisami Konstytucji i powinna zostać odrzucona w całości.

VIII. Opinie i stanowiska

V.512.15.2022 z 14 października 2022 r. – wystąpienie do Sekretarza Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w sprawie projektu ustawy o działalności windykacyjnej i zawdzie windykatora.

Rzecznik Praw Obywatelskich z dużym zadowoleniem przyjął do wiadomości wdrożenie prac nad przedmiotowym projektem, bowiem brak kompleksowej regulacji prawnej dotyczącej działalności windykacyjnej w praktyce pozbawia osoby zobowiązane w toku pozaegzekucyjnej windykacji możliwości obrony swoich praw, o czym świadczą liczne skargi wpływające corocznie do Biura RPO. Przedstawiony projekt ustawy należy ocenić bardzo pozytywnie.

Niemniej Rzecznik powziął wątpliwość w kwestii doprecyzowania przepisu art. 13 ust. 1 pkt. 6 projektu ustawy, zgodnie z którym o licencję windykatora może ubiegać się osoba, która posiada wykształcenie średnie i ukończyła prowadzony przez szkołę wyższą kurs specjalistyczny obejmujący zagadnienia z podstaw prawa cywilnego, prawa karnego, postępowania cywilnego i postępowania karnego lub posiada wykształcenie wyższe.

Zdaniem RPO, projektowany przepis wydaje się w przedmiotowym zakresie nieprecyzyjny i nie odpowiada założeniom projektodawcy. Wynika z niego, że od osoby posiadającej wyższe wykształcenie, które jest ujęte w projektowanym przepisie ogólnie, nie jest wymagane potwierdzenie posiadania przeszkolenia w zakresie ww. zagadnień. Tymczasem kierunek studiów w szkole wyższej ukończony przez osobę ubiegającą się o licencję nie musi mieć związku z zagadnieniami z zakresu wyżej wymienionych dziedzin prawa. Samo wykształcenie wyższe może okazać się zatem niewystarczającą gwarancją odpowiednich kwalifikacji windykatorów, umożliwiających ochronę przed naruszaniem praw osób zobowiązanych.

W ocenie Rzecznika warto rozważyć doprecyzowanie, przynajmniej na poziomie aktu wykonawczego, zakresu kursu specjalistycznego wymienionego w cytowanym wyżej przepisie poprzez określenie chociażby zakresu szkolenia, wymagań dotyczących treści oraz realizacji programu szkolenia, a także liczby godzin szkoleniowych wymaganych dla poszczególnych zagadnień z zakresu ww. dziedzin prawa.

Rzecznik wyraził nadzieję, że przedstawione uwagi okażą się pomocne i zostaną uwzględnione na dalszym etapie prac legislacyjnych.

V.7108.120.2022 z 28 października 2022 r. – wystąpienie do Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Finansów w sprawie projektu ustawy o działalności lombardowej.

Rzecznik Praw Obywatelskich z uwagą zapoznał się ze zmienionym projektem ustawy o działalności lombardowej i zasadniczo ocenia go

pozytywnie. Pewne rozwiązania mogą jednak budzić wątpliwości. W ocenie RPO, pożądane byłoby jak najwcześniejsze wejście przepisów ustawy w życie oraz skrócenie okresu, w jakim przedsiębiorcy będą mogli prowadzić swoją działalność na dotychczasowych zasadach. Projekt ten jest długo procedowany i wszechstronnie konsultowany, dlatego przedsiębiorcy prowadzący lombardy nie powinni być zaskoczeni nowymi regulacjami. Nadto, zmienione przepisy przejściowe i końcowe, w stosunku do pierwotnie proponowanych, w rzeczywistości znacznie wydłużają możliwość prowadzenia działalności lombardowej (nawet przez ponad 2 lata), która nie odpowiada standardom wskazanym w projektowanej ustawie.

Proponowane rozwiązania rodzą wątpliwości także w kontekście możliwości prowadzenia działalności lombardowej na dotychczasowych zasadach, bez uzyskania wpisu do rejestru przedsiębiorców prowadzących działalność lombardową przez dalsze 12 miesięcy od dnia wejścia w życie przepisów rozdziału 5. Koniecznym jest zapewnienie przedsiębiorcom odpowiedniego terminu w celu przygotowania własnej działalności do potrzeb wprowadzanej regulacji, lecz z punktu widzenia ochrony praw konsumentów, wobec przytoczonych w uzasadnieniu do projektu potrzeb i celu projektu, tak długi okres przejściowy nie wydaje się potrzebny. Zdaniem Rzecznika proponowane w przepisach przejściowych i końcowych rozwiązania, zezwalające na prowadzenie działalności lombardowej bez spełnienia wymagań ustawowych, de facto spowodują, że wspomniana i eksponowana ochrona praw konsumentów będzie iluzoryczna przez długi okres.

Zastrzeżenia może wzbudzać także brak uregulowania zasad dostarczenia przedmiotu zabezpieczenia lombardowego w przypadku zawarcia umowy na odległość oraz brak jednoznacznego wskazania, że koszty zwrotu przedmiotu zabezpieczenia powinien ponosić przedsiębiorca.

W opinii RPO konieczne jest ponadto doprecyzowanie zasad wnoszenia opłaty za zmianę wpisu w rejestrze przedsiębiorców prowadzących działalność lombardową. Rzecznik rekomenduje również opracowanie powszechnie obowiązującego formularza wniosku o wpis lub zmianę w rejestrze. Takie rozwiązanie ułatwiłoby przedsiębiorcom dokonywanie tej czynności oraz usprawniło postępowanie przed Komisją Nadzoru Finansowego.

II.510.1061.2019 z 28 listopada 2022 r. – wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości w sprawie potrzeby zreformowania środków zabezpieczających.

W sferze zainteresowania Rzecznika Praw Obywatelskich pozostaje problematyka dotycząca potrzeby rozbudowy i usprawnienia systemu środków zabezpieczających. We wcześniejszym wystąpieniu skierowanym

do resortu sprawiedliwości Rzecznik zwracał uwagę na takie kwestie jak: problem sprawców niepoczytalnych, wobec których sąd umorzył postępowanie karne oraz problem probacyjnych środków zabezpieczających, problem sprawców, u których doszło do pogorszenia stanu zdrowia psychicznego już po popełnieniu przestępstwa w stopniu, który uniemożliwia dalsze wykonywanie kary pozbawienia wolności, problem wykonywania tymczasowego aresztowania wobec osób dotkniętych chorobą psychiczną i upośledzeniem umysłowym, problem braku aktu normatywnego stanowiącego jednolity regulamin wykonywania środków zabezpieczających oraz kształtowania konstytucyjnych praw osób, wobec których stosowany jest środek zabezpieczający pobytu w zakładzie psychiatrycznym, problem braku spójności procedur karnej i cywilnej dotyczących umieszczania osób, wobec których orzeczony został w postępowaniu karnym środek zabezpieczający pobytu w zakładzie psychiatrycznym, w domach pomocy społecznej oraz propozycję przeniesienia tej procedury do postępowania karnego, a także problem właściwości sądu i miejsca odbywania posiedzeń sądu w sprawach dotyczących wykonywania środka zabezpieczającego.

Zmiany postulowane dotychczas przez RPO składają się na obszerną reformę systemu stosowania środków zabezpieczających w Polsce. Rzecznik zwrócił uwagę, że na gruncie ustawy o zmianie ustawy - Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw wprowadzającej szeroką reformę Kodeksu karnego wykonawczego, jak i na gruncie uchwalonej przez Sejm RP w dniu 7 lipca 2022 r. ustawy o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, żadna z propozycji legislacyjnych Rzecznika nie została uwzględniona.

RPO wyraził przekonanie, że rekomendowana w poprzednim wystąpieniu reforma środków zabezpieczających jest obecnie konieczna. Zwrócił się zatem do Ministra z prośbą o przedstawienie stanowiska wobec przedłożonych postulatów.

IX. Udział Rzecznika w postępowaniach przed sądami międzynarodowymi

X. Reakcje na wcześniejsze wystąpienia Rzecznika

VII.501.94.2020 z 22 kwietnia 2020 r. - wystąpienie do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji w sprawie prac nad projektem ustawy o tarczy antykryzysowej.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji w piśmie z 21 listopada 2022 r. poinformował, iż stanowisko w sprawie uzyskiwania dostępu do danych o obywatelach powinien przedstawić minister właściwy do spraw informatyzacji. Należy bowiem wskazać, że zgodnie z ustawą o dowodach osobistych dane z Rejestru Dowodów Osobistych, w trybie pełnej i ograniczonej teletransmisji danych, udostępnia minister właściwy do spraw informatyzacji. Minister ten udostępnia także dane z rejestru PESEL, za pomocą urządzeń teletransmisji danych, w tym w drodze weryfikacji - stosownie do art. 50 ust. 1 pkt 1 ustawy o ewidencji ludności. Kwestionowana w wystąpieniu RPO zmiana art. 68 ust. 4 pkt 2 ustawy o dowodach osobistych, podobnie jak zmiana art. 49 ust. 2 i 2a ustawy o ewidencji ludności, wprowadzona ustawą o szczególnych instrumentach wsparcia w związku z rozprzestrzenianiem się wirusa SARS-CoV-2 dotyczy obszaru działania ministra właściwego do spraw informatyzacji.

II.574.1.2022 z 11 kwietnia 2022 r. - wystąpienie do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji w sprawie konieczności zmiany obowiązującej ustawy o Policji, w zakresie w jakim dopuszcza krępowanie osób z zaburzeniami psychicznymi przy użyciu kajdanek.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji w piśmie z 18 października 2022 r. wskazał, iż w ocenie MSWiA postulowane uzupełnienie zapisów ustawy o Policji nie znajduje uzasadnienia. Jednocześnie resort dostrzega potrzebę nowelizacji art. 3 pkt 4 ustawy o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej. Proponowanym wstępnie kierunkiem zmian byłoby doprecyzowanie, że ustawy nie stosuje się do przymusu bezpośredniego, o którym mowa w ustawie o ochronie zdrowia psychicznego, za wyjątkiem przypadków określonych w art. 18 ust. 1 i art. 46a tej ustawy. Znowelizowany przepis powinien zawierać także zastrzeżenie, że użycie środków przymusu bezpośredniego przez funkcjonariuszy będzie możliwe po uprzednim bezskutecznym zastosowaniu przymusu bezpośredniego przewidzianego w ustawie o ochronie zdrowia psychicznego albo gdy jego zastosowanie byłoby niecelowe lub niemożliwe. Przedmiotowa zmiana zostanie uwzględniona w przypadku podjęcia prac legislacyjnych nad nowelizacją ustawy o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej.

V.600.2.2022 z 13 kwietnia 2022 r. - wystąpienie do Prezesa Rady Ministrów w sprawie korzystania przez Radę Ministrów z kompetencji wynikających z przepisów ustawy o samorządzie gminnym.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i

Administracji w piśmie z 22 listopada 2022 r. wyjaśnił, iż Rada Ministrów 28 grudnia 2015 r. podjęła decyzję o uchyleniu rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 28 lipca 2015 r. w sprawie utworzenia gminy Szczawa i gminy Grabówka. Rozporządzenie uchylające zostało zaskarżone do Trybunału Konstytucyjnego. W dniu 1 czerwca 2017 r. TK orzekł o niezgodności rozporządzenia z dnia 28 grudnia 2015 r. z Konstytucją i ustawą o samorządzie gminnym. W konsekwencji wydania przez TK ww. wyroku nie doszło jednak do powstania gminy Szczawa i gminy Grabówka. Zgodnie ze stanowiskiem wyrażonym także przez Rządowe Centrum Legislacji, rozporządzenie z dnia 28 grudnia 2015 r. weszło w życie z dniem 31 grudnia 2015 r. i wywołało skutek w postaci uchylenia rozporządzenia z dnia 28 lipca 2015 r. Orzeczenia TK wchodzi w życie z dniem ogłoszenia, co zgodnie z dominującym w doktrynie i orzecznictwie poglądem oznacza, że orzeczenia TK są skuteczne od dnia publikacji w dzienniku urzędowym, a więc nie mają mocy wstecznej. Wyrok TK nie ma wpływu na wcześniejsze zdarzenia prawne, a zatem nie cofa skutków regulacji rozporządzenia z dnia 28 grudnia 2015 r. Wobec powyższego, na gruncie proceduralnym i legislacyjnym, sprawa utworzenia gminy Grabówka w wyniku rozporządzenia z dnia 28 lipca 2015 r. jest definitywnie zamknięta. W MSWiA nie są planowane działania związane z uruchomieniem kolejnej procedury zmierzającej do utworzenia gminy Grabówka.

XI.811.1.2022 z 5 maja 2022 r. - wystąpienie do Pełnomocnika Rządu ds. uchodźców wojennych z Ukrainy w sprawie wsparcia osób z niepełnosprawnościami opuszczających terytorium Ukrainy.

Pełnomocnik Rządu do spraw uchodźców wojennych z Ukrainy w piśmie z 22 grudnia 2022 r. zapewnił, że Rząd prowadzi stały monitoring sytuacji związanej z przebiegiem konfliktu na Ukrainie. Właściwe służby obserwują i analizują skutki ataków w tym kraju, zwłaszcza na infrastrukturę krytyczną. Z obserwacji służb wynika, że nie przekładają się one bezpośrednio na większą liczbę uchodźców. Na bieżąco są weryfikowane także długoterminowe prognozy meteorologiczne, które mogą mieć wpływ na zwiększoną migrację. Jednocześnie na bieżąco – za pośrednictwem wojewodów – przekazywane są środki z Funduszu Pomocy na rzecz wspierania uchodźców z Ukrainy. Wojewodowie przekazują samorządom środki w wysokości złożonych przez nie wniosków. Wydatkowanie środków jest stale monitorowane przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji (MSWiA). Rząd, a na poziomie województw – wojewodowie –

na bieżąco współpracują z organizacjami pozarządowymi, w tym świadczącymi pomoc osobom z niepełnosprawnościami. Pełnomocnik Rządu do spraw uchodźców wojennych z Ukrainy pozostaje także w stałym, roboczym kontakcie z Pełnomocnikiem Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych oraz tam, gdzie jest to potrzebne – z Ministrem Zdrowia oraz Ministrem Cyfryzacji. Z kolei Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej współpracuje z wojewodami, Kancelarią Prezydenta, Ministerstwem Zdrowia, MSWiA, Państwowym Funduszem Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON) oraz ambasadami krajów europejskich odnośnie wspierania niepełnosprawnych uchodźców z Ukrainy. Zarówno MRiPS, jak i PFRON współpracują z organizacjami pozarządowymi, oferującymi m.in. wsparcie w postaci miejsc pobytu.

VII.564.82.2021 z 20 czerwca 2022 r. - wystąpienie do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji w sprawie podstaw prawnych działania funkcjonariuszy Służby Ochrony Państwa oraz zapewnienia dziennikarzom ochrony ich praw.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji w piśmie z 20 października 2022 r. wyjaśnił, iż kryterium brany pod uwagę przez SOP podczas procesu weryfikacji jest bezpieczeństwo najważniejszych osób w państwie oraz obiektów podlegających ochronie. Zawód, jaki wykonuje osoba, w stosunku do której funkcjonariusze formacji podejmują przewidziane przepisami prawa czynności, nie może wpływać na stopień ich zaangażowania w zapobieganie popełniania przestępstw przeciwko osobom i obiektom ochranianym przez SOP. Tym samym dziennikarze, tak jak inni obywatele, mogą spotkać się z odmową udzielenia informacji o zgromadzonych na ich temat danych, gdy zaistnieje choćby jedna z przesłanek, wymienionych w art. 26 ustawy o ochronie danych. Sekretarz Stanu stwierdził zatem, że działania podejmowane przez Służbę Ochrony Państwa są legalne, zaś przepisy regulujące kwestię poruszaną w wystąpieniu, nie wymagają zmiany.

WZF.7043.133.2021 z 11 sierpnia 2022 r. - wystąpienie do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji w sprawie potrzeby podjęcia inicjatywy ustawodawczej w sprawie wzmocnienia ochrony przywracanych do służby policjantów.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji w piśmie z 25 października 2022 r. wskazał, iż przywrócenie do służby stanowi szczególnego rodzaju instrument prawny umożliwiający reaktywowanie stosunku służbowego funkcjonariusza. Istotę omawianego zagadnienia stanowi brak możliwości precyzyjnego stwierdzenia przez zainteresowanych, prawomocności wydawanych wobec nich orzeczeń

sądów powszechnych albo administracyjnych. Jednak zmiana art. 42 ust. 2 ustawy o Policji, wydłużająca okres, w którym policjant mógłby skutecznie zgłosić gotowość niezwłocznego podjęcia służby, nie rozwiązywałaby tej kwestii. Mając powyższe na uwadze Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, uznając podjęcie inicjatywy ustawodawczej w ww. zakresie za niezasadne, podtrzymuje stanowisko przekazane w odpowiedzi na wystąpienie Pana Rzecznika z 7 marca 2022 r.

WZF.7043.100.2022 z 31 sierpnia 2022 r. - wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości w sprawie obniżania dodatków służbowych funkcjonariuszom SW przebywającym na zwolnieniu lekarskim.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 15 grudnia 2022 r. wskazał, że regulacja wysokości dodatków służbowych dla funkcjonariuszy Służby Więziennej w żadnym wypadku nie jest związana z samym faktem przebywania na zwolnieniu lekarskim. Podkreślił, że w orzecznictwie sądów administracyjnych jednolicie przyjmuje się, że fakultatywna podstawa zwolnienia ze służby związana z ważnym interesem służby. Występuje wówczas, gdy w ocenie przełożonych, z uwagi na dobro służby, funkcjonariusz nie powinien z przyczyn pozamerytorycznych pełnić dalszej służby, ale nie istnieją przesłanki do zwolnienia go ze służby na innej podstawie ustawowej. Dodatkowo wskazuje się, że stwierdzenie nieprzydatności funkcjonariusza do służby nie musi ograniczać się do przypadków naruszenia obowiązków służbowych ani innych zachowań zawinionych lub niezgodnych z prawem, może być ono również uzasadnione każdym innym zachowaniem w służbie lub poza nią, jeżeli uniemożliwia kontynuowanie służby bez uszczerbku dla jej ważnych interesów, do takich zachowań w orzecznictwie zaliczono m.in. długotrwałe absencje spowodowane korzystaniem ze zwolnień lekarskich, które wymagają podejmowania przez organ stałych działań organizacyjnych. Minister wskazał, że skoro jest prawnie dopuszczalne zwolnienie funkcjonariusza ze służby na podstawie art. 96 ust. 2 pkt 10 ustawy o Służbie Więziennej, tj. gdy dalsze pozostawanie funkcjonariusza w służbie nie daje się pogodzić z dobrem służby, konsekwentnie trzeba przyjąć, że jest możliwe regulowanie wysokości dodatku służbowego za brak dyspozycyjności w wyniku długotrwałych zwolnień lekarskich. Co istotne, stosownie do art. 217 w związku z art. 220 ustawy o Służbie Więziennej ustalenie wysokości dodatków podlega kontroli sądów właściwych w sprawach z zakresu prawa pracy.

XI.516.1.2015 z 1 września 2022 r. - wystąpienie do Minister Rodziny i Polityki Społecznej w sprawie konieczności ratyfikowania Protokołu Fakultatywnego do Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych.

Minister Rodziny i Polityki Społecznej w piśmie z 19 października 2022 r. poinformowała, że stanowisko Polski w kwestii ratyfikowania protokołu fakultatywnego do Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych nie uległo zmianie – ratyfikacja nie jest planowana. Aktualne pozostają wyjaśnienia i ich uzasadnienie, udzielane Rzecznikowi w latach ubiegłych. Planowane jest natomiast podjęcie, w 2023 roku, analiz skarg przedłożonych Komitetowi do spraw Praw Osób Niepełnosprawnych, zapadłych rozstrzygnięć oraz, co ma szczególne znaczenie dla oceny funkcjonowania i efektywności procedury skargowej, przebiegu monitorowania realizacji uwag końcowych komitetu. Wyniki tych prac będą mogły być wykorzystane na potrzeby ponownej analizy stanowiska polskiego w kwestii ewentualnego związania się postanowieniami protokołu fakultatywnego.

IV.7210.15.2022 z 6 września 2022 r. - wystąpienie do Prezesa Rady Ministrów w sprawie konieczności podjęcia pilnych działań w celu zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych obywateli.

Minister – Członkini Rady Ministrów w piśmie z 4 października 2022 r. przyznała, iż w związku z bezprecedensową sytuacją związaną z wojną na Ukrainie, zapotrzebowanie na lokale mieszkalne w Polsce gwałtownie wzrosło. Przez ostatnie lata zmieniło się też postrzeganie mieszkalnictwa i jego miejsca w debacie publicznej. Obecnie rozwiązania Rządu RP skupiają się na rozwoju społecznego budownictwa mieszkaniowego, w tym również budownictwa komunalnego przeznaczonego dla osób najbardziej potrzebujących. Aby stworzyć odpowiednią – wystarczającą na zaspokojenie najpilniejszych potrzeb pulę mieszkań – niezbędne jest stosowne wsparcie finansowe ze strony państwa samorządów i innych podmiotów na realizację tego zadania. Należy zauważyć, że rządowe programy wspierające tworzenie mieszkań społecznych realizowane są od wielu lat, jednakże dzięki ostatnim zmianom legislacyjnym w 2020 r., tj. ustawie o zmianie niektórych ustaw wspierających rozwój mieszkalnictwa, Rząd RP dokonał ich uatrakcyjnienia, tak by osiągnąć poprawę dostępności mieszkań tworzonych na ich podstawie. Rząd stale pracuje także nad kolejnymi rozwiązaniami pozwalającymi na sprawny przebieg procesu ubiegania się o środki finansowe oraz na zapewnienie skutecznego montażu finansowego inwestycji w zakresie programu społecznego budownictwa czynszowego oraz programu wsparcia budownictwa socjalnego i komunalnego. Ostatnim efektem tych prac jest ustawa o zmianie niektórych ustaw w zakresie sposobu finansowania programów mieszkaniowych.

VII.501.102.2022 z 6 września 2022 r. - wystąpienie do Ministra Spraw Zagranicznych dotyczące ratyfikacji Konwencji Narodów

Zjednoczonych w sprawie ochrony wszystkich osób przed wymuszonym zaginięciem.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 10 października 2022 r. poinformował, że ratyfikacja Konwencji nie jest konieczna, gdyż polskie prawo jest zasadniczo zgodne z Konwencją i surowo penalizuje akty wymuszanych zaginięć oraz podżeganie lub pomocnictwo do nich, zarówno wtedy, gdy akta te są zbrodnią przeciwko ludzkości, jak i wtedy, gdy nie można przyjąć tej kwalifikacji prawnej. Ministerstwo Sprawiedliwości nie prowadzi obecnie prac nad ratyfikacją Konwencji.

VII.613.2.2022 z 7 września 2022 r. - wystąpienie do Ministra Edukacji i Nauki w sprawie ustawy o Akademii Kopernikańskiej w zakresie ograniczenia prawa do uczestnictwa w zgromadzeniach spontanicznych.

Sekretarz Stanu w Kancelarii Prezydenta RP w piśmie z 31 października 2022 r. wyjaśniła, iż wprowadzenie kwestionowanych regulacji ma na celu zapewnienie bezpieczeństwa i porządku publicznego podczas pierwszego Światowego Kongresu Kopernikańskiego. Ze względu na to, że z organizacją Kongresu może wiązać się zagrożenie terrorystyczne, zwiększony jest udział służb państwowych, w tym służby specjalnej (Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego), w działaniach mających na celu ochronę bezpieczeństwa. Odnosząc się do wprowadzanego ograniczenia wolności zgromadzeń projektodawca wskazał, że z uwagi na potrzebę zapewnienia bezpieczeństwa i porządku publicznego podczas spotkań w czasie Kongresu, na terenie Miasta Torunia, zabrania się uczestnictwa w zgromadzeniach spontanicznych, o których mowa w art. 3 ust. 2 ustawy - Prawo o zgromadzeniach. W uzasadnieniu projektu ustawy podkreślono, że zakaz ten dotyczy jedynie zgromadzeń spontanicznych, tj. organizowanych bez uprzedniego zawiadomienia. W opinii Kancelarii Prezydenta RP, mając na uwadze możliwość realizacji wolności zgromadzeń w czasie trwania pierwszego Światowego Kongresu Kopernikańskiego w innych formach niż zgromadzenie spontaniczne, a także przesłanki wprowadzenia przedmiotowego ograniczenia, uznać należy, że regulacja zawarta w art. 76 ustawy o Akademii Kopernikańskiej mieści się w granicach swobody regulacyjnej przysługującej ustawodawcy.

VII.7032.1.2022 z 13 września 2022 r. - wystąpienie do Ministra Edukacji i Nauki w sprawie równego dostępu do szkół branżowych II stopnia.

Minister Edukacji i Nauki w piśmie z 11 października 2022 r. przekazał, że w roku szkolnym 2022/2023 odnotowano wyraźny wzrost zainteresowania kontynuacją nauki w branżowych szkołach II stopnia.

Dotychczasowa stosunkowo niska liczba słuchaczy tego typu szkoły mogła wynikać przede wszystkim z faktu, że absolwenci branżowej szkoły I stopnia mają prawo (a nie obowiązek) do podjęcia nauki w branżowej szkole II stopnia w ciągu 5 lat od ukończenia branżowej szkoły I stopnia. Należy też zauważyć, że absolwenci branżowej szkoły I stopnia są, co do zasady, osobami pełnoletnimi i mają pełne kwalifikacje zawodowe potwierdzone dyplomem zawodowym w zawodzie nauczonym w branżowej szkole I stopnia. Nic zatem dziwnego, że przed podjęciem decyzji o podwyższeniu kwalifikacji podejmują próbę pracy w wyuczonym zawodzie. Jednocześnie Minister przekazał, że resort edukacji i nauki będzie na bieżąco monitorował funkcjonowanie branżowych szkół II stopnia oraz podejmował działania upowszechniające możliwości kształcenia w tym typie szkoły.

III.7065.165.2022 z 15 września 2022 r. - wystąpienie do Minister Rodziny i Polityki Społecznej w sprawie niewystarczającej wysokości świadczeń adresowanych do najbardziej potrzebujących.

Minister Rodziny i Polityki Społecznej w piśmie z 19 października 2022 r. zapewniła, że polityka rodzinna jest jednym z najważniejszych obszarów działania obecnego rządu, dlatego rząd znacząco i stale rozszerza pomoc dla rodzin z dziećmi na utrzymaniu. Odnosząc się do zasad ustalania wysokości świadczeń rodzinnych, Minister wskazała, że wysokość świadczeń rodzinnych oraz kryteriów dochodowych uprawniających do ww. świadczeń podlegają procesowi weryfikacji (lub waloryzacji w przypadku świadczenia pielęgnacyjnego) na zasadach określonych w ustawie o świadczeniach rodzinnych. W odniesieniu do kwestii realizacji postulatów opiekunów osób niepełnosprawnych, dotyczących wprowadzenia zmian w warunkach przyznawania świadczeń opiekuńczych oraz zwiększenia ich wysokości, jako głównego postulatu opiekunów dorosłych osób niepełnosprawnych, Minister zauważyła, że zmiany te wymagają rozwiązań systemowych. Ewentualne wprowadzenie zmian dotyczących zwiększenia wsparcia opiekunów osób niepełnosprawnych będzie zatem możliwe do zrealizowania po wcześniejszym zreformowaniu orzecznictwa o niepełnosprawności. Natomiast kwestia ubóstwa w Polsce jest na bieżąco analizowana i monitorowana w Ministerstwie Rodziny i Polityki Społecznej. Weryfikacja kryteriów dochodowych w pomocy społecznej to istotne działanie wpisujące się w przeciwdziałanie ubóstwu w Polsce.

VII.7031.36.2022 z 19 września 2022 r. - wystąpienie do Ministra Edukacji i Nauki w sprawie zmiany przepisów dotyczących publikacji wykazu zawodów wiedzy, artystycznych i sportowych.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Edukacji i Nauki w piśmie z 5 października 2022 r. wskazał, iż w opinii MEiN, nauczyciele szkół

podstawowych powinni zachęcać uczniów wykazujących talenty z zakresu danego przedmiotu, w tym predyspozycje i kompetencje językowe do uczestnictwa w konkursach i olimpiadach przedmiotowych organizowanych na podstawie rozporządzenia w sprawie organizacji oraz sposobu przeprowadzania konkursów, turniejów i olimpiad z gwarancją spełnienia wymagań ustawowych określonych w art. 134 ust. 2 pkt 4 lit. a ustawy – Prawo oświatowe. Uczeń biorąc udział w innych zawodach niż te wymienione w stosownych unormowaniach powinien być poinformowany o ofercie dostępnej dla niego z danego przedmiotu oraz możliwej do zdobycia liczbie punktów za uzyskanie wysokiego miejsca nagrodzonego lub uhonorowanego zwycięskim tytułem w danym konkursie. Ministerstwo Edukacji i Nauki nie posiada podstaw prawnych upoważniających do wprowadzania zmian w ogłoszonym przez kuratora oświaty wykazie zawodów wiedzy, artystycznych i sportowych. Ustalenie, które zawody kurator oświaty uzna za wyróżniające się z bezpłatnej oferty konkursowej dostępnej dla uczniów szkół podstawowych danego województwa (w tym oferty konkursów ogólnopolskich i międzynarodowych) jest wyłączną kompetencją właściwego kuratora oświaty, którego zadaniem jest inicjowanie i organizowanie różnych form współzawodnictwa na obszarze województwa. Niemniej jednak resort rozważy możliwość wprowadzenia zmian w ramach obecnie obowiązujących przepisach art. 148 ww. ustawy – tak aby wprowadzone zmiany były jasne i nie stwarzały problemów z ich prawidłowym stosowaniem.

VII.6060.75.2021 z 19 września 2022 r. - wystąpienie do Marszałka Województwa i Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych w sprawie udostępniania dokumentacji osobowo-płacowej przez archiwa państwowe.

Naczelnny Dyrektor Archiwów Państwowych w piśmie z 25 października 2022 r. wyjaśnił, że przedstawiony przez Rzecznika problem nie dotyczy działalności usługowej archiwów państwowych, lecz przechowywania dokumentacji w trybie administracyjnym lub na podstawie orzeczenia sądu. Archiwa Państwowe zaprzestały świadczenia usług polegających na przechowywaniu dokumentacji niearchiwalnej, w tym dokumentacji osobowej i płacowej pracodawców, w II połowie 2017 r. Jeśli chodzi o zarzut długiego oczekiwania osób uprawnionych na dostęp do dokumentacji zatrudnienia i wynagrodzenia, przechowywanej pierwotnie przez Przedsiębiorstwo Specjalistyczne „A.” Sp. z o.o., a następnie przejętej przez Archiwum Państwowe w Gdańsku, Dyrektor poinformował, że przyczyna tego stanu rzeczy nie leży po stronie archiwum państwowego, które de facto przywraca wskazaną dokumentację do stanu umożliwiającego korzystanie z niej. Zaniedbania jakich dopuścił się

prywatny podmiot znacząco rzutują obecnie na wizerunek Archiwum Państwowego w Gdańsku, jak również całej sieci Archiwów Państwowych. Ponadto z uwagi na brak środków ewidencyjnych i pozostałe zaniedbania, których dopuściła się ww. spółka, nie można jednoznacznie stwierdzić kompletności dokumentacji przejętej przez Archiwum Państwowe w Gdańsku. Archiwum Państwowe w Gdańsku wraz z porządkowaniem akt na bieżąco realizuje wnioski klientów, z czego priorytetowo traktowane są wnioski nadsyłane przez sądy pracy i Zakład Ubezpieczeń Społecznych. W pozostałych sprawach Archiwum kieruje się zasadą realizacji wniosków zgodnie z kolejnością ich wpływu. Dyrektor zaznaczył, że główną misją Archiwów Państwowych jest z mocy ustawy sprawowanie opieki nad materiałami archiwalnymi (narodowym zasobem archiwalnym). Zasadniczo, dokumentacja pracownicza nie stanowi materiałów archiwalnych. Posiada ona krótkotrwałe znaczenie praktyczne i po okresie jej przechowywania podlega brakowaniu. Pod względem kompetencyjnym, organami właściwymi w sprawach związanych ze stosunkiem pracy, włącznie z zagadnieniami dowodów zatrudnienia i zarobków, są przede wszystkim minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego, minister właściwy do spraw pracy oraz Zakład Ubezpieczeń Społecznych.

WZF.7044.8.2022 z 21 września 2022 r. - wystąpienie do Ministra Obrony Narodowej w sprawie warunków służby żołnierzy 21. Brygady Strzelców Podhalańskich.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Obrony Narodowej w piśmie z 2 listopada 2022 r. przypomniał, iż problematykę zawodowej służby wojskowej reguluje ustawa o obronie Ojczyzny (dalej jako: ustawa), wedle której żołnierze zawodowi stanowią kadrę zawodową Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej (SZ RP). Pełnienie służby wojskowej z definicji wymaga zdyscyplinowania, dyspozycyjności, lojalności i poświęcenia. Istotą służby są niespotykane w środowisku cywilnym ograniczenia i wyrzeczenia, w tym również związane z pełnieniem tej służby poza miejscem zamieszkania. Jako rozwiązanie bezwzględnie korzystne i wyczekiwane przez środowisko żołnierzy MON ocenia likwidację służby kontraktowej. Przyjęta w ustawie konstrukcja pozwoliła na automatyczne i nieobarczone formalizmami przejście żołnierzy do służby zawodowej z dniem jej wejścia w życie, a co istotne z zachowaniem ciągłości służby. Sekretarz Stanu twierdził ponadto, że przewidziane przez prawodawcę uprawnienia dla żołnierzy zawodowych dotyczą również ich rodzin, co jest niespotykane w środowisku cywilnym w ramach stosunku pracy. Wydaje się więc, że pomoc, jaką mogą otrzymywać żołnierze zawodowi w trakcie pełnienia zawodowej służby wojskowej jest niezwykle szeroka i obejmuje różnorodne rozwiązania. Jednocześnie rozwój żołnierza wpływa na możliwość zajmowania przez

niego kolejnych stanowisk służbowych co niesie za sobą ryzyko zmiany jednostki wojskowej. Sekretarz Stanu wskazał, iż posiadane przez żołnierzy Przedmioty Umundurowania i Wyekwipowania (PUIW), wydawane są zgodnie z określonymi normami należności, a także są wystarczające do zabezpieczenia potrzeb żołnierzy w czasie realizacji zadań służbowych.

VII.6060.12.2022 z 22 września 2022 r. - wystąpienie do Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych w sprawie opłat za usługi archiwalne.

Naczelnny Dyrektor Archiwów Państwowych w piśmie z 25 października 2022 r., odnosząc się do kwestii kalkulacji należności za usługi archiwalne świadczone przez podległe mu jednostki organizacyjne, wyjaśnił iż nie jest upoważniony do sprawowania szczegółowego nadzoru nad świadczeniem tego rodzaju działań podejmowanych w sieci archiwalnej. W ustawie o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (dalej jako „unza”) jako usługodawcy wskazane zostały Archiwa Państwowe, natomiast przepisy kompetencyjne, które dotyczą ich zwierzchnika, działalność tę pomijają. Podlega ona zresztą unormowaniom prawa cywilnego, więc jest zasadne, że organ administracyjny nie ingeruje w zawieranie umów ani w ich realizację. W zakresie nadzoru nad wykonywaniem zobowiązań wobec zamawiających usługi archiwalne, jakości świadczeń oraz rzetelności kalkulacji Naczelnny Dyrektor zdaje się na niezależnie funkcjonujące prawne mechanizmy ochrony rynku. Skarżących, którzy w takich sprawach zwracają się do naczelnej dyrekcji, przekierowuje się z reguły do miejscowo właściwych rzeczników praw konsumentów. Naczelnny Dyrektor zaznaczył także, iż nakłady ponoszone przez archiwa oraz przez innych usługodawców w dziedzinie reprografii dokumentów nie mogą być uważane za porównywalne. Archiwa Państwowe wykonują znacznie więcej operacji niż ma to miejsce w typowym punkcie reprograficznym. Proces jednostkowego skanowania jest stosunkowo powolny, wymaga od operatora znacznej staranności, a nakłady inwestycyjne są wysokie. Ze względu na standardy ochrony zasobu oraz standardy produkcyjne Archiwa Państwowe używają specjalistycznych, drogich urządzeń. Korzyść wyraża się natomiast w uzyskiwanej jakości.

V.7010.128.2022 z 27 września 2022 r. - wystąpienie do Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Zdrowia w sprawie problematyki chorób rzadkich i refundacji ich leczenia.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia w piśmie z 22 listopada 2022 r. wskazał, iż obecnie w Ministerstwie Zdrowia toczą się prace w zakresie poszerzenia obszaru diagnostyki dotyczące badań genetycznych. Jeśli chodzi o badania przesiewowe u noworodków, poinformował, że rządowy program

badań przesiewowych noworodków w Polsce na lata 2019-2026 polega na wykonywaniu badań przesiewowych noworodków (w formie testów z próbki krwi) umożliwiających wczesne wykrycie i rozpoczęcie leczenia chorób i wad wrodzonych w pierwszych dobach życia dziecka. Od kwietnia 2021 r. jedną z 30 chorób wrodzonych, w kierunku których prowadzone są badania w ramach programu, jest SMA (rdzeniowy zanik mięśni) – jako pilotaż wprowadzany był sukcesywnie na terenie poszczególnych województw. Obecnie badania przesiewowe w kierunku SMA są już realizowane w całej Polsce. Sekretarz Stanu zapewnił, że Ministerstwo Zdrowia zdaje sobie sprawę z problemu, jakim jest diagnostyka, a w dalszym etapie leczenie choroby rzadkiej, która jest wynikiem niskiej częstości ich występowania przy jednoczesnym dużym rozproszeniu danej choroby w populacji ogólnej, dlatego obszar Chorób Rzadkich stał się priorytetem Ministra Zdrowia, a w dniu 24 sierpnia 2021 r. uchwałą Rady Ministrów został przyjęty Plan dla Chorób Rzadkich, którego celem jest poprawa sytuacji polskich pacjentów cierpiących na choroby rzadkie oraz ich rodzin, przez stworzenie modelu zintegrowanej opieki zdrowotnej, który umożliwi kompleksową i skoordynowaną opiekę. Plan jest niezbędny do zarządzania tak dużym obszarem zdrowotnym.

XI.7010.1.2022 z 28 września 2022 r. - wystąpienie do Sekretarza Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji w sprawie sposobu obsługi zgłoszeń w aplikacji mobilnej Alarm112.

Dyrektor Departamentu Ochrony Ludności i Zarządzania Kryzysowego w MSWiA w piśmie z 19 października 2022 r. poinformował, iż wymogiem dostępności dotyczącym odbioru zgłoszeń alarmowych kierowanych pod jednolity europejski numer alarmowy 112 jest zapewnienie skutecznej formy komunikacji osób z niepełnosprawnościami (w szczególności osób głuchych, słabosłyszących i z problemami mowy) z operatorami numerów alarmowych (ONA), w celu otrzymania niezbędnej pomocy w sytuacji zagrożenia zdrowia, życia lub bezpieczeństwa. Aplikacja mobilna Alarm112 została uruchomiona przez MSWiA w 2017 r., a jej pilotażowe udostępnienie dla grupy ok. 200 osób głuchych nastąpiło w grudniu 2018 r. Prace zmierzające do udostępnienia aplikacji przebiegały w ścisłej współpracy ze środowiskiem osób wytypowanych przez Polski Związek Głuchych. W 2019 r. zakończono pilotaż i aplikacja mobilna Alarm112 została udostępniona bezpłatnie wszystkim obywatelom, a w styczniu 2020 r., po zakończeniu pilotażu, została opublikowana jej produkcyjna wersja w sklepach Google Play i AppStore (do pobrania bezpłatnie dla wszystkich obywateli). Stworzona przez MSWiA aplikacja Alarm112 ma charakter powszechny i może być użyta przez każdą osobę, która – z różnych powodów – nie może wykonać połączenia głosowego na

numer alarmowy 112. Dyrektor wyjaśnił także, że z uwagi na charakter zgłoszenia pochodzącego z aplikacji mobilnej Alarm112 (SMS), operatorzy numerów alarmowych - w trakcie obsługi zgłoszenia tekstowego - nawiązują próbę kontaktu ze zgłaszającym w postaci czatu SMS (celem doprecyzowania szczegółów, np. piętra budynku, w którym ma miejsce zdarzenie). Nawet gdy - z różnych powodów - osoba zgłaszająca nie odpowiada na wiadomości, treść zgłoszenia przekazywana jest do właściwej służby celem udzielenia pomocy. Procedury nie przewidują jednak wykonywania przez ONA połączenia telefonicznego.

Część 2

Wybór spraw indywidualnych

ZESPÓŁ DO SPRAW WYKONYWANIA KAR

IX.517.951.2021

Do Rzecznika wpłynęło pismo Pana Karola U., przebywającego w Zakładzie Karnym w W. Wnioskodawca zwrócił się z prośbą, by Rzecznik podjął interwencję w jego sprawie, gdyż administracja zakładu karnego nie udzieliła mu żadnego wsparcia w związku z posiadaniem przez niego orzeczeniem o niepełnosprawności. W toku badania sprawy Rzecznik powziął wątpliwości, co do prawidłowości załatwienia sprawy przez Dyrektora Zakładu Karnego w W. Odpowiedź udzielona Panu Karolowi U. była krótka i lakoniczna, nie odnosiła się do przedmiotu pisma. Ponadto nie dochowano obowiązku pouczenia Skarżącego o możliwości złożenia skargi na sposób jej załatwienia do właściwego organu, w myśl § 9 ust. 3 ww. rozporządzenia. W ocenie Rzecznika doszło więc do naruszenia prawa wnioskodawcy do rzetelnego rozpoznania skargi. Rzecznik przedstawił powyższe spostrzeżenia Dyrektorowi Okręgowemu Służby Więziennej w P. i zwrócił się o ocenę prawidłowości sposobu rozpoznania przez Dyrektora Zakładu Karnego w W. skargi Pana Karola U. Dyrektor Okręgowy podzielił stanowisko Rzecznika, wskazując, iż w odpowiedzi, którą otrzymał Wnioskodawca nie odniesiono się do formułowanych zarzutów ani konkretnych, opisanych w orzeczeniu o stopniu niepełnosprawności potrzeb. Nie ustosunkowano się także do kwestii dotyczącej pomocy materialnej. W związku z powyższym, Dyrektor Okręgowy Służby Więziennej w P. uznał zarzuty podniesione przez Rzecznika za zasadne, ponieważ również w ocenie Dyrektora, wnioskodawca nie otrzymał odpowiedzi na swoją skargę. Dyrektor Okręgowy Służby Więziennej w P. poinformował Dyrektora Zakładu Karnego w W. o stwierdzonych nieprawidłowościach w postępowaniu skargowym i zobowiązał do ponownego rozpatrzenia przedmiotowej skargi wnioskodawcy.

IX.517.1511.2022

Pan Andrzej W., skierował skargę do Rzecznika, podnosząc, że w Zakładzie Karnym w Ł. nie jest zapewniona możliwość niekrępującego użytkowania urządzeń sanitarnych w celi mieszkalnej, albowiem jedyna umywalka w celi usytuowana jest poza kąciem sanitarnym i pozostaje nieosłonięta od reszty pomieszczenia. Rzecznik uznał zarzut za zasadny, wyjaśnienia Dyrektora Zakładu Karnego w Ł. potwierdzają, iż w celi, w której był zakwaterowany Skarżący, umywalka znajduje się poza zabudowanym kąciem sanitarnym i pozostaje nieosłonięta. Rzecznik stoi na stanowisku, że umywalki nie powinny znajdować się poza kąciem sanitarnym, jeżeli są

jedynymi tego typu urządzeniami w celi. Taki stan rzeczy, w równym stopniu co brak zabudowy kącika sanitarnego, powoduje, że wymóg zapewnienia intymności podczas korzystania z urządzeń sanitarnych, nie jest spełniony. Narusza to przepis § 29 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 21 grudnia 2016 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności oraz odpowiednio przepis § 34 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 grudnia 2016 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania tymczasowego aresztowania. Tym samym Rzecznik, konsekwentnie podtrzymując stanowisko w sprawie zapewnienia możliwości niekrępującego użytkowania urządzeń sanitarnych w celach mieszkalnych, uznał zarzut za uzasadniony.

IX.517.509.2022

Pan Henryk Z. został przyjęty do Krajowego Ośrodka Zapobiegania Zachowaniom Dysocjalnym w G. w dniu 22 maja 2015 r., a przewieziony do Oddziału Zamiejscowego w Cz. w dniu 11 lutego 2022 r. Przed przyjęciem do KOZZD odbywał karę pozbawienia wolności w wymiarze 25 lat pozbawienia wolności. Pismem z dnia 16 marca 2022 r. Pan Henryk Z. zwrócił się do Rzecznika. Wnioskodawca podniósł, że dobrowolnie poddał się terapii na obniżenie testosteronu, ale ze względu na pojawienie się jej skutków ubocznych – złe samopoczucie – obawia się kontynuacji terapii, co miał zakomunikować swoim przełożonym. Tymczasem, w dniu 15 marca 2022 r. Dyrektor KOZZD, miał go poinformować, że jeżeli nie wyrazi zgody na podanie leku poprzez iniekcję, to zostaną zastosowane wobec niego środki przymusu bezpośredniego. Będąc pod presją, Pan Henryk Z. wyraził zgodę na podanie leku, ale z treści wniosku należy sądzić, że nie chciał poddać się dalszemu leczeniu. Rzecznik podjął tę sprawę do badania. Drobiazgowo ustalenia i wizytacja przedstawicieli RPO filii KOZZD w Cz. pozwoliły uznać skargę Pana Henryka Z. w zakresie zmuszenia go do przyjęcia leku za zasadną.

IX.517.890.2019

Do Rzecznika skierował wniosek Pan Damian P., który m.in. żalił się, że w Areszcie Śledczym w K., w którym odbywał karę pozbawienia wolności, skazani nie mają zapewnionej intymności podczas kąpieli w łaźni (brak wyodrębnionych stanowisk prysznicowych). Rzecznik zwrócił się Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w K. o zbadanie zarzutów zawartych w skardze wnioskodawcy. W odpowiedzi Dyrektor Okręgowy wyjaśnił, że kabiny natryskowe zamontowane w pomieszczeniach łaźni oddziału I – IV (pawilon A, oddziały m.in. dla TA) w Areszcie Śledczym w K. w okresie odnoszącym się do skargi wnioskodawcy, to tzw. kabiny natryskowe

niezamknięte, co oznacza, że są to powierzchnie wydzielone z pomieszczenia natrysków, odpowiadające wymogom określonym w Rozporządzeniu Ministra Infrastruktury w sprawie warunków technicznych jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie. Kabiny nie posiadają przegród, gdyż ww. przepisy nie nakładają obowiązku ich stosowania w pomieszczeniach natrysków i umywalni zbiorowych. Takie rozwiązanie służy też bezpieczeństwu osób korzystających z łaźni, ponieważ monitorowane zachowanie osadzonych za pomocą wewnętrznego systemu urządzeń rejestrujących pozwala na obserwację zachowania osób korzystających z łaźni. Biorąc pod uwagę powyższe, Dyrektor Okręgowy w K. uznał zarzuty zawarte w skardze Pana Damiana P. za nieuzasadnione. Rzecznik nie podzielił tej argumentacji i wskazał, że kąpiel osadzonych powinna odbywać się w warunkach zapewniających każdemu osadzonemu minimum intymności, odpowiadających pod tym względem ogólnie przyjętym w społeczeństwie standardom. Realizacją tych założeń jest zapewnienie podczas kąpieli każdemu osadzonemu wyodrębnionego - za pomocą ścianek działowych lub innego rodzaju osłon - stanowiska prysznicowego. Mając powyższe na uwadze Rzecznik uznał skargę Osadzonego w tej części za zasadną.

IX.517.3061.2019.

Do Rzecznika skierował skargę Pan Jarosław P., który żalił się, że podczas pobytu w Oddziale Zewnętrznym w P. Zakładu Karnego w P. jest narażony na szkodliwe działanie dymu tytoniowego. Podał, że Oddział Zewnętrzny w P. jest zakładem typu półotwartego, w którym cele mieszkalne w porze nocnej są zamknięte. W związku z tym współosadzeni używający wyrobów tytoniowych, nie mogą w tym czasie wyjść do palarni, palą papierosy w celi. Dyrektor Zakładu Karnego w P. wyjaśnił, że w Oddziale Zewnętrznym w P. używanie wyrobów tytoniowych dozwolone jest wyłącznie w miejscach do tego wyznaczonych, które znajdują się poza celami mieszkalnymi. Natomiast we wszystkich celach mieszkalnych obowiązuje całkowity zakaz palenia tytoniu. Zdaniem Rzecznika zasady używania wyrobów tytoniowych obowiązujące w Oddziale Zewnętrznym w P. są niezgodne z przepisami rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 1 września 2017 r. w sprawie szczegółowych warunków używania wyrobów tytoniowych, w tym nowatorskich wyrobów tytoniowych, lub papierosów elektronicznych na terenie obiektów jednostek organizacyjnych lub organów podległych lub nadzorowanych przez Ministra Sprawiedliwości i urzędu obsługującego Ministra Sprawiedliwości, a także w środkach przewozu osób używanych przez te podmioty. Zgodnie z obowiązującymi przepisami, z uwagi na zamykanie cel mieszkalnych w porze nocnej w Oddziale Zewnętrznym w P., przebywający tam skazani używający wyrobów tytoniowych powinni być

kwaterowani w wyodrębnionych celach mieszkalnych, przeznaczonych wyłącznie dla osób palących. Obecnie w ww. jednostce skazani używający tytoniu lub wyrobów tytoniowych umieszczani są w wyznaczonych celach mieszkalnych, a obowiązujący porządek wewnętrzny zezwala na palenie w tych wyznaczonych celach (zamykanych w porze nocnej). Skarga w powyższym zakresie okazała się zatem zasadna.

IX.517.87.2021

Do Rzecznika skierował wniosek Pan Bogusław M. skarżąc się, że podczas jego pobytu w Zakładzie Karnym w G., doszło do zarażenia go wirusem SARS-CoV-2. W związku z chorobą został przewieziony do szpitala Aresztu Śledczego w B. Pan Bogusław M. skarżył się we wniosku na opiekę lekarską oraz na to, że w związku z pilnym transportem, nie mógł zabrać ze sobą rzeczy osobistych. Pozostały one w jednostce penitencjarnej i nie zostały mu przesłane, pomimo iż do tej jednostki penitencjarnej już nie powrócił. Rzecznik zwrócił się Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w O. o zbadanie zarzutów zawartych w skardze wnioskodawcy. W odpowiedzi Dyrektor Okręgowy po zbadaniu zarzutów wyjaśnił, że okres, w jakim miały miejsce przedstawione przez wnioskodawcę zdarzenia, był okresem trudnym dla wszystkich instytucji w kraju oraz wymagał podejmowania natychmiastowych decyzji i działań zmierzających do jak największego zminimalizowania niebezpieczeństwa zakażenia wirusem SARS-CoV-2. O ile niektóre z aktów prawnych w randze ustawy zostały zmodyfikowane przez władze państwowe, to większość aktów wykonawczych pozostawała bez zmian. Jednym z nich jest Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 czerwca 2015 roku w sprawie czynności administracyjnych związanych z wykonywaniem tymczasowego aresztowania oraz kar i środków przymusu skutkujących pozbawieniem wolności oraz dokumentowania tych czynności, a także Instrukcja nr 29/2015 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej w sprawie transportowania skazanych. Z uwagi na stale rosnącą liczbę skazanych zarażonych, w celu usprawnienia funkcjonowania ww. jednostek, opracowano algorytmy dotyczące sposobu transportowania tam skazanych, a dotyczące m.in. ilości oraz rodzaju przedmiotów, jakie skazany mógł posiadać w trakcie przyjęcia do izolatoriów. Jak ustalono, administracja Zakładu Karnego w G., w przypadku wnioskodawcy, postąpiła zgodnie z opracowanymi algorytmami. Dyrektor Zakładu Karnego w G. nie był w posiadaniu informacji, do której jednostki penitencjarnej, po odbyciu izolacji, Pan Bogusław M. zostanie skierowany celem dalszego odbywania kary. Niemniej jednak, po odnotowaniu prośby wnioskodawcy o przesłanie jego rzeczy, natychmiast podjęto działania w tym zakresie. Dyrektor Okręgowy w O. nie uznał skargi Pana Bogusława M. za zasadną. Rzecznik nie zgodził się z powyższą argumentacją. Po analizie przesłanych materiałów z

postępowania prowadzonego przez Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej w O., RPO uznał skargę Pana Bogusława M. za zasadną w części, dotyczącej zbyt długiego okresu dostarczenia mu rzeczy własnych pozostawionych w Zakładzie Karnym w G. Okres blisko dwumiesięczny, jaki upłynął od dnia opuszczenia przez wnioskodawcę jednostki penitencjarnej do dnia wystania jego rzeczy z Zakładu Karnego w G., naruszał bowiem przepis § 31 ust. 2 Zarządzenia Nr 29/2015 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 1 lipca 2015 r. w sprawie transportowania skazanych, który stanowi, że w razie konieczności przewiezienia skazanego do innej jednostki penitencjarnej w celu udzielenia natychmiastowej pomocy lekarskiej, przenosi się go z tymi dokumentami, których skompletowanie nie spowoduje opóźnień w przeniesieniu. O zajętych stanowiskach w sprawie skargi Pana Bogusława M. Rzecznik poinformował Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w O.

IX.517.337.2019

Do Rzecznika zwrócił się Pan Tomasz K., odbywający karę pozbawienia wolności. Podał, że będąc zakwalifikowanym do odbywania kary w warunkach zakładu półotwartego przebywał w celi z osadzonym zakwalifikowanym do odbywania kary w warunkach zakładu zamkniętego. Na wniosek Rzecznika postępowanie wyjaśniające w jego sprawie przeprowadził właściwy miejscowo Dyrektor Okręgowy Służby Więziennej. Z dokonanych ustaleń wynika, że w okresie, którego dotyczyła skarga, Osadzony przebywał w celach mieszkalnych, ze skazanymi z podgrupą klasyfikacyjną R-2, R-1, jak również z osadzonymi odbywającymi 25 lat kary pozbawienia wolności. Powyższe podyktowane było względami sanitarnymi, remontem celi, względami wychowawczymi oraz transportowymi, co zdaniem Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej przemawiało za koniecznością różnorodnego rozmieszczenia. Potwierdzono ponadto, że w okresie, w którym Wnioskodawca odbywał karę w warunkach zakładu karnego typu półotwartego został zakwaterowany w celi z wymienionym przez niego we wniosku współosadzonym zaklasyfikowanym do kategorii R1/z. Udzielając Rzecznikowi wyjaśnień dodano, że Skarżący korzystał wówczas z uprawnień właściwych dla swojej grupy i podgrupy klasyfikacyjnej, jak praca w systemie bez konwojenta poza terenem jednostki penitencjarnej. Przekazano również informacje, że w dokumentacji osobopoznawczej nie znajdują się informacje o zgłaszaniu przez Wnioskodawcę konfliktu ze wskazanym w skargach do Rzecznika współosadzonym. Zdaniem RPO doszło jednak do nieprawidłowego rozmieszczenia. Dokonując klasyfikacji skazanych najistotniejsze są przesłanki zawarte w art. 82 § 1 k.k.w. i one winny być decydujące również przy podejmowaniu decyzji o rozmieszczeniu. Powyższe stanowisko

Rzecznika, pismem zostało przedstawione Centralnemu Zarządowi Służby Więziennej. W odpowiedzi Dyrektor Generalny SW podzielił argumentację RPO. Powyższe okoliczności doprowadziły do uznania skargi za zasadną.